

Henrici Cornelii Agrippae ab Nettesheym, splēdidissime nobilitatis Viri, & armatae militiae equitis aurati, ac LL. Doctoris sacræ Caesareæ Maiestatis a cōsiliis & archiuis indiciarii. De incertitudine et vanitate scientiarum et artium, atque excellentia Verbi Dei declamatio / [Heinrich Cornelius Agrippa von Nettesheim].

Contributors

Agrippa von Nettesheim, Heinrich Cornelius, 1486-1535.

Publication/Creation

Apud Florentissimam Antuerpiam : [J. Grapheus?], 1531.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/tcyjrgwj>

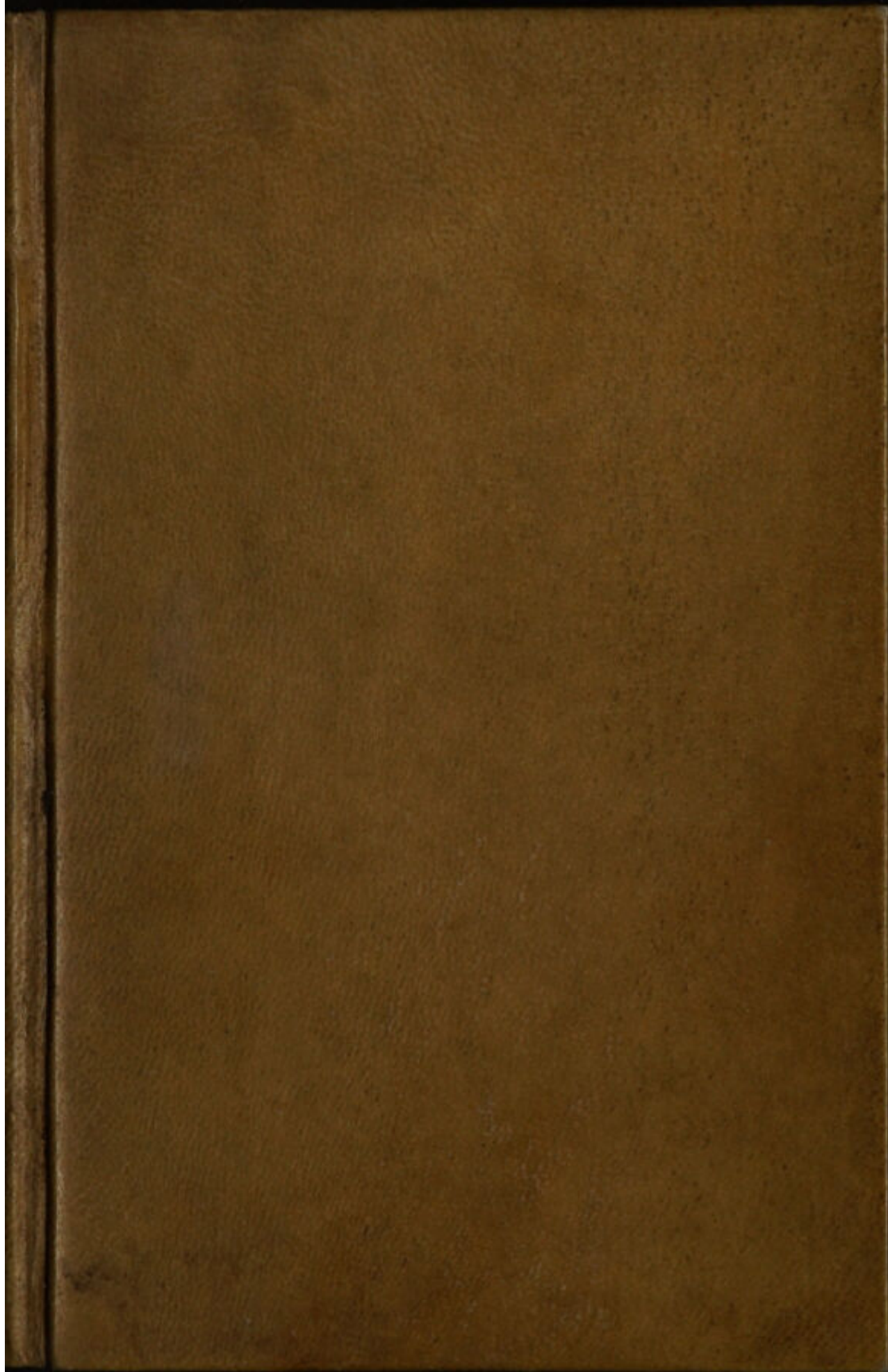
License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

AGRIFFA

26

NOTES

1531

77/K

N.I.P.

16

Agripa

Dr Ernst Darmstaedter

Dr Ernst Dermatischer

70018

HENRICI

CORNELII AGRIPPÆ AB

Nettesheim, splēdidissimę nobilitatis Viri,

& armatæ militiæ Equitis aurati, ac

LL. Doctoris, sacre Cæsareæ

Maieſtatis a cōſiliis, & ar

chiuis Indiciarii,

de Incerti=

tudine & Vanitate Scientiarū & Artium,

atq; excellentia Verbi Dei,

declamatio.

Apud Florentissimam Antuerpiam.

I 53 I

Fulcrum

Ad Lectorem.

Inter Diuos nullos non capit Momus:

Inter Heroas mōstra quęq; īsectatur Hercules:

Inter Demonas rex Erebi Pluto irascitur omni-
bus Vmbris:

Inter Philosophos ridet omnia Democritus:

Contra, deflet cuncta Heraclitus:

Nescit quęq; Pyrrhias:

Et scire se putat omnia Aristoteles:

Contemnit cuncta Diogenes:

Nullis heic parcit Agrippa,

Contemnit: scit, nescit: flet, ridet: irascitur, īse-
ctatur: capit omnia:

Ipsē philosophus, s, deus, & omnia.

Alma vita.

RESPECTABILI VIRO DOMINO

Augustino Furnario ciui Genuensi,

Henricus Cornelius

Agrippa ab Net-

tesheym.

P. S. D.

Ogitanti mihi integerrime Augustine
(qui bene merendi studio me tibi perpe-
tuo debendæ gratiæ reum effecisti) quo
cultu, qua veneratione, quo pignore,
quaue ingenij industria tibi hanc animi mei ob-
seruantiam testarer, Animus erat te pulchro ali-
quo & magno (quâdo tu pulcherrimis maximis-
que dignissimus) munere adornare, ac cum orna-
tissima sermonis integritate, tum locupletissima
rerum dignitate, grauissimoque sententiarum
pondere, tibi de penitissimis vtriusque diuinæ &
humanę literaturę libros offerre: verû cum ego
tanto animo meo, cum doctrina & ingenio lon-
ge sim inferior, tum dicēdifacundia sermonisque
elegantia illum remoto gressu sequor, nō habeo
in mei ingenij supellectile, quod præstare possim,
præter insignem ignorantiam, ipsunq; iacet inge-
nium fortunę meę indignatione deiectum, adeo
vt ex ipsa indignatione ferme cum Troiana illa
Hecuba versus sim in Canem, ac nullarum viriū
sim ad bene dicendum, nil amplius memini nisi
mordere, oblatrare, maledicere, conuitiari, atque

A ij

sic adfectus, scripsi his diebus volumen satis am-
plum, cui de Incertitudine & Vanitate Scientia-
rum titulum feci: in quo sic vniuersę illi scientia-
rum atq; artium Gigantomachie oblatraui, sic om-
nes illos scientiarum & artium robustissimos Ve-
natores validissimis morsibus perstrinxi, vt quo-
ties opus ipsum reuiso, ipse ego me demirer talē
in homine Canem, & cui nihil caninum desit prę-
ter vnā adulationem, licet Aulico admodū ne-
cessariam. Ne igitur obseruantię tuę desertor esse
videar, dum condigna te & ex scientiarum deprō-
pta thesauris fœcunda munera impendere ne-
queo, saltem ex eadem ignorantię, & indignatio-
nis meę officina hanc Cynicam declamationem
in obseruantię in te meę argumentum, tibi nunc
offero, hac te dono, hanc tibi dedicatā constituo,
magnitudinem animi erga te mei libenter osten-
surus, atq; q̄ vigilē custodem, que oculatū spe-
culatorem, q̄ audacem militem, q̄ magnanimum
ducē in me tibi acquisieris, qui cum velut e sub-
limi specula hostes procul denuntio, quo se diui-
narū literarū ciues in loca recipiāt tutiora, tū pro
eorū dē omniū salute, omnibus me lacerādū obij-
ciēs, prim⁹ cominusq; ī acie ppugno: quo facino-
re tantū abest quod metuam inuidiā, vt gratiā
ab omnibus mihi deberi putem, qui ad operā pu-
blicę vtilitatis simul speculator, & miles denun-
tiam, & impugnem quibus salus periclitatur hu-
mana, atq; in super ducem me prębeam iis,
qui egredientes humanarum scientiarum laby-

rinthum, in arcem tendunt veritatis. Accipe igitur nunc Augustine colendissime hanc, qualiscunq; est, Declamationem, atq; illā tibi tuo iure habe: Scio enim, si Venator es & canes amas, nō peterit illa tibi non esse gratissima. Verum ego nunc e Cane in Crocodilum, aut Draconem, aliumue igniuomum serpētem migrabor, & Pyrographiam (opus quale hactenus nostra non viderit etas, sed non nisi famoso cuiuspiam orbis vastatori profuturam) protinus absolvam, tum sacra me spargā lymp̄ha, & flumine viuo abluam, quo tādē fatalib⁹ his laruis exut⁹, rur⁹ i hominē reuertar, ne quando nimium Pythagorissans, & in tam varias beluas demigrās, tādē Luciani & Apulei instar, in philosophantem Asinum verter. Sed tu nunc felicissime vale, memine-

risq; cum hęc nostra legeris, quia

nihil scire felici-

ma vita.

A iii

Locī communes tractandorum. Porro prior numerus folium, posterior vero paginam indicat.

De Sciētīis in gñali, xi. ij.	De Metallaria, xli. ij.
De Literarum elementis, xiiij. ij.	De Astrologia, xliij. ij.
De Gramatica, xvi. i.	De Astrologia iudiciaria, xlv. i.
De Poesi, xix. i.	De diuinationibus in genere, xlix. i.
De Historia, xxi. i.	De Physiognomia, xlix. ii.
De Rhetorica, xxiiij. i.	De Metoposcopia, ibi dem.
De Dialectica, xxvi. ij.	De Cheiromantia, l. i.
De Sophistica, xxviiij. i.	Iterum de Geomantia, l. ii.
De arte Lulij, xxix. ij.	De auguriis, ibidem
De arte mēoratiua, xxx. i.	De speculatoria, li. i.
De Mathematica in genere, xxx. ij.	De somnispicia, ibidem
De Arithmetica, ibidem.	De Furore, lii. i.
De Geomantia, ibidem.	De Magia in genere, lii. ij.
De Aleatoria, xxxi. i.	De Magia naturali, ibidem
De Sorte Pythagorica, xxxi. ij.	De Magia mathematica, liii. ii.
Adhuc de Arithmetica, ibi.	De Magia veneficia, liiii. i.
De Musica, xxxij. j.	De Goetia & Necromantia, liiii. ii.
De Saltationibus & Choreis, xxxiiij. ij.	De Theurgia, lvi. i.
De Gladiatoria, xxxv. ij.	De Cabala, lvi. ii.
De Histrionica, ibidem.	De Præstigiis, lviii. ii.
De Rhetorismo, xxxvi. i.	De Philosophia naturali, lix. ii.
De Geometria, xxxvi. ij.	De principiis, lx. i.
De Optica, xxxvij. i.	De mundo, lx. ii.
& xxxix. i.	De anima, lxi. i.
De Pictura, xxxviiij. i.	De Metaphysica, lxiii. ii.
De Statuaria & plastica, xxxviiij. ij.	De Morali philosophia, lxvi. i.
De Specularia siue Optica, xxxix. i.	De Politica, lxix. i.
De Cosmimetria, xl. i.	De Religione in genere, lxxi. i.
De Architectura, xli. i.	

De imaginibus. lxxiii. i.	cxxii. ii.
De Templis. lxxv. i.	De Pharmacopolia.
De Festis. lxxv. ii.	cxxix. i.
De Ceremoniis. lxxvi. ii.	De Cheirurgia. cxxx. ii.
De magistratibus Ecclesie	De anatomistica. cxxx. i.
lxxviii. ii.	De Veterinaria. ibidem.
De Sectis monasticis.	De dietaria. cxxx. ii.
lxxx. i.	De arte Coquinaria.
De arte Meretricia.	cxxxii. i.
lxxxii. ii.	De alchymia. cxxxiii. i.
De arte Lenonia. lxxxvi. ii.	De iure & Legibus.
De Mendicitate. xcii. ii.	cxxxvi. i.
De Oeconomia in genere	De Iure Canonico. Folio
xcv. ii.	cxxxviii. i.
De Oeconomia priuata.	De arte aduocatoria. Folio
xcv. ii.	cxxxix. ii.
De Oeconomia regia siue	De arte Notariatus & Pro
aulica. xcvi. ii.	curatoria. cxl. i.
De nobilibus aulicis.	De Iuris prudentia. cxl. ii.
xcviii. ii.	De arte inquisitorum. cxli. i.
De Plebeis aulicis. xcix. ii.	De Theologia scholastica.
De Mulieribus aulicis. ci. i.	cxliii. i.
De Mercatura. cii. ii.	De Theologia interpretati
De Quæstura. ciii. i.	ua. cxlv. ii.
De Agricultura. ciii. ii.	De Theologia prophetica.
De Pastura. cv. i.	cxlvii. i.
De Piscatione. cv. ii.	De Verbo dei. cl. ii.
De Venatica. ibidem.	De scientiarum magistris.
De Aucupio. cvi. ii.	cli. i.
De agricultura rediduum.	Ad Encomium Asini di
cvii. ii.	gressio. clvi. i.
De arte Militari. cviii. ii.	Operis peroratio. clvii. ii.
De Nobilitate. cx. ii.	
De arte heraldica. cxviii. ii.	
De Medicina in genere.	
cxxi. i.	
De Medicina operatrice.	

FINIS.

A iiii

HENRICVS CORNELIVS

Agripa ad lectorem.

A N N O N tibi Lector studiose magnanimū
 præaudaxq; ac pene Herculeum hoc meum faci-
 nus videbitur, contra vniuersam illam scientiarum om-
 nium atq; artium gigantomachiam arma sumere, ac vni-
 uersos illos scientiarum, artiumq; robustissimos venato-
 res in arenam prouocare? Infrement aduersum me,
 Doctorum supercilium, Licentiatorum eruditio, Magi-
 strorū auctoritas, Baccalaureorum conatus, & Schola-
 sticorū omniū zelus, Mechanicorūq; seditio. Quos si
 cōfecero, nonne aut par, aut maius erit, atq; Leonem ne-
 mæum claua percutere, Hydrā lernæam igne interime-
 re, Aprum Erymantēū occidere, Ceruā in Manalio ne-
 more aurea cornua gerentē capere, Stymphalidas aues
 in nubibus sagittis cōfodere, Antēum intra vlnas oppri-
 mere, Colūnas in Oceano figere, Geryonem tricripitē
 vincere, Boues abigere, Taurū perimere, Achelōi mo-
 nomachia superare, Diomedis equos abducere, Cerbe-
 rū vinctū catena trahere, aurea Hesperidū mala rape-
 re, eiusq; generis plura quę ab Hercule & magnis labo-
 ribus nec minori periculo gesta: cū nō minoris laboris
 periculi autem q̄ maximi sit hæc gymnastorū atq; pale-
 strarum mōstra superare: Neq; enim nō video q̄ ciuen-
 ta pugna hic mihi cominus ineūda est, atq; q̄ plenum pe-
 riculo bellum, cum sim tam potentissimorum hostiū val-
 latus exercitu. Hei quot me machinis oppugnabūt, quot
 me impetent moliminibus, quot me persequentur igno-
 miniis, Obstreperant imprimis pediculosi Grammatici:
 atq; etymologisi suis ex Agrippa nomen indent Podag-
 ricum: aittoniti Poetæ pro Momo vel Hirco Aesopico
 traducēt carminibus: nuguende Historiographi supra
 Pausaniā & Herostratū profamabūt: magnicrepe Rhe-
 tores, iratis oculis, terribili vultu, grandistrepis vocib;
 dirisq; gesticationibus perduellionatus accusabunt;

Duode-
 cim Her-
 culis la-
 bores,

Novo-
 xla, id
 est singu-
 lari cer-
 tamine.

Ad lectorem

monstruosi Memorio graphi laruis cerebrum obtundēte
 pugnaces Dialectici innumera syllogismorum tela in me
 coniciēt: flexiloqui Sophistæ verborum laqueis suisq;
 indissolubilibus, ceu iniecto freno, os obturabūt: barba
 r⁹ Lullista absurdis verbis ac solæcismis demētabit ca
 put: Terra cœloq; proscribent impii Mathematici: ato
 mographi Arithmetici, cōcitatis in me fœneratoribus,
 ab alieni æris rationem cogent: Ad laqueum adiget per
 uicax Aleator: Infaustos numeros supputabit sortileg⁹
 Pythagorista: Carcerem tristitiantq; infelices figuras
 proiciet punctator Geomantes Canēt me in triujs vul
 gi fabulam multitoni Mulsici, ac stridulis ronchis disso
 nisq; concharū, peluium, patinarunq; strepitibus, plusq;
 solent digamorū sponsalitiis, obturbabunt: Excludent
 choreis pomposæ Matronæ: oscula negabunt blandulæ
 Puellæ: Camelum saltantē subsannabūt garrulæ Ancillu
 læ: Saltator histrio ludet in me turpi scena Tragœdiā:
 Dextra lauaq; impetet cētimanus Gladiator: perplexi
 Geometræ, iniectis triquetris tetragonisq; circulis, tanq;
 gordoniiis nodis, irretitum captiuabūt: Simia vel ipso
 Theriste deformiorē pinget sculpeq; inanis Opticus: vl
 tra Sauromatas & glatiālē oceanū relegabūt vagi Cofe
 ten oīm mimetæ: dēdaleus Architectus inexpugnabilibus ma
 Græco: chinis clādestine subcuniculabit, correctunq; inobserua
 rū, q ad bilib⁹ labyrinthis errare coget: Ad arrugias cōdēnabit
 Ilion ex stygius Metaliarius Suspendiū comminabuntur fatales
 pugnan Astrologi, cœlorunq; labili vertigine consensum ad su
 dū vene peros cohibebūt: Ominabūtur omne malū minaces Di
 rāt, tur uinadores: frigidum in Venerē inualidiq; femoris diffu
 pissimū mabit importunus Phvsionomus: cerebricosum aselo
 fuisse, lū pronūciabit delirus Metoposcopus: Diuinabit omnia
 scribit sinistre fatidicus Chiromantes: tristi auspicio exaugu
 Home: rabit prælagus Aruspex: Mittet vltlices flammæ Iouis
 rus Ilia. & prælagi fulminis ignes portentosus Speculator: No
 secūdo. cturnis terrebit lemoribus tenebricosus Oniropola: fu
 rens vates ambiguo decipiet oraculo: prodigiosi Magi,
 tanq; alterum Apuleium aut Lucianum, in asinum, non

tamen aureum, sed forte stercorarium trāssformabunt:
 spectris atq; manib⁹ persequetur Ater Gœticus: sacri-
 legus Theurgus caput consecrabit $\sigma\kappa\omicron\rho\alpha\kappa\alpha\sigma$, vel id est, ad
 forte in cloacas: Imprecabūtur suā tetractim demētus, coruos.
 lati Cabalista: acephalū spadone mue repræsentabit Erat au-
 anilis Præstigiator: Discerpēt pugnacissimis opinionib⁹, tē $\kappa\iota\gamma\alpha\tau\epsilon$
 bus cōtētiosi Philosophi: Hosq; inter, in canē aut Cro⁹ loc⁹ sup
 codylū migrare facient circulatores Pythagorici: do⁹ plicij in
 lio aut sepulchro recludēs fœdi mordacesq; Cynici: vxo Thessa,
 rem cōmunicādam clamabūt pestilentes Academici: Acade-
 Enecabunt crapula glutones Epicurei: Mortificabunt mici in
 animā, excludentq; Paradiso impij Peripatetici: seueri sua rep-
 Stoici, ademptis humanis affectibus, in silicē permuta⁹, vxores
 bunt, vaniloqui Metaphysici, velut ex chao Demogor⁹, cōes esse
 goneo, eorum quæ nusquam sunt, nec erunt vnquā, pa⁹ volebā⁹
 radoxis mentē euertent: censores Ethici in centum re-
 ferent tabulas: Interdicet muneribus Legislato⁹ politi-
 c⁹: Abdicabit aula voluptuari⁹ Princeps: Syssitijs pro-
 pellēt ambitiosi Optimates: insensat⁹ Popul⁹ vicatim
 affliget opprobrijs: Phalaris tauro cruciandū recludet $\sigma\upsilon\alpha\sigma\iota\varsigma$
 terribilis Tyrannus: in exilium agent factiosi Oligar⁹ $\tau\iota\alpha$
 chæ: Plebs impetuosa & multorum caput mala be⁹ id est, so-
 stia, indicta causa, rapiet in exitium: proditiōis insi⁹ dalitas.
 mulabit afflicta quæuis Respub. aris inter dicent auari $\omicron\lambda\iota\gamma\alpha\rho$
 Sacerdotes: a pulpito laceſſent laruati Cuculliones, cō $\chi\alpha\iota$ qui
 tumeliosi⁹ Hypocritæ: peccata referuabūt æternis igni paucorū
 bus plēmpotens Pontifices: gallicā scabiem commina⁹ imperio
 buntur salaces Meretriculæ: rapax Leno, Ienaq; temu⁹ subditi
 lenta, obstetricabunt locales: Excludent exenodochijs sunt.
 vlcerosi Mendicantes, Sacru⁹ incēdium rabidosq; mor-
 sus offerent gyrouagi Quæstuarij, suisq; destituēt indul $\chi\epsilon\upsilon\omicron\lambda\omicron$
 gentij: Obæ⁹ abit macello infidus Dispensator œcono⁹ $\chi\iota\omicron\rho\iota\varsigma$
 am⁹: Impiget in Scyllas blasphemus Nauta: Mercator cus vbi
 improbus vsuris, oppignoratū absument: furax Quæstor hospites
 rompilabit stipendium: Prohibebunt amœnis hortulis & pere-
 duri Agricola: lupis me deuoueunt ociosi Pastores: grini ex
 hamum subijciet latentem vndiuagus Piscator: canes cipiunt.

Ad lectorem.

accipitresq; immitet clamabūd⁹ Venator: Depredabis
armipotēs Mules: Submouebūt ordine purpurari Nobis
les: Exuent maiorū imaginibus paludati Heraldī, indi-
ctisq; equitijs (quæ torneamēta vocant) pro rustico exa-
ctionario inclamitabunt: lotio & retrimētis scatopha-
gi Medici perfundēt: E quib⁹ loquax Logistic⁹ disputā-
do de morbo, tempestuum subtrahet remedium: teme-
rariusq; Empiricus dubio experimēto mortis exponet
periculo: fallax Methodicus procrastinando remedia,
antiqua agritudinem producet, suum ad compendium: Exugēt
Comœdia, q̄si diabuntur emasculatores Chirurghi: Dissecādum postu-
dicas labunt crudeles Anatomistæ: angario recludet immu-
merdæ dus Veterinari⁹, ac quadrigario puluere occacabit ocu-
cōmesto los: fame cōficiet præuaricator Dietari⁹: offam insula-
res, sam fiticulosus obtrudet Coquus: diuitijs interdicet pro-
digus Alchymista, ablegabitq; fornaculis: vastissimis
glossarum suarum voluminibus obruent inexpugnabi-
les Iuristæ: maiestatis reum agēt fastuosi Legulei: Ex-
communicabunt diris execrationib⁹ arrogātes Cano-
nistæ: sexcētum calumnias intentabunt Litigiosi Causi-
dici: Colludet cum aduersario, deserta causa, subdolus
Procurator: Subscribet falsum dubius Tabellio: Con-
demnabit actionis inexorabilis Iudex, negabitq; (quos
vocant) appellandi apostolos: Destituet rescripto impe-
riosus Archiscriba Cancellarius: hæreseos inclamabūt
obstinati Theosophistæ, aut ad idola sua sectari cōpel-
lent: ad palinodiā vociferabūtur super ciliofi Magistri
Nostri, magnisq; sigilis proscribent Sorbonici Arlan-
tes. Vides nunc Lector quanta obeam pericula: facile
tamen hos insultus euadēdi spes est, si tu modo verita-
tis patiens, posito liuore, candido animo ad hæc legēda
accesseris. Habeo præterea quo me fuear verbum Dei,
quod ego his pro clypeo scutoq; intrepidus opponā. Et
si a porteat, qui pro illo libens tantos in me concitauit
hostes, libens etiam occubam priusquam deferam. Et
te scire volo, me non odio, nō ambitione, non dolo, nō

errore inducti, hæc scripsisse, nec me sacrilega cupiditas, nec improbae mentis arrogatia ad hoc impegit, sed causa omnium cum iustissima, tum verissima, quod video licet videam multos humanis disciplinis scientisque usque a deo inolescere, ut sacrarum literarum eloquia & canonicas Spiritus Sancti scripturas (quia careant ornamentis verborum, viribus syllogismorum, affectatibus suadelis, & peregrina Philosophorum eruditione, sed simpliciter in operatione virtutis & nuda fide firmate sunt) circa tamquam rusticas & idioticas non modo despiciere & aspernari, sed & velut contemptu quodam insuper insectari. Alios etiam videmus, licet sibi magis pie videatur, qui Christi leges probare & confirmare nituntur decretis Philosophorum, illis plus tribuentes quam sanctis Dei Prophetis, Euangelistis, & Apostolis, cum tamen hi ab illis plene disdiapason absunt: Preterea in multis ac ferme omnibus Gymnasiis peruersus mos, ac damnable consuetudo inoleuit, quod initiandos discipulos iure iurando adigunt Aristoteli, aut Boetio, aut Thomae, aut Alberto, seu alio cuius suo scholastico Deo sese nunquam repugnatos, a quibus si quis latum unguem diuersum senserit, hunc hæreticum, scandalosum, piarum aurium offensuum, igne flammisque absumendum proclamant. Hi igitur tam temerarij Gigantes, & sacrarum literarum hostes aggrediendi sunt, illorum castra & arces expugnanda, ostendendumque quanta sit hominum cæcitas, cum tot scientiis & artibus, cum tot insuper singularum magistris & auctoribus semper a veritatis cognitione aberrare. Quanta etiam temeritas, quam arrogans præsumptio Philosophorum scholas præferre ecclesie Christi, opinionesque hominum præponere aut ad æquare verbo Dei: Denique, quæ ipsa tyrannis, captiuare ad præfinitos auctores studiosorum ingenia, & adimere discipulis libertatem indagandæ & sequendæ veritatis. Quæ omnia cum tam manifesta sint, ut inficias iri non possit, venia danda erit, si liberius ac forte amarulētius in aliqua disciplinarum generarum demue professores videar perorare. Vale.

DE VANITATE
NOBILIS
VIRI HENRICI CORNELII
agrippæ, Equitis aurati, & vtriusq; Iuris Docto-
ris, Sacræ Cæsareæ Maiestatis a consilio, & ar-
chicamerarii inditiarum, de incertitudine & vanitate
Scientiarum atq; Artium Declamatio.

Etus opinio est, & ferme omnium philoso-
phantium concors & vnanimis sententia,
qua arbitrantur scientiam quamlibet, homi-
ni ipsi pro vtriusq; captuac valore nonnihil
diuinitatis adferre, ita vt sæpe ultra huma-
nitatis limites in deorum beatorum choroseos referre
possint, hinc varia illa & innumera scientiarum encomia
perdierunt, quibus vnusquisq; eas artes atq; disciplinas,
in quibus iam diuturno exercitio ingenij sui vires exa-
cuit, non minus ornato q̃ longo sermone nititur omni-
bus anteferre, & vel supra coelos ipsos extollere. Ego ve-
ro alij generis persuasus rationibus, nil perniciosius, nil
pestilentius hominij vitæ, animarumq; nostrarum saluti
posse contingere arbitror quàm ipsas artes, ipsasq; scien-
tias. Ideoque cōuerso ordine agendum censeo, & scientias ip-
sas non tantis præconijs extollendas, sed magna ex parte
vituperandas esse mea opinio est, nec vllam esse quæ ca-
reat iuxta reprehensionis censure, neq; rursus quæ ex se
ipsa laudem aliquam mereatur, nisi quæ a possessoris pri-
uilegio mutuatur. Ea autem modestia hanc sententiā meam a
nobis accipi volo, vt me nec alios velle reprehendere q̃
diuersum sentiunt, nec mihi aliquid arrogare insolenti-
putetis. Itaque mihi in hoc a reliquis dissentienti veniā da-
bitis, donec a singulis per ordinem literarum facultati-
bus, hanc sententiā auspicabimur, non vulgaribus dū-
taxat argumētis, & a superficie rerum sumptis, sed ra-
tionibus firmissimis, & ex intimis rerum visceribus eductis:

SCIENTIARVM

12

non vlla Demosthenis aut Chrysippi arguta eloquētia, que mihi sacras literas proflenti opprobrio esset futura, tanq̃ adulationes amāti, si fucos dicendi sequar: Nā loqui proprie non eloqui, & rei veritatem, nō sermonis ornatum sacrarum literarum professorem intēdere decet: Mō enim in lingua sed in corde veritatis sedes est. Nec interest in dicendis veris, quali sermone vtamur. Mendacium enim eloquentia, verbisq; phaleratis indiget, vt se possit hominum mentibus insinuare: veritatis autem sermo, vt scribit Euripedes, simplex extitit, non quærens fucum nec pigmenta. Quod si ergo assumptū negocium absq; omni eloquētiæ flore (que ea ipsa quoq; nunc a nobis etiam non tā negligenda q̃ dānanda erit) vestris delicatissimis auribus offundā, ea vos precor feratis patientia qua Romanus ille imperator quondā, cū exercitu cōstitit, vt audiret mulierculā: atq; Archefilaus rex interdū audire voluit raucos & inamœnæ vocis homines, quo audiens postea eloquētes, plus caperet oblectamēti. Memineritis illius Theophrasti sentētiæ, apud maximos quosq; & elegantissimos viros etiam rudes loqui posse, dum modo fide & ratione loquantur: atq; ne quasi oscitantes vos auribus pendere sinam, quibus vestigijs & indicijs, veluti canib⁹, hāc narratā opīnionē meā venatus, deprehenderim, nunc proferā in mediū, si mō id vos prius commouero. Scientias omnes tam malas esse q̃ bonas, nec aliā nobis supra humanitatis metā ad ferre deitatis beatitudinē, nisi illam forte, quā antiqu⁹ ille serpens pollicebatur primis parentibus, inquiēs, Eritis sicut dij sciētes bonum & malum. In hoc itaq; serpēte gloriatur, qui gloriatur se scire scientiam, quod probe factitasse legimus Ophitos hæreticos, qui serpētem in sacris suis colebāt dicentes ipsum in Paradiso virtutis cognitionē induxisse. Astipulatur istis Platonica historia Theuten quēdam humano generi infensum dæmonem scientias primū extogitasse, non minus offensiuas q̃ vtiles, vt prudētissime disseruit ille totius Aegypti rex Thamus de sciētiarū ac literarū inuētoribus. Hinc est quod

Gen. 3.
Ophiti
serpēte
colebāt,
vnde &
nomē illis
artib⁹
butū. nā
ὄφίς grēce
serpēte
sonat.

DE VANITA TE

2. al. 40 v Grammatici plerique demones quasi scientes exponit. Sed esto, has fabulas suis poetis Philosophisque reliquamus, & non sint alij scientiarum inventores, quā homines: atque illos scimus fuisse pessimæ generationis filios,

LUC. 16 filios inquam, Chain, & de quibus vere dictum est: filij huius sæculi prudentiores sunt filiis lucis in generatione hac. Si itaque nunc scientiarum inventores homines sunt,

Psal. 115. & 13. nonne omnis homo mendax? nec est qui faciat bonum usque ad unum. Sed esto rursus, sint homines aliqui boni, nihil scientiæ ipsæ bonitatis, nihil veritatis habebunt, nisi quantum ab ipsis Inventoribus, vel Possessoribus mutantur, vel acquirunt: Nam si in malum quempiam inciderint, noxiæ erunt, illumque ex mallo reddent deteriores, ut peruersum Grammaticum, vaniloquium Poetam, mendacem Historicum, Rhetorem palponem, Memorigraphum ostentatorem, litigiosum Dialecticum, Sophistam perturbatorem, linguacem Lullistam, Arithmeticum sortilegum, lasciuum Musicum, impudicum Saltatorem, Geometram iactatorem, Cosmographum errorum, Architectum perniciosum, Nautam piratam, Astronomum fallacem, Magum flagitiosum, perfidum Cabaleum, Physicum somniatorem, portentosum Metaphysicum, morosum Ethicum, iniquum Politicum, Principem tyrannum, Magistratum oppressorem, Populum seditiosum, Sacerdotem schismaticum, Monachum superstitiosum, prodigum Oeconomum, Mercatorem falsisuriū, Quæstorē compilatorem, segnem Agricola, Pastorem abigē, Piscatorem maledicum, Venatorem latronem, Militem prædonem, Nobilem exactorem, Medicum occisorē, Pharmacopulam veneficum, Coquum helluonem, Alchymistam impostorem, Iurisconsultum versipellem, Causidicum mille scelerum protectorem, Tabellionem falsarium, Iudicem venalem, & e sublimi tribunali latronem, Theologum hereticum, & vniuersæ multitudinis seductorem. Nihil autem inauspicacius, quā ars, quā scientia impie rate constipata, & malarum rerum perniciosissimus est maximus quisque artifex & doctissimus auctor. Quod si

etiam in non tam malum sed stultum aliquem incidat, Sciētię nihil illo insolentius ac importunū magis: Nam pręter instulto id quod illi de cognata stultitia superest, tuetur illā doctrinę auctoritas, habetq; literarum instrumēta, quib⁹ suam defendat amentiam, quibus cęteri stulti carētes, mitius insaniunt, quemadmodū de Rhetore ait Plato: Nam quo erit, inquit, ineptior atq; indoctior, hoc plura narrabit, & imitabitur omnia, nihilq; se indignū existimabit. Nihil igitur exitiusius q̄ cum ratione insanire. Si quis autē vir bonus & sapiens illas possideat, fortassis bonę erunt scientię, ac Reipub. viles possessorem autem suum nihilo reddent beatiorem: Non enim (vt aiunt Porphyrius & Iamblicus) verborum accumulatio disciplinarumq; multitudo beatitudo est, quę nec vllum insuper pro rationum ac verborum quātitate accipit incrementum: quod si ita esset, nihil prohiberet illos qui omnes congregauerunt disciplinas esse beatos, hunc vero qui his careat, nequaquā, essentq; Philosophi Sacerdotib⁹ beatiore. Vera enim beatitudo nō cōsistit in bonorum cognitione, sed in vita bona, non in intelligere, sed in intellectu viuere: Neque em̄ bona intelligētia, sed bona voluntas coniūgit homines Deo, nec aliud efficiūt disciplinę foris adhibitę, nisi qua conditionem nobis quandam purgatoriam adhibent, ad beatitudinem aliquid conducentem, non tamen rationem ipsam qua nobis beatitudo compleatur, nisi eis ad sit & vita in ipsam bonorum trāsata naturam. Sępissime enim est comper tum (vt ait Cicero pro Archia) ad laudem atq; virtutē, naturā sine doctrina, quā doctrinā sine natura valuisse, Non igitur tam longa, tam difficilis, & vix vnquā perscrutabili (vt Auerroistę contendunt) scientiarum omnium disciplina animum imbuere opus erit, quam ipse etiam Aristoteles beatitudinem ait valde communem, & quā cuncti facile adipisci queant per disciplinam quandā & diligentiam, quam scilicet ait facilem, & quasi communem facultatem contemplandi obiectum omnī nobisissimū, scilicet Deum, qui quidē tam facilis & omnibus

Vera
beatitudo.

DE VANITATE

communis contemplandi actus nō syllogizando & demonstrando perficitur, sed credendo & colendo. Quæ ergo nunc scientiarum felicitas? Quæ sapientum Philosophorumque laus & beatitudo? quibus scholæ omnes perstreperūt, resonantque encomiis eorū, quorū animas diris cruciatibus distrahi audiunt vidētq; inferri: Vidit hæc Augustinus & timuit, exclamans illud: Surgunt indocti & rapitū cœlos, & nos cum scientia nostra mergimur in infernum. Quod si audendum est verum fateri, tanta est scientiarum omnium periculosa instansq; traditio, vt longe tutius sit ignorare q̄ scire. Adā nunquam e beatitudinis Paradiso pulsus fuisset, nisi serpente magistro, didicisset scire bonū & malum. Et Paulus ei sciendos cēset de Ecclesia, qui plus scire volūt quā oportet. Socrates dum omēs ferme disciplinas perscrutatus esset, tunc primum ab oraculo sapientissimus oīm iudicat⁹ est, cum se nihil scire palam fateretur. Tam est scientiarum omnium cognitio difficilis, ne dicā impossibilis, vt prius vita tota hominis deficiat, quā vel vnius disciplinæ minima ratio perfecte inuestigari possit.

Quod mihi hic affirmare videtur Ecclesiastes, dum
 Eccle. 8 ait: intellexi quod omnium operum Dei, nullam possit homo inuenire rationem, eorum quæ sub Sole fiunt: & quāto plus laborauerit ad querendum, tanto minus inueniat, etiam si dixerit Sapiens se nosse, nō poterit reperire. Nihil homini pestilentius contingere potest, q̄ scientia: Hæc est vera illa pestis, quæ totum ac omne hominū genus ad vnum subuertit, quæ omnem innocentiam expulit, & nos tot peccatorum generibus mortiq; fecit obnoxios, quæ fidei lumen extinxit, animas nostras in profundas consciens tenebras, quæ veritatem damnās, errores in altissimo throno collocauit. Quare iam non vituperandi mihi videntur Valentianus ille Imperator, quem acereimum literarum hostem extitisse aiunt, atq; Licinius, qui literas virus ac pestem publicam dictitabat: quin & Ciceronem ipsum fontem literarum abundantissimum refert Valerius tandem literas contempnissse. Tanta autem est veritatis ampla libertas,

Sciētia
rū peris
culosa
traditio

Scientia
nihil pe
stilentius

Veritas

libera quæ amplitudo, vt nullius scientiæ speculationibus, non vilo sensuum virginti iudicio, non vllis logici artificij argumentis, nulla probatione euidente, nullo syllogismo demonstrante, nec vilo humanę rationis discursu possit deprehendi, nisi sola fide: quam qui habet, is ab Aristotele, in priorum resolutionum lib. dicitur melius dispositus, quam si esset sciens, quod exponens Philoponus, ait, id esse melius cognoscen- tem quam per demonstrationem quæ per causam fit. Et Theophrastus in suis transnaturalibus sic ait: Vsq̃ue ad aliquid quidem possumus per causam speculari, principia a sensibus sumentes, quando autem ad ipsa extrema & prima transierimus, nō amplius possumus scire, siue quia non habemus causam, siue propter intellectus nostri infirmitatem. Et Plato in Timæo ait, quod illa explicare plus est quam vires nostrę sufficiant, sed credi iubet is qui ante dixerunt, quanquam nulla demonstrationis necessitate loquantur: Fuerunt enim Academici Philosophi in precio, qui dixerunt nihil posse affirmari, fuerunt Pyrrhōnici & alij multi, qui quidem nihil affirmabant: Nihil itaque præcipuum habet scientia, supra ipsum crede, vbi videlicet probitas auctoris mouet discipulorum liberam credendi voluntatem. Hinc Pythagoricorum illud præsumptum de magistro responsum, ipse dixit. Et Peripateticorum illud vulgatum prouerbium, Vnicuique perito in arte sua credendum est. Sic creditur Grammatico de verborum significationibus. Credit Dialecticus de parte orationis a Grammatico accepta. Assumit a Dialectico Rhetor argumentationis locos. Poeta mensuras mutuatur a Musico. Geometra proportionem sumit ab Arithmethico. Astrologus vtriusq̃ fidem dat, Deinde, Transnaturales coniecturis vtuntur Naturalium, & quisque artifex recte præsumit de statutis alterius. Habet enim quæuis scientia certa quædam principia, quæ credere oporteat, nec vilo modo queant demonstrari: quæ si quis pertinacius negare

Academici cer-
to nihil
affirma-
bant vn-
de & οὐκ
ἐπιστάμενοι
dicti qđ
κοῦν
rarent
omnia
& exper-
derent.

DE VANITATE

velit, non habent Philosophi illi, quo contra illum disputent, moxque dicent contra negantem principia non esse disputandum, aut ad alia quædam extra scientiæ metas relegabunt: ut si quis (dicunt) neget ignem esse calidum, proisciatur in ignem, & quærat ab eo quid sentiat, ita demum ex philosophis tortores fiunt & carnifices, dum volunt nos vi cogere fateri id quod ratione debuerant docere. Proinde nil Reipub. infensum ac perniciosum magis quàm literæ, quàm scientiæ, in qua si qui eruditione & scientia præditi sunt homines, eorum arbitrio, veluti plus sapientium, plurimum res geruntur, ac plebis simplicitate multitudinisque imperitia freti, omnem magistratus auctoritatē sibi soli usurpāt, unde Reipub. status a populari in oligarchiam migrat, atque exinde in factiones diuisa, in tyrannidem facile transit, quā nemo vnquam vspiam terrarum obtinuisse legitur sine scientia, sine doctrina, sine literis, præter vnum L. Scylam dictatorem, qui solus sine literis Reipub. occupatur, in quo tamen literarum ignorantia vel hoc Reipub. maxime debet, quod tyrannidem sponte tandem deposuerit. Prætere a, omnes scientiæ, nil nisi decreta & opiniones hominum sunt, tam noxiæ quàm vtilis, tam pestiferæ quàm salubres, tam malæ quàm bonæ, nusquam completæ, sed & ambigæ, plenæ erroris & contentionis, atque id nuncita esse per singulas scientiarum disciplinas progrediendo ostendemus. Nam imprimis, quis non videt bene dicendi artes (dico Grammaticam, Logicam, Rhetoricam, quæ solum vestibula ac fores scientiarum sunt, non autem scientiæ) sæpe non minus pestilitatis regula est quàm voluptatis (quibus tamē nulla alia veritatis regula est quàm primorum quoruncunque instituentium placita atque voluntas, quod ab ipsis usque literarum inuentis (quæ primæ artium illarum elementa instrumentaque sunt) plenissime constat, quarum primæ fuerunt Chaldææ, inuentore Abrahamo, ut ait Philo, quibus Chaldæi, Assyrii, & Phœnices vti sunt. Sed sunt qui aiunt Assyriis primum literas dedisse Rhodomantum. Post has Moses literas tradidit

ἡ λαοὶ
ἐπὶ, id est
paucorum
principi-
patum.

De scienti-
is in ge-
nerali.

Literarum
elementa.
de quibus
copiose
pud Poly-
dorum

Iudæis, forte nō quidem his characterib⁹, quibus hodie
vtuntur, quæ inuētum putantur Esdræ, quem omnium
fere veteris Instrumenti librorū scriptorem existimāt.

Porro quidem Linus Chalcides literas ex Phœnicia
tulit ad Græcos, sed Phœnicæas, donec Cadm⁹ Ageno-
ris filius, alio characterē illis nouas literas daret, nūero
sedecim, quibus Troiano bello quatuor addidit Pala-
medes: Postea totidem Simonides Melicus, Aegyptiis
autem primum scribēdi vsum tradidit quidam nomine
Menon, per animalium effigies, vt inobeliscis cernitur,
sed literas illis primum dedit Mercurius, ille videlicet
quem Lactāti⁹ ait quintum Mercurium fuisse, cui Vul-
canus Nili filius successit in regnum. Latinis vero lite-
ras tradidit mulier Nicostrata cognomento Carmen-
ta. Septem itaque literarum genera antiquitus præcel-
lebant, Hebrææ, Græcæ, Latinæ, Syriæ, Chaldææ, Aegy-
ptiæ, & Geticæ, de quibus in peruetusto codicē, hos se-
quentes versiculos sese legisse refert Crinitus,

Moises primus Hebraicas exarauit literas.
Mente Phœnices sagaci condiderunt Atticas.
Quas Latini scriptitamus, edidit Nicostrata,
Abraham Syras, & idem repperit Chaldaicas.
Iis arte non minore protulit Aegyptias,
Gulfila prompsit Getarum quas videmus vltimas.

Cæteræ vero gentes & barbaræ nationes recentiori-
bus temporibus nouas literas inuenerūt: Nam Gothis
Gordanus Episcopus literas dedit & antiqui Franci, q
sub Marcomiro & Pharamundo Gallias deuicerūt, suos
habuere literarum characteres a Græcis parum distā-
tes, quib⁹ Vualstaldus eorum patrio sermone descripsit
historiam, sed inuētoꝛe illarum literarum incerto: Ex-
tant etiam aliæ Francorum literæ, quarum inuētoꝛ qui-
dā nomine Doracus, sed a Vualstaldi characterē lōge di-
uersa: & adhuc alię inuētoꝛe Hicho Franco, qui cū Mar-
comiro ad ostia Rhēni venit e Scythia. Quin & Beda

Vergil
lib.1. de
Inuēto-
ribus re-
rū, cap.
sexto.

DE VANITATE

aliquas descripsit, sed incerto inuētoꝛe aliquorum Nor
 manorum literas. Et multę alię gentes simili modo vel
 novos sibi literarum caracteres cōstituerūt, vel ab an
 tiquis acceptos pro parte, aut immutarūt, aut corrupe
 runt, vt Dalmatę Gręcas, & Armenii Chaldeas: at Go
 thi Longobardiq; Latinarum literarum caracteres de
 honestauerūt. Multę præterea antiquę literę perierunt,
 sicuti veterum Hetruscorum, quę tamen olim, Plinio Li
 uioq; testibus, magno in precio fuerūt apud Romanos,
 & adhuc cernuntur in antiquis monumētis harum effi
 gies, sed penitus incognitę. Nam Romani olim orbem
 terrarum vastantes, absoletis antiquis, & cuiusq; natio
 nis propriis, suarum vsus literarū illis violenter impos
 nebant. Sic Hebręorū literę sub captiuitate Babylonis
 perierūt, & lingua eorū a Chaldeis corrupta est. Sic an
 tiqua Germanorū, Gallorum, Hispanorū, & aliarū na
 tionū literę, introductis Romanis caracteribus, perie
 runt, linguęq; earū gentiū corruptę, & immutatę sunt.
 Contra Romanorum, & literę, & lingua a Gothis, Lon
 gobardis, Francis, aliisq; Barbaris gētib⁹ vice versa cor
 rupta sunt, & immutata: Neq; enim latina līgua ea ipsa
 est hodie quę olim: & de Hebręa lingua & caractere
 inter ipsos Talmudistas nō modica dissentio est: Nam
 Rabi Iehuda ait Protoplastum Adamum Aramęo idio
 mate loquutū: Massura ait traditū a Mose legem chara
 ctere, qui dicitur Hebręo, idiomate uere sancto, quę ab
 Esdra in Aramęum idioma Assyriosq; caracteres mu
 tata, paulo post caracteres retinēs Assyrios, scđm idio
 ma resumpsit Hebręo caractere cum Aramęo sermo
 ne relictis Chusim, hoc est, ijs qui simul legē susceperūt
 & idola colunt, vt Samaritę: Alii dicunt non aliis a pri
 mordio quam nunc caracteribus scriptam fuisse legē:
 propter præuaricationem autē aliquando mutatū fuisse
 caracterē, sed post pœnitentiā restitutū: Rabi Symon
 Elefarris fili⁹, & sermonē, & caracterē nullo tēpore mu
 tatū putat, adeo de Hebraicis, ne apud ipsos Hebręos,
 quidē aliquid habet certi: atq; hæc est tēporū vicissitudo
 sima.

Lingua
 rū mul
 tarū cor
 ruptio.

Hebrai
 ca līgua
 insertis
 sima.

SCIENTIARVM

16

vt nullæ sint literæ, nullæ linguæ, quæ hodie formā antiquitatis suæ agnoscant aut intelligāt. At ex his tā inconstatibus & ad omne tempus mutabilib⁹ principijs, literarū dico & linguarum, prior Grammatica, deinde ceteræ, quas diximus bene dicendi artes prodire: Nam cū parū visum esset literas scire nisi certo gradu formaq; iungerentur, atq; ex literis syllabæ, ex illis tandem verba & dictiones formarentur, sibiq; ad intelligentiam sermonis iungerētur, ausi sunt ingeniosi homines, loquēdi regulas videlicet, constructus, regiminis, & significatorū ponere, ac velut linguæ frenum iniscere, vt quicquid secundum illas diceretur, bene dictum esset, essetq; ars benedicendi, vocarunq; artem hanc, Grammaticam: Eius inuētor apud Græcos, primus traditur Prometheus: Romanam prim⁹ intulit quidam Crates Mallotes missus ad Senatum ab Attolo inter secundum & tertium bellū Punicum, quam postea magno fastu p̄fessus est Palemon, adeo vt nomen arti indiderit, voceturq; Grammatica, ars Palemonia, vir admodum arrogans, vt iactaret secum & natas literas, & interituras, tanq; superbus, vt aui sui doctissimos quosq; viros cōtemptui haberet, etiā ipsum M. Varronem porcum appellare ausus sit. Veruntamen ipsa Latina Grammatica, tam egena est, ac Græcæ literaturæ obnoxia, vt qui hanc non calleat, is e Grammaticorum numero protinus sit eisciendus: Omnis itaque literaturæ seu Grammaticæ ratio, non nisi in solo vsu maiorum, auctoritateq; cōsistit, quibus placitum est, ita rē vocari, sicq; scribi, verbaq; sic & sic componi & cōstrui, qd ipsi tūc bene dictū vocāt. Vnde Grammatica se recte loquēdi artē iactat, sed falso. Cum idipsum longe melius dicimus a matribus, aut nutricibus mulierculis, quā a Grammaticis. Gracchorum linguam (qui eloquentissimi sunt habiti) mater cornelia formauit. Silem Arripthis Scythiæ regis filium Istrina mater Græcam linguam docuit. Notū est, in multis prouincijs exterarū gentium colonias inductas, natos filios matrum sermonē semper tenuisse. Hic Plato atq; Quintilian⁹ de deligēda

Grammatica.

Grammaticæ inuentor.

Palemonis arrogantia.

Græcæ literæ Latinis ancillantur.

Grammatica falso recte loquēdi ars appellata.

DE VANITATE

pueris nutrice idonea, tam sollicitè statuerunt, Absit ergo vt hanc rectè loquendi rationem ab illis in Grammatistas transferamus. Qui cū nihil præter vnā Grāmaticā profiteātur, nihil sciūt minus. Siquidē Priscian⁹ hāc ne toto quidē vitæ suę tempore discere potuit, & Diadmus de ea quatuor, siue, vt alii dicunt, sex milia librorum scripsisse perhibetur, Legimus Claudium Cēsare ita fuisse Græcis literis deditum, vt tres litteras nouas illi linguę adinuenerit, quas postea princeps non omisit. Et Carolus ille magnus Germanicę linguę Grammaticam commentus est, mēsihusq; ac ventis noua nomina indicat, Et in hūc vsq; diem, dies noctesq; laboratur, scribuntur Commentaria, Elegantię, Quęstiones, Annotationes, Scholia, Observationes, Castigationes, Centurię, Miscellanea, Antiquitates, Paradoxa, Collectanea, Additione, Lucubrationes, iteratę ac reiteratę editiones. Atq; interim parturiuntur nobis totidem Grammaticę quot sunt Grammatici. Neq; tamē quispiam illorum, siue Græcus, siue Latinus fuerit, rationem reddidit quomodo orationis partes distinguendę sunt, quis illarum in constructione seruandus ordo. An quindecim duntaxat sint pronomina, vt sentit Priscian⁹, an plura, vt Diomedes & Phocauoluerunt: An Participium per sese positū remaneat aliquando Participium: Vtrum gerūdina nomina sint, an verba. Cur Græcis neutri generis pluralia nomina, cum verbo singularis numeri coniungatur, quā ratione liceat Latinis nomina terminata in a & in us proferre in um, sicut pro margarita margaritum, pro punctus punctum. Quomodo nominatiuus Iupiter, producat genitiuū Iouis. Atq; quā ratione verba neutralia alij admittūt, alij excludūt. Cur phērasq; Latinas dictiones, alij cum Græco diphthongo scribunt, alii non, vt foelix, quęstio. Atq; an Latine æ & œ diphthongi scribantur tantum & non proferantur, aut ambę vocales sicut scribūtur, ita sub vna syllaba exprimantur. Similiter cur in Latinis plerisq; vocabulis: alii v Græco, alii i Latino solummodo vtantur, sicut in cōsidēro. Itē cur in aliquibus

Grāma-
tica ger-
manica.

Grāma-
ticorum
contro-
uersię.

quidam duplicant literas, quidam nō, vt in caussa, relligio. Cur caccabus cum habeat primam syllabā positione geminati cc productam nihilominus a plerisq; poetis vt plurimū corripitur. Itē vtrum Aristotelis anima scribi debeat endelechia per delta, vel ētelechia p tau. Prætereo infinitas & nunq̄ cessaturas eorum contētiōnes, de accētibus, de orthographia, de pronūciatione literarum, de figuris, de etymologijs, analogijs, deq; ceteris p̄ceptionibus, & regulis, & inflectionibus, & modis significandi, de mutatione casuum, varietateq; tēporū, modorū, personarum, numerorum, deq; varijs impedimētis, & ordine constructionis. Denique, de ipso literarum, latinarum numero, ac genealogia, & vtrum h sit litera, nec ne, & huiusmodi plura. Ita nō solum in dictiōnibus & syllabis, sed & in elemētis, nulla ratione reddita, a se inuicem dissentiunt. Cuiusmodi pugnam Lucia, *Lucia in* nus Samosatēsis de s & t consonantibus lepidissimo li, *iuditio* bello derisit, cuius exemplū esse potest in thalassa & tha *vocaliū.* latta. Quidē etiam Andreas salernitanus de ea re Grāmaticale bellum studiosa facundia descripsit. Sed pauca & modica hæc sunt. Plura & maiora de nominum deprauatis interpretationibus dicere possemus, quibus *Perni-* vniuerso orbi plurimum imponunt. E quibus primum *cies in* in repub. non minima mala procedunt, dū legibus sub *Rēpub.* iſci ſeruitutem exponunt. Ciuium autem libertatem in *excorru-* terpretantur eam, vbi vnicuiq; licet quod libet, ac iſonomiam, hoc est, iuris æqualitatem dicunt, vbi omnibus *pta &* indiscretim, idem ius, idem honos, idem præmiū. Simi *depraua* li modo tranquillum imperium aiunt, vbi omnia principi *ta nomi-* pis libidini obsecundant: felicissimum, vbi populus lu *num in-* xu defluit & otio: similibusque admodū multis, & Me *terpreta* dicina, & Leges, & Canones corruptæ sunt expositioni *tione.* bus. Quib⁹ cogūt ipsas etiā sacras literas, ipsumq; Christum a se diffētire, cōtorquentes illas nō ad sensum Spiritus Sancti, nec ad communem hominū salutem, sed ad suum ipsorū cōpendium. Ex qua re sepe grauissima imminerūt pericula, vt solet error in vocabulis errorē

DE VANITATE

Exod.

17.

¶ 25

Matth I

parere in rebus: cuiusmodi deceptus quondam rex pri-
mus Hebræorum Saul in verbo zobar, quod & mascu-
lū significat & memoriam, cum dixisset De⁹, delebo me-
moriā Amelech, ipse Saul putabat si mares abstulisset,
se satisfecisse præcepto. Contigit & Græcis & Italis si-
milis error in verbo Phos, quod & hominē significat
& lumen. Vnde quōdam Saturnaliū cultores, verbi am-
biguitate decepti, hominem quotānis Saturno immola-
runt, dum illum accēsis luminibus æque placare potuis-
sent. Quæ gens tam stulta, tandem Hercule magistro re-
sipuit. Tandem etiam Theologi, & Fratres cucullati, se
se Grammaticis inserentes, de verborum significatio-
nibus, cū multis heresum appendicib⁹ digladian^t, euer-
tētes scripturas occasiōe Grāmaticæ, Interpretes mali
effecti eorum quæ bene dicta sunt, homines vani, & ve-
re infelices, per artē suam semetipsos excacātes, fugiē-
tes lumen veritatis, & dum virtutem dictionum curiose
nimis scrutātur, sensum scripturarum nolūt intelligere,
sed nuda vocabula tenentes, circa illa morātur, subuer-
tentes, & amittētes verbū veritatis. Sicut narra^t de sa-
crificulo illo, siue verum, siue fabula sit, qui cū plures ha-
beret hostias, ne in Grammaticam committeret, in hæc
verba consecrauit. hæc enim sunt corpora mea. Vñ nā
orta est illa Antimantarum & Eluidianorum execrāda
hæresis, diu⁹ Christi matris perpetuam virginitatē ne-
gantium, nisi ex hoc vnico vocabulo donec vbi legitur
in Euangelis, quoniam Ioseph non cognoscebat eā, do-
nec peperit filium suum primogenitum. At quātam La-
tinē cum Græca Ecclesia contentionem concitarūt duæ
illæ minimæ dictiones. ex, & per, Latinis asserētib⁹ Spi-
ritum Sanctum pcedere ex patre & ex filio. Græcis au-
tem dicētibus non ex filio, sed ex patre per filium. Quā-
tas rursus tragædias mouit dictio illa, nisi ī cōcilio Ba-
siliensi⁹ Boemis vni⁹sque speciei cōmunionem necessa-
riam adfirmantibus, quia scriptum sit, nisi manducaue-
ritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem,
non habebitis vitam in vobis. Vnde nam illa Valdētū,

SCIENTIARVM. 18

& sequacium, recētorūq; circa Eucharistiam herēsis nisi ex illa dictione, est, quam illi symbolice ac significantiue dūtaxat dictam volūt, tropunq; subesse verbis. Romana Ecclesia illam essentiāliter exponēte, Sunt adhuc aliæ Grammaticorum perniciosæ hereses, verum tam occulta, tanque subtiles, vt nisi Osenienses acutissimi Anglorum Theologi, atque Parisiensiu Corbonistæ: lyncis oculis has perspexissent, magnisq; sigillis cōdēnasent vix aliquis posset præcauere, Eiusmodi sūt, si quis æque bene dictum senserit, Christus prædicas, Christus prædicat, Ego credis, Tu credit, Credens est ego. Item quod verbum maneus verbum, potest priuari omnib; suis accidentibus. Item quod nullum nomen est tertiæ personæ, & his similia. Quæ pfecto si hæretica dici debeant, hæretici erunt imprimis propheta Esaias & Malachias, quorum vterque inducit Deum de seipso loquē Esai. 38. tem, prior ad Hezechiam his verbis: Ecce ego addet super dies tuos &c. Non enim dicit, addam, sed addet. Alchiaz. 1. ter sic: Et si domini ego, vbi est timor meus? quo in loco faci Deum pluratiue se appellare dominos sed multo magis Hæretici erunt omnes, qui nunc per vniuersū Romanum orbē habentur Theologi, quatenus vniuersam orthodoxæ Ecclesiæ doctrinam nouitate pronuntiationis contra omnem grammaticorum artem ac vsum ad confictas voces, monstrosa vocabula, & perplexa sophismata protraxerūt, ausi insuper docere Theologiam ipsam incorrupto sermone tradi non posse. Sunt infinita horum similia, & miserandum est ætate nostra, quantas contentiones & errores moueant pertinaces Grammatici & superbi Sophistæ suis peruersis vocabulorum interpretationibus. dum alij ex verbis colligunt sententias, alij contra ex sententijs colligunt verba. Hinc in medica arte, in vtroq; Iure, in Philosophia & Theologia cæterisq; facultatibus literarum, infinitæ contentiones, erroresq; quotidie insurgunt. Nihil enim demonstrant Grammatici, sed solis nituntur autoritatibus, quæ sæpissime inter se tam variæ sunt atq;

DE VANITATE

sermo
nis ius
nō apud
Grāmāti
cos esse
sed pe
nes po
pulum.
Opinor
composi
tam di
stionem
& te tō
nevos qd
vanū &
ineptū
notat, &
discordes, vt necessarium sit plurimas illarum esse men
daces, quarum præceptionibus qui maxime confidunt,
hi recte loquantur omnī minime. Omne em̄ sermonis
ius, non apud Grammaticos, sed penes populū existit,
& vulgari consuetudine bene dicēdi vsum sortitur. La
tini autem sermonis vigor, postq̄, inualescentib⁹ Barba
ris, apud populū esse desierit, eius ratio tamē nō ā Grā
maticis, sed idoneis & doctis scriptoribus, vti a Cicero
ne, Catone, Varrone, vtroq; Plinio, Quintiliano, Sene
ca, Suetonio, Quinto, Curtio, Tito. Liuiο, Sallustio, simi
libusq; est petēda, quos penes solos restant antiquę deli
ciæ Latinitatis vsusq; recte loquendi, non apud Gram
maticos literatores, qui suis regulis de verborum & ca
suum inflexionibus, compositionib⁹, & deponētis ipsi
Latinitati plurimum imponunt, ac talia sapissime con
struunt vocabula, quæ fas non sit homini Latino vsurpa
re, nisi forte Parisiēsis Sorbona inter articulos referat.
Si quis dicat de veritate sermonis Latini fidem Gram
maticis non habendam, atq; tamen hi literatores Grā
matici, sese solos scriptorum omnium cēsores, iudices,
& interpretes constituunt, ac auctores om̄es librosq; in
ordinem redigere, aut e Canone submouere sibi arro
gant, nullus vnquā tam excellentis ingenij auctor exti
tit, qui maledicam istorum linguam euaserit, quem non
taxauerint, aut in quo non plurimū culpanerint. Crimi
nantur in Platone confusionem & ordinem desiderāt,
de cuius vitijs Georgius Trapezūtius libros cōposuit,
qui ab alijs iccirco Cenotimō & Erinnys vocatus est, vt
narrat Crinitus. Querunt in Aristotele dilucidā per spi
cuitatem, arguunt tenebrosam eius obscuritatem & se
piam vocant. Taxant Vergiliū vt pauci ingenij & cō
pilatorem, aliorumq; vsurpatorem criminātur. Tullio
non satis facit Demosthenes, & ille summis Latinorū
Rhetor a Græcis repetundarum petitur, & multis notis
accusatur, timidus, superfluous in repetitionibus, frigid⁹
in facetijs, lētus in principiis, ociosus in digressionib⁹,
raro incalescens, tarde assurgens, quin & a nostris etiā

reprehensus, a M Capella tanq̃ turbato numero locutus, ab Appolinari flaccidus & supinus notatus est: iāq̃ etiā Liuianas oratiōes Trogius pro fictis dānat: & Horatio nō placet Plautus, idem ab incōpositis versib⁹ damnat Lucilium, vt turbidum flumē: nullis bene digestis, multa dicitur inuoluere Plinius: nimium fertur indulgere genio Ouidius: ab Asinio Pollione p affectatore reprehēditur Sallustius: furto & aliena prorsus recitasse, & a Labeo & Scipione adiutus arguitur Terentius: Seneca calx siue arena vocatus est, quē his verbis taxat Quintilianus: Si nullum æqualium contempsisset, si partim non concupisset, si non sua omnia amasset, si rerum pōdera minutissimis sententijs non fregisset, consensu potius eruditorum quam puerorum amore comprobarētur. Sed & M. Varro porcus appellat⁹ est: & Ambrosi⁹ cornicula & fabulator nōcupatus: Macrobi⁹ homo eruditissimus, impudētis & ingrati ingenii taxat⁹ est & abs Laurentio Valla Grammaticorum omnium eruditissim⁹: nullis eorum qui vnquam Latine scripserunt indulgentum est, & illum laniauit Mancinellus. Erat olim inter Grammaticos de lingua Latina bene meritus Seruius, & hunc impugnauit Beroaldus: tādē & hūc posteriores Grammatici veluti Barbarum omnino auersantur.

Sic Grammatici omnes alter in alterum furere soliti sūt. denique, horum opera factum est, vt sacra scripturæ traductio, correctionis prætextu toties immutata, iam tota a seipsa dissonet, horum cēsuris de Apocalypsi Ioānis Apostoli, de Epistola Pauli ad Hebræos, de Epistola Iudæ, & alijs plerisq̃ noui Testamenti capitulis diu dubitatum est, quin & Euāgelia ipsa ad Problemata reuocare conati sunt Sed iam ad Poetas.

¶ POESIS ipsa, auctore Quintiliano, altera Grammaticæ pars est, hoc ipso non modicū superba, q̃ olim Theatra & Amphitheatra angustissima hominū edificia, non Philosophis, non Iuriscōsultis, non Medicis, nō Rhetoribus, nō Mathematicis, nō Theologis, sed ipsis Poetarū fabulis ingētibus sumptib⁹ extructa sunt, Ars non aliud iuuenta,

ἡ μὲν κο
gnomen
τοῦ δ᾽ ἐπ
θρῶτος,
quē La
ertius
scribit
acris in
genii
fuisse &
vehemē
tem, sed
ad irridē
dum prō
ptum.

POE
SIS.

DE VANITATE

**Mēdax
Poes,**

nisi vt lasciuiētibus rythmis, syllabarum numeris, ac pō-
deribus, nominamq; inani strepitu stultorum hominū
aures demulceat, ac fabularum oblectamētis, mēdacio
runque centonib⁹ decipiat animos. Quo circa archite-
ctrix mendaciorum & cultrix peruersorum dogmatū
dici meruit: atque vt quod ad furorē, & temulentia, &
impudentiam, & audaciam attinet, illi cōdonemus, cer-
te interritam illam mentien di fiduciam, quis æquo ani-
mo ferret? quem enim angulū insanis numis fabulisq;
relinquit vacuum? Iam enim ab ipso Chaos faciēs exor-
dia fabularū, narrat Cœli sectiōes, Veneris part⁹, Ti-
tanum pugnam. Iouis incunabula, Rheæ fraudes, & la-
pidis suppositiones, Saturni vincula, Gigātū rebellionē,
Promethei furtum atque suppliciū, Deli errores, Lato-
nes labores, Pythonis cēdē, Titij insidias, Deucalionis
inundationes, Hominūque ex lapidib⁹ ortū, Iacchi di-
laniationes, Iunonis dolū, Semeles cōflagrationē, Bac-
chi utrāque stirpē, & quēcūque de Minerua, Vulcano,
Erichthonio, Borea, Orithya, Theseo, Aegeo, Casto-
re, Polluce, raptū Helenę, & morte Hippolyti in fabulis
Atticis referunt. Præterea, errationem Cereris, raptā
& inuētā Proserpinam, & quēcūque de Minoe, de Cad-
mo, de Niobe, de Pētheo, Antęo, Oedipode, de Hercu-
lis laboribus, de Solis & Neptuni pugna, Athamātis in-
fania, de Io in vaccā mutata, & ei⁹ custode Argo a Mer-
curio perempto, & quę de vellere aureo, Pelia, Iasone,
Medæa. Item de Agamemnonis morte & Clytemne-
stræ supplicio, & quę de Danae, Perseo, Gorgona, Cas-
siopeia, Andromeda, Orpheo, Oreste, de Aenæę & Vlvs-
sis erroribus, de Circe, Telegono, & Aeolo, Palamede,
Nauplio, Aiace, Daphne, Ariadne, Europa, Phędra, pa-
siphæ, Dędalo, Icaro, Glauco, Atlante, Geryone, Tāta-
lo, de Pane, Cētauris, Satyris, Syrenibus, & reliquis hu-
iusmodi insignibus mēdacijs memoria prodidit. Nec in-
terim humanis reb⁹ cōtenta, ipsos deniq; Deos in fabu-
larum suarum partem vocat, eorum ort⁹, interit⁹, lites,
iurgia, odia, iras, plia, vulnera, lamentationes, vincula

SCIENTIARVM.

20

Amores, lenocinia, libidines, fornicationes, adulteria, cum hominibus & bestiis concubitus, & quæ his absurdiora & nefanda magis, venenosis verborum leporibus, & noxia carminis suauitate texens, non præsentis tantum fallit ad inficit, sed furiosa hæc veneficia, pulchris versiculis metrisque seruata, etiam posteris communicat, & tanquam rabidi canis morfu quoscunque dogmatibus suis mendaciusque semel infecerit, consimili rabie furere compellit. Tanta enim arte mendacia eius conficta sunt, ut non raro veris præiudicent historiis. Quemadmodum de emendato Didonis cum Aenea adulterio, atque capto a Græcis Ilio manifestum est. Sunt tamen qui ad tantum insanæ furorem aduenerint, ut illi nonnullas diuinitatis sortes inesse putent, quia demones omnes poeticis versiculis responsa federunt. Hinc illos prophetas ac vates, diuinoque spiritu afflatos vocant ac Poetarum nugacissimis versiculis tanquam oraculis ad diuinandum vtuntur. Hinc apud priscos sortes Homericæ cognominatae sunt, ab Homeri versiculis, sicut a Vergilij carminibus, sortes Vergilianæ, quarum in vita Adriani meminit Spartianus. Quæ superstitio hodie & ad sacras literas, & Psalmorum versiculos translata est, etiam non improbantibus plerisque nostræ religionis Magistris Nostris. Sed ad Poesim reuertamur, hanc Augustinus a ciuitate Dei exultare iubet, Ethnicus Plato a sua Repub. expellit, Cicero admittere vetat, Socrates admonet, si cui fama maxime curæ est, illamque seruare cupiat illam, is caueat ne Poesim tam aliquem inimicum habeat, quia non tam magnam in laudando, quam in maledicendo & vituperando vim habet. Minos rex iustissimus ab Hesiodo & Homero celebratus, quia Atheniensibus bellum intulit. Tragicos Poetas in se concitauit, qui illum ad inferos relegarunt: Penelopen ab Homero singulari pudicitia illustratam, Lycophron aliquot procis concubuisse scribit: Didonem Carthagini conditricem continentissimam videam Ennius pueta Scipionis gesta decantans, primæ Aeneam adamasse finxit, quæ tamen ex ratione temporum

Poesis diuinitatis sortes falso attributas.

Sortes Homericæ & vergilianæ.

Poesis tollenda e Repu.

DE VANITATE

**Gesori
lex i poe
tarum li
centiam.**

**Iustinia
nus in
poetas**

**Atheniē
ses.
Lacedæ
monii,**

**Campa
nus de
poetarū
vanitate.**

vididisse vnquam non potuit, quod mendaciū Vergili⁹ deinde sic adornauit, vt pro vera creditum sit historia. Tandem eo vsq; hæc mentiendi licentia maladicēdiq; improbitas processit: vt necesse fuerit legē illis per Cen sores præscribere, qua eiusmodi Poetarum probra atq; mendacia reprimerentur. Sed & apud præscos Roma nos ipsa Poesis palā pbro habebatur atq; adeo vt (Geli o & Catone testib⁹) qui in illa studeret, publicus gras sator vocaretur, quin & a M. Catone ob id taxatus fuit Q. Fuluius, quod Procōsul missus in Aetholiā, Ennium Poetam secum adsumpserit. Et Imperator Iustinianus illius pfectores nulla prorsus immunitate dignatur. Ho merum etiam, quem omnium Poetarum Philosophum & omnium Philosophorum Poetam vocāt, veluti insa nientem, quinquagita dragmis Athenienses multauē runt, & Tichteum Poetam, veluti mentis inopem, deri ferunt: Quin & Lacedæmonii Archilochi Poetę libros e ciuitate sua exportari iusserunt. Sic Poesim ipsam pro bissimi quiq; tanquam mendaciorum parentem asper ti sunt, Poetis adeo mōstrose mentientibus, quippe qui bus studium est nihil sani dicere aut litteris pdere. sed cōsarcinatis versiculis, stultis auribus cātillare, & fabu larū inuolucris perstreperere, & super fumo machinari omnia, sicut alicubi cecinit Campanus.

Viuunt carmine insani Poetæ:
Si nugas adamas, fame peribunt:
His mendacia sunt opes & aurum:
Fingunt quæq; volunt, putanq; palmam
Mentiri bene gloriosiore,

Sunt præterea apud Poetas acerrimę contentiones, nō solū de carminis caractere, de pedibus, de accēti bus, de syllabarum quantitatibus: nam de iis etiam tri uiales quiq; Grammatici concertant: sed de iis ipsis suis nugas, figmentis atq; mendaciis, vtputa, de nodo Hercu lis, de Casta arbore, de literis Hyacinthi, de filiis Nio bes, de arborib⁹ apud quas Latona Dianā pepit. Itē de Homeri patria deq; eius sepulchro, atq; vtrū Homerus

an Hesiodus ætate superior sit, an Patroclus antiquior Achille quo corporis habitu Anacharsis Scythæ dormierit, cur Homer⁹ nō honorauit carmine Palamedē, vtrū Lucanus iter poetas aut historicos reponēd⁹ sit. Itē de furtis vergilii, & quo anni mēse mortuus fuerit, & quis exiguos Elegos emiseric auctor

Grammatici certant, & adhuc sub iudice lis est.

Orat. in

Omnia autē poetarum carmina, plena fabulis sunt, non nisi sub adulationis, aut detrectatiōis pessimorum vitiorum prætexta, ad stultorum delectationē decantata. Quicquid agunt poetæ, narrent, laudēt, inuocēt, fabulis suis adulantur. Rursus, inuehant, mordeant, accusant, fabulis debacchētur, semper vero insaniunt. Recte igitur Democritus hanc nō artem, sed insaniam vocat.

arte poetica.

poetæ

adulatores

res & in

sani.

Et Platonis sententia est: frustra poeticas fores cōposui pepulit. Tunc siquidem admiranda canunt Poetæ, quando videlicet insaniunt, aut temulenti sunt. Hic Augustinus poesim vocat vinum erroris, ab ebriis doctoribus propinatum. Hieronymus eam demonum cibū appellat. Ars insuper pertenuis & nuda, quæ per se quidē tota insulsa res est, nisi alia quauis disciplinā vestiatur cōdiaturq; ars esuriens semperq; famelica, & tanquā mures alienum panem comedens, atq; tamen nescio quam inter nugas & fabulas cum Tithonis cicadis, Lyciorū ranis, & Myrmidonū formicis polliceri audet immortalem gloriam nominis, ac dicere:

poesis in
saniam.

Viuite felices, si quid mea carmina possunt,

Nulla dies vnquam memori vos eximet æuo.

Quæ reuera: aut nulla est, aut nihil pfutura. ¶ Sed hoc HISTO-

RIA.

Est autem historia rerum gestarum cū laude, aut vituperio narratio: quæ magnarum rerum consilia, actiones exitus, regunq; & magnorum virorum actus, cum temporum & locorum ordine ac descriptione, tāquam viuā quædam pictura, ante oculos exponit, ideoq; hanc tāquam vitæ magistrā, & ad eius institutionem vtilissimā censent ferme omnes eo quod multarum rerū

DE VANITATE

exemplis cum optimos quosq; ob laudis nominisq; im-
mortalem gloriā, ad præclara quæq; facinora accendat,
tū quod impios quosq; ac prauos perpetuę infamię me-
tu, a vitis deterreat, quāuis res hæc læpissime in diuersum
cesserit, & multi, quod Linius dixit de Mālio Capito-
lino, malint esse famę magne quam bonę. & plerique
quod virtutibus nequeūt, sceleribus innotescere volunt
inscribiq; historijs, quēadmodū de Pausania Macedo-
ne a dolente Philippi regis paricidio illustri ex Tro-
go recitat Iustin⁹, atq; de Herostrato (qui Dianę Ephe-
siæ templum opus omnium præclarissimum a tota Asia
annos ducentos ædificatum, incendit) narrant Gellius,
Valeri⁹ atque Solinus. Et quanq̃ seuerissimis legib⁹ cau-
tum fuerit, ne quis hominem illū voce scriptoue nomi-
naret, finem tamē, cuius gratia perpetravit scelus, asse-
quutus est, fama videlicet & nomine eius per tot sæcula
ad nos vsq; deductis, sed ad historiā reuertamur. Hæc
cum maxime omniū rerum seriem, fidem, cōsonātiā,
veritatenq; ex exposcat, illa tamē minime omnium præ-
stat, tā inter se dissentiū Historiographi, tam varia & di-
uersa de eisdē tradūt, vt impossibile sit, plurimos illorū
nō esse mēdacissimos, nō dico solū de principio Mūdi, de
diluuio vniuersali, de Vrbe cōdita, a quib⁹ exordis res
gestas sese scribere profitetur, cum primū illoꝝ omnes
ignorēt, alterū nō oēs credāt, tertiu penes eos incertum
sit, Quare cum hæc re motissima sint, nec æquaratiōe ab
omnib⁹ recepta, habeāt erratorū illorum veniam. Sed
de posterioribus temporibus haud poterit illis non im-
putari mendaciorum culpa. Causę autem tantę illorum
dissonantię multę sunt: Nam pleriq; eo quod narrato-
rum temporib⁹, locis, personis, gestis, nō adfuerūt, ex
aliorum relatu populares sermones colligētes, nihil cer-
tum, nihil constans scribunt, quo vitio a Strabone taxā-
tur Eratosthenes, Métrodor⁹ Sceptius, Possidonius, &
Patrocles geographus. Sunt alij qui cum partem rerū
viderint, quasi in transitu militari, aut prætextu voto-
rū, mēdici per xenodochia, prouincias transcurrentes,

Historia
rum Vanitas.

Causę
mendaciorum
i Historijs

conscribere audent historiam, cuiusmodi quoddā Onofricitus & Aristobolus scripserunt de India. Sūt quide lectationis causa rebus veris nōnihil admentuntur, sæpe etiam veritatem omittentes, de quo Herodotum notat Diodorus Syculus, ac Trebellium Liberianus & Vopiscus, atque Tacitum Tertulianus & Orosius, in quorū numerum etiam Planudem & Philostratū reponemus.

Sunt etiā qui res veras ad fabulas conuertunt, quales Gnidius, Cresias, Hecatheus, & plures alij antiquorū Historici. Sūt & multi qui impudenter Historiographorū nomine se iactantes, ne videant quicquā ignorare, aut aliquid aliud ab alijs retulisse, dum de ignotis & inaccessis puincijs verbosa nouitate scribere præsumpserunt, nil nisi elegantes nugas, & monstrosa mēdacia, tradiderūt. Cuiusmodi ea quæ de Arimaëspis, Gryphis, Pygmæis & Grubus, ac de Cynocephalis, & Astromoris Hippopodibus, Phanisijs, Troglodytis, legimus: quorum erroribus proximi sunt, qui sub arctico, mare cōgelatum affirmarunt, atque tamen inueniūt stultos & sine iudicio homines, qui illis talia credant, ac pro oraculis habeāt: at ex horum numeo sunt Ephorus, qui vnam dūtaxat ciuitatem esse Hiberos tradidit, cum illi tantam hesperiæ partem inhabitare noscūtur. Et Stephanus græcus, qui Fracos Italiæ populos, & Viennam oppidum esse Galileæ pro Galatiæ dixit. Et Arrianus græcus, qui Germanorum sedes non procul ab Ionio asserit, quibus accedit & Dionysius in his quæ falso tradidit de Pyreneis montibus. Præterea, quæ Cornelius Tacitus, Marcellus, Orosius, Blondus de Germaniæ locis disserūt, magnas ex parte aueritate discrepāt. Similiter falso scribit Strabo Istrū, hoc est, Danubiū non procul ab Adriatico oriri, & Herodotus eundē ab Hespero fluere, & apud Celtas, quod omnī in Europa extremi sunt, oriri, & ad Scythiā ingredi, & iterū Strabo Lapū ab visurgū fluuios ad Hanasū ait deferri: cū Lapus Rheno misceatur, Visurgus autē mari exoneretur. Sic & Plinius Mosam fluuiū in Oceanū pperare tradit, cū se nō Oceano, sed Rheno immergat, Cōsimilibus error,

DE VANITATE

Sabellici error erroribus ex recētoribus Historicis ac Geographis Sabellicus Alanos ab Alemanis falso deducit, & Hūgaros ab Hunis falso deriuat, quī Gothos & getas Scytas ait, & Danos cum Dacis confundit, ac diuæ Ottiliæ montē in Bauariam locat, cum non procul sit ab Argenterato:

Volaterani error, Volateranus etiā Austeraniam & Austriam Auaros & Sauaros, Lucernā quoq; & Nansium confundit, & Plinimum dicit Bernensium Heluetiorum mētionē fecisse, cum illi longe posterioribus temporib; a Bertholdo duce zaringiorum primum conditi fuerunt. Similiter Conradus Celtes Dacos eosdem cū Cimbris existimat, & Chertuscos eos quos Cerusos, quī & Ripheos mōtes in Sarmatia fitos putat, & electrū gummam ex arbore de fluentem tradit. Sunt & adhuc alii inter Historicos longe maiorum mendaciorum culpam habentes, qui cum aut rebus interfuerunt, aut aliter res ipsas vt sūt, vel gestę sunt cognouerunt, tamē beneuolentiā & obsequio viti, suis adulantes, contra fidem falsa confirmant. Sunt ex istis qui ad accusandas aut defendēdas alienas causas, historias narrare aggressi, ea sola quę suo argumēto conducunt narrantes, cetera vero dissimulantes, prętereſites, aut extenuātes, mācas & corruptas hystorias scribunt, de quo vitio Blondus taxat Oroſium, quod in gentem illā Italię cladem, qua Gothi Rauennam, Candanum, Aquilegiā, Ferrariam, ac totam fere Italiam diripuerunt, conticuerit, suum ne attenuaret propositum argumētum. Sunt pręterea qui metu, aut similitate, aut odio aliquorum corrupti, detrahunt veritati. Alii dum suorum gesta extollere cupiunt, aliorum patrata extenuāt, & in humilitatem deiiciūt, scribuntq; nō quod est, sed quod cupiunt, quod volunt, quodq; lubet: confidētes non defuturos mendaciorum suorū comites atq; patronos, testesq; eos quibus egregie palpati fuerit. Quod vitium antiquitus Græcis scriptoribus familiare erat: hoc die vero ferme omnis nationis Chronographi eo ipso lahorant: vt Sabellicus & Blondus in reb; Venetorum, Paulus Aemili; ac Guaguinus in gestis Francorū, quos

non ob alium fructū alunt Principes, nisi quod aut Plus-
tarchus, vt famulante ipsis bonis ingenis, virtutē alie-
nis meritis suffocantes, illorum facta nugis ac figmētis
Pro Historica maiestate attollant. Sic Græci Historici
de rerum inuēturibus scribentes, omnia sibi, sed nō sua
vendicare voluerunt. Est & aliud corruptissimū adula-
torum genus, qui cum principum suorum originem ad
antiquissimos quosque reges extendere conentur, cū in
suo genere eo nequeāt peruenire, ad externas origines
fabulasq; recurrunt, & regum & locorū nomina cōfin-
gunt, & nihil non cōmentuntur. Huius generis est Bar-
barus ille Hunibaldus, qui Frācorum Historias cōscri-
bens, Scythiam, Sicābriam, & Priamum iuniorē, aliaq;
locorum & regum nomina commētus est, quorum nū-
lus vnquam priorum meminit Historicus: Atq; tamē il-
lius nugas cōsimilis ingenij homines secuti sunt, videli-
cet Gregorius Turonensis, Regino, atq; Sigisbert⁹, &
plēriq; alij. Huius sursuris est & Vitilchind⁹, qui Saxo-
nes antiquissimos & primores Germaniæ icolas, Mace-
donum sobolem ait, & ab Alexādrī Magni reliquijs de-
riuat, quē in hoc errore sequūtur plēriq; alij. Multi præ-
terea scribunt Historias, non tam vt vera referāt, quam
vt delectent, aut egregij Principis imaginem, in quouis
Iubeat, exprimāt, aut effingant. Quos si quis arguat mē-
dacij, dicunt se non tam ad rem gestam, quam ad poste-
ritatis vtilitatem & famam ingenij intueri, deoque non
omnia narrare vt acta sunt, sed vt narrare expedit, nec
seueritatē pertinaciter velle tueri, vbi figmentum falsi-
tatemue communis postula vtilitas, citantes testem Fa-
bium dicentem, non esse vituperādum tale mēdacium,
quod ad honestatis persuasione[m] conducit. Præterea,
cum posteris ipsis scribāt, non magni referre, cuius no-
mine quauē serie boni Principis exemplum proponat
in publicum. Talem profecto Xenophon de Cyro non
qualis esset, sed qualis esse debuisset, tāquā optimi Prin-
cipis exemplar & archetypum, scitam elegantemq; sed
absq; veritatis fide Historiam descripsit. Hinc tandem

DE VANITATE

factum est, ut multi, & natura, & industria ad mentien-
dum apti, confictis argumentis fabulosas describerent
Historias, ut sunt illa Morganæ, Margalonæ, Melusine,
Amadyfi, Florandi, Tiranti, Conamori, Arcturi, Dio-
theri, Lanceloti, Tristanni, illa inquam prorsus fabulo-
sa ac simul inerudita deliramenta, Poetarum comœ-
diis ac fabulis fabulosa: inter eruditos vero princi-
patum in istis obtinuerunt Lucianus atque Apuleius, quin
& apud Herodotum Historię patrem, apud Diodorum
& apud Theopompum. quod ait Cicero, innumerabiles
sunt fabulæ, & ipsi pleni mendacijs, Ibi enim epota, Me-
do prandente, flumina, & velificatum

Athon legimus

Et quicquid Græcia mendax

Iuena^s Audet in Historia

lis Saty^s Atque hæ sunt causæ, cur nusquam vere exacta fides repe-
ra. x. reatur Historiæ, & si hanc in ea maxime querim⁹, iudi-
cium autem, quo in discernendo opus esset, difficillimū

est consequi. cum enim publice rerum gestarum cōscri-
ptiones nō fierent, quæ rerū docerent veritatē, & mē-
tientes arguerent, sed suæ opinioni quisque permissus est
Hinc nacti sunt errandi mentiendiq; potestatem, unde tā-
ta apud Historiographos discordia nata est, ut etiam

Ioseph⁹. (quod ait Ioseph⁹ cōtra Appionē) libris suis alterutros
arguant, & valde cōtraria de rebus eisdem conscribant
Quātis quidē locis (idem ait) Hellenic⁹ ab Agesilao de
Genealogijs discrepat, & in quātis Herodotum corrigit
Agesilaus, & quomodo Ephorus quidem Hellenicū in
plurimis ostendit esse mendacem, Ephorum vero Ti-
meus, Timeum qui post eum fuere, Herodotum vero
cuncti, Sed neque de singulis cum Antiocho, & philisto,
aut Callia, Timeus concordare dignatus est, in multis
etiam Thucydides tanquam fallax accusatur, licet scru-
pulosissimā Historiam conscripsisse videatur. Hæc de
aliis scribit Iosephus. atque hunc noster corrigit Aegesip-
pus. Præterea ex Historiographis multi multa narrāt.
sed nō omnia probanda, & quidā probāt haud quaquā

SCIENTIARVM.

24

probāda pleriq; pessima exempla imitanda proponūt:
Nam qui Herculem, Achillem, Hectorem, Theseū, Epaminundā, Lysandrum, Themistoclem, deniq; Xerxē, Cyrum, Darium, Alexandrum, Pyrrhum, Hannibalē Scipionem, Pompeium, Cæsarē, miris laudib⁹ depringūt, quid nisi magnos & furiosos latrones famososque orbis p̄dones descripserūt? Esto, fuerint Imperatores optimi, certe viri pessimi scelerosissimiq;. Quod si quis dicat mihi, ex Historiarū lectiōe præcipuāna n̄ cisci prudentiam, non negauerim, mō id quoque cōcedat, ex eis dem etiā summam hauriri pernitē, atque, vt alicubi canit Martialis, Sūt bona multa, sunt mediocria, sunt mala multa.

R H E T O R I C A vero quæ in proxima est, ars sit nec ne inter grauissimos viros certatur, & adhuc sub iudice lis est. Ipse siquidem Socrates apud Platonem infirmis rationib⁹ eam nec artem, nec scientiam contendit sed sagacitatem quandam, ipsaque, nec præclaram, nec honestam, quin imo turpem, illiberalem, ac seruilem adulationem. Sed & Lysias, & Gleanthes, & Menedemus, censuerunt eloquentiam nulla arte posse contineri, sed a natura duntaxat proficisci, quæ quemlibet doceat, dum opus sit, glandiri, & res suas narrare, argumētisque firmare, atque veram pronuntiationem, memoriā, pulchrūque inueniendi modum, non nisi a natura proficisci: quod ipsum in Antonio Romauorum Oratorum principe visum est. Quin & cum ante Thysiam, Coracem, & Gorgiam, nullus adhuc Rhetoricæ artem scripserit, aut docuerit, multos tamen ingenij bonitate fuisse eloquentissimos. Preterea, cum ars diffiniatur esse collectio præceptorum ad vnū finē tendentiū, adhuc certāt Rhetores, quis illi⁹ finis sit, an persuadere, od bene dicere, nec contenti veris causis, nouas & fictas etiā excogitāt, Preterea, tot theses, hypotheses: figuras, colores, duct⁹, characteres, suasorias, cōtrouersias, declamationes, p̄emia-institutiones, beneuolentiæ captationes, artificiosissimas narrationes inuenerūt, vt vix numerarē sufficiat, & tamē

Rhetorica.

Contro
uersa
de fine
rhetorice.

DE VANITATE

Lacedæmonib⁹ Rhetoricæ finem factum esse inficiantur. Hanc Lacedæmones omnino reprobant, æstimantes proborum hominum sermonem non ab arte, sed a pectore proficisci oportere. Antiqui etiam Romani, sero admodum Rhetores in Urbem admiserunt, cumq; post multam controversiam, ostendere Cicero conatus esset, orandi facultatem nō tam ab arte, quam a prudentia proficisci, atq; idcirco opus de pfecto Oratore scripsisset, tamē ille Orator, quem ipse velut exemplar ibi fabricat, non omnibus probatus est. **Quin & Bruto** ipso singularis integritatis viro, admodum suspectus visus est, semperq; vicit sententia, Rhetorum bene dicendi præcepta, hominum vitæ plus officere quā prodesse: atque, ut liceat verum fateri, constat totam illam ac omnem Rhetoricę disciplinam, nihil aliud esse quam ad sentationis adulationisq; & (ut quidam audacius dicunt) mentiendī artificium, ut quod rei veritate efficere nō possit, persuadat fūco orationis, quemadmodum de Pericle Sophista ait Archidam⁹ (ut auctor est Ennapius) qui interrogatus num esset illo potēti⁹ respondit: Et si Pericles in bello a me victus sit, ea tamē præditus est dicendi facundia, ut cum de ijs ratiocinetur, nō victus, sed victor appareat, atq; de Carneade ait Plinius: quod ipso argumentate, quid veri esset, haud facile discerni poterat: De eodē traditum est, quod cum p Iustitia multa publice elegāter & sapiēter differuisset, postridie nō minore doctrina atq; copia contra Iustitiā perorasse. Erat apud Syracusas Corax Rhetor vir acuti ingenij & linguę promptioris, qui hanc artem mercede docebat, ad hunc accessit Tisias, cum prōptam mercedem non haberet, pollicitus est duplicem, postquam ille eum docuerit Rhetoricam, quem Corax hac conditione suscepit & docuit. Hanc Tisias cū didicisset, de precio magistrum circumvenire studens, interrogavit Coracem, quid esset Rhetorica? quo respondente, effectricem persuasionum, in preceptorem sic argumētatus est, quodcumq; igitur de mercede dixerō, si tibi me nihil debere psuasero nihil debeo, quia non debere

persuasi Si non persuasero, non debebo etiam, quia me scire persuadere non docuisti. Tum Corax hoc argumentum in Tisiā retorquere visus, quocumq; ait, ego quoque de mercede dixero, si me accepturum persuasero, accipiam, quoniam persuasi: si nō persuasero, etiā accipere debeo, quoniam tantum discipulū erudiui, qui praecepto rem superaret. His antistrophis argumentis eos contēdere audientes Syracusani, exclamauerunt: Mali corū malū ouum, significātes mali praeceptoris peiorē discipulum. Haud absimile hystoriā refert Gellius de Protagora Sophista & Euathlo ei⁹ discipulo. Atqui, scire exacte, ornate, grauitē, & copiose dicere, pulchrū, & delectabile, ac semper vtile est: Nonnunquam tamē turpe & importunum, saepissime vero periculosum, semper autē suspectū est: Quocirca Socrates ipse Rhetores nulla estimatione dignos censet, nec qui vllam in bene instituta Repub. debeant potentiam obtinere: & Plato illos a sua Repub. cum Tragicis, Histrionibus, & Poetis simul excludendos cēsuit, nec iniuria: Nā hoc artificio nihil periculosius ciuilibus officiis, ab hoc, prauaricatores, tergiversatores, calumniatores, sycophantē, & cētera huiusmodi sceleratæ linguæ hominum nomina descendunt: Hoc enim pręditi homines in ciuitatibus, plerumq; coniurant, ac seditiones mouēt, dum hac artificiosa loquacitate alios decipiunt, alios mordent, alios cauillant, blādiuntur aliis, ac in innocētes tyrānidē quādam sibi usurpant, Hinc recte dixit Euripides, tyrānicum quodā esse multa scire dicere: & Aeschylus ait, malum omnīū turpissimum esse dico compositos sermones: Et Raphael Volaterranus Historiarū & exemplorū studiosissim⁹. fatetur collatis quęcumq; audiuerit, quęque legerit veterum & recētorum exemplis, paucissimos viros bonos reperiri eloquentes: Nonne eo ipso ingentes Respub. sepe grauitē vexatē? sepe penitus deletæ sunt? Exemplo sunt eius rei, Brutī, Cassī, Gracchī, Catonē, Cicerō, Demosthenes, qui vt omnium habiti sunt eloquentissimi, ita semper fuere omnium seditiosissimi: Nam

Incōmoda Rei
pub. ex
Rhetorica,

DE VANITATE

Censorius Cato quadragesies accusatus, ipse septuagesies ac ultra, alias reos fecit, tota ætate sua insanis declamationibus Repub. tranquillitatem perturbans: Alter vticensis, prouocato Cæsare, libertatem Romanam funditus subuertit. Nō minus Cicero Antonium in Reipub. perniciem prouocauit, & Demosthenes Philippū in detrimentum Atheniensium: Nullus denique Reipub. status ab hoc artificio non est aliquando euersus: Nullus ab eloquentiæ vitio, si aures præbuit, restitit illesus: Perinde per multū potest in iudicijs, fiducia eloquentiæ: hac patrona defenduntur malæ causæ, & nocens reus eripitur legis periculo: hac accusante sepe inocēs dānatus est, nec vllus vnquam eo artificio tam defensus extitit, quin læsus sit qui ex diuerso erat. M. Cato Romanorum prudentissimus, vetuit tres illos Atheniensium Oratores, Carneadem, Critolaum, Diogenem in Romanam Urbem publice audiendos admitti, quia tam acuto ingenio, orationis facundia, ac valida eloquentia præditi essent, vt facile possent æqua & iniqua persuadere. Cōstat de hoc gloriatum apud amicos olim Demosthenē, sese, quando liberet, posse iudicum sententias ad suam voluntatem conuertere artificio sermonis, ad cuius arbitriū Atheniensibus cum Philippo sepe bellum, sepe pax fuit. Tanta illi vis erat eloquentiæ in concitandis, sedandisque animorum ac voluntatum affectibus, vt tanquam ciuium suorum imperium habēs, illos quo voluerat verteret dicendo: cōsimilem ob rationem Cicero Romę a plerisque rex vocatus est, quia Senatum quouis vellet, verteret dicendo, oratione sua omnia regens. Hinc apparet Rhetoricam nō aliā esse quam persuadendi & mouendorū affectuum artē subtili eloquio, exquisito fūco, & subdola verisimilitudine rapientē animos incautorū, eosque ducētem in captiuitatē erroris, peruertēdo sensum veritatis. Quod si naturę beneficio nulla res non vera voce exprimitur, quod pestilētis quam verborum fucatorū studiū? Veritatis sermo simplex est, sed viuus & penetrās, & discretor intentiorū cordis, & tanquā securis ac gladius

Demo-
sthenis
pauadē
di peri-
tia.

Cicero
rex vo-
catus.
Rhetor-
ica qd.

anceps, omnia artificiosa Rhetorū enthymemata facile dissecās & abscindens. Hinc Demosthenes quum reli quos quoscunq; ex arte dicentes facile cōtemneret: vnū Phocionē vera & ad rem pertinentia simpliciter & bre uiter dicentē, metuebat, ideoq; orationū suarū securim nuncupare solebat. Forte nouerant hæc prisci Romani, qui (teste Suetonio) Rhetores bis Roma ciuitate, semel sub C. Fanio Strabone, & M. Valerio Messale cōss. se mel iterū sub Cn. Domitio Enobardo & L. Licinio cras so cēsoribus, publico edicto eisciētēs. Tertio sub Domi tiano Imperatore, vniuersali senat' cōsulto, & vrbe Ro ma, & tota insuper expulerūt Italia. Atheniēses eos tan quam iustitiæ peruersores, foro prohibuerunt, ac Thy magorā, quod inter officia salutationis Dario regi more gētis illius adulatus fuisset, capitali supplicio affecerūt. Pepulerunt Lacedæmonij Cresiphontem: eo quod se ia ctarat de re quauis totum diē posse differe. Nihil enim apud illos magis inuisum, quā curiosum hoc linguæ ar tificium eorū quibus veritatis proferēdæ nulla cura est sed opus modicū proponētes, illud orationis lenocinijs, & verborū ampullis excolere, & dicendi dulcedine deci pere animos auditorū, illos q; lingua sua reuictos duce re ab auribus: tanq; palā est, nullos hoc artificio factos meliores, cōplures autem deteriores reddi, qui & si de virtutibus comptius dicere possent, longe tamē videm' elegantiores esse feliciorisq; eloquentiæ ad defendēdos errores, ad seminādas lites, ad excitandas factiones, ad congerenda conuitia, maledicta, calumnias, quā ad cō ciliandam pacem, concordiam, trāquillitatem, atque ad prædicandam charitatem, fidem, religionem. Por ro hoc artificio confisi plurimi, ab orthodoxa fide de sciuerunt, sectæque ac scismata, superstitionesque, ac hæreses hinc pullularunt, dum nonnulli scripturam sa cram, eo quod eloquentiæ Ciceronianoque lepore ca teat, ita aspernantur, vt cum Ethnicorum fucatis argu mentorum persuasionibus, contra catholicam interdū

Phocio
Demo
stheni
ob ora
tionis
simplici
tate for
midolo
sus.

Cresi
phonob
artē rhe
torices
a Lacedæ
monis Pul
sus.

Rhetorica hæc
reticos
efficit,

DE VANITATE

veritatem sentirent. Quod de Tacianis hæreticis ipri-
mis manifestū est, & iis quos Libani⁹ Sophista & Sym-
mach⁹ orator, idolatrię defensores, atq; Celsus Africa-
nus, & Iulianus apostata, cōtra Christum magnis Rhe-
torismis insultantes, seduxerūt, e quorum pernicioso ac
blasphemo eloquio, multas persuasionum argumētatio-
res acceperūt Hæretici, quas in aures hominum simpli-
cium immittentes, totos seduxerunt a verbo veritatis.

Lutherani rhetoricae Periti. Sed quid veterum Hæreticorum exemplis insistimus &
nostra tempora spectemus. Qui sunt duces Germanica
rū heresum, quæ ab vno Luthero suscepto exordio, ho-
die tam multa sunt, vt fere singulæ ciuitates suam pecu-

liarem habeāt Hæresim, nōne auctores illorum homi-
nes disertissimi, linguæ eloquentia, & calami elegantia
istructi & quos ante ānos aliquot a linguarum peritia,
a sermonis ornatu, a dicendi scribēdiq; promptitudine
sic laudatos vidimus, vt nihil illorum laudibus potuisset
adlici, hodie videmus capita & principes Hæreticorū,

Ciceroniani. ita sunt adhuc multi, qui eloquentiæ dediti, dum volunt
Ciceroniani fieri, efficiūtur pagani, & qui Aristoteli &
Platoni impēsius student, sunt illi quidem superstitiosi,
hi vero impii. Omnes autem illi quicunq; præter singli-
cia veritatis verba, ociosos sermones in aures hominū
effundunt, assistent in iudicio, rationem reddituri de iis
quæ vane coniecerunt, & mentiti sunt aduersus Deum.

¶ Succedit istis in subsidium **DIALECTICA**,
& ipsa quidē non nisi contentionis, ac tenebrarum arti-
ficium est: per quam reliquæ omnes scientiæ obscurio-
res, ac cognitu difficiliōres redduntur, atq; hæc etiā sese

DIALECTICA. logicam, videlicet dicendi & ratiocinendi scientiam, vo-
cat: miserū profecto irrationale hominū genus, si absq;
CTICA. hac disciplina nesciat ratiocinari: Hæc tamē Serui⁹ Sul-
piti⁹ omniū artium maximā esse dixit, & quasi luce ad ea
quæ ab aliis doceātur, cum ipsa (vt ait Cicero) rem vni-
uersam doceat distribuere in partes, & latentem definiē-
do explicare, interpretando obscuram explanere, ambi-
guā cōtemplari & distinguere, atq; regulā de iis omnib⁹

tradat, qua vera & falsa iudicetur. Præterea, pollicetur Dialectici se cuiusque rei essentialē (vt aiunt) definitionem posse inuenire, tamen hanc nullis vnquā verbis præstare possunt tā lucidam, quin æque nescius maneat animus, quin dicat quis idiote pro homine, animal rationale mortale, minus intelliget, quam si dixisset hominē.

Plura de his scripsit inter Latinos Boetius, cuius opera non habentur, sed præstant omnib⁹ quæ scripsit Aristoteles Prædicamenta, Elenchos, Topica, Perihermeneias, Analytica, & reliqua, quæ sequuti Peripatetici opinantur nihil stare, aut sciri posse, nisi quod syllogizando probetur per demonstrationē, eam videlicet, quam depingit Aristoteles: sed tamen nunquam in dogmatibus suis obseruauit, cum omnes suæ argumentationes ex præsuppositis ab eo deducantur, quæ sequuti omnes isti scientiarū pollicitatores, hætenus nullas, aut paucissimas veras demonstrationes dederūt, nedū in naturalibus, sed omnes deducunt illas ex præacceptis, aut a suo Aristotele, aut ab alio qui illa prior dixerit, quorum auctoritatem seruant sibi pro principijs demonstrationis, verā autem demonstrationem, quæ facere debeat scientiam, docet Aristoteles eam esse, quæ sit per quidditates, vt loquitur Dialectici, per proprias rerum differētiās nobis occultas & ignotas. Ait insuper demonstrationē ex causis fieri, ex ijs quæ sunt de, per, se, & secundū quod ipm, quæ quidē enunciationes, cum sint cōuertibiles, sed ad inuicem inferentes, tamen ait non dari nec concedi demonstrationem circularem ex causis. Si itaq; nunc principia demonstrationis plurimū ignota sunt, & circulatio nō admittetur, certe nulla inde, aut paucissima eaq; incerta haberi potest scientia: Credere enim oportebit demonstratis, per fragilia quædam principia, quibus aut propter præcedentē prudentiū auctoritatē, veluti notis terminis, assentimur, aut quos experiētia comprobamus per sensus. Omnis enim notitia (vt aiunt) ortum habet a sensibus, & experimētum sermonum verorū (vt ait Auerrois) est, vt cōcordent sensatis. Et illud notius

Nullæ
aut per
paucę
verę demonstrationes.

Notitia
ex sensibus
oritur,

DE VANITATE

est & verius, in quod plures sensus conueniunt: ex sensibilibus itaque eorum sententia, manuducimur ad omnia ea quae a nobis sciri possunt. Iam enim cum sensus omnes saepe fallaces sunt, certe nullam nobis sinceram probare possunt experientiam. Praeterea, cum sensus intellectuales naturam nequeant attingere, & rerum inferiorum causae ex quibus illarum naturae effectus, & proprietates, seu passionis demonstrari deberent, sint omnium consensu nostris sensibus penitus ignotae, nonne convincitur veritatis via sensibus esse praclusa? quare etiam omnes illae deductiones & scientiae quae in ipsis sensibus radicitus fundatae sunt, incertae erunt, & erroneae, & fallaces. Quae ergo nunc utilitas Dialecticae? quis fructus scientiae illius demonstrationis ex principiis & experimentis? quibus cum veluti notis terminis assentire necesse erit, nonne iam ipsa principia & experimentata magis scientur quam demonstrata? Sed haec ars nunc paulo remotius nobis repetenda est. Dialectici decem numerant praedicamenta, quae vocant genera generalissima, haec sunt: substantia, Quantitas, Qualitas, Relatio, Quando, Vbi, Sit, Habitus, Actio, Passio: quibus omnia constare putant, & intelligi quaecumque in toto vniuersoq; orbiculari mundo continentur. Tradunt insuper, quae de ipsis ac earum partibus praedicentur, quinque videlicet: Genus, Speciem, Differentiam, Proprium, Accidens: quae ob id praedicabilia nominarum. Porro inuenerunt quatuor cuiuslibet rei causas, materialem, formalem, efficientem, & finalem: ex quibus omnium rerum veritatem & falsitatem sese inuenire posse arbitrantur, quadam infallibili (ut putant) demonstratione, hoc est, syllogismo, quem altero trium ordinum, ut vocant, figurarum supra vnde viginti modos esse oportebit. Componunt autem omnem syllogismum siue demonstrationem ex tribus terminis, qui sunt subiectum quaesiti, & dicitur minor: Alter praedicatum quaesiti, & dicitur maior: Tertiū est medium inter utrumque participans, & iuxta hos duas format propositiones, quas praemissas appellant, maiorem & minorem, ex illis tandem

Prædicamēta

Prædicabilia.

Causae rerum.

Syllogismus.

nascitur conclusio, scilicet de altero ad extremum alterum, tanquam a limite ad metam procurentes. Hoc totum est egregium illud artificium, hæc eius sunt extrema confinia, quibus omnia combinare, diuidere, & concludere opinatur, per quædam quæ refelli posse impossibile putat axiomata, atque hæc sunt logici artificij portenta, & alta mysteria: magnoque labore exposita a magistris fallacibus, quæ tanquam occulta quædã & arcanã non omnes profiteri licet, nec discere, nisi illos qui grãdes mercedes pro illis præstare possunt, magnique scriptibus auctoritatem hanc sibi inter scholasticos coemerint. Denique, si sunt eorũ canes, hæc illa retia, quibus (ilorum opinione) rerum omnium, siue naturæ subiectarum, ut Phisica, siue naturam ipsam comitantium, ut mathematica, siue naturam ipsam quodammodo superantia, ut Methaphisica: venantur veritatem, quam tamen eo artificio iuxta P. Clodij atque Varronis prouerbum, nimium altercando amittunt: atque hæc sunt duntaxat veterum dialecticorum confinita. ¶ Sed longe plura prodigia maioraque portenta istis addidit recetior SOPHISTARVM schola, de terminorum passionibus de infinito, de comparatiuis, de superlatiuis, de differtaliis, de ab, de incipit & desinit, de formalitatibus, de eccetatibus, de instantibus, de ampliationibus, de restrictionibus, de distributionibus, de intentionibus, de suppositionibus, de appellationibus, de obligationibus, de consequentibus, de insolubilibus, de exponibilibus, de duplicatiuis, de exclusiuis, de instantiis, de casibus, de particularisationibus, de suppositis, de mediatis & immediatis, de completis & incompletis, de complexis & incomplexis, & ceteris intollerandis vanisque vocabulis, quæ traduntur in paruis logicalibus, quibus omnia quęcunque re ipsa falsa sunt & impossibilia, vera esse facile conuincunt, & contra, quęcunque vera sunt velut ex equo Troiano erumpentes, istis machinis subito verborum icedio ac ruina vastantur. Sunt rursus qui non nisi tria predicamenta recipiunt, nec nisi duas syllogismorum figuras, & tantum octo illorum modos

S O
P H I
P H I
S T I
C A.

Sophi
starũ cõ
trouer
się.

DE VANITATE

Sophi-
stæ fru-
ctus.

Quis
optimus
inter So-
phistas,

probant, Modæcles autem propositiones, cōcretas insu-
per & abstractos terminos rideāt, nec desunt qui vnde-
cimū numerant prædicamentū, & quartam syllogismoū
figurā, augerentq; prædicabiliū, & causarum numerum
totque inuictas & Scoticas subtilitates inuenerūt, vt Cleā-
tis Cyrysippique argutiæ, cū Daphite, Euthidæmi, Dio-
nysodori circūuētiūculis, penit⁹ crassæ, rusticaneq; futu-
ræ sint, si cū ijs nouis Sophistarum nostrorum inuentis
cōferatur, in quibus nūc passim ferme omnis scholasti-
corū turba, cū misero labore ad dānabili studio occupa-
ta, nil magis agere videtur nisi vt discat errare, ac per-
petuis digladiationib⁹ explicandam veritatem obscurio-
rem reddere vel amittere, quorum tota disciplina non
aliud quicquā est, quā captio quēdā, ex deprauatis ver-
borū dictionibus subdola quadā cauillatione peruertēs
vsum loquendi, & vim inferens linguæ quā ignora trās-
uertēs veritatē secundum verisimilē expositionē, quo-
rū gloria nō nisi in cōuitijs & strepitu sita est, vt qui non
tā victoriā appetāt quā certamē, nec veri inueniēdi sed
altercandi propositū sit, a deo vt inter hos primas par-
tes teneat, quicūque clamosissim⁹ est & impudētissim⁹,
& linguæ fremitu audacissimus. De quibus ait Petrar-
cha: siue is stili pudor: siue ignorantæ confessio est, lin-
gua implacabiles sunt, calamo non contendunt, nolunt
apparere quam friuola sunt quibus ornātur, ideoq; mo-
re Parthico fugitiuam pugnam exercēt, & volatilia ver-
ba iactantes, quasi ventis vela committunt. Hi sunt em̄
quos Quintilianus dicit in disputando mire callidos,
cum autem ab illa cauillatione dicefferint, non magis
sufficere in aliquo grauiore actu, quam parua quædam
animalcula, quæ in angustiis mobilia, campo deprehen-
duntur, itaque cāpum timēt, verūque est illud, diuerticu-
la & aufract⁹, suffragia esse infirmitatis, vt qui parū cur-
su valent flexu eludāt, sic & Sophistæ metunt sub no-
tarijs, & collatis libris & auctoribus pugnare, sed sos-
lius memoriæ & linguæ viribus, fugitiuis clamoribus,
nō ad calamos, sed ad obliuiosas aures cōcertare volū,

nec referre putant qua quisque rōne vtantur, dūmodo instantiam det, nec curandū quicquid sentiat aut dicat, modo loquatur & strennue contendat: Nam qui verbosior est, is inter eos videtur doctior, is præstigijs circūeunt scholas & plateas, & mensas, querūt æmulos, quos vt cōgrediantur, inuitant, instant, insiliunt, si congregantur & vrget, ad diuerticula prolabuntur, & latebras querūt & ad vsitata recurrunt, tot facientes aufractus, ac si labyrinthum circumire oporteat. Quod si quis nolit, aut pigeat cum illis decertare, subdola aliqua interrogatione, & quam quis nō optima cognitione inquisiuit adgrediuntur, vt sic, vel ex improviso respondentem de errore conuincant, aut scire se negantem verecundiæ reū faciant & explodant, atq; ipsi in vtrāq; partem doctrinæ vendicēt gloriam. Sed quos fructus nobis in ecclesia Christi peperit pariatq; Dialectica cū suis Sophistis spectemus, qui non ad sentiētes diuinæ traditioni, illam cōpositis, & ex fallacibus sensibus deductis rationibus cōfundunt, quibus dum nimium credūt recedente luce veritatis, succrescunt tenebrę, quibus obuoluti & excæcati factique magistri, & duces cæcorū, multos secū is falsis argumentationib; ac apparentibus rōnibus trahūt in foueam, semperque ignorātia errorumque profundū pelagus inatantes, serpentum more lubrici, fraudulētix & seductionis verbis subinuolētes, imperitiores seducunt ad credendum figmentis suis, & extollētes ea, persuadere audēt sacratissimam Theologiam, sine Logica, sine Dialectica, sine rixa, sine altercatiōe, sine sophisma tib; cōstare nō posse. Non inficior Dialecticam ad scholasticam exercitationem conferre, sed ad Theologicā contemplationem quid conferat non video, cuius summa Dialectica est in oratione constituta: Neq; enim vana promissione pollicitus est nobis Christus, inquiens, petite & accipietis. Itaque prius q̄ cōtentiosi Scolastici suam dialecticam discant, isti Christi fideles ab ipso magistro veritatis impetrāt omnem necessariam veritatē, Præterea, Dialectica per varias ambages tandem non

Verbosi
Sophi
ste.

Altercā
di libido
Sophi
starum.

Dialecti
ca quate
nus vti
lis.

Oratio L. 1. 1.

DE VANITATE

altius pertingere potest, quā ad philosophiā, sed per fidelē
orationē, recta & certissima via conscenditur ad sum-
mam diuinarum atque etiam humanarum rerum sapien-
tiam. Errant igitur quicumque dicunt Dialecticā hāc esse
euertendorum Hæreticorum machinam omnium potē-
tissimam, cum re vera ipsa sit Robur omnium Hæretico-
rum: hac artē freti quōdam Arrius & Nestorius hæreti-
ci tam impudēter desipuerunt, ut ille diuersas, per gra-
dus, & tempora in Trinitate substantias assereret, Alter
Mariam virginem theotocon esse negaret, quia diuinas
operationes logicis sophismatibus metiri præsumpserūt,
plus Aristotelis obseruantes dialectica sophismata, quā di-
uinæ scripturæ anima aduertētes verba, Omnia nāque
(ut ait Hieronymus) hæreticorum dogmata, sedem sibi
& requiem inter Aristotelis & Chrysippi spineta repe-
riunt, inde Eunomius profert, quod natum est nō fuit,
antequā nasceretur. Inde Manichæus ut Deum libere a cō-
ditione malorum, alterum mali inducit auctorem. Inde
Novatus subtrahit veniam, ut tollat pœnitentiam. De il-
lis fontibus vniuersa Hæreticorum dogmata, argumen-
tationum suarum riuulos trahunt: Nam cum nullus ser-
mo sit qui non recipiat contradictionem, nec vlla argu-
mentatio quæ nō possit per aliam subuerti, inde est quod
ad nullum finem scientiæ, ad nullam cognitionem veri-
tatis per dialecticos disputatiōes homines puenire pos-
sunt, sed & multos cōtingit declinare a veritate in hære-
ses, dum speciē sibi validioris veritatis logicis argumē-
tationibus repperisse se credunt, aut sic Hæreticos repro-
bant ut ipsi nihilo seniores restituant. quare Plato ipse se-
ro admodum voluit Dialecticā attingi a custodibus, eo
quod in vtranque partem differat, & minus firmas red-
dat de honesto aut inhonesto rationes, Hæc de dialecti-
ca hæcenus. ¶ Inuenit autem R A Y M V N D V S
L V L L I V S recentauribus temporibus Dialecticæ,
haud absimilem prodigiosam artē, per quam tanquā olim
Gorgias Leontius (qui primus in conuentu literatorū
hōim. poscere ausus est, qua de re quisque audire vellet

R A Y
MVN-
DI
LVL-
LII
ARS.

de quouis subiecto sermone, abūde quis valeat differe-
re, atque inuenire quadam artificiora noīm ac verbo-
rū per turbatiōe, atq; in vtrāq; partē de oīni sermone cu-
rioso hoc plusq̃ elegāti artificio, garrula loquacitatis o-
stētatione disputare, neque vllū vincēdi locū alijs relin-
quere, & res minutissimas & pusillas in immēsu dilata-
re, Sed hęc alti⁹ repetere non est necesse: Nos ampla sa-
tis cōmētaria in hanc artē dedimus alibi, verū nolo hęc
alicui fucū faciant in artificio admodū leui, quod & si in
eisdem extollere visi sumus, tamen res ipsa palā se facit,
vt opus nō sit circa hāc magnopere depugnare: hoc autē
admonere vos oportet, hāc artē ad pompā ingenij & do-
ctrinæ ostētationē potius q̃ ad cōparandam eruditionē
valere, ac longe plus habere audatię q̃ efficacit̃, esse p̃-
terea totā ineruditā ac barbarā, nisi elegātiorē quadā li-
teratura adornetur. ¶ His artibus adnumeratur etiā
MEMORATIVA, quæ (vt ait Cicero) nihil aliud
est, q̃ inductio quædā, & præceptiōis ratio, locis & ima-
ginibus tanq̃ mēbrata cōstans, & characterib⁹, a Symo-
nide Melitone primū excogitata, deinde, per Metrodo-
rū Sceptiū perfectā, ip̃a tñ qualisqualis sit, sine naturali
memoria p̃sistere minime pōt, quā tot sæpissime mōstro-
sis obtūdit imaginib⁹, & p̃ memoriæ tenacitate, Maniā
& Phrenesim nōnūq̃ inducat, dū videlicet naturālē me-
moriā innumerabiliū rerū ac verborū imaginibus præ-
grauans, nature sinibus nō cōtentos arte insanire facit,
Hāc itaque cū Simonides, aut alius quius Themistocli
obstulisset, ait ille obliuiois malle: Nam multa memoro
quæ nollem, obliuisci non possum quę vellem. Et Quin-
tilianus de Metrodoro: Vanitas, inquit, nimirum fuit
atque iactatio, circa memoriā suā potius arte quam
natura gloriātis, Scripserunt de ea Cicero libro Rhetor-
icorum nouorum, & Quintilianus in Institutionibus,
& Seneca, & ex recentioribus Franciscus Petrarca,
Mateolus Veronensis, Petrus Rauennas, & Herman-
nus Buschius, & alij, sed indigni catalogo, obscuro ho-
mines permulti, & multi hanc quotidie profitentur,

Aggrip-
pæ com-
menta-
ria i ara-
tem bre-
uē Lul-
lij.

A R S
MEMO-
RATI-
VA.

memoria
de p̃m
mura p̃t

ITA
IT
TAM
AD

1080
MAN
ADIT

DE VANITATE

sed nō reperitur qui in ea multum proficiat, & magistrus
eius pro lucro infamiam sepe reportant: Solent em̄ in
gymnasis plerunque huius artis professione nebulones
quidam scolasticis imponere, ac rei nouitate pecuniosā
ab incautis emungere, deniq; puerilis gloria est ostēta,
re memoriā: Turpe & impudens est multarū rerū le-
ctionem, instar mercimoniorum, ante fores explicare,
cum interim vacua domus sit. ¶ SED temp⁹ est nūc
de Mathematicis disciplinis dicere, quæ multo omnīū
certissimæ putātur: omnes tamen non nisi in doctorum
suorum, quibus plurima fides datur, opinionibus confi-
stunt, qui etiam in illis non parum errauerunt, quod &
Alubatar vnus eorum nobis attestatur, inquiens, An-
tiquos etiam vsq; post Aristotelis tēpora, nō plane Ma-
thematica sciuisse, cūque om̄es hæ artes circa sphericā
seu rotundā figuram, siue numerum, siue motum potis-
sime versentur, fateri tandem coguntur perfecte rotun-
dum seu sphæricum nusquam neque secūdam artē repe-
riri, neque secūdū naturam: Atque hæ discipline licet,
vel paucas, vel nullas in Ecclesia hereses dederūt, tamē
quod ait Augustinus, nihil ad salutem pertinet, sed ma-
gis in errorē mittunt, & a Deo auocāt, atque, vt ait Hie-
ronimus, nō sunt scientiæ pietatis. ¶ Inter has prior est
ARITHMETICA, hoc est, numerorū disciplina,
quæ matris quodammodo ad ceteras obtinet vicem, nō
minus superstitiosa quam vana, ac propter vilem nu-
merandi practicā, non nisi a mercatorib⁹ auaritiæ causa
in pretio habitā: Tractat enim de numeris & earum
diuisionib⁹, quis par, quis impar, quis pariter par, quis
pariter impar, quis impariter par, quis superflu⁹, quis
diminut⁹, quis perfectus, quis compositus, quis imcōpo-
situs, quis per se, quis ad aliū. Itē de proportionē & pro-
portionaliter earundenque speciebus. De numeris har-
monicis & geometricis, deq; varijs numerorū passioni-
bus & minutis, atque modo supputandi. ¶ Deniq; Arith-
methica hæc nobis GEOMANTICAM diuinationo
nē & pnestinas tesseras, & talos, alias, & quicquid est

MA-
THE-
MATI-
CA.

ARI-
TH-
METI-
CA.

GEO-
MAN-
TICA.

iussimodi numeralium sortilegiorum progeniuit, quam
 is Geomantiam omnes ferme Astrologiæ adoptet, ob
 arilem iudicandi rationem, tum quia vires ius nō tam
 x numero, q̄ ex motu eliceant, iuxta illud Aristotelis di
 tum in primo Meteorum: Motus cœli est perpetuus, &
 est principiu & causa oīm motuū inferiorū, Scripserūt
 autem de hac ipsa ex antiquioribus, Hali: ex recentiori
 bus Gerardus Cremonensis, Bartholomæus Parmensis,
 & quidem Tundinus, Scripsi & ego quandam Geomā
 tiam ab aliis longe diuersam, sed non minus superstitio
 sam, fallacemq; aut, si multis, dicam etiam mendacem,
 CAR S item ALEA TORIA. & ipsa tota sortile
 ga est, cuius quanto quis studiosior, tātō erit, & nequior
 & infelicior, dum alieni concupiscentia sua profundit,
 nec vel patrimonii vllam reuerētiā tenet, Hęc ars mē
 daciorum, periuriorum, furtorū, litium, iniuriarum, ho
 micidiorūq; mater est, vere malorum dæmonum inuen
 tum: quæ exciso Asiæ regno, inter euersæ Urbis manu
 bias varia sub specie migravit ad Græcos, Hinc tessere,
 calculi, tricolus, senio, monarchus, orbicoli, taliarchus,
 vulpes, præterea, octohedron, dodecahedron, quib⁹ nō
 nihil diuinationis inesse putatur, Sunt & qui dicāt Atta
 lum Asiaticum artem hanc inuenisse, & ab artificio nu
 merandi excogitasse: E Romanis vero memorię prodi
 tum est, Claudium Imperatorem de illa librum compo
 sisse, cuius ipse atq; ante eū Augustus Cæsar ambo stu
 diosissimi cupidissimiq; extiterunt. Ars tota infamis, &
 oīm gētiū legib⁹ interdicta, quī & Cobilō Lacedæmoni⁹
 iungendæ societatis causa, Corinthum Legatus missus.
 cum duces ac seniores Corinthiorum inuenisset in alea
 ludentes, infecto negotio rediit, dicens: nolle se Sparta
 norum gloriam hac infamia maculare, vt dicerētur cū
 aleatoribus societatem cōtraxisse: tātō probro apud ma
 ximos quosque habita est, vt regi Demetrio in leuitatis
 opprobrium taxilli aurei a Parthorum rege missi sint:
 atq; tamen hodie regum & nobilium hic exercitatissi
 mus ludus est: quid ludus? imo sapiētia eorū, qui fuerint

A R S
 ALEA
 TORI
 A.

Sortes
pytha-
goricæ.

DE VANITATE

in hac ad fallendum damnabilius instituti. ¶ Nec illud prætereundum cenſeo, quod afferebant **P Y T H A G O R I C I**, & quod alii putant, ipſe etiam credidit Ariſtoteles, literarum elementa certos ſuos poſſidere numeros, ex quibus per propria hominum nomina diuinabantur, collectis in ſummam cuiuſlibet literarum numeris, quibus collatis, palmam illi tribuerunt cuius ſumma alteram exceſſerat, ſiue de bello, ſiue de lite, ſiue de coniugio, ſiue de vita, aut alia cõſimili re quæſitum foret, eaque ratione dicunt Patroclum ab Hectore victum, illum vero ab Achille ſuperatum, quam rem Terentianus tradidit his verſibus:

Et nomina tradunt ita literis pacta,
Hæc vt numeris pluribus, illa ſint minutis:
Quandoq; ſubibunt dubia pericla pugnæ,
Maior numerus qua ſteterit, fauere palmam,
Præſagia lethi minima patere ſumma:
Sic & Patroclum Hectoris manu periffe,
Sic Hectora tradunt cecidiſſe mox Achilli,

Horof-
copia p
fortes.

Arith-
metica.

Et ſunt qui ſimili computo promittunt ſeſe horoſcopia inuenturos ſicut, de iſs tradidit, nescio quis, nomine Alchandrinus, obſcurus philoſophus, quem ferunt diſcipulum fuiſſe Ariſtotelis. Et narrat Plinius Pythagoræ inuentis etiam illud attribui, priorum nominum imparẽ vocalium numerum, orbitates oculorum claudicatiões cõſimiles ve carus portendere. ¶ Sed ad **A R I T H M E T I C A M** redeamus: hanc Plato a malo dæmone vna cum Talorum & Alearum ludo primum mōſtratam ait, Et Lycurgus magnus ille Lacedæmoniorum legiſſator, illam ceu turbulentam, e Republica ſua eiſciendam cenſuit, Vacuum enim & inanem laborem depoſcit, & ab vtilibus honeſtiſq; negociis homines abſtrahit, ac de rebus ſutilibus ſæpe magnis iurgii

contendit. Hinc illud Arithmeticorum irreconsiliabile bellum, vter numerus, par an impar præferendus sit, Quis inter ternarium, senarium, denarium numerus sit perfectior. Item quis numerus dicitur pariter par, circumspecta cuius diffinitionem, Euclidem ipsum Geometriæ principem, non parum errasse contendunt. Præterea, non facile dixerint, quæ Pythagorica mysteria, quas magicas vires numeris inesse somniant, etiam ab ipsis rebus nudatis, dicereque audent, nisi illis instrumentis exemplaribusque, mundum a Deo creatum iri non potuisse, ac diuinorum omnium cognitionem in numeris tamquam in regula omnium certissima contineri. Hinc orti sunt Marci Magi, & Valerini hæreses in numeris fundatæ, & ex numeris progressæ, qui diuinam religionem, & innumerabilia diuinæ veritatis secreta, sese per frigidissimos numeros posse inuenire & enūciare præsumebant. Accedit istis Pythagorica tetractis inter sacra menta habita, & alia plura ipsi similia, quæ omnia vana, ficta, & falsa sunt, nec quicquam veri superest Arithmeticis illis, nisi insensatus ac inanimatus numerus: atque tamen hinc sese diuinos homines agere arbitrantur, quod sciant numerare, sed hoc ægre illis concedunt Musici, hunc honorem suæ Harmoniæ libentius deferentes.

Arithmetico-
rum cō-
trouer-
siæ.

Pytha-
gorico-
rum de
dēmētia
tla de nu-
meris.

Hæreti-
ci ex Arithme-
tica.

M V S I C A.

De M V S I C A igitur iam nobis sermo esto, de qua ex Græcis copiose scripsit Aristoxenus, qui & animam Musicam esse dixit: cuius documenta Boetius de inde latinis tradidit: dico autem illam quæ in vocum ac sonorum modulatione consistit, non eam quam demetrius & rythmis ac carminum fictiōibus nūcupat, quæ Poësis est, quæ auctore Alpharabio, non tam speculatione ac ratione, quæ furoris insaniam fertur, de qua superius diximus, verum eam, quæ de modulationibus est, quæ est concētus.

MVSI-
CA.

DE VANITATE

Musicae
partis.

Phry-
gia mo-
dulatio.

neruorum, aut vocum in suos modos, sine aurium offen-
sione consonantium: agit enim de sonis, de interuallis, de
systematis genere, de tono, de commutationibus, ac modu-
lationibus: Hanc veteres diuisere in Enharmonicam,
Chromaticam, Diatonicam: priorem autem (videlicet
Enharmonicam) ob nimis receditam difficultatem, pro
impossibili eius indagine deseruere: alteram vero, oblas-
ciuiam infamiam, aspernati sunt atque abdicarunt: tertiam
vero speciem duntaxat (tanquam mundanae compositioni con-
formem esse persuasi) admiserunt. Sunt etiam ex veteri-
bus, qui, musicos modos ex gentium vocabulis distinxe-
runt, ut in Phrygium, Lydium, Dorium, quos apud Po-
lymestrem & Saccadam Archium genere fuisse anti-
quissimos constat, quibus Sopho Lesbica (ut inquit Aristo-
xenus) quartum, videlicet mixolydium superinstituit, scu-
ius inuentorem, alii Terpandrum, alii Pithoclydem tibi-
cinem putant: Lyfias Lamprocle Atheniensem aucto-
rem posuit: atque hos quatuor modos veterum auctoritas
celebres notauit eorumque astructionem, Encyclopaediam
vocarunt, quasi scientiarum orbem: quod musica omnes
amplectatur disciplinas, sicut ait Plato in primo de Le-
gibus musicam sine vniuersa disciplina tractari non pos-
se. Inter hos vero quatuor modos, Phrygium, quia distra-
hit & rapit animum, non probant, sed barbaricum Por-
phyrio illum vocat, quia ad furorem & pugnas excitan-
das tantum commodum, alii ideo Bacchicum vocant
ut furibundum, impetuosum, & perturbatum, cuius mo-
dulatione, quam anapaesto pede declarant, Lacedaemo-
nios & Cretenses ad arma concitatos legimus: eodem Ti-
motheus Alexandrum regem ad arma incitauit: & Tau-
rominitanus iuuenis (narrante Boetio) domum in, qua
scortum latitabat, Phrygio sono excitus, comburere festina-
uit. Lydium etiam Plato reprobatur, ut qui acutus sit, & a
modestia Dorii recedens, lamentationibus accommodus:
verum (ut quibusdam placet) etiam iis qui natura hilares
& iucundi sunt, congruus. Hinc Lydos hilares ac periu-
cundos populos, iis modulationibus delectatos ferunt.

SCIENTIARVM.

35

quas etiam Thufci Lvdorū progenies choricis saltationibus adhibebant. Dorium autem tāquam grauiorē honestiorēq; ac omnibus modis modestum, ad grauiiores animi affectus & mot⁹ corporis aptū, & ad recte ac bene viuendum vtilem omnibus prætulerunt: ideo apud Cretenses, Lacedæmonios, Arcades, in magna veneratione habitus: Imperator quoq; Agamemnon ad bellū Troianum profectus, Doricum domi reliquit musicum qui spōdēo pede mulierum Clytemnæstram in pudicitia probitateq; conseruaret: quare nō prius ab Aegistho vitari potuit, quam is musicum prius e medio impie sustulisset: Mixolidium vero tragædiis & commiserationibus congruum, incitationis & retractionis efficaciam habere, & mœroris imperium tenere dicunt, His quatuor modisunt qui alios superadinuenerūt, vt quos collaterales vocant, videlicet Hypodorium, Hypolydium, Hypophrygium, vt sint septē totidem planetis correspondentes, quib⁹ Ptolemæus addit octauum Hypermixolidium omnium acutissimum, firmamēto attributum: verum Lucius Apuleius primo Floridorum, quiq; modos describit, æolium, hyastium, varium, lydium, quærum, phrygium, bellicosum, dorium, religiosum. His addunt alii, Ionicum, iucundum, & floridum. A Martiano etiā iuxta Aristoxeni traditionem, quinque numerantur modi principales, & decē collimiti: Et licet hāc artē suauitatem non modicā habere fateantur, communis tamen sententia est, atq; ipsa experientia omnibus nota, esse illam vilium ac infelicis intemperantisq; ingenii hominū exercitium, & qui nec incipiendi, nec finiendi rationem teneāt, sicut de Archabio tubicine legitur, quis pluris cūducendus erat vt desineret, quā cōducendus vt caneret, De quibus tam importunis Musicis sic ait Horatius. Omnibus hoc vitium est cantoribus, inter amicos Vt nunquam inducant animum cantare rogari, Iniussu nunquam desistant.

Hinc Musica ipsa ad precium & stipem semper vagabunda extitit, & lenociniorum clientula, quam nullus

Dorium
modula
tionis
genus

Mixoly
dia mo
dulatio.

Musica
vilitas,

Horat.
in Ser
monib.
Musica
merces
maria,

DE VANITATE

vnquam professus est vir grauis, modestus, pudicus, for-
 tis. Ideoque Græci illos communi vocabulo, Liberi patris
 artifices, siue (vt Aristoteles) Dionysiacos technitas,
 hoc est, artifices bacchanales appellarunt, qui improbis
 esse moribus magna ex parte consueuerunt, vitam pluri-
 mum traduentes incontinentem, partim etiam cum ino-
 pia, quæ quidem vitia, & gignit, & auget. Persarum &
 Medorum reges, Musicos inter parasitos & Histriones re-
 ferebant, videlicet ex opere illorum voluptatem sibi ca-
 pientes, ipsos autem auctores contemptui habentes: atque
 Antisthenes ille sapiens cum audisset Ismeniā quēdam
 optimum haberi Tibicinem, homo nequam est inquit:
 non enim, si probus foret, Tibicen esset: nō enim (vt di-
 citur) ars est illa viri sobrii & probi, sed ociosi & iocan-
 tis. Hanc Scipio, Aemilianus, & Cato, tanquā a Roma-
 nis morib⁹ alienam, aspernabantur. Hinc Augusto atque
 Neroni probro datum est, quod Musicam auidius secta-
 rentur. Sed Augustus correptus abstinuit, Nero autem
 per amplius insequutus, ob hoc contemptui ludibrioque ha-
 bitus est. Philippus rex, cū audisset filium quodam loco
 suauius cecinisse, obiurgatus est. Nōne pudet (inquit)
 quod tam bene scias canere? Satis enī est superque princi-
 pi vino, canentibus aliis, audiendi oculū superesse. Nō ca-
 nit apud Græcos Poetas Iupiter, nec pulsat Cytharam:
 docta Pallas detestatur tibia. Apud Homerū pulsat Cy-
 tharædus, præbēt aures Alciones & Vlysses. Apud Ver-
 gilium sonat & cantat Iopas, auscultat Dido & Aeneas,
 Alexandro magno quondam canente, Antigonus peda-
 gogus Cytharam fregit, abiectusque, inquit, ætati tuæ iam
 regnare conuenit, nō canere: Sed & Aegyptiū (teste Dio-
 doro) Musicam, tanquam virorum animos effœminan-
 tem, prohibebant adulescētes suos perdiscere: Et Epho-
 rus (teste Polybio) eam non nisi ad illudendos ac fallen-
 dos homines inuentam tradidit: Ad reuera quid inuti-
 lius, quid contemptibilius, quid fugiendum magis istis
 Tibicinis, Cantoribus ac reliqui generis Musicis & qui
 tot vocibus canentium, præcinentium, decinentium,

Musici
 Parasiti

Anti-
 sthenis
 de Tibi-
 cine di-
 ctum.

Philippi
 de
 musica
 apoph-
 thegma

intercinentium, occinentium, & concinentium, vniuersarum ausu garritus superantes, venenata quadam dulcedine, velut Syrenes, hominum animos lasciuientibus vocibus, gesticationibus, ac sonis præstigiant, atque corrumpunt. Quapropter Ciconum matres atque nurus. Orpheum ipsum ad parcarum usque inuidiam persequutæ sunt, quod modulis suis mares effeminaaret. Quod si fabulis quædam auctoritas est,

Centum luminibus cinctum caput argus habebat: quæ omnia tamē vnius fistulæ modulo sopita sunt & extincta: atque tamen hinc plurimum gloriantur Musici isti, quasi ipsi supra Rhetores habeant mouendorum affectuum imperium, quos super eo ipso euexit insania, ut ipsos etiam cælos canere affirmant, vocibus tamē a nullo vnquam mortalium auditis, nisi forte quod Musici istis per suam euouæ, seu per temulentiam, vel in somnium innotuerunt: Nullus tamen Musicorum interim e cælo descendit, qui vocū consonantias omnes nouerit, quique proportionum inductiones omnes inuenierit: attamen dicunt artem esse consummatissimam, & quæ omnes amplectatur disciplinas, nec sine vniuersa disciplina tractari possit, etiam diuinationis vim illi tribuentes, qua corporis habitudines animique affectus, & mores hominum per ipsam iudicentur: sed & dicunt artem esse infinitam, nec villo ingenio exhaustiri posse, sed indies illam pro cuiusque captu novos dare modulos: Proptereaque, non male anaxilas, Musica per deos (inquit) perinde atque Lybia, semper quottannis nouam quamquam feram parit: Hanc Athanasius ob vanitatem suam interdixit Ecclesijs: Sed ambrosius ceremoniarum & pompæ appetentior, Ecclesijs instituit canendi & psallendi usum: augustinus vero in medio hærens, inde sibi haud non difficile dubium ortum esse in confessionibus suis meminit: hodie vero tanta Ecclesijs Musicæ licentia est, ut etiā vna cum missæ ipsius canone obscenæ quæque cantiuncule interim in organis pares vices habeant, ipsaque diuina officia, & sacre

Mercurius enim argum fistulæ cantu delinatum occidit.

Musica in templis.

DE VANITATE

orationū p̄ces, cōductis magno aere lasciuīs Musicis
 nō ad audiētū intelligentiam, non ad spirit⁹ eleuatio-
 nem, sed ad fornicariam pruriginē, nō humanis voci-
 bus, sed beluinis strepitibus cātillant, dū hinmiūt discā-
 tum pueri, mugiunt alij tenorem, alij latrant contrapū-
 ctum, alij boant altum, alij frendent bassum, faciūtq; vt
 sonorum plurimum quidem audiatur, verborū & ora-
 tionis intelligatur nihil, sed aurib⁹ pariter & animoiu-
 dicij subtrahitur auctoritas. ¶ Ad Musicam spe-
 ctat etiam **SALTATIONVM SIVE CHOR-
 REARVM** artificium, puellis amatoribusq; longe
 gratissimum, & quod magna cura discunt, & ī medias
 noctes sine satietate protrahunt, summaq; diligētia ob-
 seruāt, vt ad lyræ tympaniq; ac tiliarum numeros com-
 positis gestibus, moderatisq; incessibus saltent, ac rem
 omnium stultissimam, & insania quadā haud absimilē
 prudentissime, vt putant, scientissimeq; peragant, quā
 nisi tiliarum concentus temperaret, & (vt dicitur) va-
 nitas vanitatem commendaret, nullū choreis spectacu-
 lum ridiculum ac inconditum magis, hęc laxamē petu-
 lantiæ, amica sceleris, incitamentū libidinis, hostis pudici-
 tiæ, ac ludus probis omnibus indignus. Sæpe ibi matro-
 na (vt ait Petrarca) diu seruatum decus perdidit, sæ-
 pe infelix virguncula ibi didicit, quod melius ignoras-
 set, multarum ibi fama perijt, pudorq;. Multæ inde do-
 mum impudicæ, plures ambiguae rediere, castior autē
 nulla: pudicitiam choreis sæpe strata semperq; impul-
 sam oppugnatamq; videmus: laudarunt tamen hęc nō
 nulli Græcorum scriptores, sicut pleraq; alia fœda ac
 pernitiōsa, ipsaq; saltationū exordia e summis cœlis, e
 stellarum syderumq; lationibus, eorūq; gressu & regres-
 su, cōplexu ac ordine, tanquam harmonica quadā cœ-
 lestium chorea vna cum Mūdi generatione diuinitus
 prodijisse dicunt: Alij inuentum esse Satvrum: Bacchū
 quoque hac arte Tyrrhenos, Indos, & Lydos bellico-
 sissimos populos detulisse aiunt. Hinc tandem saltatio
 ipsa in religionem re lata est, & a Corybātis ī Phrygia.

Saltatio-
 nes &
 choreæ.

Chorea
 rū peri-
 cula.

Saltatio-
 nes vn-
 de pro-
 mana-
 rint.

in Curetis in Creta, abs dea Rhea fieri iussa est: & in Deo nulla sacra peragebantur, cui saltatio non fuisset adhibita, nec ullæ vnquam celebratæ festiuitates & ceremoniæ citra saltationem. Indorum quoque Brachmanæ mane & vespere ad Solem conuersi, saltantes illum venerabantur. Apud Aethiopas etiam, & Aegyptios, & Thracos, & Scythas, saltatio inter sacrorum ceremonias habita est, quippe quæ ab Orpheo, & musæo optimis saltatoribus constituta fuisset. Erant etiã apud Romanos sacerdotes Salii, qui in honorem Martis saltabant. Lacedæmonij Græcorum præstantissimi, cum a Castore & Polluce saltare perdidicissent, omnia saltationibus peragere soliti sunt. In Thessalia tanto in precio habita est, vt populi Præsides & Antesignæ, præ saltatorum nomine honoraretur. Ipse etiam Socrates vir omnium sapientissimus ab oraculo iudicatus, illam iam natu grandior discere non erubuit, quin & summis laudibus extulit, & inter ferias disciplinas numerauit, visaque illi res grauior quam vt de ea recte pronunciaripotissit, quæ tota diuina cum Mundi generatione nata esset, & cum Amore Deo vestissimo in lucem prodierit. Sed quid mirum sic a Græcis philosophariis qui adulteria, qui stupra, qui parricidia, denique nullum non facinus in Deos referunt auctores. Complures de saltatione libros scripserunt, qui omnia genera eius & species numerosque comprehenderunt, earundemque nomina persensuerunt, & cuiusmodi vnaquæque illarum esset, & quo auctore inuenta: quare de illis plura hic dicere supersedeo. Romani veteres, viri prudentia & auctoritate graues, saltationes omnes repudiarunt, nec vlla penes eos honesta matrona saltasse laudatur. Hinc Sallustius improprie Semproniam quod cantasset saltassetque doctius quam conueniret probare: quin & Gabino viro consulari, atque M. Galio nimia saltandi peritia probro data est: & M. Cato L. Murenæ, quod in Asia saltasset, pro crimine obiecit, cui patrocinauit Cicero, id vt recte factum defendere non est ausus, sed constanter

Salta-
tiones
Roma-
nis repu-

DE VANITATE

factum pernegavit: Nemo, inquiens, saltat sobrius, ni-
 forte insanit, neque in solitudine, neque in conui-
 moderato atque honesto: Intempestivi conuiuij, im-
 moderati ioci, turpium deliciarum comes est extrema
 saltatio. Itaque saltationem necesse est omnium vitio-
 rum esse postremum: neque vero facile dictu, quæ ma-
 ia hic visus hauriunt & auditus, quæ pariant colloquia
 & tactus. Saltatur inconditis gestibus, & monstroso
 pedum strepitu, ad molles pullationes, ad lasciuas can-
 tilenas, ad obscœna carmina, contrectantur puellæ &
 & matronæ impudicis manibus & basijs, meretri isq;
 complexibus, & quæ abscondit natura, velauit mode-
 stia, ipsa lasciuia tunc sæpe nudantur, & ludi tegmine
 obducitur scelus. Exercitium profecto nō e cœlis exor-
 tum, sed a malis dæmonibus excogitatum, in iniuriam
 diuinitatis, quando populus Israel erexit sibi vitu-
 lum in deserto, cui cum sacrificassent, cœperunt
 edere & bibere, & postea surrexerunt ludere, &
 cantantes saltabant in chorum. Hæc de chorearum
 saltationibus satis.

Exod.
xxxij.

Saltatio
gladia-
toria.

Histrionica sal-
tatio.

Nec tamen me præterit hoc loci esse adhuc alia plæ-
 raq; saltationū genera a priscis scriptoribus celebrata
 quorum maxima pars hodie obsoleta est. Pars adhuc
 in vsu est, vt Saltatio armata, gladiatoria, chironomia,
 ac militiæ accommodata, tragicum profecto artificium,
 quo hominē innoxium occidere ludus est, ac lethale vul-
 n⁹ excepisse paulo cunctatius, summa infamia. Execra-
 dū omnib⁹ artificium, cuius stultitiæ iuxta est impietas, &
 omnia eiusmodi saltationum genera, vt sunt vanitatis
 & impudentiæ plena, nō tam vituperanda sunt quā exe-
 cranda, eo quod nō aliud doceant quā mirificos quosdā
 ritus, quomodo insanire oporteat. HISTRIO.
 NICA autem saltatio imitationis & demonstrationis
 artificium est, res mente conceptas, decēti gesticulatio-
 ne explicās tā clare & perspicue mores & affectus oēs
 representās, vt spectator omnis, Histrionē quauis nihil
 loquētē ex plurimis motibus & gesticulationibus clare

intelligat. Tantū præstat Histrionica, vt nullis prorsum sit opus interpretibus: tam apte enim senē, puerum, mulierē, seruum, ancillam, temulentū, iracundum, omniūq; personarum differēdas, & affectus, incunda gesticulatione representat, vt etiam e lōginquo spectator nō audiēs fabulam, ex sola Histrionis saltatione illi intelligat argumētum. Hinc Histriones non parum in precio habitos legimus, constatq; (referente Macrobio) Ciceronē cum Roscio Histrione (qui etiam Sylle dictatori charissimus fuit) contendere solitum, vtrum ille sepius eandē sententiam varijs gestibus efficeret, an ipse per eloquentiē copiā sermone diuerso pronūciaret: quē res Rosciū induxit vt librum conscriberet, in quo eloquentiā compararet cum Histrionica. Verum Massilientium ciuitas (teste Valerio) tantæ grauitatis custos extitit, vt nullum aditum Histrionibus daret, nec Mimis, quia eorū argumēta magna ex Parte stuprorum continerāt actus; ne talia spectandi consuetudo, imitandi etiam licentiam faceret. Proinde vero, exercere Histrionicam nō solū turpis & scelestā occupatio est, sed etiam cōspicere & delectari flagitiosum: Siquidem & lasciuientis animi oblectatio cadit in crimen. Nullum denique nomē olim fuit infamis, quam Histrionum, ac legibus ipsis arcebantur ab honoribus quicunq; fabulam saltassent in Theatro.

Erat & saltatio Rhetorica, Histrionica non dissimilis, sed remissior, quam Socrates, Plato, Cicerō, Quintilianus, ac Stoicorum plurimi admodum vtilem ac oratori per quam necessariā arbitrati sunt, quatenus apto quodam corporis gestu, vultus & corporis cōposita ad formatione constat, tum vigore oculorum, pondere vultus, accommodatoque singulis verbis ac sententijs sono vocis, cum affiaci corporis motu ad ea quē exprimuntur, sed gesticulatione terius. Hęc autem saltatoria siue Histrionica, Rhetorica porro apud quosque Oratores tandem exulare cœpit, admonente Tyberii Augusto, vxore, non digitis loqueretur, & iam in totum sublata est, dūtaxat a Scenicis aliquod fraterculis adhuc

Ciceronis cum Roscio Histrione certamen.

Saltatio Rhetorica.

DE VANITATE

Histrion solitur (quāuis olim ab Ecclesia Histriones, etiam sacro-
nes eie, communionis sacramēto illis denegato, depulsi essent).
eti olim quos hodie aliquos videmus mira vocum cōtētionē, vul
Ecclesia tu multiformi, oculo vago & petulanti, iactatus brachijs
saltantib⁹ pedibus, lasciuientibus lumbis, ac varijs moti-
bus, inuersionibus, circūductionibus, resupinationib⁹,
saltibus, gesticulante toto corpore, animi videlicet mobi-
litate ipsum secum voluente. Populares cōciones ad ple-
bē a suggesto pro clamare, memores fortassis Demost-
henis sentētiæ, qui (vt est apud Valerium) interrogatus,
quidnam esset in dicendo efficacissimum? respondit hy-
pocrisis. Iterum deinde, & tertio interrogatus, idē di-
xit ac pene totam dicendi vim huic deberi. Sed ne a Ma-
thesi longius progrediamur, ad Geometriam nunc pro-

Geome-
tria,

peremus. ¶ Ipsa GEOMETRIA quam Philo-
iudæus principem & matrem omnium disciplinarū ap-
pellat, hanc præ cæteris disciplinis laudem habet, quod
cum inter omnium ferme disciplinarū sectas, magna &
innumera sunt certamina, Geometre omnes vndiq; sibi
consonant, nec aliqua vnquam de illa inter ipsos est cō-
tētio, nisi quod de punctis, de lineis, de superficieb⁹ ad-
huc disputant, sint ne hæc diuisibilia an indiuisibilia? cē-
terū nō discrepāt ab inuicē, nec doctrina, nec traditiōe,
sed quisque alterū nouis vel subtiliorib⁹ inuētis, & quæ
nunquā quisquā excogitauit, nititur superare. Nullus ta-
men Geometra adhuc circuli verā quadraturā inuenit,
nec costę equalem lineam dedit: Licet Archimenes
Syracusanus, hæc se quōdam inuenisse putabat, & mul-
ti posterī vsq; in hæc tēpora id ipsum, sed frustra quodā
modo conati sunt, licet proxima dixisse videātur. Ea ta-
mē est eorū ambitio, vt priorū traditionibus nunquā ac-
quiescant, sed in talibus amplius aliquid quam magistri
eortum inuenire putantes, seipsos in tantam insaniam
agunt, quam vniuersæ terræ elleborum non sufficiat
Geome- expurgare. Ab ipsa autem Geometria vltra hoc quod
triæ fru liniamenta, formas, interualla, magnitudines, cor-
tus, pora, dimensiones atque pondera rimatur: dependēt

quæcunq; organica, ingeniosa opificia, artificiosaq; instrumenta, Manganaria, Machanopocetica, Poliorcetica, tam bellorū q̄ Architecturæ cæterorūq; v̄sibus accōmoda, vt Arietes, Testudines, Cūiculi, Catapultæ, Scorpiones, Exostræ, Sābucæ, Scalæ, Tolleones, Turres ambulatoriæ, Heliopoles, Naues, Triremes, Pōtes, Molæ: Itē Bigæ, Trigæ, Quadrigæ, Trocleæ, Clicleolæ, Rotæ, Vectes, & quibuscunq; immania pōderavi minima trahuntur aut attolluntur. Præterea, quæcunq; aut pōdere, aut aqua aut spiritu, aut nernis & funiculis cōstāt, sicut horologia, quæ pondere gradiuntur, & quæ ventorū impulsu resonant organa, etiam quæcūq; hydraulica & spiristica instrumenta, & quæ ex his etiā non nisi ad voluntatem admirationenq; fabricata sunt: vt pilæ spōte saltātes, lucernæ suas sibi producētes stupas, & oscula seu cucurbitæ spōte ignem sufflātes, & quale Politian⁹ narrat animal, quod dum secatur in mēsa, bibit interim, videntisq; representat motus atq; voces: Cuiusmodi forte artificio narrat Mercurius Aegyptios deorum cōfinxisse simulachra, vt articulatam promerent vocem, atq; progredierentur. Ille etiam Architas Tarētinus ligneā columbam sic geometricis rationibus construxit, vt surgeret in altum, & volitaret: Iam vero & Archimenes prim⁹ Aenēum cœlum tanto artis opificio fabricasse legitur, vt inibi Planetarum omnium motus planissime deprehenderentur, simulq; singularum cœlestiū Sphæarum vertigines: cuiusmodi etiam proximis his diebus fabricatum vidimus. Ex hac arte simul prodeūt tormentorū varia genera, & bombardæ, cæteraq; instrumenta igniuoma, de quib⁹ ego nuper sub titulo pyrographiæ, specialem librum composui, cuius nunc tandē pœnitet, cum nihil nisi perniciosissimum magisteriū doceat: Deniq; quicquid artificij est in pictura, ī cosmimetria, in agricultura, in arte bellica, in fusoria, in plastica, ī statuariā, in fabrilī, in architectura, in metallica, totū hoc vel potissimum a geometria est. ¶ A Geometria itaq; proxima est OPTICA, quam vocant perspectiuam, Optica.

DE VANITATE

Deinde Consimimetria atq; Architectura : Perspectiua autem siue Optica hæc, triplicem videndi rationem, directam, reflexam, refractamq; pertractat, quid lux, quid umbræ, quid interualla edocet, causaq; visibilium, quæ per interualla falsa videtur deprehendit, radiorumq; proportionales inquirat, per vnum seu plura perspicua super diuersas corporum figuras, tum umbrarum & lucis figurentiones, atque quæ rebus, quæ visui, quæ medio accidunt.

Varia Atque quomodo res & visio, ex medijs diuersitate vario philosophorum modo afficiantur, comonstrat. De ratione autem videndi, philosophorum varia & dissona opinioniones sunt: nam Plato secundum opinionem claritatem visum fieri arbitratur, videlicet ea quæ ex oculis de his est luce, defluente ad vnum extrinsecum aerem, ea ratione quæ a corporibus est luce, obuiam relata: ea vero quæ circa viuendi, ca aerem medium est, facile effusibili, vertibilique coextensa igniformi visus virtuti: Galenus concorditer sentit cum Platone, verum Hipparchus ait radios ab oculis extensos usque ad corpora ea quasi palpitatione quadam tangentes, susceptionem eorum ad visum reddere: Epicurei autem simulachra eorum quæ apparent sese oculis ingerere affirmant. Aristoteles autem simulachra non quidem corporea, sed secundum qualitatem per alterationem aeris, qui in circuitu est, a visibilibus usque ad visum deuenire censeat: Porphyrius vero, neque radios, neque simulachra, neque aliud quicquam videndi causam ait, sed animam ipsam, seipsam cognoscentem visibilem, & quæ vna est omnium seipsam in omnibus quæ sunt cognoscere: verum Geometrae & optici Hipparco quodammodo accedentes. Conos quospiam excoincidentia radiorum factos subscribunt quæ per oculos emittuntur, vnde multa simul visibilia comprehendere visum, sed illa certissima ubicunque radijs coinciderint: Sed enim Alchindus de aspectibus omnino docet aliud, verum Augustino videtur animæ potentiam in oculo aliquid efficere, quod a sapientiæ studiosis necdum sit peruestigatum. Hæc itaque scientia ad deprehendendum Opticæ celestium corporum varietatem, distantiam, magnitudinem, fructus, nem, motum, eorumque reflectiones & refractiones, primum

conducat: Archirecturae etiam in metiendis ædificijs
 inseruit: Proximè tamen pingendi artificio, atq; specu-
 rumfabr ice plurimum confert ornamenti, vt sine ipsa
 æ artes perfici non possint: Mōstrat enim qua ratioe,
 nec abnumera, nec deformia fingamus in imaginib⁹, q̃
 ernuntur interuallorum & altitudinum causa. ¶ P I. **Pictura.**

¶ T V R A itaque ars monstrosa, sed imitatione rerū
 naturalium accusatissima lineamentorum descriptio-
 ne, & colorum debita appositione cōstans: hæc olim tā-
 o in pretio fuit, vt primum gradum liberalium artium
 obtineret: Ipsa vero nō min⁹ libera est, atq; poesis, sicut
 bene cecinit Flaccus.

Pictoribus atque Poetis,

Quidlibet audiendi semper fuit æqua potestas.

Dicitur pictura nō aliud q̃ Poesis tacēs, Poesis vero pi- **Picturæ**
 ctura loquens, tam sunt sibi inuicē affines: Nā sicut Poe & poese
 te, sic Pictores Historias & fabulas fingūt, omniūq; re- os affini
 rum imagines, lumen, splendorū, umbras, eminentias, tas.

repressiōes exprimūt: Illud præterea, ex ipsa Optica ha **Pictores**
 bet Pictura, vt visum decipiat, ac in vna imagine varia optici.

to situ, plures species intuentiū oculis obfundat, & quo
 Statuaria pertingere nō pōt, ipsa peruenit: pingit ignē,
 radios, lumen, tonitrua, fulmina, fulgura, occasum, auro
 ram, crepusculū, nebulas, hominib⁹ affectus: sensus ani-
 mi ac pene vocem ipsam exprimit, & mentis dimēsi-
 onibus, commensurationibus, quæ non sunt tanq̃ ea quæ
 sunt, aut quæ ita non sunt, ita tamen videri facit: Quem

admodum de zeusi & Parrasio pictoribus narrant Hi, & para
 storici, qui cū de artis prærogatiua venissent in certa, rhasij
 mē, & prior detulisset vasa pietas tanta similitudine, vt certa
 aues aduolarent: Alter detulit pictum vellum, sic verita men,
 tem mentiē, vt ille auium iudicio tumens, postula-
 ret. deducto velo, ostendi picturam. Tandem agnito
 errore, coactus est illi palmam deferre, quum ipse aues
 fefellisset, Parrhasius vero artificem: Et narrat Plinius
 in ludis Blandij fuisse picturæ admirationem, cum
 ad tegularum similitudinem corui decepti imagine

DE VANITATE

aduolant: Iam vero & celebri triumuiratu (narrante Plinio) experimento compertum est, ouium cantus depicto dracone cohibitos: Habet insuper hoc pictura, ut in omnibus suis operibus plus semper intelligat deus dicaturque, quod conspicitur, sicuti diligentissime haec scrutatus est Plutarchus in suis Iconibus, cumque ars summa sit, ingenium tamen ultra artem est. **¶ Picturam comitatur S T A T U A R I A & Plastica, Furiosa, & Cryptica, importuni ingenij artificia, quae tamen etiam sub Architectura comprehendi possunt: Statuaria ex lapide, ligno, ebore, rerum idola fabricat, eademque ex gleba fingit Plastes. Ars autem fusoria, haec in proplaste ex aere aliisque metallis exprimit. Crypticus vero lapidibus & gemmis insculpit.** Scripsit de istis e recentioribus Pomponius Gauricus, verum omnes haec artes pariter cum pictura ad ostentationem & libidine superstitionemque, a malis puto daemonibus receptae sunt, cuius artifices fuerunt, qui primi (iuxta verba Pauli) commutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentum: qui contra diuinum preceptum vetans idolum sculptile & similitudinem tam eorum quae in caelo sursum quam quae in terra deorsum fieri, ossiosissimam Deo idololatriam introduxerunt, de quibus ait Sapiens: Idolum ipsum maledictum est, & qui fecit illud & quod factum est, tormenta patientur: Vanitas enim hominum (ut ait idem) inuenit artes istas in tentationem animae hominum, & in decipulam insipientium, & ad inuentionem illarum, corruptio vitae est. Nihilominus tamen nos Christiani praeter ceteris gentibus sic desipimus, ut hanc vitam & mortem corruptelam, ubique in atrijs, in domibus, in cubiculis tenere non pudeat, quo lasciuia in agnibus nostrae matronae filiarumque ad lasciuiam inuitetur, quin etiam haec, in templis, in sacella, in aras Dei, magnis venerationibus traducimus, non absque idololatriae periculo. Sed hoc latius in religione disputabimus. Verum inesse picturis atque statutis non contemnendam auctoritatem, ego olim in Italia didici: Nam cum fratres Augustiniani cum canonicis regularibus coram Romano Pontifice

Statuaria.

Ro. I.

Deut. 5.

Sap. 14.

Idololatriae periculum in statuis.

e. B. Augustini habitu, videlicet nigram ne ille stollam
 per alba tunica, an candidā super nigra induisset, per
 naciter litigarent, atq; ex scripturis, quod ad hanc litē
 irimendam faceret, nihil cōpertum haberetur, visum
 ait Romanis iudicibus rem omnem ad Pictores & Sta
 uarios delegare, vt quod illi ex vetustis picturis atq; sta
 uis adfererent, sententię haberet vigorem, Hoc exem
 plo confirmatus ego cum aliquando indefatigata diligē
 tia monachis cuculle originem inuestigare, nec quic
 quam inde ex scripturis inuenire potuissem, tandem ad
 pictores me cōtuli, atq; in istis fratrum procestriis atq; por
 ticibus, vbi vtriusq; Testamenti historiæ, vt plurimum
 depictæ cernuntur, rem perquisiui, cunq; in toto vetere
 Testamēto nullum ex patriarchis, neq; ex sacerdotib⁹,
 neq; ex Prophetis, neq; ex Leuitis, neq; Heliam ipsum,
 quem licet Carmelite, sibi faciunt patronū, inuenissem
 cucullatum: nouum Testamētum adgressus, inueni illic
 zachariam, Simeonem, Ioānem Baptistā, Ioseph, Chri
 stum, Apostolos, Discipulos, Scribas, Phariseos, Pontifi
 ces, Annam, Caypham, Herodem, Pylatum, & plerosq;
 alios, nullam vsquam cōspexi cucullam, rursusq; ab initio
 omnia & singula diligenter examinans, mox in ipso frō
 e historiæ sese offert cucullatus diabolus, ille videlicet,
 qui erat Christum tētans in deserto. Gausus sum plura
 nū repperisse me in picturis, quod hactenus nequiui in
 iteris, diabolum scilicet fuisse primum cuculle auctorem
 i quo deinceps puto ceteri manachi & fratres hanc sub
 diuersis colorib⁹ mutuarunt, aut forte veluti hæredita
 rio iure sibi relietam acceperūt. ¶ Sed nūc ad OPTI
 CA M reuertamur, quæ etiam speculorū artificio plu
 rimo est adiumento, omnium illorum affectiones & im
 posturas indicans, quorum experimenta patēt in variis
 speculorum generibus, vt sunt caua, cōuexa, plana, colū
 naria, pyramidalia, turbinalia, gibosa, orbiculariat agu
 laria, iuersa, euersa, regularia, irregularia, solida, perspi
 cua: Sic legimus, narrante id Cælio in antiquis lectionib⁹
 bus, Augusti temporibus Hostium yirum quendam, sed

OPTI
CA.

Specula
diuersa.

*Scilicet fuit
iussu reuoluto*

DE VANITATE

obscenitatis facile principem fecisse eius notæ specula, quæ imagines longe maiores redderent, vt digitus brachii mēsuram & longitudine & crassitudine excederet. Fit quoq; speculum in quo quis alteri⁹ videt imaginem, nō suam. Et aliud quod in certo loco positum nihil imagines, aliorum vero trāstatū facit imagines: Item quod inuerfas reddat imagines: Et quod vni⁹ rei plures reddat imagines: Et aliud quod contra aliorum speculorū morem, dextrū reddit dextro, & sinistrum sinistro. Et sunt specula comburētia antierius & posteri⁹, atq; aliud quod susceptam imaginem non intra se representat, sed remotius extra se in aera reiscit, ibiq; tanq̃ aereum simulachrum apparere facit, ignemq; collectis in se Solis radiis, per remota spatia in quodcūq; combustibile poterit incutit, & eiusmodi plura, qualia vidim⁹ aliquādo & fabricare nouimus: Habēt etiā perspicua specula suas imposturas, videlicet, vt rem magnam apparere faciāt parua, & cōtra quæ minima sunt, apparere magna: & quæ remota sunt, propinqua: aut quæ propinqua sunt, videātur remota: quæ infra pedes sunt, sursum, & quæ supra nos sunt, hęc infima, aliove situ sese conspectui nō offerant. Sūt & per quæ vna res videtur plures, & alia quæ res ipsas diuersis colorib⁹, vt in iride, aut sub diuersis dissimilibusq; figuris decepto visu, representant, & iis similia. Et noui ego fabricare specula, in quibus lucēte Sole omnia quæcūq; illius radiis illustrantur, per remotissima spacia, puto trium aut quinq; miliarium, plenissime conspiciūtur. Est & illud in planis speculis mirandum, vt quanto minora sint, pro eorum modulo rem representent seipsa minorem, quantuncūq; autem maxima, nunq̃ tamē rem ipsam seipsa reddent maiorē: quod considerans Augustinus ad nebridum scribēs, aliquid occultum ille latere putat, atq; tandem hęc omnia vana & superuacua sunt, nec nisi ad ostentationem & ociosā delectationem adinuenta. Scripserunt de speculis cum Græci tum Latini per plures: præstat autem omnibus vnus Vitellius.

SCIENTIARVM

40

COS-
MIME-
TRIA,

[Deinceps nunc COSMIMETRIAM paucis
discutiamus, atque hæc in Cosmographiam & Geogra-
phiam diuiditur, utraq; orbem mensurat atque distin-
git, sed prior iuxta cœlestium rationem ex illorum dis-
tinctione terrarum, & locorum illis subiectarum situs
per graduum & minutarum mēsuras commensurat, ra-
tionesq; climatum, dierumq; & noctium discrimina, ven-
torum cardines, syderum varios exortus, polorū eleua-
tiones, parallelos & meridianos, gnomonū umbras, &
que ad hæc reliqua sūt ad singula loca mathematicis ra-
tionibus edocet. Altera vero, nulla adhibita cœlestiū ra-
tione, orbem per stadia & miliaria mensurat, ac per mō-
tes, sylvas, lacus, flumina, maria, & litora distinguit, gē-
tesq; ac populos, regna, puīcias, ciuitates, port⁹, & quæ
inter cætera memorabilia sunt commonstrat:

Ac patrios omnes cultus habitusq; locorum,
Et quid quæq; ferat regio, & quid ferre recuset
Explicat, ac imitatione quadā picturæ, iuxta Geometriæ
& Perspectiue rationes, orbem omnē in globo vel pla-
na tabula affingit,

Pingens in paruo totum volumine mundum.
Sub iis generibus quidam Chorographiam numerant,
que partialia quædam loca seorsum explorando, perfe-
ctiore insuper & quasi consummata effigie depingit.

Ornato vario partes distincta per omnes,
Vitis, & Sylvis, pratorum fontibus, agris,
Aequore quæq; rigant humentia flumina, corpus,
Inq; humiles vales premitur, vbi surgit in altum.
Verticibus celsis tollens ad æthera montes.

Hæc omnia, & quæ antea dixim⁹, ipsa nobis Cosmimæ Geogra-
triæ pollicetur: Sed qui nos illa docturi sunt auctores, phorū
inter se tantum non vna discordia pugnant, de limitibus dissen-
sibus, longitudinibus, latitudinibus, magnitudinibus, tiones.
mensuris, distantis, climatibus, eorundem habitu-
dinibus admodum a se inuicem discrepantes: Quæ Terræ,
aliter Eratosthenes, aliter Strabo, aliter Marinus. nmbeli
aliter Ptolomæus, aliter Dionysius, aliter iuniores cus,

DE VANITATE

distinxere: Nec de terræ vmbilico inter eos conuenit, quem Ptolomeus sub æquinoctiali circulo collocat: Strabo Parnasum Græciæ montē credidit, cui assentiunt Plutarchus & Lactantius grammaticus, putantes illū catalysmi tempore aquarum cœliq; fuisse discrimen, quem admodum de hoc canit Lucanus:

Hoc solum fluctu terras mergendo cacumen
Emicuit, Pontoq; fuit discrimen & Astris,

Quod si hæc ratio ad reuincendum satis est, erit vmbilicus terræ non in Parnoso Græciæ, sed in Gordico Armeniæ monte, qui (teste Beroso) primus a diluuiο emicans, Noe Archam excepit: Alii alia adferunt, & quo modo Aquilarum volatu medium terræ inuētum sit, Sunt etiā & Theologi qui falcem suam in hanc messam mittētes, Hierosolymam medium terræ esse volunt, quia scriptū sit per Prophetam: Deus operatus est salutem in medio terræ: Accedunt ad hanc censuram, Lucretius, Lactantius, & Augustinus, qui Antipodas tam constanter negant. Atq; illi insuper qui extra Europam, Asiam, Africam, alium habitabilem orbem inficiantur: quæ tamen Hispanorum Lusitanorūq; nauigationibus, posteris nobis sec⁹ comperta sunt, qui etiam totam subzodiacozonam contra Poetarum nugas ac Aristotelis falsam opinionem, habitatem mōstrant: Alios præterea Geographorum plerōsq; errores, superius inter Historicos recitauimus. Verum hæc ars, dum terram immēsam, & inscrutabilia maria, insularūq; & regionum omnium situs, limites, & insignia, ac innumerabilium pariter gentium ignotas origines, ritus, mores, discrimina, nos docere conatur, nullum alium fructum inde percipimus, nisi quod dum aliena auidius scrutamur, nos ipsos discimus ignorare, et (vt ait Augustinus in confessionib⁹) eunt homines admirari alta montium, & ingentes fluctus maris, & latissimos lapsus fluminum, & Oceani ambitum, & gyros Syderum, & relinquuntie ipsos: Plinius quoq; insaniam esse dicit metiri terram, quam dū megemur, sepissime mensuram egredimur.

ARCHITECTURA autem nō dubium, quin
 permultū commodi ornatūq; adferat, & publicis, & pri
 uati ædificiis: hæc parietes & tecta, pistrinas & vehicu
 la, pōt⁹ & naues, fana, tēpla, delubra, mœnia, turres, &
 omnis generis machinas (quib⁹ res hominum tam pu
 blice quam priuate tuentur ornanturq;) nobis largitur,
 disciplina alioqui per necessaria & honesta, si nō admo
 dum fascinaret mortaliū animos, vt nemo ferme repe
 tiatur (modo facultates non desint) qui nō totus cupiat
 etiam bene cōstruētis semper aliquid cōedificare: Quo
 insatiabili edificandi studio desyderioq; effectum est, vt
 huius rei nullus statut⁹ sit modus, neq; finis: hinc abscis
 sæ rupes, completæ valles, acti in planū montes, per fosa
 saxa, & ad aperta mari promontoria, excauata terræ
 viscera, deducta flumina: iuncta marib⁹ maria, exhausti
 lacus, exiccate paludes, cohercita æquora, scrutataq; ma
 ris profunda, factæ nouæ insulæ, rursusq; alię restitutæ
 continenti: Quæ omnia, & his plura, quum cum natu
 ra ipsa pugnent, sæpe tamen non modicam vniuerso or
 bi commoditatem attulerūt. Sed comparemus his, quæ
 nullo prorsus alio mortalib⁹ sūt vsui, quam quod ad ad
 mirandum spectandūq;, & (vt ait Plinius) ad ociosam
 & stultam pecunie ostentationem ingentibus sumptib⁹
 constructa sunt: Cuiusmodi sunt Aegyptiorum, Græcorū
 rum, Hetruscorum, Babyloniorum, ac ceterorū aliquot
 gentium superstitiosa operum miracula, Labyrinthi, Py
 ramides, Obelisci, Colossi, Mausolei, Rapsinatis, Soso
 stris, & Amasidis, mōstroscæ statuæ: atq; Sphinxilla mi
 randa, in qua Rex Amasis conditus putatur: Erat enim
 (vt ait Plinius) e saxo naturali elaborata, & rubrico, ca
 pitis monstri ambitus per frontem, centum & duos pe
 des colligit, longitudo centum quadraginta tres: Sed &
 sunt his maiora, opus Mēnonis atq; Semiramidis in Ba
 gisiano medio mōte, vasta stadiorum septem & decem
 effigies: Quæ tamen longe superasset quicūq; ille Archi
 tectus fuit, siue Stefocrates (vt refert Vitruuius) qui ex
 Athos monte, Alexādri effigiem facturū se pollicebat.

Archite
ctura.Aedificā
di mor
bus.

DE VANITATE

in cuius manu ciuitas assideret, decē milia hominū capax: adnumeremus istis Babylonicam speculam, cuius Basis (teste Herodoto) quaq; versus stadium adimpleuit: atq; Turrim illā quæ in profundo mari vitreis cancris, superextructa memoratur: accedant etiam Gordiane edes & Arcus triumphales, & Deorum templa, & præcipue illud diuæ Ephesie per annos ducentum a tota Asia fabricatum: & quod in Aegypto ad Latonę templum constructum vno lapide Sacellum, latū fronte cubitos quadragita. idipsumque vno etiā lapide cōtectum: ac assyrijs regis Nabuchodonosor statua ex auro, sexaginta cubitorum magnitudine, quam nō adorasse capitale fuit: atq; alia cubitorum quatuor ex ingenti topazio Aegyptiæ Reginæ facta: Huc spectant & nostris Diuis templa superbissimis fastigijs extructa, & in miram altitudinem (congesta ingenti saxorum mole) erecta cāpanilia, multis admodum sacris pecunijs & eleemosynis profusis: quib; multis pauperes Christi vera Dei templa, & imagines, interea fame, siti, algore, aegritudine, ægestateq; periclitantia, rectius ædificari & sustentari potuissent deberentq;: Ceterum vero, quantam perniciem hæc ars sæpissime adferat hominibus, ipsæ hostiles arces, bellorūq; machinæ, cataphractæ, scorpiones balistę, cæteraq; subuertendæ mortalium vitæ instrumenta, deuictiq; horū ingenio populi, testes sunt. Neq; id in terra modo, cum etiam naues castrorum ac artium istar fabricare docuerit, quibus periculosa maria, non tam nauigamus, quam habitamus, & cū natura sua mille periculis nobis ifesta sunt, his nauigijs reddimus infestiora, in illis nō secus, ac in solida terra latrocinantes bellaq; gerentes: Scripserunt de Architectura primus Agatarchus Atheniēsis, postea Democritus & Anaxagoras, deinde Silenus, Archimenes, Aristoteles. Theophrastus, Cato, Varro, Plinius, demū Vitruuius Nigri gentus. Ex recentioribus autem Leo baptista, Frater Lucas, Albertus Durerius. ¶ Architecturæ quoque subest ars METALLICA, Ars reuea non modici

Metallaria.

ingenij: Primum siquidē ex telluris mōtūq; superficie,
 quæ quoquo loco venæ intus sitæ sunt, quæ illarum extē
 siones, exitus fibræ, cognoscere docet: & quō excava-
 is terræ visceribus, montium moles substruendæ sunt:
 de quibus scripsit apud veteres Strato Lampfacenus li-
 orum, quem de machinis metallicis intulavit. Porro
 quemadmodum ex erutis minerarum lapidibus ignis
 quamine, pura metalla excoquātur: eaq; si mixta sint,
 i se invicem discernantur: aut nulli, aut paucissimi ha-
 tenus integre tradiderunt: Forte quod ars hæc veluti
 mechanica & servilis a doctis quibusq; & liberis inge-
 nijs despecta sit: verum quum ego ante aliquot annos Agrippe
 i Cæsarea Maiestate aliquot mineris prefectus essem liber de
 omnia quantum potui indagatus, cœpi de illis specia- metallarū
 em librum scribere, quem adhuc vsq; in manibus ha-
 beo, continuo pto maiori rerum notitia adaugens &
 corrigens, sperans me quod tum ad metallorum inuē-
 tionem, tum cognitionem, tum venarum examina-
 tionem & conflationem, montiumq; substruccionem
 & tractoriarum machinarum, cæteraq; artificia hæc
 ius incognita, pertineat, nihil omisurum. Hac arte Auarit-
 omnes humanæ cōstant opes, quarū avaritiæ tāta mor- tia mor-
 ales libido inuasit, vt viui ad inferos vsq; penetrent, & talium,
 magna naturæ ruina in sedibus manum quarant di-
 utias, vt canit Ouidius:

tum est in viscera Terræ

Quasq; recondiderat stygissq; admouerat Vmbriis

tanq; nocens ferrum, ferroq; nocentius aurum

Prodierat, cuius dira cupidine tandem

Omne nefas, fugere pudor, verunq; fidesq;

In quorum subiere locum fraudesq; doliq;

Insidiasq; & vis, & amor sceleratus habendi.

Et, vt alius *Poeta* inquit:

Auro pulsa fides, auro venalia iura.

Peccatum igitur vitæ scelus inuenit, quicumq; primus
 in fodinas ceterasq; metallorū venas repperit, & (vt

DE VANITATE

Inuentio
metalla-
ria.

ait Plinius) tanto nocentiores fecerūt illi terras, vt nō minus temerarij sint, quam qui e profundo maris petūt Margaritas: inuentū autem multis quidem, sed dissonantibus Historiographis attribuitur. Præcipui vero plūbū in insulis quæ Cassiterides dicuntur contra Celtiberiā sitis, primo inuentū tradunt, æs autem in Cyprio, ferrum in creta, sed aurum & argentum apud Pangæū Thracie montem, demum orbem omnem infecerūt: soli Scytarchæ (vt refert Solinus) vsum auri & argenti damnarunt in æternum, sese a publica auaritia abdicantes. De auri superfluitate, apud Romanos olim veteri interdicto cautum erat, eratq; lex Centoria victinaliarū auri fodinæ, qua (vt ait Plinius) in Vercellēsi agro cauebatur, ne plus quinq; hominū Publicani haberēt, atq; vtinam homines eo studio ferrerētur in cœlū, quo scrutantur terræ viscera, sola diuitiarum vena pellecti, quæ beatum hominē a deo facere non possunt, vt mul-

Astrologia.

tos admodū, idēq; nō raro, pœniteat insumptæ operæ. ¶ Supremo iā loco sese offert ASTROLOGIA, quæ & astronomia, tota prorsus fallax, Pœtarunq; fabulamētis multo nugacior, cui⁹ magistri audaces profecto homines, & prodigiorum auctores, impia curiositate pro eorū libito supra humanā sortē (tanquā Basilides Heretici abraxas) fabricant orbes cœlorū, syderum mensuras, motus, figuras, imagines, numeros cō- cētusq; tāquā nuper e cœlis delapsi, ac in illis aliquandiu versati depingunt, quibus omnia stare ac fieri, atq; sciri posse arbitrantur, de ijs ipsis tamen admodū inter se dissidētes, contrarij, & adhuc pugnātes, vt cū Plinio discere nō dubitem, huius artis inconstantiam palā arguere ipsam esse nullā. Cū de eius etiam principijs aliter sentiant Indi, aliter Chaldæi, aliter ægyptij, aliter

Dissentio de
Sphæra
rum nu-
mero.

Mauri, aliter Iudæi, aliter arabes, aliter Græci, aliter latini, aliter antiqui, aliter Recentiores: Nā de numero Sphærarum tractantes Plato, Procl⁹, Aristoteles, auerrois, ac omnes ferme ante alfonsum astrologi, præter paucos, octo duntaxat sphæras numerarunt: Hermetē

imē & aliquot Babylonios dicūt Auerrois & Rab Isaac, nonū orbē posuisse, cui opinioni adhæret Azarche-
 es, Maurus atq; Thebit, & idem doctus Rab Isaac, &
 Alpetragus, quibus ad stipulatur Albertus Teutonicus
 no æuo, nescio quo facinore magn⁹, & omnes qui mo-
 si accessus & recessus probauerūt: Iuniores aut Astro-
 logi nūc decem orbēs censent, quos ipse Albertus etiā
 Ptolemæum tenuisse putat: auerroi quoq; nouem illum
 censere arbitratus, cū tamen reuera nō plures octo ad-
 irmet Ptolemæus: Sed & Alfonso sequutus aliquan-
 do iudiciū Rabi Isaac cōgnomēto Bazā, nouem sphæ-
 ras tenuit, sed post quatuor annos ab æditione tabula-
 rī suarū, adhærēs sententijs albuhasse, Mauri, atq; al-
 bategni sese reuocauit ad octo, ipse etiam Rab abrahā
 auenazre, & Rab Leui, ac Rab abraham, zacutus, nul-
 lū orbem mobilē supra octauū esse autumāt. Sed & de Contro-
 motu octauī orbis ac stellarum fixarum admodū inter uersa
 seuariant. Chaldæi enim atq; Aegyptij illum vnica dū de mo-
 taxat latione ferri affirmāt, quib⁹ assentiunt alpetrag⁹, tu octa-
 & ex recentioribus alexander aquilinus: cæteri autem ui orbis
 astronomi ab Hipparcho ad nostra vsq; tempora illum
 pluribus motibus circumagi dicūt: Iudæi Talmudistæ
 illi duplicem motum assignāt: azarcheles atq; Tebith,
 & iohannes de mōte Regio motum trepidationis, quē
 dicūt, accessus & recess⁹ super paruis circulis circ a ca-
 pita Arietis & Libræ illi ad scripserūt: sed i hoc a se in-
 uicem differētes, q̄ azarcheles ait caput mobile a fixo
 non plus dccem partibus distare posse: Tebith aut nō
 plus partibus quatuor, cū decē & nouem ferme minu-
 tij: iohannes de Regio monte nō plus partibus octo, atq;
 iccirco stellas fixas non semper ad eandē mundi partē
 tem vergi, sed quandoq; reuerti vnde cœperunt, arbi-
 trantur, sed Ptolemæus, albategni, Rab Leui, auena-
 re, zacutus, & inter recentiores Paulus Florenti-
 nus, & augustinus Ritius, mihi in italia summa fami-
 liaritate deuinctus, stellas iuxta signorum successio-
 nes, semper & continuo moueri affirmant: Recētiore

DE VANITATE

Cōtro-
uersia
de dupli-
ci motu
octauæ
sphæræ.

Dissen-
tio de
mēsurā
motus
octauæ
orbis
stellarū
fixarum

autē astronomi triplicem octauæ sphæræ motum attri-
buūt. vnum propriū, quem trepidationis diximus, quē
in septem milibus annis, semel compleatur. Alterū quē
gyrationis dicunt a nona sphæra, cuius circumuolutio
non minus quam quadraginta nouem milibus annis
finiatur. Tertium a decimo orbe, quē vocāt motum pri-
mi mobilis, siue motū raptus, siue diurnum, qui intra
diem naturalem ad principium suum quotidie reuertitur.
Præterea, quid duplicem motū octauæ sphæræ attri-
buerunt, non omnes inter se conueniunt: nam Recē-
tiores ferme omnes, & qui trepidationis motū admittunt
eam a superiori sphæra rapi argumētantur: sed Albategni,
Albuhassē, Alfraganus, Auerrois, Rabi Leui, Abraham, zacutus,
augustinus Riti⁹, motum diurnum, quem alij motum raptus
putant, arbitrantur nō esse alij cuius sphæræ proprium,
sed a toto fieri Cœlo. Ipse etiam auerrois ait Ptolemæum
in quodam libro suo (quem narrationū inscripsit) negare
motum gyrationis, & Rab Leui ait illum cum auerroe
sensisse motum diurnum fieri a toto Cœlo. Rursus nunc
de mensura motus octauæ orbis & stellarum fixarum
non magis conueniunt: Nam Ptolemæus arbitratur
stellas fixas moueri in centum annis vno gradu: albategni
hoc fieri contentū in sexaginta sex annis Aegyptijs:
cui adsentiant Rab Leui, Rab zacutus, & alfonfus in
correctione tabularum suarum: azarcheles Maurus
ait in septuaginta quique annis vno gradu moueri:
Hipparchus in septuaginta & octo Hebræorum: plures
vero, vt Rabi Iosue, Rabi Moses, Maymonus, Rab
auenazra, & post illos Haly Benrodam in septuaginta
annis: Ioannes de Monte Regio in octoginta: augustinus
Riti⁹ medium tenet inter opiniones albategni & Hebræorum,
sentiens stellas fixas vnam Cœli partem non citius quam
sexaginta sex, nec tardius quam septuaginta annis moueri:
sed & Rab abraham zacuti (vt narrat Riti⁹) testatur ex
Indorum traditione esse adhuc in Cœlo duas stellas sibi
diametraliter

oppositas, quæ cursum suum contra signorum ordi-
nem. non nisi in lcentum & quadraginta quatuor an-
nis compleant: Ipse etiam alpetragus arbitratur esse
adhuc in Cœlis varios motus hominibus ignotos, quod
ita est, possunt & inibi esse stellæ & corpora, qui-
bus motus illi conueniant, quæ aut cernere homines
non possunt propter exuberantiam altitudinis, aut ha-
stenus nulla adhuc artis obseruatione deprehenderunt:
Cui adsentit etiam Phauorinus Philosophus apud Gel-
lium in oratione sua aduersus Genethliacos: Restat
igitur nullum adhuc astronomum e Cœlis descen-
disse, qui vel motum aplanæ verum certumque nos
docere potuerit: Nec ipse etiam Martis verus motus
hucusque cognitus fuit, quod ipse etiam conqueritur
Ioannes de Monte Regio in Epistola quadam ad Blan-
chinum: eiusdemque motus errorem etiam quidam Gui-
lhelmus de sancto Clodoaldo insignis astrologus, in
suis obseruationibus ante ducetos & plures annos scrip-
tum reliquit, nec posterum quispiam hunc hactenus
correxerit. Quin & verum Solis ingressum in puncta
æquinœctialia inuenire impossibile est: Quod Rab Le-
ui multis rationibus probat. Sed quid dicemus de
postea compertis? quomodo circa illa aberrarunt prio-
res? Nam multi cum Tebith maximam Solis declina-
tionem continuo variari arbitrati sunt, cum tamen vna
semper mensura feratur: aliter tamen de illa opinatus
est Ptolemæus, aliter compertum est per albateg. Rab
Leui, auenazram, & alfonsum: similiter etiam de mo-
tu Solis, & anni mensura aliter illi compertum ha-
bent, quam Ptolemæus & Hipparcus tradiderunt:
similiter de motu auges Solis aliter Ptolemæus, aliter
albategni & cæteri sentiunt: de Cœli insuper imaginibus,
ac stellarum fixarum considerationibus, aliter In-
di, aliter ægyptiis, aliter Chaldæi, aliter Hebræi, aliter
arabes, aliter Thimotheus, aliter arsatilis, aliter Hip-
parchus, aliter Ptolemæus, aliter Recētiore tradiderunt.
Trāseo hic de Cœli principio dextro atq; sinistro, quā

Martis
motus
incogni-
tus.

Ver^o So-
lis ingres-
sus i puncta
æqui-
noctia-
lia inco-
gnitus.

DE VANITATE

Lacteus
circulus
incogni-
tus.

Facete
dictum
ab ancil-
la Iana-
ximenē
Herum.

desipiunt narrare: de quib⁹ tamē Thomas Aquinas, & Albertus Teutonic⁹ superstitioni Theologi, dū aliquid seriose dicere conarētur, nihil inuenire potuerūt, quod ostēderent, nec vllus certe inuenire poterit vnquā: quin & galaxias, hoc est, lacteus circulus, quid sit, adhuc ab Astrologis ignoratur. Transeo etiam de eccentricis, cōcentricis, epicyclicis, retrogradationibus, trepidationibus, accessibus, recessibus: raptib⁹, cæterisq; motibus, & motuum circulis, sermonem prorogare, cum omnia hæc nō sint, nec Dei, nec naturę opera, sed Mathematicorū mōstra, & figmentium nugę, a corrupta Philosophia, & Poetarum fabulis deriuata: quibus tamen veluti rebus veris a Deo creatis, aut a Natura firmatis, nō pudet magistros illos tantū attribuire fidei, vt in has nugas veluti causas referant quęcunq; in istis sunt inferioribus, illosq; confictos motus dicunt esse principia omnium motuum inferiorum. Astronomos istos Anaximenis seruauit spernendo dicto oportune castigauit: Hęc em̄ consueuerat vna cum Hero Anaximene ambulare, qui cū quodam die sydera inspecturus, domo maturus exiisset, immemor situs loci, dum securius cœlū intuenso explorat astra, in subiectam cecidit foueam, dixitq; tūc ancilla, miror here, quā ratione quę in Cœlo sunt præscire existimas, cum quę sunt ante pedes, nequeas p̄uidere. Legitur eadē facetia Thales Milesius ab ancilla Thresia correptus: haud ab simile de illis ait Tullius, inquit, Astrologi dum Cœli scrutantur plagas, quod ante pedes est, nemo eorum spectat. Ego quoque hęc artem a parentibus puer imbibī: deinde non modicum temporis & laboris in ea amisi, tandem didici totam hanc & omnem, nullo alio fundamento inniti, nisi meris nugis, & figmentis imaginationum, tedetque & pœnitet infūptæ olim operæ, cuperenque omnem illius memoriam vsunque expoliare, abiecique iā dudum ex animo: nec reassumerem vnquam, nisi me potentem violentę preces (qui solent nōnunquam ad indigna artificia etiam magnis probisque ingenijs abuti) sæpe rursus impina-

gere compellerent, suaderetque domestica utilitas, me aliquando illorum frui debere stultitia, & nugas tantopere cupientibus nugis obsequi: Dico quidē nugis: quid enim habet Astrologia, nisi meras Poetarum nugas & fabulas portentosaq; figmenta: quibus Cœlum ipsum refertissimum commentis sunt: neq; vero ulli hominum generi plus inter se cōuenit, q̄ Astrologis cum Poetis, nisi quod de Lucifero & Vespere inter se dissentiant: Poetis asserentibus, quo die Lucifer ante orientē Solē apparuerit, eodem occidente Solem subsequi, quod eodem die fieri posse Astrologi negant fere omnes, præter illos qui Venetent supra Solem locant: quia stellæ quæ lōge vteriores sunt nobis in ortu, citi⁹ oriri & in occasu serius recidere videntur. Sed hanc Astrologorum de situ stellarum siue planetarum discordiam, nisi nūc recordatus, præterissem, siquidem nō tam Astrologorum q̄ Philosophorū est. Nam Plato post Lunam, secundam Sphæram Solis locat: idem faciunt ægyptij inter Lunam & Mercurium solem collocantes: Archimenides autem & Chaldæi solem in ordine quartum collocant: anaximander & Metrodorus Chius, & Crates solem omnium supremum constitutum dicunt, post quem Lunam infra has cæteras errantes inerrantesq;: Xenocrates oēs vna eadenq; in superficie stellas moueri putat. Non minus de Solis & Lunæ cætera runq; nec vlla inter eos de cœlestibus opinionum constātia nec veritas: nec mirū id, cum Cœlum ipsum quod scrutātur, omnium sit incōstātissimum nugisq; & fabulis repletissimum: nam ipsa duodecim signa, reliquæq; & boreales, & australes imagines, non nisi fabulis in cœlum ascenderunt, atq; tamē his fabulis viuunt, imponunt, lucrātur Astrologi, Poetis interim eorundē inuētoribus egregie esurientibus. Restat adhuc altera Astrologiæ species, quā **DIVI NATORIAM** vocāt seu iudiciariam, quæ agit de reuolutionibus annorum Mundi de natiuitatibus, de quaestionibus, de electionibus, de intētionibus, & cogitationibus, de virtutib⁹, ad omniū futurorū (etiā vel diuinæ

Astrologia nihil præter nugas & figmenta habet,

Philosophorū de stellarum & planetarū situ controversiæ,

Astrologia iudiciaria,

DE VANITATE

Dei ope
rationes
astris
attribut

astrolo.
iudicia
ria in
certa,

providentiæ arcanarum dispositionū, euentus prædicēdos, euocandos, deuitandos vel repellēdos: hinc Astrologi Cœlorum, syderūq; effectus a remotissimis annis ac ante omnem rei memoriam, aut Promethei tēpora a magnis (vt aiūt) & ante diluuiānis coniūctionibus nūdinātur: omnīq; animātū, lapidum, metallorū, herbarū, & quæcunq; in his inferioribus creata sunt, effect⁹, vires, ac motus, ab his ipsīs cœlis syderibusq; defluere, omīnoq; depēdere ac indagari posse affirmāt, homines pfecto increduli, nec minus impij, vel hoc vnū nō agnoscētes: q̄ De⁹ iam herbas, plātas, arbores aū cœlos & stellas cōdiderat. Quin grauissimi quiq; Philosophi, vt Pythagoras, Democrit⁹, Biō, Phauorin⁹, Panætī⁹, Carneades, Possidoni⁹, Timæ⁹, Hristoteles, Plato, Plotin⁹, Porphyrius, Auicēna, Auerrois, Hippocrates, Galen⁹, Alexander Aphrodisius: præterea, Cicero, Seneca, Plutarchus: & alij multi, qui ab omni arte & sciētia rerum causas scrutati sūt, nusq; nos in has astrologicas causas remittūt, quæ etiam si causæ essent, tamen quia stellarum cursus, & earū vires nō plane cognoscūtur (quod omnibus sapientibus notissimū est) de eorū effectibus certū iudiciū dare nō possent: Nec vero desunt inter ipsos, vt Eudoxus, archelaus, Cassandrus, Hoychilax, Halicarnasse⁹ peritissimi Mathematici: & multi alij recētioresgrauissimiq; auctores, qui fatētur impossibile esse, posse quicq; certi de iudiciorū scientia inueniri, cū propter innumeras cooperātes cū Cœlo alias causas, quas simul attēdere oportet, iubetq; sic etiam Ptolemæus, tum quia obstant illis occasiōes q̄ plurimæ, vt puta, cōsuetudines, mores, educatio, pudor, imperiū, loc⁹, genitura, sãguis, cibis, animiq; libertas & discipline, cum influxus illi nō cogant (vt aiunt) sed inclinant. Præterea, qui iudiciorum regulas præscripserūt, tam diuersa plurimumq; pgnantia eadem de re statuūt, vt impossibile sit prognosticatore ex tot, tam varijs, dissonisq; opinionibus aliquid certi posse pronūciare, nisi insit illi intrinsec⁹ quispīam futurorū occultorūq; sensus ac præagij instinct⁹

sine potius occulta & latens demonis inspiratio, quo inter hæc valeat discernere, seu alio quouis modo, nunc illi nunc alteri opinioni adherere inducatur: quo instinctu si quis careat, is in astrologicis iudicijs (ut ait Haly) veridicus esse non potest: quare iam non tam arte, quam obscura quadam rerum sorte astrologica constat prædictio: & sicut non arte sed sorte ex ludorum codicillis versus exit nonnunquam verum pronuntiās, sic etiam ex animo Astrologi, non arte, sed sorte prodeunt vaticinia: cui attestatur etiam Ptolemæus, Scientia (inquiens) stellarum ex te & ex illis est, indicans futurorum occultorum prædictionem, non tam esse ex observatione stellarumque, ex animi affectibus. Nulla igitur est certitudo huius artis, sed cōuertibilis est ad omnia secundum opinionem, quæ cōiecturis aut existimatione, aut imperceptibili demonū afflatu, aut superstitiosa sorte colligitur. Nil igitur aliud est hæc ars, quam superstitiosorum hominum fallax coniectura, qui ob multi temporis vsum, de rebus incertis scientiā fecerunt, in qua, emungendæ pecuniæ gratia, decipiant imperitos, atque ipsi simul decipiantur. Quod si ars ista vera est, & ab illis intelligitur, unde tot & tanti errores ebulliunt in eorū prognosticationibus? si minus, nonne frustra & stulte & impie de rebus nullis, aut non intellectis scientiā profitentur? Sed cautiore illorum, de futuris non nisi obscura pronuntiant, & quæ ad omnem rem, & tempus, & principem, & nationem applicari possunt ambigua prognostica, artificiosa versutia cōfingunt. Post ea vero, quam aliquid horum acciderit, tunc illius colligunt causas, atque post factum vetera vaticinia novis rationibus stabiliunt, ut videantur prævidisse: quæ admodum somniorum interpretes, ubi somnium viderint, nihil certi intelligunt: ubi autem post aliquid eis euenerit, tunc ad id quod accidit aptant etiam somnium visum. Præterea, cum impossibile sit in tanta stellarum varietate non semper inuenire, quasdam bene, quasdam male positas, occasionem capiunt ex his dicendi quod volunt, & quibus volunt vitam,

Cautela
astrolo-
gorum.

DE VANITATE

salutem, honores, opes, potentiam, victoriam, sanitatē,
sobolem, amicos, coniugia, vel sacerdotia, magistratus,
similiaq; prædicat. Quod si quibus sint male propitij, iis
mortes, suspendia, dedecora, clades, exilia, orbitates, lā
guores, calamitatesq; renūciant. non tã ex scelerata ar
te q̃ ex sceleratis affectib⁹: huic impię curiositati creden
los homines pertrahentes in exitium, populos, ac Prin
cipes sæpe funestis seditionibus ac bellis inter se cōmit
tētes. Quod si cum p̃gnosticis illorū fortuna eo incidat
vt inter tot ambigua vnum aut alterum verū euenerit,
mirum q̃ tunc cristas efferunt, q̃ id insolentissime p̃di
cant. Quod si, vt assidue mentiūtur, conuincantur mēda
cis, id tunc excusant blasphemia, vel mendaciū menda
cio tegunt inquiētes. Sapiētem dominari astris: cum re
nera, nec astra sapienti, nec sapiēs astris, sed vtrisq; do
minatur Deus: aut aiunt ineptitudinē recipientis coele
stibus influxibus obstitisse. Vtteriorem autem fidem re
quirentibus irascuntur, & inueniunt circulatores illi in
terim Principes, & Magistratus, qui illis credant om̃ia,
ac ornent publicis stipēdis, quum re vera, nullum gen⁹
hominum Reipublicæ sit pestilentius, q̃ istorum, qui ex
astris, ex inspectis manibus, ex somnijs, consimilibusq;
diuinationū artificijs, futura pollicētur, & vaticinia spar
gunt, homines insuper, & Christo, & omnibus in illum
credētibus semper offensi: de quibus Cornelius Tacit⁹
cōqueritur, Mathematici (sic enim eos vulgo nomināt)
inquiens genus hominum Principibus infidū, credenti
bus fallax, a ciuitate nostra semper prohibentur, sed ex
pelluntur nunquam: quin & varro author grauis, oīr
superstitionum vanitates ex Astrologiæ sinu profluxisse
testatur. Erat etiam in alexandria vestigal quod Astro
logi persoluebāt Blacennomion, ad stultitia sic n̄cupa
tum, quia ex ingeniosa stultitia quæstum facerēt, neo n̄
si stulti & temerarij homines illos cōsulere soteāt. Qui
pe si ab astris est hoī m̄vita atq; fortuna, quid timemus
quid sollicitamur? quin Deo hæc & Cœlis, qui nec erra
re, nec malum agere possunt, relinquitur? atq; homine

Astrolo
gi reip.
obsunt.

Astrolo
giasu
persti
cionum
fons

rum simus, nō plus quam oporteat vltra vires nostras, alium, sed humana duntaxat sapimus? quī & Christiani cū simus, credentes Christo, linquimus horas & momenta Deo patri, qui ea posuit ī sua potestate. Quod vero vita nostra atq; fortuna ab astris non sunt, nōne iuacuum currit om̄is Astrologus? Sed est hominum genus adeo timidulū credulūq; qui tanq̄ pueri ad lemurū fabulas pl⁹ timēt, creduntq; ea que nō sunt, q̄ ea que sunt: atq; quo res est minus possibilis, hanc eo timent magis, atq; quo est verisimilis minus, hāc eo firmitus credūt, quī profecto, si non essent Astrologi & diuinatores, perirēt fame, atq; horum stulta credulitas præteritorum oblita, præsentium negligens, in futura præceptis, sic deceptoribus illis fauet, vt cum in cæteris hominibus vno mendacio tam suspecta fides reddatur dicentis, vt reliqua oīa vera obscurentur, cōtra, in his mendaciorum magistris vna ortuita veritas, etiā publicis mēdaciis faciat fidē, quibus profecto qui maxime cōfidunt, maxime om̄i redduntur infelicissimi, vt solent superstitiosę illæ nugæ perniciē suis adferre cultoribus, quod in zoroaste, Pharaone, Nobuchodonosor, Cæsare, Crasso, Pōpeio, Diotaro, Nerone, Iuliano apostata testatur antiquitas, qui vt his nugis fuere deditissimi, sic earundem confidentia petiere infelicissimi, & quibus læta cūcta promiserāt Astrologi, mœsta prouenerūt om̄ia, vt Pōpeio, Crasso, & Cæsari, quibus neminē eorū nisi iam senē, nisi domi, nisi cum gloria moriturum promiserunt, attamen quisq; eorū male & immature periit. Pertinax profecto & præposterum hominū genus futura se præscire qui profiteatur, præteritorum & præsentium ignari, & cum omnibus omnia occultissima se dicturos profiteatur, quid in propria domo, quid in thalamo suo fiat sepissime nesciunt, cuiusmodi Astrologum Morus Anglicus hoc epigrammate perpulchro taxauit:

Astra tibi æthereo pandunt sese omnia Vati:

Omnibus & quæ sunt fata futura monent:

Omnibus est vxor, q̄ se tua publicat: id te,

DE VANITATE

Astra licet videant omnia: nulla monent,
 Saturnus procul est, ianq̃ olim cecus (vt aiunt)
 Nec prope discernens a puero lapidem,
 Luna verecundis formosa incedit ocelis,
 Nec nisi virgineum virgo videre potest.
 Iupiter Europen, Martem Venus, & Venerem Mars,
 Daphnen Sol, Hircen Mercurius recolit,
 Hinc factum Astrologe est, ma cum capit vxor amâtes,
 Sydera significant vt nihil inde tibi.

Astrolo-
gorū de
iudiciis
contro-
uersiæ.

De do-
mib⁹ cō-
trouer-
siæ.

¶ Præterea q̃ inter se de his ipsis iudiciorū regulis dis-
 tiant Iudei, Chaldei, Aegyptij, Persæ, Græci, Arabes,
 omnibus notū est: & quomodo oēm antiquorū astrolo-
 giam abiicit Ptolemæus, & hunc vt defendit Auērohan,
 ita laceffit Albumasar, atq; oēs hos lacerat Abraham Aue-
 nazre Hebræus, deniq; Dorotheus, Paulus, Alexadri⁹,
 Ephesion, Maternus, Aomar, Tebith, Alchidus, zahel
 Messahalla, & fere omnes alii aliter sentiūt & opinātur,
 & cum quæ dicunt probare vera nequeunt, sola experia
 mēta ratiōe sese tuātur, nec super ea quidē omnes vna
 nimiter conueniunt. Neque minus de domorū proprie-
 tatibus, ex quibus omnium euētuum prædictionē veni-
 tur, discrepant, quas aliter assignat Ptolemæ⁹, aliter He-
 liodor⁹, aliter Paulus, aliter Mālius, aliter Maternus, ali-
 ter Pophvrius, aliter Abenragel, aliter aegyptij, aliter
 Arabes, aliter Græci & Latini, aliter Veteres, aliter Re-
 cētiōres: Quādoquidē etiā initia finesq; domorū, quo-
 nam modo constituere oporteat, inter eos nōdū liquet
 cum hæc aliter fabricant antiqui, aliter Ptolemæus, ali-
 ter Cāpanus, aliter Ioannes de Regio Mōte: vnde fit vt
 suis ipsimet obseruationibus sibi fidem adimant, cū lo-
 cis eisdem: diuersi diuersas adscribūt proprietates, ini-
 tia atq; fines: impium hominū genus, qui quæ solius Dei
 sunt, tribuunt astris, & nos liberos natos, syderū seruos
 faciunt, & cum sciamus Deum creasse omnia bona, illi
 stellas aliquas maleuolas, & scelerum auctores, & ma-
 lorū influxuum, tradunt, non absq; maxima Dei Calo-

runq; iniuria, stantes in cœlestibus in illo diuino senatu
 mala & scelera facienda decerni, & quicquid a nobis
 voluntatis culpa perpetratur, quicquid vicio materiæ
 in natura præter ordinem accidit, totum imputant sy-
 deribus. Iam vero & hærefes & infidelitates pœnitio-
 cissimas docere non verentur, videlicet dum donnum
 prophetiæ, vim religionum, arcana cœscientiæ, im-
 perium in dæmones, virtutem miraculorum, effica-
 ciam supplicationum, & futuræ vitæ statum, omnia
 pendere ab astris, ab illis largiri, ex illis cognosci,
 impia temeritate fatentur. Dicunt enim: Ascendente
 Geminorum sydere, idq; Saturno Mercurioq; sub A-
 quario iunctis in nona Cœli plaga, nasci Prophetam,
 ideoque Christum Dominum tot claruisse virtutibus,
 quia in eo loco Saturnum habuerit in Geminis: reli-
 gionum etiam sectas, quibus Iouem præcipuum præ-
 ficiunt patronum, per cæterarum stellarum commi-
 xtionem distribuunt, ita vt Iupiter ille cum Saturno
 religionem faciat Iudeorum, cum Marte Chalæeorum
 cum Mercurio Christianorum, cum Luna eam quam
 futuram dicunt Antichristi: atq; Moſen Iudeis Sabba-
 ti diem ex Astrologicis rationibus instituisse religio-
 ſum, ideoq; errare Chriſtianos, qui diem Sabbati, Iu-
 deorum ritu, operibus vacantes, non ferientur, cum sit
 illa dies Saturni: Fidelitatem autem cuiusque, cum ad
 homines, tum ad Deum, professanque religionem, con-
 ſcientiæ etiam arcana a parte Solis, ac tertia, nona, vna
 decimaque Cœli domiciliis deprehendi poſſe putant,
 prænoſcendisq; hominum cogitationibus, & (vt aiunt)
 intentionibus, multi multas admodum regulas tra-
 dunt, ipſiſque diuinæ omnipotentia miraculoſis ope-
 ribus, puta vniuerſalis diluuii, & datæ per Moſen le-
 gis, ac virginis puerperio, Cœleſtium configurationes
 cauſas præficiunt, ac Chriſti redemptricem humani ge-
 neris mortē, Martis op^o fuiſſe fabulatur: Quin & Chri-
 ſtū ipſum in miraculis ſuis horarū electione vſum, qui-
 bus illum Iudei lædere non poſſent, dum ascenderet

astrolo-
 gi hære-
 ſos & in-
 fidelita-
 tes do-
 cent.

DE VANITATE

Hierosolymam, Ideoq; vetatibus discipulis dixisse: Nō ne duodecim horæ sunt diei? Dicūt pręterea, si cui Mars in nona Cœli domo feliciter loquatus fuerit, hūc dæmones ab obsessis, sola pręsentia expulsurum: Qui vero Luna atq; Ioue cum capite Draconis in medio Cœlo cōiunctis, Deo supplicauerit, omnia illum quęcūq; petierit impetraturum: Porro futuram virę felicitatem a Ioue Saturnoq; largiri: Quod si quis Saturnum in Leone feliciter constitutum, habuerit in Genesi, eius animā post hęc mortalem vitam innumeris āgustijs liberatam, ad Cœlum, & originis suę primordia applicatam Dijs, transfurā: atq; tamē istis execrandis nugis, perniciosissimisq; hęresibus, Petr⁹ Apponēsis, Rogerius Bacō, Guido Bonatus, Arnold⁹ de Villa noua Philosophi, Aliacēsis Cardinalis & Theologus, & pleriq; alii Christiani nominis doctores, haud absq; hęreseos ifamia subscribūt, & sese vera hęc expertos esse, testari, atq; tueri audent. Scripsit autem aduersus Astrologos recētiorebus annis, duodecim libris Iohānes Picus Mirādula, tāta copia, vt vix vltimum pręterierit argumentum: tanta autem efficacia, vthactenus nec Lucius Balancius acerrimus Astrologia pugnator, nec alius quisquā huius artis defensor, hāc ab adductis a Pico rationibus poterit saluare: Is enim probat validissimis argumentis, illam nō hominum, sed malorum dęmonum fuisse inuentum, quod idem etiam Firmian⁹ ait, per quam illi omnem Philosophiam, Medicinam, Leges atq; religionem in humani generis exterminium nisi sunt abolere: Nam primum quidem regioni fidem adimit, miracula extenuat, prouidentia tollit, dum omnia cōstellationum vi prouenire, & a syderibus fatali necessitate pēdere docet: insuper viciis patrocinatur, excusans quasi cœlit⁹ in nos descendētib⁹ bonas quascunq; artes, cōtaminat atq; euertit, īprimis Philosophiam, rerum causas, a veris rationibus ad fabulę traducens: Deinde Medicinā a naturalib⁹ efficacibus remediis ad vanas obseruatōes peruersasq; & corporis & animo exitiales supstitutiones conuertens: Porro lege

mores, & quascunq; humane prudentię artes in totum pessundans, cum quo tēpore, qua ratione, queis mediis, quid agendum, sola Astrologia consuleretur, solaq; vitę & morum & Reipub. & priuatae scepra teneret, tanquā de Cœlo omnium habens auctoritatē, vanaq; putarētur cetera omnia, quę hanc nō agnoscerēt patronā. Dignissima profecto ars, quā olim etiā Demones profiterētur, in fallaciā hominum, & in iniuriā diuinitatis. Iam vero & Manicheorum hæresis, arbitrii libertatem in totū tol- lens & auferēs, nō aliunde emanauit, quā ex Astrologo- rum, de fato falsa opinione atq; doctrina. Ex eodem fō- te & Basilidis hæresis emanauit, qui trecētos sexaginta quinq; Cœlos per successionē & similitudinem abinuicem factos pronunciauit, & horū ostensionē esse nume- rum dierum, anni, atq; singulis illorum certa principia, & virtutes, & Angelos assignans, atq; illis nomina adfin- gens: esse autem omnium principem Abraxas, quod no- men iuxta Græcam literaturam, continet in se trecētū sexaginta quinq;, quod videlicet sunt illorum Cœlorum locales positiones ab illo commenti, Hęc ideo narrata sunt, vt cognoscatis Astrologiā, etiam hereticorum pro- genitricem esse. Porro Astrologiam hanc diuinatoriam, sicut splendidissimi quiq; explodunt Philosophi, sic Mo- ses, Esaias, Iob, Hieremias, ceteriq; antiquę legis dete- ctatur pphete: & e Catholicis doctoribus Augustinus illam a Christiana religione expellendam censet: Hieronymus hanc idolatrię genus esse disputat: ridet eam Basilius & Cyprianus: refutāt Chrysostomus, Eusebius, & Lactantius: inuehuntur Gregorius, Ambrosius atq; Seuerianus, sanctunq; Toletanum cōsiliū eam prohi- bet, atq; damnat: etiam ī synodo Martini, & abs Grego- rio iuniore, & alexandro tertio Pontificibus anatema- tizata: & a ciuilibus Imperatorum legibus punita, apud veteres Romanos sub Tyberio, Vitellio, Diocletiano, Cōstantino, Gratiano, Valētiniano, Theodosio, Impato- ribus Vrbe prohibita, eiecta, atq; punita: ab ipso etiā Iu- stiniano capitis supplicio percussa, quos ex Codice eius

Mani-
chæorū
hæresis
ab astro-
logia
manauit

Astrolo-
gia reie-
cta, & sa-
cris & p-
phanis
scripto-
ribus.

Cōciliū
Toleta-
nū astro-
logiā di-
uinato-
riā pro-
hibet,

DE VANITATE

manifestum est. ¶ Admonet hic locus etiam de cæteris
D I V I N A T I O N V M artibus dicere, quæ nō
 De diuina tam obse- natione cœlestiū, quam rerum inferiorū quā-
 natione dam cœlestium vmbra, & imitationem habentium vati-
 in genes cinia præbent, vt illis intellectis, melius cognoscatis hanc
 re, Astrologicam arborem, de qua tales fructus descendūt,
 atq; abs qua velut Lernæa hydra multorum capitum fe-
 ra generata est. Inter artes itaq; ad diuinādi quæstū pro-
 perantes, Physiognomia, Metoposcopia, Cheiromātia,
 Geomātia (de qua etiam supradiximus) Aruspicia, Spe-
 culatoria, & Oneirocritica, quæ est somniorū interpre-
 ratio, ac furientium oracula hic sedem sibi vēdicarunt.
 Omnia autē hæc artificia, nullius solidę doctrinę sunt,
 nec vllis certis rationibus constant, sed de rebꝝ occultis
 aut fortuita sorte, aut spiritus agitatione, aut apparen-
 tiis quibusdam coniecturis, inquirūt, quæ ex quotidia-
 nis & lōgi temporis sumptæ sunt, obseruationibus. So-
 lēt enim omnes illę diuinationum prodigiōsæ artes, nō
 nisi experientię titulo se defendere, & se obiectionū vin-
 culis extricare, quoties aliquid supra fidē ac præter ra-
 tionem doceant pollianturq; , de quibus omnibus sic
 Deuto. in lege præceptum est: Non iueniatur in te qui collu-
 18. strebet filium, ducens per ignem & ariolos sciscitetur, aut
 obseruet somnia atq; auguria, nec sit maleficꝰ, nec incā-
 tator, quoniam hæc abominatur Dominus. ¶ Harum
 P H I itaque P H Y S I O G N O M I A naturam, vt ait, du-
 S I O cem sequuta, extoriꝰ corporis inspectione, quæ sunt ani-
 G N O mæ & corporis affectiōes, quæ hominis fortuna, proba-
 M I A, bilibus signis se assequi posse præsumit, quatenꝰ hūc Sa-
 turnium, aut Iouistam, illum Martium, aut solarem, alte-
 rum Venereum, Mercurialē, aut Lunarē pronūciat, &
 ex corporis habitudine illorū horoscopia colligit, ex ef-
 METO fectionibus paulatim (vt aiunt) ad causas videlicet Astrolo-
 P O S gicas trāscēdens, ex quibꝰ postea nugaꝝ quicquid libet.
 COPI ¶ M E T O P O S C O P I A autem ex solius frontis
 A, inspectiōe, omnia hominum initia, progressus, & fines,
 sagacissimo ingenio, ac docta experientia se præsentire

iactat, ipsa se etiā Astrologiæ alumnā faciēs. CHEIRO-
 ROMANTIA autem in vola manus, pro numero
 planetarū, septē montes effingit, atq; ex lineis quæ ibi
 cōspiciunt, quæ hominis cōplexio, qui affectus, quæ vi-
 ta, quæ fortuna, sese posse cognoscere arbitratur per li-
 nearū harmonicā correspondētiam, ceu p cōlestia quæ-
 dam stigmata, nobis a Deo & natura illic impressa, &
 quæ Deus, auctore Iob, posui in manibus hominū, vt Iob. 37
 inde noscat vnusquisq; opera sua, quāuis reuera diui-
 n⁹ Propheta illic nō de Cheiromantica vanitate, sed de
 arbitrij libertate loquutus fuerit. Præterea, tuentur se Diuina-
 predicti Diuinatores, quod licet non per rerū causas, torum
 tamē per signa ab eisdē similib⁹ ve causis impressa, quæ ratiōes.
 semper sint eadē reb⁹ eisdē similiaq; similibus, de effe- quib⁹ ar-
 ctib⁹ possēt iudicare, dicūtq; ijs artib⁹ vsum quodā Py- tē suam
 thagorā, qui adolescentū mores, naturas, ingenia, ex tuentur
 oris & vult⁹, totiusq; corporis filo ac habitu cōiectaba-
 tur, quēq; idoneū iudicabat, hūc in disciplinā recipi in-
 bebat. Idem cōsueuisse Pharaonem Indorū Regē nar-
 rat Philostrat⁹: Verum harū omniū artium errorē nō
 alia ratiōe nobis ipugnare necesse est, nisi ea ipsa quod
 deficiūt videlicet omni ratione, Scripserūt tamē de istis
 per multi ex antiquis viri grauissimi, Hermes, Alchima-
 d⁹, Pythagoras, Pharaotes, Indus, zopyr⁹, Helen⁹, Pto-
 lemæ⁹, Aristoteles, alpharabius, præterea, Galen⁹, au-
 cēna, Rasis, Iulianus, Maternus, Loxius, Philemō, pa-
 læmō, Cōstantin⁹, aphrican⁹: ex Romanis deniq; prin-
 cipib⁹, Luci⁹ Sylla, & Cæsar dictator eius studiosissimi
 fuere: ex posterioribus vero, Petrus Apponēsis, alber-
 t⁹ Teutonic⁹, Michael Scotus, Antioch⁹, Bartholome⁹
 Coclitis, Michael Sauonarola, antoni⁹ Cermison⁹, Pé-
 trus de archa, andreas Coruns, Tricassus Mātuanus,
 Ioannes de indagine, & pleriq; alii illustres Medici:
 oēs tamē vltra cōiecturas, & experiētē obseruatōes,
 tradere queūt nihil: non esse autem coniecturis illis &
 obseruationib⁹ vllam veritatis regulam, ex eo manife-
 stum est, quia figmēta sunt voluntaria, & super quibus

DE VANITATE

ipſi etiam æqualis doctrinæ & auctoritatis, illarum doctores non concordant, quare vehementer delyrāt errantq; omnes, qui per hæc ſigna vltra corporis completionem, & naturæ diſpoſitionem, mores quoq; ipſos & fortunæ animiq; affectus prædicere volunt: quod in zoopyri iudicio de Socrate ſatis cōprobatum eſt, nec vobis fidem faciat, quod Appion Grammatic⁹ ſcriptum reliquit, alexandrum quēdā, tam diſcretę imaginum ſimilitudines pinxiſſe, vt ex his Metopoſcopus futuræ, aut præteritę mortis annos dixerit: quod quidem poſſe ijs artib⁹ ſciri, nō tam incredibile eſt, quā impoſſibile. Sed ſolet hoc nugiuendum hominū genus, inſtinctu malorum demonū, ſic delyrare, trahentium illos ab errore in ſuperſtitionem, & ab hac paulatim in infidelitatem.

GEOMANTIAM etiam, de qua & in Arithmetica loquuti ſumus, quæ proiectis punctis, vel caſu, vel vi quadam deductis, ex quibus per pares & impares numeros, figuras quaſdā coeleſtibus attributas cōponit, per quas diuinatur, iccirco omnes illius ſcriptores; Astrologię filiam teſtantur. Eſt & alia Geomantię ſpecies, quā almadal arabs introducit, quę ipſa per cōiecturas quaſdam a ſimilitudinib⁹ ſumptas, ex terrę crepitu, motu, ſciſſura, tumore, vel ſponte, vel ab eſtu & caumate, aut tonitruis, prouenientib⁹ diuinatur, quę ipſa etiā inani astrologię ſuperſtitiōe fulcitur, horas & lunationes, & ſyderū ort⁹ figurasq; coobſeruans. **AVGVRIVM** vero, cuius multæ admodum ſunt ſpecies, ars ipſa priſcis tēporibus in magna obſervatione fuit, ac tāta, vt nihil eorū quę ad publica, vel ad priuata ptinerēt, inauſpicate perfecerint. Hęc ars antiquiſſima eſt, vt tradit Pōponi⁹ Lētus, a chaldeis ad Gręcos, apud quos amphiare⁹, Tireſias, Mopſus, amphilotes, & calchas ſummī argures habiti ſūt: a Gręcis ad Hetruſcos venit, ab illis ad Latinos, & ipſe Romul⁹ augur fuit, & magiſtratus inſtituit augurijs cōfirmari, & Diouyſi⁹ tradit antiſquam augurādī artē fuiſſe etiā aboriginū, & aſcaniū, priuſquā aciem contra Mezentium educeret, auguriū

Geomā
tia.

Augu
ria.

captasse, quod ubi felix conspexit, pugnauit, atq; vicit. Deniq; Phrygis, Pisidæ, Cilices, arabes, Vmbri, Thufci, & multi alij populi auguria sequuti sunt. Lacedæmonij etiam regibus suis augurem assessorem dederunt, & publico interesse consilio voluere. Erat & apud Romanos augurum collegium: huic arti fidem fecerunt, Augurū qui docuerūt a cœlestibus corporibus, quædam præsa collegiū giorū lumina, super animātia quæq; in hæc inferiora Romæ. descēdere, velut signa quædam in eorū motu, situ, gestu, incessu, volatu, voce, cibo, colore, opere, euentu cōstituta: quib⁹ tanquā insita quādam vi occulta, ac tacito quodā cōsensu, cū cœlestibus corporibus, quorum viribus afficiūtur, sic cōueniāt, vt possint omnia hæc præsa gire, quæcūq; cœlestia corpora cogitarūt facere: ex quo pater hanc diuinationem non nisi coniecturas sequi, partim a syderū (vt aiunt) influētis, partim a parabolis quibusdam similitudinibus sumptas, quibus nihil est fallacius: quare rident eam Panæti⁹, & Carneades, Cicero, Chrysippus, Diogenes, Antipater, Iosephus, & Philo. Dānant Lex & Ecclesia: atq; huiusmodi sunt illa chaldæorum, Aegyptiorūq; mysteria, quæ quondā Hetrusci, deinde Romani, & hodie adhuc superstitionis hominū vulgus, velut oracula, adorat. ¶ Ex eodē fundamēto prodit SPECVLATORIA, quæ fulmina & fulgura, cæterasq; elemētorum impræssiones, insuper ostenta, portenta, prodigia interpretatur, non tamen alia via quam coniecturæ & similitudinis, quā equidē plurimū errare manifestū est, quod hæc omnia naturalia opera sunt, nō pronostica. Accedit ONEIROCRITICA, quæ est somniorum interpretatio, quorum interpretes proprie coniectores vocātur, quæ admodum canit Euripides:

Speculatoria.

Somnis pieia.

Qui bene coniectat, is vates optimus esto.

Cui artificio etiam & quidē magni Philosophi haud parum tribuerunt, præcipue Democrit⁹, aristoteles, & eius sectator Themistius, atq; Synesius Platonicus, sic innitētes exēplis illis somnionū, quæ casus aliquis vera

DE VANITATE

fecit, vt inde nihil frustra somnari suadere conetur. Dicit enim quod quemadmodum cœlestes influxus, in corporali materia formas producāt diuersas, sic ex eisdem influxib⁹ in potētia phantastica quę organica est, phantasmata imprimi cœlesti dispositione, effectus cui piā producendi cōsentanea, maxime vero insomnis, quia animus tunc a corporeis exterisq; curis relaxat⁹, liberius, diuinos illos suscipit influx⁹, vnde multa dormiētibus in somnis innotescunt, quę latent vigilātes:

Cōtro- uersia de somniorum causis. Hac itaq; potissimū ratiōe, ipsis somniis veritatis opionē cōciliare nituntur. De causis tamen somniorum tam intrinsecis quā extrinsecis non omnes in vnā sententiā conueniūt: nam Platonici illas referūt ī species, & nationes animæ concretas: A uicenna in intelligentiā ultimā, mouentē Lunam medio illius luminis, quo irradiatur phantasia hominū, dum dormiūt: Aristoteles refert in sensum cōmunē, sed phantasticum: Auerrois in imaginatiuam: Democritus in idola a reb⁹ decisa: Albertus in influxum superiorū, medijs tamē quibusdam speciebus, quę cōtinuo defluūt a Cœlo: Medici in vapores & humores hęc referūt: alij in affect⁹ & curas vigilie: alij arabes in potentiam intellectuālē: alij dicunt a potentiss. animæ, & influxu Cœli, & simul lachris simul dependere: Astrologi illa a suis constellationib⁹ causari volunt: alij causas illorum in aērē circūdātē penetrātēq; referunt. Scripserunt præterea de somniorum interpretatione Daldianus & arthemidorus, & circumferuntur libri sub Abrahami nomine, quem Philo in libris de Gigantibus, & de ciuili vita asserit Somniorum solutiones primū adinuenisse: & alij sub Salomonis & Danielis nominibus in hanc rē cōficti, in quibus de somniis nihil nisi mera somnia traduntur: Sed ipse Marcus Tullius in suis diuinationū libris aduersus hanc vanitatem, eorūq; stultitiam, qui somnii fidē habēt, validissimis rationib⁹ disputat, quas hic enumerare omitto. Sed, quod fere præterieram, istis somniatoribus eos etiam adnumeremus, qui furentiū

Somniorū interpretes.

Furentiū Vaticinia.

Vaticinijs diuinitatis fidem præbēt, eosq; qui & præsen-
tium notitiam, & præteritorū memoriam, omne nq; hu-
manum sensum perdiderunt, diuinam futurorum præ-
scientiam assequutos putant & quę sapiētes vigilātesq;
nesciunt, videre in sanos & dormientes, ac si illis plus q̄
sanis vigilātibus, intelligētib⁹ & præmeditātibus Deus
sit propinquior: infelices profecto homines, qui his va-
nitatibus credunt, illisq; imposturis obediunt, qui huius
modi pascūt artifices, illorumq; vētri, ingenia sua, suāq;
fidem submittunt. Quid nanq; aliud putabimus furorē,
quam alienationē humani animi ab ipsis malis dæmo-
nibus exagitati, aut per astra, aut per inferiora istrumē-
ta ab immundis spiritibus deducta: quod ita expressisse
videtur Lucanus dum inducit aruum Thuscum Vate.

Fulminis edoctum motus venasq; calentes,
Fibrarum & motus errantis in aere pennæ,
Post lustratam Urbem, post mactatam victimam, post
inspecta exta, tandem figulum in hæc verba protulisse
sententiam

Quod cladis genus o superi, qua peste paratis
Seuitiam, extremi multorum tempus in vnum
Conuenere dies, summo si frigida Cœlo
Stella nocens nigros Saturni accenderet ignes,
Deucalionos fudisset aquarius imbres,
Totaq; diffuso latuisset in æquore Telus,
Si sæuum radijs Nemæum Phœbe Leonem
Nunc premeres, toto fluereut incendia Mundo:
Succensusq; tuis flagrasset curribus æther
Hi cessant ignes, tu qui flagrante minacem
Scorpion incendis canda, chelasque peruris
Qui tantum Gradiue paras enam mitis in alto
Iupiter occasu præmitur, Venerisq; salubre
Svdus hebet, motuq; celer Cyllenius hæret
Et Cœlum Mars solus habet, cum signa meatus
Deseruere suos, Mundoq; obscura feruntur.
Ensiferi nimium fulget latus Orionis
Imminet armorum rabies ferriq; potestas,

DE VANITATE

Confundet ius omne manu sceleriq; nefando,
Nomen erit virtus, multosq; exhibit in annos.

Omnia itaq; hæc diuinationum artificia, in ipsa Astrologia suas radices & fundamenta habēt: Nam siue corpus, vultus, manus, inspecta sunt, siue somnium, siue prodigium visum sit, siue auspiciū, siue furor afflauerit. Cœli figuram erigendam cōsulunt, ex cuius indicijs vna cū similitudinum signorumq; coniecturis, significatorū veniuntur opiniones, ita diuinationes omnes Astrologiæ artem vsunq; sibi deposcunt, vt hāc veluti clauē ad oīm arcanorum notitiam necessariā fateantur. Quare omnes hæc diuinationum artes, quantum absint a veritate, palā sese offerunt, ex eo quod principiis vtantur tam manifeste falsis, ac poetica temeritate confictis, quæ cū nec sūt, nec fuerunt, nec erunt vnquam, tamē causas & signa eorum esse volunt, quæ sunt rerum euentus, cōtra apertā veritatem in illa referentes. ¶ Exigit etiā hic locus

Magia

vt de MAGIA dicamus: nam & ipsa cum Astrologia sic cōiuncta atq; cognata est, vt qui Magiā sine Astrologia profiteatur, is nihil agat, sed tota aberret via: Suidas, Magiē a Magiseis, & nomen, & originem traxisse putat: Cōmunis opinio est, nomē esse Persicū, cui ad stipulātur Porphyrus & Apuleius, & significare eorū lingua, idē quod Sacerdotem, Sapientem, siue Philosophum. Magia itaq; omnem Philosophiam, Physicā, & Mathematicā complexa, etiā vires religionū illis adiungit: Hinc & Goetiā, & Theurgiā in se quoq; cōtinet: Quia de causa Magiā plerique bifariam diuidunt, in naturalem videlicet & ceremonialem.

Magia
naturalis.

¶ NATVRALEM MAGIAM, non aliud putant quam naturalium scientiarum summam potestatem, quam iccirco summum Philosophiæ naturalis apicem eiusque absolutissimam cōsummationem vocant, & que sit actiua portio Philosophiæ naturalis, quæ naturalium virtutum adminiculo, ex mutua earum & oportuna applicatione opera edit, supra omnē admirationis captum, qua magia Aethiopes maxime

& Indi vtebantur, vbi herbarum & lapidum ceterorū
 que ad id spectantium facultas suppetebant. Eius me-
 minisse volūt Hyeronymū ad Paulinum, vbi ait, Appo-
 loniū Tyanæum fuisse Magum seu Philosophum, vt
 Pythagorici: Eius etiam generis fuisse Magos, qui Chri-
 stum natū munerib⁹ inuisentes adorauerūt, quos Euā-
 geliorum interpretes exponunt Chaldeorum Philoso-
 phos: Quales fuere Hiarchas apud Brachmanas, Thes-
 pion apud Gymnosophistas, Budda apud Babylonios,
 Numa Pōpil⁹ apud Romāos, zamolxides apud Thra-
 chas. Abbaris apud Hyperboreos, Hermes apud Aegy-
 ptios zoroastes Oromasi filius apud Persas: Nā Indi &
 Aethiopes, & Chaldæi & Persæ hac maxime præcellue-
 re Magia. Qua iccirco (vt narrat Plato ī Alcibiade) im-
 buuntur Persarum regum filij, vt ad mundanæ Reipu-
 blicæ imaginem, suā & ipsi Rempub. administrare distribue-
 req; discant: & Cicero in diuinationum libris ait,
 neminem apud Persas regno potiri, qui prius Magiā
 non didicerit: Magia itaq; naturalis, ea est quæ rerum
 omnium naturalium atq; coelestium vires cōtemplata,
 earūdenq; sympathiam curiosa indagine scrutata, recō-
 ditas, ac latentes in natura potestates, ita in apertū pro-
 ducit, inferiora superiorum dotibus, tanq̃ quasdā illece-
 bras sic copulas per eorum mutuam applicatiocem ad-
 inuicem, vt exinde stupenda sæpe consurgāt miracula,
 nō tam arte q̃ natura cui se ars ista ministram exhibet
 hæc operante: Nam magi, vt naturæ accusatissimi ex-
 ploratores, cōducentes ea quæ a natura præparata sūt,
 applicando actiua passiuis, sæpissime ante temp⁹ a natu-
 ra ordinatum, effectus producant, quæ vulgus putat mi-
 racula, cum tamen naturalia opera sint, interueniēte so-
 la temporis præuentione: vt si quis in mense Martio ro-
 sas pducatur, & maturas vuas, aut satas fabas, vel petro-
 selinū intra paucas horas excrescere faciat in perfectā
 plātā, & ipsa maiora: vt nubes, pluuias, tonitrua, & di-
 uersorum generum animalia, & rerum trāsmutationes
 q̃ plurimas, cuiusmodi multas fecisse iactat Rogerius

DE VANITATE

Bacō pura & naturali magia. Scripserunt de illius operibus, zoroastes, Hermes, Euātes rex Arabū, zacharias Babylonius, Ioseph Hebreus, Boc⁹, Aaron, zenotenus, Kirānnides, Almadal, Thetel, Alchindus, abel, Ptole⁹ me⁹, Geber, zahel, Nazabarus, Tebith, Berith, Salomō Astaphon, Hipparchus, alcmeon, apollonius, Tryphō, & pleriq; alij, quorū aliqua opera adhuc itēgra, & plēraq; fragmenta adhuc extāt, & ad manus meas aliquādo peruenerunt. Ex recentioribus vero scripserūt in naturali Magia pauci, & illi quidem pauca, vt albertus, arnoldus de Villa Noua, Raymundus Lullius, Bacon, & appon⁹, & auctor libri ad alfonsum sub picatricis noīe editus, qui tamen vna cū naturali Magia, plurimum superstitionis admiscet, quod quidem fecerunt & alij.

Magia ¶ Sunt prāterea alij naturę sagacissimi æmulatores in
mathe quĩsitoresq; audacissimi, qui absq; naturalib⁹ virtutibus
mathica ex solis Mathematicis discipulis, adscitis Cœlorum in
lis. fluxibus, sese naturę operum similia producere posse
Colūba pollicent^r: vt corpora euntia velloquētia, quę tamē nō
Archite habeant virtutes animales, qualis fuit Columba archite
Boetij lignea, quę volabat: & statua Mercurij, quę loqueban
magię tur: & caput æneum ab alberto Magno fabricatū, quod
mathe locutum perhibent, Excelluit in istis Boetius vir maxi
maticę mi ingenij, & multiplicis eruditōis, ad quē de istiusmo
peritia, di scrihēs Cassiodorus, Tibi, inquit, ardua cognoscere
& miracula monstrare propositū est, tuę artis ingenio
metalla mugiunt, Diomedes in ære grauius buccinatur
Plato. æneus anguis insibilat, aues simulate sunt, & quę vocē
propriam nesciunt habere, dulcedinem cātulenę probā
tur emittere, parua de illo referim⁹, cui Cœlum imitar
fas est. De istis puto artificijs dictū est quod apud Pla
tonē legimus in vndecimo de legibus: ars data est mor
talibus, qua res posteriores quādam generarēt, nō quā
dam veritatis & diuinitatis participes, sed simulachra
q̄dam sibiipsis cognata deducerent, atque eo vsq; pro
gressi sunt magi, homines audacissimi, omnia perpe
trare, fauente maxime antiquo illo & valido serpente

scientiarum pollicitatore, vt similes illi tanq̃ simiæ, Deū
& naturam emulari conarentur. ¶ Est præterea natu- Magia
ralis Magiæ species, quā VENEFICAM siue phar- venefi-
naciā vocant, quæ poculis, philtris, varijsq; veneficio ca,
rum medicamentis perficitur, cuiusmodi Democritus
confecisse legitur, quo boni, felices, fortunatq; filij gi-
gnatur, & aliud quo auium voces rite intelligamus, si-
cut de Apollonio narrat Philostratus atq; Porphyrus:
Vergilius etiā de quibusdā herbis pōticis loquit̃, dixit:

His ego sepe lupum fieri, & se condere syluis
Merim, sæpe animas imis exire sepulchris
Atq; satas alio vidi traducere menses.

¶ Et Plinius narrat quendam Demarchum Parrhasiū
in sacrificio, quod archades Ioui Lycæo humana hostia
faciebāt, immolati pueri exta deglutasse, & in lupum se
cōuertisse, propter quam hominum in lupos immutatio-
nem, putat Augustinus Pani Lycæo & Ioui Lycæo no-
mē esse impositum: narrat idem Augustinus dum esset
in Italia, quasdam fœminas magas, Circes instar, dato
viatoribus veneficio in caseo, eos in iumenta vertisse,
cunq; portassent quæ placuissent onera, rursus in homi-
nes restituisse, idq; patri cuidam Prestantij tunc accidis-
se. Sed & si quis hæc putet omnino deliramenta esse, &
impossibilia, is recordetur, quomodo sacræ literæ nar-
rant, Nabuchodonosor regem mutatum in bouē, & se-
ptem annis fœno vixisse, tandem Dei misericordia in ho-
minē rediisse, cuius corpus post mortē, illius filius Emil-
meradach in escam dedit vulturibus, ne quādo resurge-
ret a mortuis, qui iam de bestia redierat in hominē: &
eiusmodi plura de Magis Pharaonis narrat Exod⁹: Ve-
rū de ijs siue Magis, siue Veneficijs loquit̃ Sapiēs dū di-
cit: Exhorruisti illos deus, quia horribilia opera tibi fa-
ciebant per medicamina. Illud præterea vos scire volo,
non solum naturalia scrutari hos Magos, verum etiam
ea, quæ naturam comitantur ac quodammodo exeūt,

Dan. 4

Exod. 7
Sap. 12

DE VANITATE

Magia
præter
naturā.

vt mot⁹, numeros, figuras, sonos, voces, cōcentus, lumina, & animi affectus, atq; verba. Sic Psylli & Marfi cōuocabant serpentes, alij alijs deprimentes fugabant, sic Orphe⁹ Argonautarū tempestatem, hymno cōpescuit, & Homerus narrat Vlyssi sanguinē verbis restrictū, & in lege duodecim tabularum, ijs qui menses excātaissent pœna constituta est, vt non dubium sit Magos etiā solis verbis & affectibus, alijsq; similibus nō in seipsos modo, sed etiam in res extraneas sepe mirum aliquē pducere effectū, quæ omnia non secus vim insitā in res alias p̄fūdere, illasq; ad se trahere, vel abs se repellere, seu alio quouis modo afficere putant, q̄ magnes ferrum, & succinū paleas trahunt, siue adamas & allium magnetem ligant, sicq; per hanc rerum gradariam ac cōcatenatam sibi sympāthiam, non solū dona naturalia & cōlestia, sed etiam intellectualis & diuina. Iamblichus, Proclus, atq; Syneſi⁹ ex Magorum sententia desuper suscipi posse cōfirmāt, quod Procl⁹ inde sacrificio & Magia fatetur, scilicet per huiusmodi rerū consensum Magos etiā numina euocare solitos. Ad tantam enim quidem eorū deuoluti sunt insaniam, vt ex diuersis stellarum cōstellationibus, per temporum interualla, & quadā proportionū ratione rite obseruatis constructam imaginem cœlitū nutu vitæ intellectusq; spiritum accepturam putent, quo consulentibus illam, respondeat, & occulte veritatis arcana reuellet. Hinc patet hanc naturalā Magiā nōnūq; in Goetiam & Theurgiam reclinatā, sæpiſſime malorum dæmonum vaſſamentis erroribusq; obretiri.

¶ Ceremonialis autē Magiæ ptes sunt, Goetia atq; Theurgia. Goetia immundorū spirituum commercijs inauspicata, nefariæ curiositatis ritibus illicitis carminibus, & deprecamentis cōcinnata, omnīū legum placitis est exterminata & execrata. Huius generis sunt, quos Necromanticos & Maleficos hodie nuncupamus, Gens inuisa Deis maculandi callida Cœli, Quas genuit Natura mali, qui sydera Mundi Iuraq; fixarum possunt peruertere rerum.

Goetia
& Necroman
tia.

Nam nūc stare polos & flumina mittere norunt,
Aethera sub terras adigunt montesq; reuellunt.

¶ Hi sunt ergo qui defunctorū inclamāt animas, & illi
quos veteres dicebāt Epodos, qui excātāt pueros, & in
eloquiū oraculi eliciunt, & qui Dæmones Paredros cir-
cunferunt, quale quiddam de Socate legimus, & qui, vt
dicitur, spiritus pascūt in vitro, per quos se prophetare
mentiuntur. Et hi omnes bifariam procedunt: Nam alij
dæmones malos, virtute quadam maxime diuinorū no-
minum adiuratos, aduocare & cogere studēt: quippe cū
omnis creatura timet, & reueretur nomen illius qui fe-
cit eam, non mirum si Goetici & quicq; etiā infideles pa-
gani, Iudeis, Saraceni, & cuiuscūq; pphani collegij, siue
secte homines, diuini nominis inuocatiōe dæmones a-
stringant. Alii autem nefandissimi, detestando & omni-
bus ignibus plectendo, scelere se dæmonibus submitten-
tes illis sacrificant, & adorant idolatrię & vilissimæ de-
iectiones rei effecti sunt, quibus criminib⁹, & si priores
nō sunt obnoxij, tamē manifestis periculis se exponūt:
Nam etiam coacti dæmones inuigilāt, semper quo errā-
tes nos decipiant: Ex horum vero Goeticorum Anagy-
ri, profluxerūt omnes isti tenebrarum libri, quos impro-
batae lectionis Vlpian⁹ Iuri scōsult⁹ appellat, protinusq;
corrumpendos esse statuit: Cuiusmodi primus excogi-
tasse dicitur zabulus quidam illicitis artibus deditus: de
inde Barnabas quidam Cypri⁹: & hodie adhuc cōfictis
titulis circumferuntur libri sub nomibus, Adæ, Abelis,
Enoch, Abrahę, Salomonis, Itē Pauli, Honorij, Cypria-
ni, Alberti, Thomę, Hieronvmi, & Eboracēsis cuiusdā,
quorū nugas stulte sequuti sunt Alphōsus Rex Castellę
Robert⁹ Anglicus, Bacon, & Apponus, & pleriq; alij de-
plorati ingenij homines. Pręterea, non homines modo,
& sãctos, & Patriarchas & Angelos Dei tam execrabi-
lium dogmatum fecerūt auctores, sed & libros a Razię
le, & Raphaele, Adami, & Thobię angelis traditos ostē-
tant: qui libri tamen acutius inspicienti, suorum pręce-
ptorum canonem, rituum cōsuetudinem, verborum &

Geotici
diuersi
generis.

Geotię
scripto-
res.

Geotię
librorū
falsi titu-
li.

DE VANITATE

characterum gen⁹, extructionis ordinē, insulsam phra-
 sim, aperte sese produnt, non nisi meras nugas ac impo-
 sturas cōtinere, ac posterioribustemporibus, ab omnis
 antiquæ Magiæ ignaris perditissimis perditionum arti-
 ficibus, esse cōflatos ex prophanis quibusdam observa-
 tionibus, nostrę religionis ceremoniis pmixtis, insitisq;
 ignotis multis nominibus, & sig naculis, vt perterreant
 rudes & simplices, & stupori sint isensatis, & his qui ne-
 sciunt bonas literas: Neq; tamē propterea pater has ar-
 tes fabulas esse: nam nisi reuera essent, atq; per illas mul-
 ta mira ac noxia fierent, non tam arcte de illis statuisset
 diuinę & humanę leges, eas exterminandas esse de ter-
 ra. Cur autem Goetici isti solis malis vtantur Dæmoni-
 b⁹, ea ratio est, quia boni Angeli difficile cōparēt, quia
 Dei iussum expectant, nec nisi mūdis corde, & vita sã-
 ctis hominibus congregiuntur: mali autem faciles se ex-
 hibent ad inuocandum, falso fauentes, & diuinitatem
 mētiētes, sēper p̄sto, vt aq; suo decipiāt, vt venerētur,
 vt adorentur: Et quia mulieres secretorum audiores
 sunt, ac minus caute, atq; insuperstitionem procliuēs, fa-
 ciliusq; illuduntur, ideo illis se prebent faciliores, faci-
 untq; ingētia prodigia: Cuiusmodi de Circe, de Medea
 & aliis canunt Poetę, testantur Cicero, Plinius, Sene-
 ca, Augustinus, & multi alii tum Philosophi, tum Catho-
 lici doctores & Historici: Ipse etiam sacrę literę: nam
 in libris Regum legimus Phytionissam mulierem, quę
 erat in Endor euocasse animam Samuelis Prophetę: li-
 cet pleriq; interpretentur nō fuisse animam Prophetę,
 sed malignum spiritum, qui illius sumpserit imaginem:
 Tamē Hebręorum magistri dicunt, quod etiam Augu-
 stinus ad Simplicianum fieri potuisse nō negat: quia fue-
 rit verus spiritus Samuelis, qui ante completum annū
 a diceflu ex corpore facile euocari potuit, prout docent
 Goetici: Quin etiam Magi & Necromantici, illud natu-
 ralibus quibusdam viribus, ab vinculis fieri posse autu-
 mant, sicut nos in libris nostris de occulta Philoso-
 phia tractamus. Ideoq; antiqui patres, rerū spiritua-

Goetia
 & Ne-
 croman-
 tia nou-
 sunt fa-
 bulę.

Mulie-
 res ad
 Goetiā.
 pcliui-
 res viris

Reg. 28

lium periti, non sine causa ordinauerunt, vt corpora mortuorum sepeliuntur in loco sacro, & luminibus fociantur, aqua benedicta aspergatur, thure & incenso suffumigentur: & expientur orationibus, quousque super terram extiterint: Nam, vt aiunt magistri Hebræorum, omne corpus nostrum & carnale animal, & quicquid in nobis super materia carnis male disposita innititur, ream linquitur in cibum serpenti, & vt ipsi vocant, Azazeli, qui est dominus carnis & sanguinis, & princeps huius Mundi, & vocatur in Levitico princeps desertorum, cui dictum est in Genesi, terram comedes omnibus diebus vitæ tuæ. Et in Esaia, Pulvis panis tuus, hoc est, corpus nostrum creatum ex puluere terræ, quædiu non fuerit sanctificatum, & transmutatum in melius, vt non amplius serpentis, sed Dei fit effectum, videlicet ex carnali spirituale iuxta verbum Pauli dicentis, Seminatur quod animale est, & resurget quod spirituale est, Et alibi: Omnes quidem resurgent, sed non omnes immutabuntur: quia multi remensuri sunt in perpetuum cibum serpentis: Hanc itaque turpem & horridam carnis materiam, ac serpentis cibum morte deponimus, illam aliquando in meliorem sortem, & spirituales transmutatam reassumpturi, quod erit in resurrectione mortuorum: Et iam factum est in hiis, qui primitias resurrectionis degustarunt, & multi hoc ipsum virtute deifici spiritus in hac vita consequuti sunt, vt Enoch & Helias & Moses, quorum corpora transmutata in naturam spirituales, non viderunt corruptionem, nec sicut cætera cadauera potestati serpentis relicta sunt. Atque hæc est illa disceptatio diaboli cum Michael de corpore Moysi, cuius meminit in epistola sua Iudas. Sed de Goetia & Necromantia hæc satis.

THEVRGIAM vero plerique putant haud illicitam, quasi hæc bonis angelis diuinoque numine regatur, cum sacratissime tamen sub Dei & angelorum nominibus malis demonum fallaciis obstringatur: non solum a quidam naturalibus viribus, sed etiam certis ritibus & ceremoniis, cælestes & pillas

Corpora mortuorum cur in loco sacro sepelienda & luminibus

Gen. 3.

Esa. 65.

1 Co. 15.

1 Co. 15.

THEVRGIAM.

DE VANITATE

diuinas virtutes nobis cōciliam⁹ & attrahimus: de quibus multis regulis antiqui Magi æditis voluminibus pertractāt. Omnium autem ceremoniarum pars maxima, in munditia seruanda cōsistit: Primum quidem animi, deinde etiam corporis, & eorum quę circa corpus sunt, vt in cutē, in vestib⁹, in habitaculis, in vasis, in vtēsilib⁹, oblationibus, hostiis, sacrificiis, quorū mūditiā ad diuinorum cōsuetudinem & cōtuitum disponit, & in sacris summopere efflagitatur, iuxta verba Esaie: Lauamini & mundi estote, & auferite malam cogitationum vestrarum, immūditia vero quia aerem frequēter & hominē inficit, mūdissimū illum cōlestium & diuinorum influxum disturbat: & mundos Dei spiritus fugat: Verum nōnunq̃ immundi spiritus, & deceptrices potestates vt venerentur & adorentur pro Dijs, etiam hanc mūditiā exquirūt: ideo hic maxima opus est cautela, de quib⁹ late in libris nostris de occulta Philosophia disseruimus: Verū de hac Theurgia siue diuinorū magia, plura disputās Porphyris, tandem concludit Theurgicis consecrationibus posse quidem animam hominis idoneā reddi ad susceptionem spirituum, & Angelorum, ad videndos deos: reditum vero ad Deū, hac arte pręstari posse inficiatur omnino. Eius itaq; scholę sunt, ars Almadel, ars Notaria, ars Paulina, ars Reuelationū, & eiusmodi superstitionū plura, quę eo ipso sunt perniciosiora, quo apparēt imperitis diuiniora. ¶ Verum occurrūt hic mihi verba Plinij: qui, est & alia inq̃ Magicę factio a mo-
Cabala. se etiamnum & Latopea Iudeis pendēs: Quę verba me de Cabala Iudeorum commune faciunt, quam in mōte Sinai a Deo ipso Mosi datā penes Hebręos constās opinio est, ac deiceps per successionum gradus, citra literarum monumenta, vsq; in Esdrę tēpora posterioribus solauina voce tradita, quemadmodū Pythagorica dogmata olim ab Archippo & Lyfiade, qui in Gręcia Thebis scholas habuere tradebantur, in quib⁹ discipuli memoriter doctorū pręcepta tenentes, ingenio & memoria pro libris vtebātur: Sic & Iudei quidā literas aspernati,

in memoria, & obseruatione, ac vocali traditione hanc collocarunt, vnde Cabala ab Hebræis, quasi solo auditu vnus ab altero receptio nūcupata est: ars, vt fertur, per auctusta, nomen autem nō nisi recētibus temporib⁹ apud Christianos cognitum: eius vero duplicem tradūt scientiam, vnā de Bresith, quam & Cosmologiam vocāt, videlicet rerum creatarum, naturalium, & cœlestiū vires explicantē, & Legis Bibliorūq; arcana Philosophicis rationibus exponentem: quę profecto hac ratione nihil differt a Magia naturali, ī qua Solōmonem Regem pręstitisse credimus. Legitur namq; in sacris Hebræorum historiis, illum disputare solitum a cedro libani, vsq; ad hyssopum: Item de iumentis, voluctibus, reptilibus, & piscibus, quę omnia magicas quasdam naturę vires prę se ferre possunt: ipse quoq; iter posteriores Moses Aegyptius in expositiōibus suis super Pentateuchum, & plures Thalmudistę hęc insequuti sunt: alteram vero eius scientiam vocāt de Mercana, quę est de sublimiorib⁹ diuinarum, angelicarūq; virtutum, ac sacrorum nominū & signaculorum cōtemplationibus, quędam quasi symbolica Theologia, in qua literę, numeri, figurę, res, & nomina, & elementorum apices, ac linę, pūcta, & accētus, Omnia sunt profundissimarum rerum, & magnorū arcanorum significatiua. Hęc rursus bifariam secant, in Arithmātiā videlicet, quę Notaria conuocatur, de angelicis virtutibus, nominibus, signaculisq; etiam Dęmonum ac animarum conditionibus tractās: atq; in Theomantiam, quę diuinę maiestatis mysteria, emanatiōes, sacraq; nomina & pentacula scrutatur, quam qui norit, hunc aiunt admirādis pollere virtutibus, ita quod dum velit, futura omnia pręsciat, toti naturę imperet, in Dęmones & Angelos ius habeat, & miracula faciat. Hęc putāt Mosen tot signa edidisse, virgam ī colubrū, aquas in sanguinē vertisse, ranas, muscas, pedicolos, locustas, bruchos, ignem cū grādine, vesicas, & tabes Aegyptiis immisisse, primogenitum omne ab homine vsq; ad pec⁹ interemisse, suosq; deducentem, mare aperuisse, fontem

Cabala
duplex
scientia.

3, Reg. 4

DE VANITATE

de petra, coturnices de Cœlo produxisse, aquas amaras dulcorasse, fulgura & nubes per diem, columnam ignis per noctem suis premisisse, vocem Dei viuentis a populum e Cœlis deuocasse, arrogantes igne, murmurantes lepra percussisse, male merentes subita strage, alios terræ hiatu absorptos affecisse, populum cœlesti cibo pauisse, serpētes placasse, venenatos curasse, numerosam turbam ab infirmitate, vestes eorum a corrosione cōseruasse, & hostium victricem reddidisse. Hac deniq; miraculorū arte & Iosue stare Solem precepisse, Heliam ignē in aduersarios e cœlo deuocasse: puerum mortuum vitę restituisse: Daniele leonum ora perstrinxisse: tres pueros in camino æstuantēs, incēdii carmine luisse. Porro hac arte astruūt perfidi Iudēi, etiam Christum tam admirāda sepe fecisse, Solomonem quoq; hāc percalluisse, atq; ex ea artem contra Dæmones eorundēq; vincula, & cōiurationū modos, ac contra morbos excantamēta tradidisse, vt auctor est Iosephus. Verū ego Deum Moisi ceterisq; Prophetis multa quę cōtinerentur sub cortice verborū legis, prophano vulgo nō cōmunicanda mysteria retexisse, vt non dubito, sic hanc quā iactant Hebræi Cabalę artē quam ego multo labore aliquādo scrutatus sum, nō nisi meram superstitionis rapsodiā, ac theurgicam quandam Magiā agnosco. Quod si (quod Iudēi iactant) a Deo profecta ad vitę perfectionē, ad hominum salutem, ad Dei cultum, ad intelligentiē veritatē conducet, profecto Spiritus ille veritatis, qui repudiata synagoga, venit nos docere omnē veritatē, hanc vsq; in hęc postrema tempora, suam nō celasset Ecclesiam, quę pfecto omnia nouit quę sunt Dei, cui⁹ benedictio, baptis- m⁹, cæteraq; salutis sacramēta reuelata, & perfecta sunt in omni lingua. Vniuscuiusq; enim linguę par est & eadem virtus, modo par sit & eadem pietas: nec est aliud nomen in cœlis, nec ī terra, in quo oporteat nos saluos fieri, & in quo operemur virtutem, præter vnum nomē Iesu, in que recapitulantur, & cōtinentur omnia. Hic Iudēi in diuinis nominib⁹ peritissimi, parū aut nichil post

Iosue.
10.
5. Reg.
17 & 18
Dan. 6.
& 3.

Cabalæ
ars sup-
stitiosa.

Luc. 13
Ioā 14.
& 16.

Christū operari possūt, sicut prisci illorū patres, Quod autem experimur & videmus, huius artis (vt vocāt) reuolutionib⁹, sæpe miras magnorum mysteriorum a sacris literis extorqueri sententias, totum hoc nihil aliud est, quā Iulus quidam Allegoriarum, quas ociosi homines in singulis literis, & punctis, & numeris occupati (quod hæc lingua, & scribēdi ritus facile patitur) pro eorū arbitrio fingunt atq; refingunt: quæ & si nonnūquā magna sonēt mysteria, nihil tamē pbare, nec euincere queunt, quin iuxta verba Gregorij, eadē facilitate cōtēnere liceat, qua asseruntur. Cōfinxit simili artificio plerūq; Rabanus monachus, sed Latinis characterib⁹ & versibus, insertis varijs imaginibus qui quaq; vers⁹ lecti, per quælibet superficiei ac imaginū lineamēta, sacrum aliquod enūciant mysterium depictæ illic Historię representatiū: quæ etiam ex prophanis literis extorqueri posse nemo ignorat, qui Valerię Probæ ex vergilij carminib⁹ compositas de Christo cētones legerit: quæ omnia, & eiusmodi, sunt speculationes ociosorum hominum, Quod autem ad miraculorū operationē attinet, neminē vestrū puto tā stolidę ceruicis, qui de ijs credat aliquā haberi artē, vel sciētā. Est itaq; nihil aliud hæc Iudeorū cabalā, quā perniciosissima quedā superstitio, qua verba, & noīa, & literas, sparsim in scriptura positas, p arbitrio suo colligūt, diuidūt, trāferūt, & alterū ex altero faciētes, soluūt mēbra veritatis, sermonēs, iūctiōes, & parabolas hincīde ex pprijs flectiōib⁹ cōstruētes, aptare illis volūt eloquia Dei, ifamātes Scripturas, & dicētes sua figmenta ex illis constare, calumniātur legē Dei, & per impudenter extortas supputationes dictionū, syllabarū, literarū, numerorū, tētant violētas & blasphemias perfidię suę iſerre probatiōes. Præterea, ijs nugis inflati, ineffabilia Dei mysteria, & quæ sūt supra Scripturā arcana sese iūenire, & scire iactāt: p quæ etiā pphetare, & virtutes, & miracula sese perficere, sine rubore, magnaq; audacia mētiri nō erubescūt, Sed accidit illis quod Cani Aesopico, qui panē

DE VANITATE

relictō & in vmbra eius inhiāte, perdidit esca m, sic per
fidum hoc & duræ cervicis hominum gen^o, s̄ emper in
vmbri Scripturæ occupatū, & circa illas vanitates sua
artificiosa sed superstitiosa Cabala impetū faciēs, amit
tit panem vitæ æternæ, & inanibus nominib⁹ de pastū
perdit verbū veritatis. Ex hoc Cabalisticæ superstitio
nis Iudaico fermento, prodierunt puto Ophitæ, Gno
stici, & valētiniani hæretici, qui ipsi quoq; cum discipu
lis suis Græcam quandam Cabalam cōmenti sunt, oīa
Christianę fidei mysteria pervertētes, & hæretica pra
uitate ad Græcas literas, & numeros protrahētes, ex il
lis cōstruentes corpus, quod vocant veritatis, docentes
absq; illis literarū & numerorum mysterijs non posse
in Euāgelicis literis inueniri veritatē, quia variæ sunt,
& alicubi sibi repugnātes, plenaeq; Parabolis scriptæ,
vt videntes nō videant, & audientes non audiāt, & in
telligētes nō intelligant, sed cæcis errantib⁹ iuxta suæ
cæcitatē & erroris capacitatem propositas, latentem
vero sub illis synceram veritatem, solis perfectis, non
per scripta, sed per viuæ vocis successiuam p̄nūciationē
esse creditam, atq; hāc esse illā Alphabetariā & Arith
manticam Theologiam, quam Christus secreto mani
festauit apostolis, & quā paul⁹ se loqui dicit nō nisi in
ter p̄fectos. Cū enim hæc altissima sint mysteria, ideo,
nec scripta esse, nec scribi, sed in silentio seruari apud
Sapiētes in abscondito, secum illa custodientes. Sapiens
aut apud eos nemo, nisi qui maximā Hēreseos mōstra
fabricare nouit. ¶ Sed redeamus ad Magiam, cui⁹ par
ticula etiam est P R A E S T I G I O R V M artificū,
hoc est, illusionum, quæ secundum apparentiam tan
tum fiunt, quibus Magi Phantasmata edūt, multa q; mi
racula circulatorijs fraudib⁹ ludūt, & somnia immit
tunt, quod non tam Goeticis incantamētis, & impreca
tionibus Dæmonūq; fallacijs, quā etiam certis fumigio
rum vaporib⁹, luminibus, philtis, collirijs, alligationib⁹
& suspētionib⁹. Præterea, annulis, imaginib⁹, specu
lis, similibusq; Magicæ artis pharmacijs, & istrumētis,

Ex ca
bala hæ
reses or
ta.

Mat. 17.
& Mar.
9.
I. C. 1.
20

Præsti
gia

naturali cœlestiq; virtute perpetratur: multa & manuū
 prōpta subtilitate & Industria fiunt: cuiusmodi ab Hi-
 strionib⁹ & Ioculatoribus quotidie fieri videm⁹: quos
 iccirco Cheirolaphos, hoc est, manu sapiētes appella-
 m⁹. Extāt de hoc artificio libri pręstigiorū Hermetis &
 quorundam aliorū: Legimus quoq; Pasetem quendam
 pręstigiatores refertissimum conuiuīū hospitibus mō-
 strare solitum, idq; cum libuit, rursus euanuisse, discā-
 bentib⁹ omnib⁹ fame ac siti elusis: Numam Pompiliū
 etiam istiusmodi pręstigijs vsū legimus: Sed & doctis-
 simum Pythagoram id ridiculum aliquando factitasse,
 vt quæ collibuisse, sanguine p̄scriberet in speculo, quo
 ad pleni luminis Lunę orbē, obuerso stāti a tergo, res
 exaratas in disco Lunę cōmōstrasset. Huc spectat etiā,
 quicquid de hominū transformationib⁹ legitur decan-
 tatum a pœtis, creditū ab Historicis, & a nōnullis chri-
 stianis Theologis, isuper a sacris literis adfertū: Sic ap-
 parēt homines asini velequi, vel alia animalia oculis
 fascinatīs, aut perturbato medio, idq; arte naturali: nō
 nūquā etiā hęc fiunt a bonis & malis spiritibus, seu ad
 bonorum preces ab ipso Deo: sicut in sacris literis legi-
 m⁹, de Helisæo propheta obfesso ab exercitu Regis Sy-
 rię vallātis Dothaim: verū puris & apertis a Deo ocu-
 lis ista nō possunt illudere: sic mulier illa quæ a vulgo iu-
 mētum iudicabatur, Hilarioni non iumētum, sed quod
 erat mulier videbatur. Ea igitur quæ hoc modo secun-
 dum apparentiam fiunt, pręstigia dicuntur: quæ autem
 fiunt arte permutantium, aut transferentia, vt de Na-
 buchodonosor, aut messibus ad alios agros traductis,
 de his dixim⁹ superi⁹: Verum de hac pręstigiorum ar-
 te sic ait Iamblichus: Quę pręstigiati seu facinati ima-
 ginātur, pręter imaginatiua, nullam habēt actionis &
 essentię veritatē: eiusmodi nanq; artificij finis est, nō
 facere simpliciter, sed vsq; ad apparentiā imaginamēta
 porrigere, quorū mox nullū compareat vestigiū: Iam
 itaq; ex his quę dicta sunt, patet nō aliud esse Magiam
 quam cōplexum idolatrię, Astrologię, superstitiōisq;

Χειρο-
λαφον

4. Reg.
sexto.

Dañ. 4.

Iambli-
chus.

DE VANITATE

Medicine. Iamq; etiā a Magis magna Hæreticorū ca-
 terua in Ecclesia orta est, qui sicut Iamnes & Mābres
 resisterunt Mosi, sic illi resisterunt Apostolicæ veritati:
 horū princeps fuit, Symon samaritanus, qui Romę sub
 Claudio Cæsare propter hāc artem statua donat⁹ est,
 cum hac inscriptione, Symoni sancto Deo: Ei⁹ blasphemias
 copiose narrāt, Clemens, Eusebi⁹, & Irenæ⁹: Ex
 hoc Symone tāquam ex hæresum omnium seminario,
 per multas successiones, mōstrosi Ophitæ: turpes Gno-
 stici, impij Valentiniani, Cerdoniani, Marcionistæ,
 Montaniani, & multi alijs Hæretici prodierunt: propter
 quæstum & inanem gloriam, mentientes aduersus
 Deum, vtilitatē nullam, neq; beneficia hominib⁹ præ-
 stantes, sed decipientes & in perniciem, & in errorem
 mittentes, & qui credunt illis, confundentur in iudicio
 Dei: Verum de Magicis scripsi ego inuenis adhuc, li-
 bro tres amplosatis volumine, quos de occulta Philo-
 sophia nūcupaui, in quibus quidquid tunc per curiosā
 adolescentiam erratum est, nūc cautior hac palinodia
 recātatum volo: per multum enim temporis, & rerum
 in his vanitatibus olim contriui, Tandem hoc profeci,
 quod sciam queis rationib⁹ oporteat alios ab hac per-
 nicie dehortari, Quicūq; enim nō ī veritate, nec in vir-
 tute Dei, sed in elusione Dæmonum secundū operatio-
 nem malorum spiritus, diuinare & prophetare præsu-
 munt, & per vanitates magicas, exorcismos, incātatio-
 nes, amatoria agogima, & cætera opera Dæmoniaca,
 & idololatriæ fraudes exercentes, prestigia & phāta-
 smata ostētātes, mox cessantia, miracula sese operari ia-
 ctāt: Oēs hi cū Iamne, & Mābre, & Symone mago eter-
 nis ignibus cruciandi destinabuntur. Cæterum nunc
 ad vltiora procedamus, ipsiusq; P H I L O S O-
 P H I A E placita, & quæ naturam ipsam scrutantur,
 rerunq; principia & fines vafis syllogismis inquirūt,
 scientias inuestigemus: quæ profecto quam habeant
 certitudinem aīam a Doctorum suorum fide, omnis
 homo ignorat: Hāc primo Pœte professi sunt, e quibus

Agrippe
 libri de
 occulta
 philoso-
 phia.

Philoso-
 phia Na-
 turalis,

Prometheus, Lin⁹, & Museus, & Orphe⁹, porro Homer⁹ primi inuectores numerantur: Philosophia itaque nunc quam nobis veritate præstare poterit & quæ ipsa ex Poetarum nugis fabulisq; progenita est: quod ita esse manifestis indicijs probat Plutarchus, omnes videlicet Philosophorum sectas, ab Homero principium sumpsisse, ipseq; aristoteles fatetur, etiam Philosophos natura Philomythos, hoc est, fabularum studiosos esse. Sectas Philosophorum, alij nouem, alij decem tradunt: sed multis Phōrū to maiori numero illas Varro partitus est: Quod si quis sectæ etiam omnes philosophos in vnum congregauerit, adhuc inter eos constare non poterit, quæ secta potior discenda sit, quorum dogmatibus potius parendum: adeo circa inter se ca singula inter se pugnant atq; dissentiunt, perpetuâq; dissensionem hanc per secula litem alunt, & (quod ait Firmian⁹) vna tiones. quæq; secta, omnes alias euertit, vt se suamq; cōfirmet, nec vlla alteri sapere concedit, ne se desipere fateatur: cumq; de singulis Philosophia disputat & opinat, de nullis certa est: Vnde Philosophos an inter bruta, an inter homines numerem, plane nescio: brutis siquidem præstare videntur, eo quod rationem habent & intelligentiam: homines autem quomodo erunt, quorum ratio nihil constans persuadere potest: sed semper in lubricis opinionibus vacillat, quorum intellectus ad omnia incertus, non habet quod teneat, aut sequatur, idque nunc ita esse diffusius ostendamus. ¶ Nam imprimis de rerum naturalium Principijs, super quibus tota hæc facultas fundatur, acerrima pugna inter grauissimos Philosophos piam. certatur: & adhuc sub iudice lis est, quis eorum melius dixerit: admodum persuasibiles inuincibilesque de contrarijs adferunt rationes: Nā Thales Milesius primus sapiens ab Oraculo iudicatus, ex aqua omnia constare voluit: Eius auditor & in schola successor anaximander rerum principia dixit infinita: Illius aut discipulus anaximenes infinitum aerem esse rerum Principium astruxit: Hipparchus, Heraclitus Epagesius ignem: his

DE VANITATE

ambobus quodammodo adsentit Archela⁹ Atheniēsis: Anaxagoras Clazomenus infinita principia tanq̃ particulas minutas & confusas, sed diuina mente in ordinē postea redactas: Xenophanes vnum esse om̃ia, neq; id ipsum mutabile: Parmenides calidum & frigidum tanquam ignem qui moueat, & terram quæ formet: Leucippus, Diodorus & Democritus plenum & vacuū: Diogenes Libertus aerē, diuinę tamē rationis compotem: Pythagoras Samius numerum statuit rerum principium, quē sequitur Alcmeon Crotoniates: Empedocles Agri gentinus litem & amicitiam, ac quatuor elemēta: Epicurus Atomos & inane: Plato ac Socrates Deum, Ideas Materiam, zeno Deum, materiam & elementa: Aristoteles materiam ad appetitū formę, per priuationē, quā ipse inter principia tertium ponit, contra id quod alibi docuit, æqui uoca non debere annumerari: quare alij recentiores Peripatetici, loco priuationis, motum quendā vtrāq; cogentē posuerunt, qui cum sit accidens, quomō erit principium Substantiæ, aut quis erit eius motus motor? ideo Hebræorum Philosophi materiam, formā, & spiritum statuerunt. ¶ Ceterum cum de mundo disputant nihilominus dissentiunt: Thales vnum Mundū cē sinit, illumq; Dei facturam asserit: Empedocles similiter vnum, sed vniuersi tātum exiguam esse particulam: Democritus & Epicurus contra, Mundos esse innumerabiles, quos sequitur Metrodorus horū discipul⁹, dicens in numeros esse Mūdos, quia causę eorum innumerabiles sint, nec min⁹ absurdum esse, tantū vnū in vniuerso esse Mundū, quā in agro vnā dūt axat nasci spicam. De Mūdi aut̃ duratione loquuti, Aristoteles, Auerrois, Cicero, Xenophanes, illum, æternum, omnis corruptiōis expertem dicunt: Nam cum non possent intelligere (vt Censorinus ait) oua ne an aues ante generatę sint, cum & ouū sine aue, & auis sine ouo gigni nō posset. Hinc arbitrati sunt, Mūdum hunc & vniuscuiusq; geniti initium simul & finem, perpetua reuolutione sempiternum: Pythagoras & Stoici a Deo genitum, & aliquando quantum ex

Mūdos.

Mundi duratio.

sui natura est, corrūpendum, queis cum sentiunt Anaxagoras, Thales, Hierocles, Auicenna, Algazel, Alcous, & Philo Hebræus: sed Plato asserit a Deo illū ad sui exēplar fabricatum: nunq̄ defitūrum: Epicur⁹ cōtra, plane interitūrum: Democritus semel Mūdum genitum docet & interitūrum, nec vnq̄ reparandum: Empeducles & Heraclitus Ephesius non semel, sed semper Mūdum generari & corrūpiasserunt: Agamus liceat de re quapiāquam illi a causa naturali potissimum procedere dicūt, puta, de Terrē motu: adhuc ipm vnanimiter adinuenire nequierūt, sed p multa vagati, causā ei⁹ Anaxagoras æthera dixit, Empedocles ignem, democrit⁹ & Thales Milesius aquam, Aristoteles, Theophrastus & Albert⁹ vētum vel vaporem subterraneum, Asclepiades casum vel ruinā, Possidone⁹, Metrodor⁹, Callisthenes, Parcas, Seneca, & alij in diuersa distracti, causam ei⁹ effect⁹ frustra inquisierūt: propterea veteres Romani vbi terram tremuisse senserant nunciatumue esset, ferias quidē imperabāt, sed cui Deorū seruari illas oporteret, nō edicebant, quoniam qua vi, & per quem Deorū terra tremere, adhuc incertum esset. ¶ Quod si de anima ab illis aliquid sciscitemur: multo minus conueniunt: nam Crates Thebanus nullam esse animam ait, sed corpora sic a natura moueri: qui autem animam fassī sunt, pleriq̄ illam corporum tenuissimum opinati sunt, huic crasso corpori suffusum; sed illorum alij illud esse igneum dixerunt, vt Hipparchus & Leucippus, quibus quodāmodo cōsentiunt Stoici, dicentes animam esse spiritū feruidum, ac Democrit⁹, dicens illam esse spiritum mobilē & ignitum, atomis insertum, alij dixerunt esse artem. vt Anaximenes & Anaxagoras, Diogenes Cynicus & Critias: quibus astipulatur Varro inquiring: Anima est aer conceptus ore, deferuefactus in pulmone, temperat⁹ in corde, diffusus in corpus: alij aqueum, vt Hippias: alij terreum, vt Hesiodus & Pronopides: quibus quodāmodo assentiunt anaximander, & Thales, ambo conciuēs Milesij; alij mixtū ex igne & aere spiritum, vt Boethus

Anima.

Anima
qd Var
toni.

DE VANITATE

& Epicur⁹: Alijs ex terra & aqua, vt Xenophōtes: Alij ex terra & igne, vt Parmenides: Alijs sanguinē, vt Empedocles & Circias: Alijs spiritum tenuem per corpus diffusum, vt Hippocrates medicus: Alij carnem cū sensuum exercitio, vt Asclepiades: Multi autem alijs arbitratī sunt animam non corpusculum illud, sed illius quādā qualitatem vel complexionem per illius particulas sparsam, vt zeno Citticus: & Dicearchus animam definiēs, quatuor elemētōrum complexionē, atq; Cleantes, Antipater, Possidonius, dicentes illam esse calorem siue cōplexionem calidam, quibus adhæret Galenus Pergamenus. Sunt & alijs qui dixerunt animam non eam esse qualitatem seu complexionem, sed tāquam eius punctū aliquam in aliqua certa corporis parte, vt corde, vel cerebro residētem, & exinde totum corpus gubernātem. Ex quorū numero sunt Ghrysippus, Archelaus: & Heraclitus Ponticus, qui animam vocauit lucem. Sunt rursus alijs qui adhuc liberius quoddam opinati sunt, animā, vt punctū aliquem liberum, nulli corporis parti alligatum, sed ab omī determinato scitu seclusum, & totū cuiq; corporis parti præsentem, quem siue complexio genuerit, siue Deus creauerit, tamen ex materiæ gremio eductus sit. Huius opinionis fuerant Xenophanes, Colophon⁹, Aristoxenes, & Asclepiades medicus, dicēs animam esse se sensuum coexercitationem, & Critolaus Peripateticus dicens eam esse quintam essentiam, ac Thales Milesius dicēs animā esse naturam irrequietam, sese mouentem: & Xenocrates vocans eam sese mouentem numerum, quem sequūtur Aegyptij, dicētes animam esse vim quādā in omnia corpora transmeantem: Et Chaldei inquires eam esse virtutem, absq; determinata forma: omnes tamē exteras susipientem, omēs quidem in hoc conuenientes, qd anima sit vis quādā agilis ad mouendum, vel esse partium corporalium sublimē quādā Harmoniā, sed tamen ab ipsa corporis natura dependētē, atq; horum vestigia sequitur Demoniacus aristoteles.

qui iuuenēto nouo vocabulo, animā vocat Entelechiā, sci- Aristote-
 licet perfectionē corporis naturalis, organici, potētia vi- lis. de a-
 tā hñtis dantē illi principiū intelligēdi, sentiendi, & mo- nima
 aēdi. Atq; hæc est tum recepti Philosophi de anima fu- opinio
 tilis definitio, quę non essentiam, naturam, aut eius ori-
 ginē declarat, sed effectus. Porro supra hos omnes sunt
 alij, qui dixerūt animā esse diuinā quandā substantiā, to-
 tam, ac in diuiduam, ac toto, ac cuiq; corporis parti præ-
 sentem, ab incorporeo auctore taliter productā, vt ex
 sola agentis virtute, non ex materię gremio depēdeat.
 Ei⁹ opinionis fuerūt, zoroastes, Hermes Trismegistus,
 Orpheus, Aglaophemus, Pythagoras, Eumeni⁹, Ammo-
 ni⁹, Plutharch⁹, Porphyri⁹, Thime⁹, Locri⁹, & diuin⁹
 ille Plato, dicēs animā esse essentiā, sui motricē, intelle-
 ctu præditā. Eumoni⁹ episcopus Parti Aristoteli, par-
 tim platonī cōsentiē, dehñit animā esse substantiā incor-
 poreā, in corpore factā: super qua definitione deinde re-
 liqua sua dogmata fabricauit. Cicero, Seneca, Lactātius
 quid sit anima dicūt penitus ignorari. En videtis de ani-
 mę essentia q̄ inter se dissidēt, nec minus ridicule de ei⁹
 sede inter se variāt: Nā Hippocrates & Hierophilus ī ce-
 rebri ventriculis illam ponunt: Democritus in toto cor-
 pore, Erasistratus circa membranā edictanidem: Stra-
 to in superciliōrū interstitio: Epicurus in toto pectore:
 Diogenes in cordis arteriato vētriculo: Stoici cū Chry-
 sippo in toto corde, ac spiritu circa cor versante, Empe-
 docles in sanguine, cui adstipulatur Moses, iccirco phi-
 bens vesci sanguine, quia animalis anima sit in illo: Pla-
 to, & aristoteles, & reliqui nobiliores Philosophi in to-
 to corpore: Galenus autem ī quauis corporis particula
 suam esse animam putat: Sic enim ait in libro de partiū
 vtilitate. Multę animalium etiā particulę, hæ quidē
 maiores, illę minores, alię vero omnifariā in animalīū
 speciem in diuisibiles, necessario autem ipsi omnibus ani-
 ma quæuis indiget: corpus enim huius organum & p-
 pterea multū a se inuicem animalīū particulę differūt,
 quia & animæ. Neque vero hic prætereundum censeo

Plato.
Eumoni⁹.

Animæ
sedes.

Galenus

DE VANITATE

Beda. Bedæ Theologi sententiam, qui scribēs super Marcum: animæ locus, inquit, principalis non iuxta Platonem in cerebro, sed iuxta Christum in corde est. De animæ aut duratione, Democritus & Epicur⁹ vna cum corpore interituram aiūt: Pythagoras & Plato omnino immortalem, sed egressam corpus, ad sui generis naturā deuolare: Stoici tāquam inter hos medijs, animam corpus relicturam, si (vt quę in vita hac nullis sublimata virtutibus) infirmior sit, vna cum illo emori: fin autē heroicis formata virtutibus, permanentibus illam naturis sociari, & ad sublimiores sedes euadere putant: Aristoteles quasdam animæ partes, quæ corporeas sedes habeant, ab illis inseparabiles esse, vnaq; cū illis interire dicit, intellectum autē, qui nullius sit corporei organi, velut perpetuū a corruptibili separari: Sed adeo nihil manifesti dicit, vt eius interpretes adhuc de ea re disputēt: alexāder aphrodiseus ait manifesto eum mortalem posuisse animam: idē sentit ex nostris Gregorius Nazianzenus: Contra hos Pleton, & ex nostris, Thomas aquinas pro aristotele digladiantur, illum de animæ immortalitate recte sentire: Porro auerrois eximius ille aristotelis commentator, hominem quenque propria anima pollere putat, sed mortali: Mentem vero humanam seu intellectum dicamus, esse vsquequaq; ab omni, tum anteriore q̄ posteriore parte eternam, sed omnibus hominib⁹ seu humanæ speciei vnā, qua tantum in vita vteremur: Theop⁹ mistius vero ait, Aristotelem mentem quidem agentem vnā, capacem autem multiplicē posuisse, atq; vtrāq; animæ perpetuam: Horum præterea Philosophorum opera factum est, vt etiam inter Christianorum Theologos de animarum origine ortum sit disidium, quorum aliqui, a Mundi origine factas in Cœlo omnium hominum animas nutant, inter quos est vnus de multis doctissimus Origines: angustinus quoq; primi parentis animam cœlitum ortu putat corpore antiquiorem, idq; postea tanq̄ aptū sibi contemplatam domicilium, voluntario motu expetisse: quanq̄ ne hoc quidem satis constanter affirmare

Auerrois.

Themistius.
Theologorum de animæ origine dissentio.

videatur. Alij ex traduce animam propagari putāt, sicq;
animam ab anima generari, quēadmodum a corpore
corp⁹: In qua opiniōe fuit Apollinaris Laodicæ Episco-
pus, & Tertullianus, Cyrillus, & Luciferiani, cōtra, quo-
rum heresim disputat Hieronymus. Alii a Deo animas
quodie creari tradunt, hos sequitur Thomas eo Peripa-
tetico argumento pugnans: Quod cum animo sit corpo-
ris forma, eam non seorsum, sed in corpore creari debe-
re: quam opinionem sequitur iam fere omnis recētiorū
Theologorum schola: mitto gradus animarum ascēsiō-
nes, & descēsiōnes, quas Originistæ iducūt, sed diuinis
scripturis non corroboratos, nec Christianorū dogma-
tib⁹ cōformes: adeo nihil, neq; apud Philosophos, neq;
apud Theologos de anima certum: Nā Epicurus & Ari-
stoteles mortalem putant: Pythagoras in gyrum ducit:
& sunt (vt quodam loco ait Petrarca) qui eam contra-
hant ad suum corpus: Sunt qui etiam spargunt in cor-
poribus animantium: Sunt qui cœlo reddant: Sunt qui
circa terras exulare cogant: Sunt qui in inferos asserunt:
sunt qui negent: Sunt qui vnāquāq; per se, sunt qui om-
nes simul animas creatas putēt, hæc ille. Fuit & Auer-
rois qui mirabilius quiddam dicere ausus, vnitatem (vbi
dixi) attulit intellectus. Manichæi hæretici dixerunt,
vnā solam esse omnium seu vniuersi animam in singu-
la corpora, tam animata, q̃ inanimata dispertitā, sed mi-
nus participare quę nobis videntur anima expertia, ma-
gis autem quę animata, maxime vero cœlestia, Atq; sic
tandem concludūt, nō nisi vniuersalis animę partes esse
singulares animas. Plato etiam vnā quidē vniuersi a-
nimam astruit, particulariū vero alias, quasi separatim
vniuersum sua anima existat animatū, diuisim itē par-
ticularia: Præterea, alijs vnā animarum speciem: Alijs
nō vnā sed duas, rationalem & irrationalem: Alii mul-
tas, & tot quot sunt animalium species affirmant: Gale-
nus medic⁹, diuersis iuxta speciem, diuersas item esse a-
nimas sentit, in super & multas in eodē corpore animas
ponit: Sunt & qui in homine duas animas ponant, vnā

DE VANITATE

sensitivā a generante, aliam intellectivā a creante, inter quos est Occam Theologus, Plotinus aliam esse animam, & aliam asserit intellectum, quem sequitur Apollinaris. Quidam non distinguunt ab anima intellectū, sed illum substantię animę principalem partem esse dicūt. Verum Aristoteles hunc potētia adesse huiusmodi, atq; actu deforis illi superuenire opinatur, neq; ad naturam hoīs & essentiam conferre, sed ad perfectionem cognitionis, & cōtēplatiōis, ideoq; paucos homines, & solos philosophos, illum qui actu intellectus dicitur habere asserit. Quippe etiam grauis inter Theologos disputatio est, an quę Platoniorū opinio est, in animalib; exutis, eorum quę in vita gesserint reliquerintq; memoria sensusq; supersint, aut istorum cognitione omnino careant: quod Thomistę cum suo Aristotele firmiter tenēt. & Carthusienses exemplo confirmant, de Parisiensi illo Theologo ab inferis reuerso, qui interrogat; quid illi restaret de scientia sua? respōdit, nihil se scire nisi peccatam, & citato Solomonis verbo, non est ratio, nō scientia, nō opes apud inferos, conclusisse illis videbatur, nullam mortuis superesse cognitionem: Quod tamen manifeste est, non tam contra Platoniorū assertionē, quā contra scripturę auctoritatem veritatenq; cū dicat scriptura, visuros & scituros impios, quia ipse Deus est: qui & omnium non modo factorum, sed & verborū ociosorum, & cogitatuū, rationem reddituros: Sunt etiā qui de animarū separarum apparitionib; plura scribere & referre audent, eaq; non raro ab Euāgelica doctrina & sacro canone aliena, atq; cū præcipiat Apostolus, ne Angelis de cœlo credendum esse, si quid renunciarēt aliud quod traditum est: Adeo penes istos antiquatum est Euangelium, vt citius magisq; credant vni ex mortuis renūciant, q̄ Prophetis, q̄ Mosi, q̄ Apostolis q̄ Euāgelistis: talis profecto fuit doctrina atq; sentētia Diuitis sepulti in inferno, qui putabat tunc credituros superstitēs fratres, siquid ex mortuis iret, & testificaretur illis: Cui sic opinatur in Euāgelii cōdradicat Abraham, inquiens,

Eccl 5, 9,

Mar. 12

Gal, 1.

Luc, 16

Si Mofi & Prophetis nō credant, neq; si quis ex mortuis
mittatur credituros: neq; tamen propterea pias defun-
ctorum apparitiones, & admonitiones, & reuelationes
omnino ificior, sed valde suspectas esse admoneo: Satha-
na sese sepiſſime in lucis Angelum & animarum effigie
transfigurante, quocirca credendi ancora in illis nō est
figēda, sed ad ædificationē pie acceptāda sunt, sicut alia
quæ extra sacrum canonē, vel intra apocrypha sunt, cir-
cunferuntur: de his nugis multi fabuloli libelli Tundali,
& qui consolationes animarum inscribitur: alii quorū
exemplis Cōcionatores quidam imperitam plebeculā
terrificant, & munuscula extorquent: Scripsit etiam recē-
tibus diebus de spiritu quodam Ludunensi fabulā Pro-
tonotarius quidam Gallus, homo nequam & impostor,
Ex laudatis autē scriptoribus, agit de istis Cassianus, &
Iacobus de Paradiso Carthusianus, verū nihil vnq; soli
de veritatis aut abditæ sapientiæ, quæ veram charitatē,
& animatum nostrarum salutem edificarent, ab his ani-
marum apparitionibus reuelatum est, sed dūtaxat elec-
mosynę, peregrinationes, orationes, ieiunia, & reliqua po-
pularis pietatis opera persuasa sūt, quæ tamē multo me-
lius salubriusq; docent sacrę literę, præcipiq; Ecclesia:
verum de iis apparitionib⁹ late scripsim⁹ in dialogo no-
stro de homine, & in libris de occulta Philosophia: Sed
modo redeamus ad Philosophos: Ethnici omēs qui ani-
mam immortalem asseruerunt, animarum transmigra-
tionem cōmuni cōsensu astruunt, & rationales animas
ad rationis expertia corpora, & ad plantas vsq; trāsmea-
re per temporum quosdam petiōdos, vel vt aliter conti-
gerit, harum trāsmigrationem auctorem ferunt Pytha-
gorem, de quo in transfigurationibus sic cecinit Ouidi⁹:

Ludu-
nensis
spiritus.

Morte carent animæ, semperq; priore relicta
Sede nouis domibus viuunt, habitentq; receptæ:
Ipse ego, nam memini, Troiani tempore belli,
Panthoides Euphorbus eram, cui pectore quondam
Hæsit in aduerso grauis hasta micoris artidæ,

Ouidi⁹.

DE VANITATE

Cognoui clypeum laeue gestamina nostrae

Nuper ab Antæis templo Iunonis in argis

¶ Multo plura de hac Pythagorica migratione scripserunt Timo, Xenophanes, Cratinus, Aristophū, Hermippus & Lucian⁹, & Diogenes Laertius: verū Iāblich⁹ & pleriq; alii cum Trismegisto nō ab hominibus ad rationis expertia animalia, neq; ab illis itē ad homines, sed ab animalibus ad animalia, & ab hominibus ad hoīes trāsmigrationes duntaxat fieri cōsentiunt: Sed & sunt Philosophi, ex quorum numero Euripides Anaxagorae cōsectator & Archelaus Phycus, atq; post eos Auicenna, qui primos homines olerū more ex terra natos tradāt, eo ipso nō minus ridiculi Poetis, qui homines quosdam satiuos ex serpentum dentibus pgerminasse fabulantur: Sunt qui generationem omnino negent, vt Pyrrho Eliensis: Sunt & qui negēt motum, vt zeno. ¶ Sed

Meta- ad vltiora progrediamur, ostēdamusq; philosophos **physica,** los non solum de iis quē in rerum natura videntur, sed etiam de figmētis cogitationum suarum digladiari, atq; de iis rebus quē nullis principiis firmanur, neq; certum est an sint vel non sint: vt quas absq; corpore & materia subsistere opinātur, quasq; formas separatas vocāt, quae quoniā in rerum natura nō sunt, sed supra illam esse putantur, iccirco transnaturalia, seu metaphysica vocant,

De diss Hinc illē innumerabiles de Diis & vndiq; sibi repugnan
uariæ tes, nec minus impiæ q̄ indoctę opiniones prodierunt:
phōrum nam Diagoras Milesius & Theodor⁹ Cyrenaic⁹, nullū
opinio prorsus esse Deū dixerūt: Epicurus autem esse quidem
nes, Deum asseruit, sed nulla inferiorum cura teneri: Protagoras eēt nec ne, nihil sciri posse dixit: Anaximāder natiuos Deos putabat longiq; interuallis orientes, occidētesq; Xenocrates octo esse Deos dixit: Antisthenes multos quidem Deos populares, sed vnum naturalem, sum mum totius artificem. Sed in tantam insaniam multi eorū prolapsi sunt, vt quos adorarent Deos, propriis manibus ipsi sibi fabricarent, vt erat statua Belī apud Assyrios, quos tamē ficticios Deos mirū q̄ extollat Hermes

Trismegistus in suo Aesculapio. De diuina autem essen- Essentia
diuina.
tia loquuti. Thales Milesius mētem dixit Deum, qui ex
aqua cuncta formauerit: Cleātes & Anaximenes aera
Deum dixerūt: Chrysippus naturalē vim ratione prae-
ditam seu diuinam necessitatem: zeno diuinam natura-
lenq; legem: Anaxagoras infinitam mentem per se mo-
bilem: Pythagoras animum per naturam rerū omnium
intentum & commeantem, ex quo omnia vitā capiunt:
Crotoniates, Alcmeon Solem, Lunam, ceterasq; stellas
Deos dixit: Xenophanes omne quod esset, Desisse vo-
luit: Parmenides continentium quendam lucis orbem
stephanem, hoc est, coronam pro Deo statuit: Aristote-
les, quasi ex Caelorum motu satis explorata Deorū co-
gnitio haberi posset, ex illorum natura Deos commen-
tus est, ac diuinitatem modo menti tribuit, modo Caeli
ardorem Deum dicit, modo Mundum ipsum Deum sta-
tuit modo alium illi deum praeficit: Hinc eadem in con-
stantia sequitur Theophrastus. Trāseo quid strato Per-
seus, Aristozenonis discipulus, Plato, Xenophon, Speu-
sippus, Democritus, Heraclides, Diogenes Babyloni⁹,
Hermes Trismegist⁹, Cicero, Seneca, Plini⁹, & reliqui
censuerunt, quorum opiniones tamen a prioribus illis
& iam recitatis non longe discedunt. ¶ Bossem etiam
reliquas illorum lites, & verborum portēta percurrere,
de Ideis, de icorporeis, de atomis, de hyle, de materia,
de forma, de vacuo, de infinito, de aternitate, de fato, de
transcendentibus: de introductione formarum, de ma-
teria Caeli, an ex elementis sydera constant, an ex quin-
ta essentia, quam Aristoteles introducit, deq; similibus
quē insanis hominibus opinādi ac dubitandi contēden-
diq; materiam prēbent: sed satis me indicasse arbitror,
quam nihil iter Philosophos de veritate ipsa cōueniat,
quibus quo quis redditur propinquior, eo magis a vero
ipso lōgiusq; abest, & a catholica regione aberrat: Hinc Io. 22.
errasse scimus Ioannem vicesimumsecundū Romanū Pontifi-
Pontificem, volentem animas beatas non visuras faciē cis er
Dei ante diem iudicii. Scimus Iulianū Apostatā Christū ror,

DE VANITATE

prover-
bium.

Theolo-
gia a
philoso-
phia
adulter-
rata.
Coloss.
2.

Ethnici-
phos cie-
cerunt.

abnegasse, nō alia causa quā quod Philosophiē studiosior, humilitatem fidei Christiane irridere ac cōtemnere coepit. Eadem causa Celsus, porphyrius, Lucian⁹ perlagius, Arrius, Manicheus, Auerrois, multiq; alij tāta rabie aduersus Christum & Ecclesiam eius oblatrarunt. Hinc natum illud apud vulgus Proverbum: Maximos quosq; philosophos, maximos esse Hereticos solere: sed & Hieronym⁹ vocat eos patriarchas Hereticorū, & primogenita Aegypti, & vetes Damasci nimis vere dicta: Nam quicquid Heresum vnquam fuit, totū hoc & omne, ex philosophiæ fontib⁹ ceu primo seminario scaturijt. Ab hac ferme tota Theologia adulterata est, ac p Evangelicis doctoribus Pseudoprophetę, Heretici, ac Philosophi nati sunt, qui diuina oracula humanis inuētis equarunt, ac mutabilibus hominum dogmatibus polluerūt, ipsaq; simplicem Theologiam (vt ait Gerson) ad verbosam & Sophisticam loquacitatē, ac Chimerinam Mathematicā reduxerunt. Quod prouidens Paulus Apostolus toties nos hortatur ac cauere iubet, ne quis nos p Philosophiā deprēdetur vel seducat: Augustinus ciuitatē Dei ab illa tuetur atq; defendit. Reliqui ferme omnes Theologi & Sācti Patres eā a Christianis Scholis procul propellēdam, penitusq; extirpādam censuerūt. Nec desunt etiam Ethnicorū exempla, quib⁹ id aliquādo factitatum legimus: nam sustulerunt Athenienses Socratem Philosophiē parentem: eiecerūt Vrbe philosophos Romani, Messiani, & Lacones ne ad misere quidē vnquā: Quin etiā sub Domitiano Vrbe exacti sunt, & tota insuper Italia interdicti. Extat etiā Antiochi Regis decretum in adolescentes, qui philosophari ausi sunt, atq; etiam in parētes qui liberis id admittebant: nec modo ab Imperatoribus Regibusq; damnati pulsiq; sed a doctissimis viris editis libris reprobati, e quorum numero sunt, Philius, Timo, qui opus nomine Sillos in derisionem Philosophorum scripsit: & Aristophanes qui i eos Comēdiā scripsit, cuius nomen Nubes: & Diom pruse⁹ orationē scripsit cōtra Philosophos omnū eloquentissim

nam: scripsit etiā orationē aristides contra platonem,
 pro quatuor atheniensium proceribus multo eloquētis-
 simam, sed & Hortensius Romanus, vir nobilissima fa-
 milia, & eloquētissimus, validissimis rationibus philo-
 sophiā infectatus est. Sed de ijs haec tenus. ¶ Reliquum
 vero, si qua de morib⁹ (vt aliquibus placet) PHIL O-
 SOPHIA siue disciplina est: hanc arbitror ego non
 tam Philosophorū ratiunculis, quam vario vsu, cōsue-
 tudine, obseruatione, ac communis vitæ conuersatione
 cōstare, ac pro tēporū, locorum, hominumq; opinione
 mutabilem esse, quam min⁹ ac blandimenta, pueros, le-
 ges atq; vindicta maiores docet, nōnulla hominib⁹ na-
 tura addit industria, quæ doceri nequeunt. sed pro tem-
 porum vsu hominumq; conspiratione per fas vel nefas
 inolescunt: quo fit vt quod aliquando vitium fuit, modo
 virtus habeatur, & quod hic virtus est, alibi vitium sit,
 quod vni honestū, alteri turpe, quod nobis iustū, alijs
 iniustum sit, pro cuiusq; temporis, loci, status hominū,
 opinionib⁹, vel legibus. Apud atheniēses licuit viro so-
 rorē germanā habere ī matrimonio: at id quidē apud
 Romanos nefas habebatur: quondam apud Iudæos &
 hodie apud Turcas licet viro plures habere vxores, ī
 super & pellices, cōcubinas, hoc apud nos christianos
 nō tā nefas est, quā dānabile scel⁹. Laudi in Græcia du-
 citur adolescētulos quā plurimos habere amatores, de-
 niq; tā fœminas quā viros in scenā p̄dire, & populo es-
 se spectaculo nemini ī eisdē gētib⁹ fuit turpitudini, quæ
 tamē apud latinos romanosq; humilia, īfamia, & ab ho-
 nestate remota cēlebā: Neq; tamē pudebat romanos,
 vxores ducere ī cōiunia, illasq; ī celebritate versari, ac
 primas tenere ptes ēdiū: ī græcia vero, neq; ī cōiuiū ad-
 hibet vxor, nisi pp̄i quorū, neq; versat nisi in interiore
 parte ēdiū, quo nemo accedit, nisi pp̄i qua cognatione
 cōiūct⁹: furari apud ægyptios & lacedemonios honori-
 ficū erat, apud nos fures furca suspēsi strāgulā: inquit
 iul⁹ Firmic⁹ in astrologicis suis ad Lollianū scribens: Iulius
 Quædā gētes ita a Cœlo formatæ sūt, vt pp̄ia sint mo-

Philoso-
phia mo-
ralis.

Mores
alii atq;
alii a
pud di-
uersas
nationes

Iulius
Firmic⁹

DE VANITATE

Sua cuius
que natio
ni morum
discrimina.

rum vnitate perspicuae: scythæ immanis feriatæ crude-
litate grassantur: Itali fuerunt regali semper nobilita-
te præfulgidi: Galli stolidi: acuti siculi: luxuriosi semper
Asiatici & voluptatibus occupati: Hispani elata iactan-
tiæ animositate præpositi, Habēt singulæ nationes a su-
peris agnata sibi morū discrimina, per quæ facile a se-
inuicem discernantur: vt cuius quisque nationis sit oriū-
dus, a voce, a sermone, ab oratione, a consilio, a cōuer-
satione, a victu, a negotio, ab amore & odio, ab ira, ac-
militia, similibusque exercitijs facile cognoscatur: quis
enim vidēs hominē ingredientē incessu gallinacio, ge-
stu gladiatorio, vultu efferno, voce bubula, sermone au-
stero, moribus ferocē, habitu dissoluto, laciniatoue, nō
mox iudicet esse Germanum? nonne Gallos cognosci-
mus ab incessu moderato, gestu molli, vultu blādo, vo-
ce dulcisona, sermone facili, morib⁹ modestis, habitu
laxo? Hispanos autē ab ingressu, & morib⁹ gestibusque
festiuis, vultu elato, voce flebili, sermōe elegāti, habitu
exquisito: italos vero videm⁹ incessu tardiusculos, ge-
stu graues, vultu incōstantes, voce remissos, sermōe ca-
ptiosos, moribus magnificos, habitu cōpositos: Iāque sci-
mus etiam quia in cantu balant Itali, gemūt Hispani,
vlulāt Germani, modulantur Galli, Sunt in oratiōe gra-
ues, sed versuti Itali: culti, sed iactabundi Hispani: prō-
pti sed superbi Galli: duri sed simplices germani: in cō-
silijs est prouidus Italus, astutus Hispanus, incōsidera-
tus Gallus, vtilis Germanus: in victu est mundus Ital⁹,
delicatus Hispan⁹, copiosus gallus, inconditus Germa-
nus: Sunt erga exteros officiosi Itali, placidi Hispani,
mites galli, agrestes inhospitalesque Germani: In cōuer-
sationib⁹ sūt prudētes Itali, cauti hispani, māsuēti gal-
li, imperiosi intollerabilesque germani: Sunt in amori-
b⁹ zelotypi itali, impatiētes hispani, leues Galli, ambi-
tiosi germani: ī odijs vero sunt occulti itali, ptinaces his-
pani, minaces galli, vltiores germani: ī gerēdis negocijs
sūt circūspecti Itali, laboriosi germani, vigiles hispani,
solliciti galli: in militia sunt strēnui sed crudeles Itali.

Hispani callidi & rapaces, Germani truces & venales, Galli magnanimi, sed precipites: insignes sunt literaturae Itali, nauigatione Hispani, ciuilitate Galli, religione & mechanicis artificijs Germani. Et habet vnaqueque natio quātuorq; etiā, siue ciuilis, siue barbara, peculiares mores ritusq; sibi a Caelis influxos, a ceteris diuerfos, qui sub nullā artē Philosophianq; cadere nequeāt, sed sola naturali virtute absq; omni disciplina homini adgeneratur. Sed cōuertam⁹ sermonē nostrū, ad eos qui nobis harum rerū disciplinam scriptis tradidere: Hi certe functi serpētis officio, eum nobis fructum dedere, cuius pastu discamus scire bonum & malum: hęc Aduer⁹ enim prima eorum pestilēs opinio est, bonum & malū suscipi non esse ignoranda: Ita demum aiūt melius virtutē philosopho mines sequuturos, & vitia fugituros: At quanto certior de & vtilius, quanto etiam felici⁹ foret, mala nō modo nō sciētis facere, sed & penit⁹ ignorare. Quis nescit eo ipso nos pdiscent omnes miseros factos, cum primi humani generis pa dis opirētes, quid bonū esset, quidq; malū didicerūt? Ac igitur nionē. co forte cōdonād⁹ esset Philosophis hic error, si nō etiā Gen. I. sub virtutum ac bonorum nomine, nos pessima mala, turpissimaq; vitia docerent: Sectæ autē illorū qui Ethica tractauerunt, haud paucae sunt, vt Academica, Cyrenaica, Eliaca, Megarica, Cynica, Eroitica, Stoica, Peripatetica, & pleraq; alia: De his inter ceteros, ita philosophat⁹ est Theodor⁹ ille, quem nūcupatum esse Deū Theodor⁹ memorant scriptores, videlicet, furto & adulterio, sacrilegio quoq; cum tempestiuum erit, dabit operam sapientia & ripiēs, nihil quippe horū turpe natura est: Sed si aufertur ex hisce vulgaris opinio, quæ stultorū imperitorūq; plebecula cōflata est, Sapiētē publicæ absq; villo deprehensionis rubore, scortis cōgressurum: Talia sūt diuini hui⁹ Philosophi placita, quib⁹ nescio an quid tradi posset turpi⁹, nisi quam legimus ab Aristotele probatā, & in Creta lata quoq; lege permissam masculā Venerē: quā & Hieronymus peripateticus ea ratione celebrat, Venus inquit, quia eius causa multę Tyrannides sublata mascula.

DE VANITATE

Aristo-
telis sce-
leratum
documē-
tum.

fuerunt: Aristotelis autem verba in Politicis, vbi cēset
utilem esse Reipub. ne sit plebeis hominibus numero-
sa Soboles, hæc sunt: Ad cibi temperantium veluti per
utilem, multa Legislator sapienter ac studiose consti-
tuit, & de mulierum diuortijs, siquidem ne superfluam
parerent multitudinem, cum masculis induxit cōcubi-
tum: Hic est ille Aristoteles, cuius mores a platone re-
probat, vnde exortum illius in magistrum odiū & in-
gratitudo, qui scelerosa vitæ iudiciū verit', Athenis
clam raptinq; profugit, qui in benefactores ingratus si-
mus, etiam Alexādrum illum Magnū, a quo ample ma-
gnificeq; ornatus extitit, quicq; illi vitā, corpus, animāq;
credebat, ac patriā restituit, Stygiæ aquæ veneno per-
emit: qui etiam de anima male sentiens, locum gaudij
post mortem negauit, qui veterū dicta compilatus, ma-
ligneq; interpretatus, ingenij laudem furto ac calūnia
quæsiuit: qui iam inueteratus, dierum malorum ex sciē-
tiæ immoderata cupiditate, in rabiē versus, sibiipsi in-
intulit necem, ipsis Dēmonibus dignum factus sacrifi-
ciū, qui docuerunt illum scire: Dignissimus profecto ho-
die Latinorum Gymnasiorum doctōr: Et quem Colo-
nienses mei Theologi etiam Diuis adnumerarent, li-
brunq; sub prælo euulgatū ederent, cui titulum facerēt
de salute aristotelis: Sed & alium versu & metro de vi-
ta & morte Aristotelis, quem Theologica insuper glos-
sa illustrarunt: in cuius calce concludunt Aristotelē sic
fuisse Christi precursorem in naturalibus, quemadmo-
dum Ioannes Baptista in gratuitis. Sed ne lōgius digre-
diamur a proposito, quid de felicitate ac summo bono

Quæ fe-
licitas
aut sum-
mū ho-
nū phi-
loso-
phis.

sentiāt Philosophi, audiamus: hæc nāq; alij in volupta-
te posuerūt, vt Epicurus, Aristippus, Cnidijs. Eudox⁹,
aut sum Philoxenes & Cyrenaici: alij cum voluptate honestatē
mū ho copularūt, vt Dinomachus & Calipho: alij id in primis
nū phi gentijs nature collocarūt, vt Carneades & Hieronym⁹
loso Rhodius: alij in indolentia, vt Diodorus: alij in virtu-
phis. tib⁹, vt Pythagoras, Socrates, aristo, Empedocles, De-
mocritus, zeno Citicus, Cleātes, Hecatō, Possidoni⁹,

Dionysius Babylonicus, & Antisthenes, & Stoici omnes, multiq; ex nostris Theologis illis quodammodo adsentientes, adhuc disputant de connexione virtutū, & quod sit illud commune felicitatis fundamētū, in quod omnes virtutes conuenire debent: nisi enim omnes in vnum cōfluxerint, nequaquam faciant hominem felicem, etiam si vna sola defuerit, cū itaq; dispares & quodāmodo pugnātes virtutes sunt liberalitas & parsimonia, magnanimitas & humilitas, misericordia & iustitia, cōtemplatio & sollicitum opus in frequenti ministerio, & huiusmodi multæ, nisi omnes in vno conueniant concordēs, iā nō virtutes, sed vitia censerī possent: illud autem in quod cōuenire omnes debent, Ambrosius & Lactantius cū Macrobio Platonem in sua Repub. sequuti, iustitiam putāt: Alij temperantiam modum omnibus imponentē: Alij pietatem, vt Plato in Epinomide: Alij charitatem, si ne qua nullus est profectus in virtutibus, vt sentit Paulus, & adhuc super istis argumentatur Thomas, Henricus, & Scotus, & alij: sed modo reuertamur, felicitatem adhuc posuerunt: alij in fortuna, vt Theophrastus: sed Aristoteles in fortuna cum primigenijs virtutibusque coniuncta, quinimmo in voluptate, sed virtutum bonis fucata, quasi non eisdem etiam Epicurus suam voluptatem tueatur. Cæteri denique Peripatetici in speculatione. Herillus Philosophus, Alcidas, & Stocratici multi, summum bonum putabant scientiā: verum Tyberini populi, Chalvibibus vicini, quorum meminērūt Apollonius, & Pomponius, luxum risunq; summam esse felicitatem dixerunt. Sunt & qui summum bonum in silentio posuerunt: Fletonicivero cū suo Platone & Plotino diuina semper redolentes, in vnione cū summo bono felicitatem locauerunt: Bias Prienæus in sapientia: Bion & Boristhenes in prudentia: Thales Milesius in harū congerie: Piræus Mytilenæus in bene agere: Cicero in omniū rerū vacatione, sed hæc nisi in solo Deo inueniri potest. Trāseo reliquos plebeios Philosophos, qui omnē felicitatē sustulerūt, vt Pyrrho Heliæsis,

DE VANITATE

Psalm.
143.

Euricolus & Xenophanes, & qui summam felicitatem, in gloria, honore, potētia, ocio, diuitijs, & similibus locarūt: vt Periander Corinthius, & Lycophrō, atq; illi de quibus ait Psalmista: Quorum os loquutū est vanitatem, & dextera eorum dextera iniquitatis, quorū filij sicut nouellæ plantationes in iuuentute sua, filia eorum, compositæ, circumornatæ vt similitudo templi, promptuaria eorum plena, eructantia ex hoc in illud: Oues eorū fœtosæ, abundantes in egressibus suis, boues eorum crassi. Nō est ruina maceriae, neq; transitus, neq; clamor in plateis eorum: Beatum dixerunt populum cui hæc sunt. Iā & de voluptate itidem diuersum sentiūt, quam, vt superius audistis, Epicurus summum bonum arbitratur, cōtra Architas Tarentinus, antisthenes, Socrates, hanc summam malum dicunt: Speusippus autem & aliqui veteres academici, dixerunt voluptatem & dolorem esse duo mala, inter se opposita, bonum autem hoc, quod inter illa medium esset: zeno censuit voluptatem, neq; bonum, neq; malum, sed esse indifferēs: Critolaus Peripateticus & Plato voluptatem dicunt malum, multorumq; malorum escam atque parentem: Longum nimis esset, omnium adferre de felicitate opiniones, & congeriem facere ex his, quibus alij quam plurimos libros compleuere: Nam octo supra ducentas & octoginta de istis a Marco Varrone collectas opiniones meminit augustianus: Quarum famosiores hic recitasse satis putamus. Sed videamus nunc, quomodo hæc cum Christo conueniant, abparebitq; felicitatem, beatitudinemque, nobis non acquiri per virtutem Stoicam, nec per purificationem academicam, nec per speculationem Peripateticam, sed per fidem & gratiam in verbo Dei: audistis enim quomodo felicitatem seu beatitudinē philosophorum; alij ponunt in voluptate: sed Christus in fame & siti: alij in honestate, & fama, & amplitudine nominis: sed Christus in maledictione, & odio hominum: alij in primigenijs, sanitate, lætitia, & indolentia: sed Christus in fletu, & luctu: alij in prudentia, & scientia ac

virtutibus moralib⁹. Sed Christus in innocentia & simp⁹
 licitate, & mūditiā cordis: Alii in fortuna: sed Christ⁹
 in misericordia: Alii in gloria belli & subactiōe terra
 ū: sed Christ⁹ in pace: Alii in honore & pōpa: sed Chri
 stus in humilitate, beatos vocans mites: Alii in potentia
 & victoria: sed Christus in psecutione: Alii in diuitiis:
 sed Christus in paupertate: Docet Christus absolutam
 virtutem, non nisi gratiā de super data acquiri: Philoso
 phi hāc propriis viribus, & adſuetudine parari: Docet
 Christus omnem concupiscentiam esse peccatum: con
 tra Philosophi inter medias res numerāt, quæ nec virtu
 tes, nec vitia censeantur: euadere autem virtutes, si quis
 eis mediocriter afficiatur: Docet Christus de omnibus
 bene merēdum esse, etiā inimicos diligendos, libere mu
 num dandum, de nullo vindictam sumendam, omni pe
 nenti tribuēdum: Contra Philosophi non nisi his qui be
 neficium compensant beneficio: Ceterum, liceat irasci,
 odisse, cōtendere, belligerare, fœnerari. Porro iſs nobis
 cum suo libero arbitrio, ac recte ratiōis dictamine, atq^{ue}
 naturali lumine Pelagianos Hæreticos dedere: tota au
 tem moralis Philosophia (teste Lactantio) falsa est, &
 nanis nec instruēs ad iustitię munera, nec officium ho
 minis, rationesq^{ue} confirmans, tota deniq^{ue}, sic diuinæ le
 gi, ipsiq^{ue} Christo repugnat, vt eius gloria nulli alijs debeat
 ur quam Sathanæ. ¶ Ad hanc philosophiam pertinet
 etiam Politica, quæ est ars administrandæ Reipubli^{cæ}. Politica
 cæ: Eius vero tres sunt species, videlicet Monarchia, Politicæ
 quæ est vnius regimen: Aristocratia, quæ est paucorū, partes.
 sed nobilium, diuitum, seu optimatum: Democratia quæ
 est plebis siue popularis: His affines sunt Tyrannides,
 Oligarchia & Anarchia: verum quæ istarum præferēda
 sit, inter scribentes nōdum conuenit: Nam qui Monar
 chiam antecellere disputāt, naturę exēplis, opinionem
 suam muniunt, dicentes, q^{uod} sicut in vniuerso vnus est sū
 m⁹ De⁹, in stellis vnus Sol, Rex vn⁹ in apibus, Dux vn⁹
 in gregib⁹, In armētis Rector vnus, & Grues vnū se
 quuntur: Sic in Republic, oportere vnum esse Regem

DE VANITATE

eanq̄ caput, a quo nequaq̄ membra dissentiant. Hāc prae
 caeteris probarunt, Plato, Aristoteles, Appollonius, qui
 bus subscribunt ex nostris Cyprianus & Hieronymus.
 Qui vero Aristocratiam extollunt, aiunt, nihil meli⁹ re
 bus magnis administrandis, q̄ pluriū optimorūq̄ in vnū
 consentientū consultationes: nam ex pluribus optimis
 necesse est optima constare consilia: neminem autem so
 lū satis sapere, soli⁹ Dei hoc munus esse: huic quoq̄ opi
 nioni subscribūt, Solū, Lycurgus, Demosthenes, Tullius
 & ferme omnes illi veteres Legislatores, etiam Moses.
 Platonis quibus consentit etiam Plato, eam Rempub. & ciuitatē
 dictum, inquit, in optimo felicissimōq̄ statu videri constitu
 tem, quae a Sapientibus regeretur, cui si placet, adijcia
 mus etiam a nobilibus: siquidem hęc opinio est multo
 rum cōsensu firmata. Qui autem popularem Rempub.
 prætulerunt, hāc omnium pulcherrimo nomine appella
 runt Isonomiā, hoc est, Iuris æquabilitatem: Nam omnia
 illic in cōmune referuntur, & consilia omnia, a multitu
 dine, cui haud dubie omnia insunt, capiūtur certiora. De
 niq̄ vox populi, vox Dei, hinc quicquid omnib⁹ placet
 quicquid cōmunis populi consensu statuitur, hoc tanq̄ a
 Deo ipso ordinatum, optimum atq̄ iustissimū esse prae
 matur necesse est, hoc deniq̄ regimen tutius esse aiūt, q̄
 optimatum, ex eo q̄ minime subiaceat seditioni. Popu
 lus enim nunq̄ vel raro inter se dissidet: Optimates autē
 maxime, & sepiissime: præterea, in populari regimine
 omnis inest æqualitas, atq̄ libertas, nullorum tyrannide
 oppressa, vbi pares honorū gradus, nec quisq̄ vicino p̄
 stat, sed vnusquisq̄. & omnis multitudo per vices impe
 rat, & imperatur, hāc igitur prae caeteris laudarūt Otha
 nes, Persæ, Eufates & Diō Syracusan⁹, & nos videm⁹
 hodie hac Democratia Venetos, & Heluetios prae omni
 bus Christiani orbis principatib⁹, maxime florere, pro
 dentiaq̄ & potentia dimitariū, & iustitiæ laudem, atq̄ vi
 ctoriae palmam obtinere: quin & Atheniēsiū Respub.
 olim latissime potentissimeq̄ imperans, sola Democra
 tia regebat, omniaq̄ agebātur a populo, & apud populū:

atq; Romani olim omnes has administratiões perpeffi,
 maximam imperij partē sub populari Democratia ade
 ti sunt, nec vnq̄ peius habuere q̄ sub regib⁹, & optima
 bus, pessimeq; sub imperatoribus, sub quibus omis eo
 rum potētia, naufragiū fecit. Itaq; quæ istarum trium
 melior, potiorq; non facile djudicari potest, cum quæq;
 hos assertores habeat, & impugnatores. Reges enim,
 uib⁹ pro libidine omnia licet impugne facere, rarissime
 bene imperant, nec vnq̄ sine bellorum strepitu regnāt:
 habet quoq; hoc in se regalitas pestiferum malū, vt etiā
 in ijs quo olim fuerint viri optimi, omniunq; cōsensu p
 ati, mox regiam adepti, tanq̄ peccandi licentiam inso
 etes pessimiq; euaderēt, quod in Caligula, Nerone, Do
 nitiano, Mithridate & plerisq; alijs visum est, quin etiā
 in Saulo, Dauide, Solomōe electis a Deo regibus, sacræ
 iteræ produnt, atq; ex omnibus regibus Iuda, vix pauci
 unt probati, ex Samariæ regibus nullus: Sed & qui ho
 lie Reges & Imperatores & principes habentur, nō p
 opulo, pro ciuib⁹, pro plebe, pro iustitia, sed pro nobi
 itate tuenda, confirmandaq; nati, constitutiq; sibi vidē
 tur, atq; sic regunt, vt non eorum custodiē traditē, sed
 rapinæ, & depopulationi datē ciuium omnium fortune
 videantur, omnia ad omnibus auferētes, ac subiectis vtū
 ur pro arbitrio, interdum etiam pro placito, & cōcessa
 is de super potestate, in subditos abutūtur, ciues mutua
 tionibus, plebē indictionibus, alios exactionibus, cæte
 ros vectigalibus alijs super alijs sine modo, sine fine one
 rantes, quod si qui modestiores hæc remittant, tamen
 nō in cōmune bonū, sed in sua cōmoda illud faciūt, per
 mittētes subditis bene esse, quo ipsis bene sit, habeātq;
 cum velint quod rapiant, quin & quo iustitię laudem si
 bi aucupentur, leges arctē sanciant, sed avaritiam, &
 crudelitātē iustitia vestiūt: prauaricationis reos, terribi
 libus supplicijs, bonorum prscriptionibus, & mulctis
 enormibus afficiunt, in hoc Tyrannis nō meliores, quo
 cupiunt q̄ plurimos esse prauaricatores: nam vt scelera

DE VANITATE

Gibelli-
norū, ac
Guelfo-
rum fa-
ctiōes

delinquentium vires sunt Tyrānorū, sic multitudo trās-
gressorū, diuitiæ sunt principum. Erat mihi olim in Ita-
lia cum principe consuetudo admodum familiaris, quē
cum hortarer aliquando, vt Gibellinorum, ac Guelforū
factiones in dominatu suo compesceret: factus est mihi
illius factionis occasione, ad duodecim milia ducatorū
in mulctis fisco suo quotannis inferri: verum de hoc la-
tius in libro de nobilitate politica differim⁹: Vbi autem
Reipub. regnum optimates tenent, in eadem cum ipsis
Reipub. degunt, ira, odium, æmulatio: quapropter ra-
rissime inter se cōcordes regnant, & dum vnusquisq; su-
am sententiā preferri, ac primus esse vult, odia inter se
priuata excitantur, vnde sæpe factiones, seditionesq; &
cædes, & ciuilia bella in Reipub. pernitiem exoriuntur:
Cuius mali infinita exempla, & Græcorum & Latinorū
historiæ cōmemorant, & hodie adhuc plures Italię ciui-
tates, misera illorum spectacula præbent. Administra-
tionē vero popularem, perinde ac pessimam censent fer-
me omnes, hanc multis rationib⁹ Vespasiano dissuadet
Apolloni⁹: & Cicero ait nō esse rationem in vulgo, non
consiliū, nō discrimen, non diligentia, & vt Poeta canit,
Scinditur incertam studia in contraria vulgus.
Et Othanes Persa, ait populari multitudinī nihil esse in-
solētius, nihil insipiētius, ppriūq; plebi, nihil itelligere,
sed ad res obeundas, sine cōsilio præcipites ruere, torrē-
ti flumini similes. Demosthenes quoq; populum malā
bestiam vocat, & Plato hunc beluam multorum capitū
nominat, cui⁹ meminit Horatius: & Phalaris ad Egesip-
pum scribens: Populus omnis, inquit, temerarius est, de-
mens, desidiosus, promptissimus in quodcūq; contigerit
mutare sententiā perfidus, incertus, velox, proditor,
fraudulentus, voce tantum vtilis, & ad iram & laudē fa-
cilis: hīc est vt qui in agenda Reipub. populo placere an-
nititur, honestis pereat cōtumelijs. Sed & Lvcurgus le-
gislator Lacedæmoni⁹ interrogatus aliquando, cur in
Reipublica sua statum popularem nō cōstituisset? respō-
dit interroganti, tu prius in domo tua efflicito principa-

am popularem: Aristoteles quoque in Ethicis censet administrationem populi esse pessimam, vnius vero optimam. Est enim plebs errorum princeps, & prauarum consuetudinem magistra, ingensque malorum cumulus: nec Plebs enim rationibus, nec auctoritatibus, nec suasionibus, fle rorum fieri potest, cum illas non intelligat, has aspernetur: ad per principem, suasionem vero indocilis est, & obstinata, cuius mores inconstantissimi, semper noua cupiens, & odiens presentia, nec sapientum doctrina nec patrum disciplina, nec magistratum auctoritate, nec maiestate principum, contineri potest, quam penes, nunquam sine periculo aut frustra sapientum consilia audita sunt, semper fere multitudinis stultitia praeualente, sicut notum est in Socrate de Deorum opinione ad Athenienses: in Capo Troiano, de equi introductioe: in Magio Campano, ne Annibal in urbem reciperetur consulenti: in Paulo Aemyllo pugnam Cannensem detrectanti, denique in tot Prophetarum domini predictionibus, a populo Iudaico minime exauditis: Proinde populi statuta, ac plebis placita, quomodo poterint esse bona, cum popularis illa multitudo, fere semper quae optima sunt ignerat, cum maior illius pars manuaris sine opifices, tum quia non in iustitiae & equitatis ratione, sed in numero consistant, in quo semper plures sunt mali quam boni, nec exacto rerum ducitur iudicio, sed studio multitudinis, & numero, sicut ait Plinius ille iunior: Numerantur enim sententiae, non ponderantur: Non enim quod prudentioribus, sed quod pluribus visum est in populari consultatione, maiores obtinet vires, inter quos cum omnes sibi habeantur aequales, nihil est tam in aequale quam aequalitas ipsa: promiscuo itaque plebis impetu, nihil salubriter instituitur, nihil eorum quae in peius collapsa sunt, in melius restituuntur, quin quae optima instituta sunt, plebis licentia potius conturbantur tollunturque. Inter has autem tam diuersas Reipublicae administrationes, plerique mixtam ex duabus speciebus Politiam delegerunt, ut qualem Solon ex optimatibus, & populo instituit, omnibusque eo modo suos honores communicauit: plerique etiam mixtam ex

DE VANITATE

omnibus, cuiusmodi erat Lacedæmoniorum: Rex enim apud eos erat perpetuus, sed qui tantum bellorum tēpore dominaretur, eratq; optimatum senatus, e potentioribus & ditioribus: Ephoros quoq; ex plebe creabant decem perpetuos, qui vitę necisq; haberent potestatem, situm plebis repræsentantes. Apud Romanos olim Democratia, propter senatus auctoritatem, mixta erat Aristocratia: multa enim apud populum, nonnulla apud senatum imperabantur. Hodie multis locis, Reges & Principes, pro arbitrio imperant: tamen optimates provinciarum, ac magistratus, cōsiliis, rebusq; gerendis adhibent. atq; hinc oritur quęstio, quę Respub. tutior sit an, in qua Princeps malus, & cōsiliarii boni, siue vbi princeps bonus, probusq; sed cōsiliarii pravi: Marius Maximus, & Iulius Capitolinus, ac multi alii priorē eligunt, quibus tamen alii multi graues auctores non adstant, cum experiētia ipsa videamus sæpius a bono principe malos corrigi, quam malum principem a bonis emendari. Tandem vero vt Respub. optime administretur, nulla Philosophia, nulla ars, nulla scientia præstant, sed probitas rectorum. Optime enim vnus, optime pauci, optime populus imperant, si probi sunt, pessime autem, si sint improbi. Sed quod omnem vincit improbitatis temeritatem, cum agrum colere, gregem pascere, nauim regere, familiā gubernare, filios educare multi se aut ignorare, aut nescire, aut non posse fateantur, tamen magistrum in vrbibus agere, Regem & principem se gerere, & quod difficilimum est populis & nationibus imperare, nemo sibi a natura negatum putat. Ceterum quod spectat hic ad ciuiliū legum scientiam quibus omnes Respub. & ciuitates constant, reguntur, augentur, atq; seruantur, dicemus inferius. ¶ AD Religionem pertinet etiam RELIGIO, quę est disciplina quędam, exteriorū sacrorum, ac ceremoniarum, per quam rerum internarum, & spiritualium tanq; per signa quędam, admonemur, quam Cicero de finit disciplinam, per quam reuerēti famulatu, ceremo-

Religio.

iæ diuini cultus exercentur, quam quidem ciuitatibus
 maxime vtilem, & necessariam esse, testatus est, cum Ci-
 cero, tū etiā Aristoteles: Sic enim ait in Politicis: Opor-
 tet principem præ aliis deicolum videri, minus cum pu-
 blicis subditi, a talibus pati aliquid iniquum, & minus ma-
 chinantur contra talē, tanq̃ habeat propugnatores etiā
 Deos. Religio autem a natura sic hominib⁹ insita est, vt
 illa illa q̃ rationalitate, a ceteris animantibus discerna-
 tur: Quod autem nobis naturaliter insita sit, ipse fate-
 tur Aristoteles, tum ex eo liquet, quod quoties in subita
 periculis, & timoribus, aliqua perturbatione obrui-
 mur, cōfestim antequam aliquid perscrutemur, & ante
 omnē electionem, ad diuinam inuocationem confugi-
 mus, natura videlicet nos absq̃ alio præceptore, diuinū
 auxilium implorare edocente, tanq̃ ab initio creatio-
 nis Mundi, Cavn, & Abel, ipsi Deo religiose sacrificas-
 unt: Sed Enoch prius fuit, qui quo ritu Deus inuo-
 catus esset, instituit: Quare de eo dicit scriptura: Tūc
 Gen. 4.
 andem cœpit inuocari nomen domini, post diluuium a
 multis multæ quam multis gentibus religionum leges
 latæ sunt: Nam Mercurius & Mēna rex Aegyptiis, Me-
 rus Iouis nutritor Cretensibus, Faunus & ante illum
 anus Latinis, Numa Pompili⁹ Romanis, Moses, & Aa-
 ron Hebræis, Orpheus Græcis, tum Cadmus Agenoris
 filius ex Phœnicia mysteria & solēnitates Deorū, simu-
 lachrorum consecrationes, & hymnos, ceteraq̃ sacra,
 pompas & celebritates, quibus Diis honores impende-
 rentur, Græcis primum tradidisse legitur. Quin etiam
 urtorum, & celerum numina esse tradiderunt, nec tan-
 tum nomina Deorum dederunt, sed etiam instaurarunt
 sacra: coluerunt Romani Iouem adulterum & supra-
 vorem, & Febri publicum phanum ī palatio dedicarūt,
 & Aram malæ Fortunæ in esquilis, quinetiam apud in-
 feros inuenerūt, quos colerent Deos ipsiq̃ inferorū
 principem omnium infimum & miserrimum Sathanā
 subditis Plutonis & Neptuni nominibus venerantes,
 assignantes illi custodem triplicem Cerberum, Hoc est,

DE VANITATE

carniuorum, qui semper circuit querens quem deuoret,
nulli parcēs, omnibus nocens, omnes accusans, hic dia-
bolus quasi criminator appellatus, vnde Poeta canit:
Dux Herebi populo poscebat crimina vitæ,
Nil hominum miserans, iratus omnibus Vmbris,
Stant Furie circum variæq; exordia mortis,
Sæuaq; multifonas exercet pœna catenas.

¶ Coluerunt quondam Aegyptij cum Dis suis etiā ani-
malia bruta, & mōstra: & sunt adhuc hodie qui Idola &
Simulachra colūt: Quin Turcæ, Saraceni, Arabes, Ma-
ri, & magna pars orbis hodie Mahumetū colunt, absu-
dissime religionis conditorem: & Iudæi in sua perfidia
adhuc perseuerantes, vêturum suum Messiam pertina-
citer expectāt. Et nobis Christianis diuersi diuersis tē-
poribus & regionibus Pōtiffes nostri, religionum mo-
res præscripserunt, mirum quot legibus inter se dissidē-
tes circa ritus, circa ceremonias, circa cultū, circa cibo-
rum, circa ieiunia, circa vestitum, circa quæstus, circa pōpas
circa mitras, circa purpuram, & eiusmodi: Sed vnū ho-
mīum admirabilium vincit admirationem, q̃ illi hi
ambitiosis moribus se Cœlū posse ascendere putāt, qui
bus Lucifer olim Cœlo deciderit, ac tandem omnes ist-
arum religionum leges, nullo alio fundamento incumbunt, q̃
suorum institutū placitis, nec aliam insuper certit-
udinis regulam habent, nisi ipsam credulitatem: Confy-
derate ab initio Mundi quot sunt, quot fuerūt in religio-
ne studia, quot ceremonie, quot cult⁹, quot rit⁹, quot he-
refes, quot placita, quot vota, quot leges, & nōdum a to-
tis seculis homines ad rectā fidē perducere potuit religi-
o absq; verbo Dei, quo incarnato, & in cruce de hostib⁹ tri-
umphante, deiecta sunt templa & idola, & Deorum po-
testates ablata, defeceruntq; oracula:

Ablata est Pythij vox haud reuocabilis vlli
Temporibus longis, etenim iam cessat Apollo:
Clauius oclusis filet ergo rite peractis,
Discedas patria, & redeas ad limina sacris,

¶ Ex quo enim verbum Dei per Euangelij nuntium

u cedere cœpit mundo: omnes Dii gentium, veluti ful-
 ure tacti, corruerūt, sicut apud Lucam ait Christ⁹, vi. **Luc. x.**
 i Sathanam sicut fulgur de Cœlo cadētem. Verū quod
 ic ae fidem, & ad Theologiā, & ad Canonum decreta
 ertinet, discutiemus inferius, nos hic de religiōe loqui-
 iur, quātum ad eas artes quę ad sacerdotum quęstū
 c ad Rempub. suis simulachris, statuis, imaginib⁹ tem-
 lis, phanis, sacellis, fastis, pompis, & sacerdotiorū ma-
 istratibus ornādum attinet, de quibus alibi inter placia
 i Theologica, Anno M. cccc. x. per me Colonie decla-
 iata amplo sermone disputauī, quocirca ea hic breuis-
 mo sermone transigemus, ostēdentes etiā in illis quę
 ohonestandæ religionis causa, & ad hominum salutē
 uenta sunt, sæpe non minimam inueniri cum vanitate
 alitiam, quod ita esse nunc per singula discurrētes mō-
 strabimus. ¶ **I M A G I N V M** itaq; cultum, iam ab
 ntiquo non omnes populi admiserunt: siquidem Iudei **Imagi-**
 vt narrat Iosephus) nihil magis exhorruerūt quam si **nes,**
 nualachra, nec aliquam effinxerūt imaginem eius quod
 oluerūt: neq; eorum quorum memoriam tenuerūt: Lex
 quidē Dei per Moſen prohibuit illis simulachra fieri,
 ut in templis poni, aut adorare coram eis. Apud Seres
 opulos (teste Eusebio) etiam lege cautū erat, ne simu-
 achra venerarentur: in Romanorū quoq; templis apud
 lemētem & Plutarchum ex decreto Numę, annis cē-
 am & septuaginta ab Vrbe condita, nullam imaginem
 neq; fictam, neq; Pictam esse cōspectam legimus: Augu-
 tin⁹ quoq; idē testatur auctore Varrone: cuius, inquit,
 erba clarissime testantur, nullum fuisse in Vrbe simula-
 chrum Deorum per annos centum sexaginta, factunq;
 leinceps, vt ex imaginum ac statuarum multitudine, reli-
 gionis cultus negligeretur atq; contemptui haberetur:
 Perse etiam (testibus Herodoto & Strabone) statuas nō
 extruebant: Aegyptiorum autem in istis summa erat
 impietas & stultitia, exinde in omnes gētes deriuata,
 qui quidem corruptus gētilium mos & falsa religio cū
 ipsi ad Christi fidem conuerti cœperūt, nostram quoq;

D E VANITATE

religionem infecit: & in nostrā Ecclesiam simulachra
& imagines, multasq; pomparū steriles ceremonias in-
trodixit, quorum nihil omnino fuit apud primos illos
& veros Christianos: Hinc cœpimus Diuorum nostro-
rum muta simulachra in Templā nostrā ducere, & in
aras Dei magnis venerationib⁹ collocare, & quo homi-
nem veram Dei imaginē in nefas ducimus cōcendere,
eo insensata transferimus simulachra, illis inclinam⁹ ca-
pita, infigimus oscula, offerimus lumina, suspēdim⁹ ana-
themata, ad commodamus miracula, coeminus cōdona-
tiones, deniq; illis peregrinamur, illis vouemus, illa coli-
mus, ac tantū non adoramus, nec dici potest, quanta su-
perstitio, ne dicam idolatria panes rudem & indoctam
plebem alatur in imaginibus, conuiētib⁹ ad ista. Sacer-
dotibus, hinc non parū lucri quæstum percipientibus,
atq; hic tueantur se Gregorij verbis dicentis: Imagines
esse libros vulgi, vt possit rerum memoria retineri, atq;
in his legant, qui literas nō didicerūt, illisq; conspectis.
ad Dei cōtemplationē trahantur. Verum hæc sunt ex-
cusantis Gregorij humana commenta, licet sanctus ille
vis imagines probet, nō cultum. Alia autem sunt vetan-
tis Dei præcepta: non enim decet nos ex vetito imaginū
libro discere, sed ex libro Dei qui est liber scripturarū.
Qui ergo cupit Deum nouisse, non requirat ab imagini-
bus pictorū & statuariorū, sed (vt inquit Ioannes) scri-
betur scripturas, quæ testimonium perhibēt de illo. Qui
autem nesciunt legere, is audient verbum scripturæ: si-
des enim eorum (vt ait Paulus) ex auditu est, & Christi
apud Iohannem ait: Oues meę vocē meā audiunt. Iamq;
etiam si quod ait Christi, nemo potest venire ad eū, nisi
pater traxerit illū, & nemo venit ad patrē, nisi per ipsū
Christum, cur auferimus gloriam Deo? tribuentes illā
picturis & statuis, ac si possent trahere in contemplatio-
nem Dei. Accedit isthuc etiam reliquiarū cultus immo-
derat⁹: fatemur enim, nec quisquam negare poterit, Sā-
ctas esse Sanctorum reliquias, & quæ eternitatis gloria
fulgebunt aliquando, ideoq; a nobis summa reuerentia

Ioan. 5.

Io. 10.

Ioā. 10.

Ioā. 6.

colendas: Fateamur etiam sanctos ipsos, licet in omnibus locis exaudiant, pie inuocantes, magis tamen ubi aliquid reliquiarum suarum velut pignus habent, sed quia non omnium certitudo eadem est, cum varijs in locis putantur sanctorum eorundem eadem retineri pignora, necesse est, horum aut illorum stultam confidentiam esse oportere: ne igitur in idolatriam vel superstitionem incidamus, tutius est fidem rebus visibilibus non affigere, sed colere Sanctos in spiritu & veritate per dominum nostrum Iesum Christum, illorum opere implorantes. Certiores itaque reliquias & digniores non habemus sacramento corporis christi, quod vnicum Sanctum Sanctorum in omnibus templis nostris seruatur, qui coram christum veneramur, & adoramus presentem, qui licet ubique praesens sit, ibi tamen etiam corporaliter praesens est. Sed avarum sacerdotale genus, avari homines non modo ex lignis & lapidibus, sed etiam ex mortuorum ossibus, & sanctorum Martyrum reliquijs materiam avaritiae suae captantes, suae rapinae instrumenta fecerunt: attollunt se pulchra confessorum, exponunt reliquias martyrum, vendentes illorum contactus & oscula, exornant illorum simulachra, & festa illorum magnis pompis decorant, praedicant illos sanctos & extollunt magnis praeconijs, vitam autem illorum quos tantopere laudant, longissime fugiunt: Nonne istis loquutus est saluator? Vae vobis qui edificatis sepulchra prophetarum, similes illis qui occiderunt eos. Proinde, gentiliu more, sanctis ipsis officia distribuunt, & hunc cum Neptuno aquarum periculis subuenire, illum cum Ioue fulmen incutere, aut cum Vulcano ignem, alium messas curare cum Cerere, alium praeseferre vitibus cum Baccho: & habent mulierculas suas Diuas, a quibus ceu a Lucina, aut venere liberos petant, & quae cum Iunone iratos placant, vel vindicant maritos. Iam vero etiam sunt qui furta & amissa seu predata recuperare faciunt, atque nullum morbi genus est, quod inter diuos non habeat suum Medicum, quae causa est quod minus laeratur Medici quam Causidici, cum nulla sit lis tam pusilla,

K ij

Sacer
dotes a
uari.

Matth.
23.
Officia
in san
ctos di
stributa

DE VANITATE

tam iusta, quæ diuum aliquem inueniat patronum: Verum sicut anima nostra per diuersa membra, diuersos explicat actus, & illa pro diuersitate dispositionū suarū, diuersas suscipiūt potētias, vt oculi vīum, auris auditum, ita dominus noster iesus Christ⁹ in corpore suo mystico, cui⁹ ipse anima est, per diuersos sanctos suos, velut accommodata ad hoc membra, diuersa suæ gratiæ munera in istis inferiorib⁹ administrat atq; distribuit, & singuli sancti peculiare cooperandi munus sortitiuntur, & singuli certas gratias impartiuntur, iuxta quā multiformē gratiarū distributionē, partim hominibus reuelatam, partim pijs coniecturis assequutam, varijs precib⁹ & inuocationibus sanctos imploramus: putam⁹ equidē, quēadmodum Christus morte sua, mortē nostram redemit, in cuius morte cœperūt sanctę mortes, omnib⁹q; fidelium mortes sanctificantur, sic Martyres eos qui certo quodam morborum genere, aut huiusmodi simili tormento cruciati perierint, ab illo ipso tanquam id pro nobis passi, nos liberare: Et habet id quidem rationē non inualidā, sed ridendū sunt qui a nominis similitudine & vocum confusione, & per similia futilia inuēta Sāctis illa adscribunt, vt Germani caducum mortib⁹ valētino, quia hoc nomē cadere significat, & Galienus Eutropio addicāt hydropicos ob vocis cōsimilē sonū. Nihil ergo his diuinę potentię & Sāctorū meritis derogatū volo: impius enim est, quisquis de pietate Christiana ac Sāctorum miraculis perperam sentit, sed & Sāctorū supersticiosus & improb⁹ est, qui pro miraculis prodigijsque quęq; mēdaciam, ceu poetica nugamēta, vertūt in historia nō rīdenda, & simplicib⁹, oraculi loco, credēda proponit, magnisq; clamorib⁹ inculcāt: stultissimi quoq; sunt, qui in Sāctorū fabulis & somnijs fidem habent. Atq; hic vos scire viderem⁹, quod quēadmodū imaginū exuperās cultus, idoli cultū tria est, ita illarū pīnax detestatio, hæresis est: de quibus philipp⁹ & leo tertius īperatores dānati sunt. Sic etiam rare, hęc quēadmodū reliquiarū abusus execrabile scel⁹ est, ita eadem rūdē irreuerētia detestāda hæresis est, quę quondam

Ex no-
minis
etymo-
sanctis
tribui
aliquid
ridiculū

SCIENTIARVM.

75

Vigilatio Gallo pgenita, ab hieronymo profligata, nunc
 rursum una cum imaginum expugnatoribus a proximis
 annis apud Germanos repullulascere coepit. Caterum
 nunc de **TEMPLI S.** Scimus hanc maximam olim
 fuisse Gentilium superstitionem, singulis Diis suis sua
 Tēpla fabricantium, quorum imitatione coeperūt de i
 de christiani suis Diuis Tēpla inscribere: multae tamē
 Gētes Templis omnino carebant, & Xerxes quondā,
 quadentibus Magis, omnia Tēpla per totam Grāciā
 combussisse traditur, quia impiū & nefariū esset Deos
 ipsos parietibus includere: Verum de Tēplis quondā,
 zeno Citticos in hac verba philosophatus est, inquiēs:
 Sacella ac Tēpla cōstruere nihil quidem necesse est:
 nihil enim sacrum iure existimādū, neq; pro sancto ha
 bendum, quod ipsi homines cōstruxerint: apud persas
 nulla olim Tēpla erant: Hebraeis autē in tota natione
 non nisi vnicum Tēplum religiosum erat a Solomone
 hierosolymis extructū, de quo tamē legitur apud esaiā:
 Hęc dicit Dominus: Cœlum sedes mea, Terra autē sca
 bellum pedum meorum: quæ est ista domus quam ædifi
 cas mihi? & Stephanus protomartyr ait: Solomon edi
 ficauit illi domum, sed excelsus in manufactis non ha
 bitat, & paulus Apostolus ait atheniensibus: Deus nō in
 manufactis Tēplis habitat, qui cum sit Dominus cœ
 li & Terrę, manibus hominū non colitur, tāquā indi
 gens aliquo. Docet autem humanam naturam, ipsosq;
 homines, sed puros, pios, sanctos, & religiosos, Deoq;
 deuotos esse, acceptissima deo tēpla, quemadmodū scri
 bens Corinthiis inquit: templum dei estis, & spiritus
 dei habitabit in vobis. Templum autem dei sanctum
 est, quod estis vos. Pręterea, i prima illa nostra religio
 ne, ab ipsis christianę fidei icunabulis, & diu post chri
 stum passum, nō fuisse nostris sacris Tēpla cōstructa,
 fatetur ipse origenes contra Celsū, docens multis ra
 tionibus, christianis illa ad verum dei cultum veranq;
 religionem nihil conuenire: & Lactantius ait: Non Tē
 pla deo congestis in altitudinem saxi, struenda sunt,

K iij

Germa
 norū h
 resis.
 templa.

Xerxes
 templa
 cōbussit
 zeno.

Esa. 66

2. Pa. 3.

Act. 17.

1. Cor.

13.

Ecclesia

primiti

ua non

hobuit

templa.

DE VANITATE

sed suo cuiq; conseruandus est pectore, in quod se com-
ferat cum adorat deum.

Non habitat Templis manum molimine factis

Omnipotens, edes aurea, verus homo.

Mat. 6. Et christus suos adoratu-
ros, nō in templū remittit, nec
in Synagogas, sed in cubiculū orare in abscondito: atq;

Luce. 6. ipse quod legitur apud Lucā, nunquā apud Turbas, ad
vrbes, ad Tēplū, ad Synagogas accessit orare, sed exi-
uit in montem orare. & ipse erat pernoctās in oratiōe:
Verū Ecclesia quæ nihil agit, nisi acta spiritu Dei cum
multiplicato Christi ano populo Ecclesiā iam ingressi

Gen. 6. essēt cū fidelibus peccatores, cum firmis infirmi, & tā-
& 7. quā in Arcam Noe cū mundis animalibus simul & im-

mūda, sacras quasdam edes & tēpla & basilicas loca,
sacrata ab omni prophano commercio libera instituit,
in quib⁹ Christianæ multitudini verbū Dei publice præ-
dicaretur, cæteraq; religionis sacramēta, & cōmodius,
& castius abministrarentur, quæ a populo Christiano
summa semper in veneratione habita, etiam a principi-
bus emunitate munita, nunc in tantam excreuere mul-
titudinem, accedentibus illis tot fratrū oratorijs priuatisq;
facellis, vt maxime necessariū foret, multa ex illis
tāquā superflua, & indebita mēbra refecari: Accedit ad
hæc, structurę superba magnificētia, i quā multe admo-
dū sacræ pecuniæ & eleemosynæ indies profundūtur,
quibus, quod & superi⁹ diximus, multi Christi paupes-
res vera dei templa imaginesq; fame, siti, æstu, algo-
re, labore, debilitate, ægestate periclitātia sustētari de-
berēt. ¶ **FESTORVM** etiā dies tā apud gētes, quā

Festidi- es. apud Iudæos magna religiōe sēper celebres fuere, qui
oēs distributim per certa anni tēpora, p certos & statu-
tos dies deū colebāt, quasi liceret aliquando a diuino
cultu discedere, aut forsā Deus plus alio quam alio tē-

Gal. 4. pore se coli velit, quod ideo, vt pbrū paul⁹ obiecit ga-
latis, ad eos sic scribē: dies obseruatis & mēses, & tēpo-
ra & annos, timeo ne i vobis frustra & sine causa labo-
rauerī, de quare etiā colossēses admonēs, præcipit illis,

dicens: Nemo vos iudicet in cibo & potu, in parte diei Coloss. 2.
 Festi, aut Neomeniæ, aut Sabbatorū, quæ sūt vmbra fu-
 turorū: Veris em̄ & perfectis Christianus, nulla est die-
 rū differētia, qui sunt semper in festiuitate, semper con-
 quiescentes in Deo, & sine intermissione, verum Sabba-
 tū agētes, sicut vaticinatus erat Esaias ad patres Iudæo Esa. 66,
 rum, fore aliquando, vt Sabbatum eorū tolleretur, cūq;
 venerit Saluator, futurum sabbatum perpetuum, perpe-
 tuasq; Neomenias, rudiori autē populo, ac infirmę mul-
 titudini, ac imperfectiori Ecclesiæ parti, a sanctis patri-
 bus eiusmodi dies statuti sunt, quibus cōueniāt ad sacrā
 verbi Dei cōcionē audiendam, & ad cultum diuinū cele-
 brandum, ac communicandorum sacramentorū causa,
 ita tñ, vt non Ecclesia diebus seruiat, sed dies inseruiant
 Ecclesiæ: sūt itaq; cōstituti dies abs patribus in Ecclesia,
 quibus ab omnibus externis negocijs, atque corporeis Festi
 actibus plebē abstinere deceat, quo liberi⁹ seruiat Deo, dies ad
 vacet orationibus & contēplatiōibus, intersit diuinis of-
 ficijs, & verbi Dei cōcionibus, & quæcūq; eiusmodi sūt, quid in-
 stituti.
 quæ tunc ob eternæ salutis commodum fiunt: sed ille di-
 stortor æquitatis, labefactor omnis ordinis & pulchri-
 tudinis, auctor omnium malorū Diabol⁹, quicquid spi-
 ritus sanctus ædificat, assidue demoliri nitēs, etiā hanc
 artem ppe diruit, a deo maxima pars Christiani populi
 i sacrū hoc dierū festorū ocium, nō adorandum, nō ad
 Dei verbum audiendum, nō ad cætera quorū causa insti-
 tuta sunt, impendit, sed ad omnifariam bonorum morū
 ac Christiane doctrinę corruptelē, in choreis, in comœ-
 dijs, in histrionibus, in cantilenijs, in ludis, in cōpotatio-
 nibus, in pōpis, in spectaculis, & quibuscunq; mūdānis
 carnalibus, spiritui sanctitatiq; contrarijs operibus con-
 sumit, & quemadmodum inquit Tertullianus de Cēsa-
 rum solennibus, solent tunc grande officium agere, fo-
 cos & choros in publicum ducere, viciatim epulari, ciui-
 tatem tabernę habitu obolefacere, vino gulam cogere,
 certatim cursitare ad iniurias, ad impudentias, ad libi-
 dinis illecebras: sic exprimitur publicum gaudium,

DE VANITATE

per publicum dedecus: Nonne ergo merito damnandi sumus, qui hoc ritu, Christi & sanctorum eius solennitates celebramus? Cæterum a diebus festis præter Manichæorum insanam blasphemiam & Cataphrygū pestifera dogmata, aut nullas, aut paucissimas Hæreses cōpertas habemus, veruntamen maximi in Ecclesias schismatis occasione præstiterunt, cum victor Romanus Pontifex omnes ferme Oriëntales & Australes Ecclesias, a cōmuniōe amputasset, ea sola de causa, q̄ in diei Paschatis obseruatione, morem a Romana consuetudine sequerent̄ diuersum, cui tunc inter ceteros excellentissimos viros, restitit Polycrates Asiæ Episcopus. Præterea Irenæus Lugdunēsis Episcopus, quāuis ipse Romano ritu Pascha celebrauit, magna tamē libertate, victorem Pontificem obiurgare ausus est, quod præter exemplum prædecessorum suorum, pacis perturbator, abscidisset Ecclesias, nō in fide errantes, sed in solis ritibus quibusdam a Romana Ecclesia dissidētes. Multa deinceps sup hac Paschatis obseruatione consiliorum, & Pontificum decreta, ac patrū ratiocinationes, & quæ vocantur Ecclesiastica cōputa, emanarunt, neq̄ tamen in hūc vsq̄ diem verā, atq̄ Per vniuersum orbem, eandem Paschatis diem constitutere potuerunt, & in hunc diem vsq̄, consultis Astrologis de Calēdaris reparatione sed indeciso negotio disputat̄, digna profecto res, pro qua ob vnius Romani Pontificis pertinacē religionē, tantū Ecclesia pateretur naufragium. ¶ Ex membris denique religionis, non minima sunt rituum, & ceremoniarum pompæ in vestibus, in vasis, in luminibus, in campanis, in organis, in concentu, in odoribus, in sacrificijs, in gestibus, in picturis præciosiss, in ciborum & ieiuniorum delectu, & similibus magna cum admiratione tum veneratione, ab imperita plebe, & hominibus, qui nihil aduertunt, quæ quæ ante oculos obseruantur, receptis eiusmodi. Numa Pompilius primū Romanis ceremonias indixit, quorū prætextu, rudem adhuc & ferocem populū, qui vi & fraude imperium occupauerat, ad pietatem, fidem, iustitiā

Ceremoniarum,

& religionem inuitaret, feliciusq; gubernaret, testan-
 tur hæc ancilia, ac palladium sacra imperij pignora: Ia-
 nus bifrons belli & pacis arbiter, ignis Vestæ, cui flami-
 na custos imperij iugiter vigilaret, ipseq; ann⁹ fastorū,
 & nefastorum dierum varietate, per duodecim menses
 diuisus: sacerdotiorūq; magistrat⁹, in pōtiffices, & augu-
 res partitus, variisq; sacrificiorum & supplicationū, spe-
 ctaculorum, processionum, delubrorum, & officiorum
 ritus, quorum magna pars (Eusebio teste) exinde in no-
 stram quoque religionē migravit: Verū Deus ipse, quē
 non delectant caro & corpus: & sensibilia signa, has ex-
 teriores, carnalesq; ceremonias despicit, atq; contēnit:
 non enim in corporalibus actionib⁹, & sensibilibus ope-
 ribus, cultuq; carnali, vult coli Deus, sed in spiritu & ve-
 ritate per Iesum Christum. Ipse enim spectator fidei est
 considerans intimum spiritum, & occulta hominum,
 scrutator cordium, qui intuetur intima mentis, quapro-
 pter carnales illæ & externæ ceremoniæ, nequeunt ho-
 mines promouere ad deum, apud quem nihil est acce-
 ptum, præter fidem, in Iesum Christum, cum ardenti
 imitatione illius in charitate, ac firma spe salutis, & præ-
 miis: hic enim est verus, & nulla externorū, carnaliūq;
 ri tuū iniquatione violatus Dei cultus, quod nos instru-
 ens Ioannes ait: Spiritum esse Deum, & eos qui volunt
 adorare, in spiritu & veritate oportet adorari: Cogno- Ioan. 4-
 uerunt hoc etiam aliqui gētium Philosophi, hinc Plato
 in veneratiōe summi dei, exterarū omnes ceremonias au-
 ferri iubet, & Hermes ad Aesculapium inquit: hoc sacri-
 legio simile est, cum Deum roges, thus atq; similia incen-
 dere: nihil enim deest ei, cui ipse est omnia, aut in eo sunt
 omnia, sed nos agētes gratias adoremus: hæc enim sunt
 summæ incensationes Dei, quando aguntur gratiæ a mor-
 talibus. Neque præterea habemus quicquid aliud, quod
 reddamus Deo magis acceptum quam laudem, gloriā,
 & gratiarum actionem, neque vero hic quispiam obisci-
 at Mosaicæ legis sacrificia, ritus & ceremonias, quasi
 Deus in illis delectatus sit, non propter hoc eduxit eos

DE VANITATE

de Aegypto, ut sacrificia illi offerent, & adolerentur incensa, sed ut obliti idololatriæ Aegyptiorum, audirent vocem Domini, & obedirent illi in fide & iustitia, propter illorum salutem. Quod autem Moses illis sacrificia & ceremonias instituit, morem gessit infirmitati, & duricie cordis eorum, aliquid indulgens errori, ut eos ab illicitis reuocaret, ne gentium ritu, sacrificia immolarēt Dæmonibus, & non Deo: nō enim principaliter hæc, sed secundum consequentiam cōcessa sunt, nec aliter eos obligare potuit lex illa, nisi quatenus populi cōsensu fuerat comprobata, quin & Moses ipse laturus has ceremoniarum leges, seniorum & populi collegit suffragia, quo illos sibi magis haberet obnoxios, ideoque lex illa, pro temporum & rerum vicissitudine, potuit immutari, & aliquid quando in totum erat abroganda: Lex autem Dei quæ in lapideis tabulis tradita erat, perpetua est. Sic enim lo-

Hiere. 6 quutus est Dominus per Hieremiam: Quo mihi thus de Saba affertis, & cynamomum de terra longinqua? holocaustomata, & sacrificia vestra, non delectauerunt me. Et

Hiere. 7 iterum per eundem ait: Hæc dicit Dominus: Holocaustomata vestra colligite cum sacrificiis vestris, & manducate carnes, quia nō sum loquutus ad patres vestros, ne de Holocaustomatibus, nec sacrificiis præcepi eis quæ die eduxi vos de Aegypto, sed sermonem hunc præcepi eis dicens: Audite vocem meam, & ero Deus vester & vos eritis populus meus, ambulare in omnibus viis meis quæcunque præcepero vobis, ut bene sit vobis. Et iterum

Esa. 24. apud Esaiam ait dominus: Non obtulisti mihi oves Holocaustomatis tui, nec in sacrificiis tuis clarificasti me, nō seruiisti mihi in sacrificiis, nec aliquid laboriose fecisti in thure, nec mercatus es mihi argento incensum, nec adipem sacrificiorum tuorum concupivi, sed in peccatis tuis ante me stetisti. Super quem igitur ait aspiciam, nisi in humilem & quietum, & tremementem sermones meos? nō enim adipēs & carnes pingues auferent a te iniusticias tuas: hoc est enim ieiunium quod ego elegi dicit Dominus: Solue omnem modum iniusticiæ, dissolue cōnex-

violentorum commerciorum, dimitte quassatos in requiem, & omnem conscriptionem iniustam conscinde, frange esurienti panem tuum ex animo, & peregrinum sine tecto induc in domum tuam, Si videris nudum, cooperi eum, & domesticos seminis tui ne despicias, tunc erumpet matutinum lumen tuum, & sanitates tibi cito orientur, & præcedet ante te iustitia, & gloria Dei circundabit te, Et adhuc te loquente dicam: Ecce adsum. Non inficior quemadmodum olim in synagoga Moses & Aaron, & per successionem ceteri Pontifices, Iudices, Prophetæ, usque ad scribas, & Phariseos, sic postmodum in Ecclesia ab Apostolis, Euangelistis, Pontificibus, Sacerdotibus & doctoribus factum, ut illam pijs quibusdam ceremonijs, elegantibusque ritibus, & institutis tanquam sponsam ornatam viro suo decoraret, multa insuper statuta, & decreta ediderunt posteriores, iuxta hominum imbecillitatem: Sed quod solet sepe contingere, ut quod prouisum est ad remedium, tendat ad noxam, sic accidit, ut crescentibus istis ceremoniarum legibus, pluribus constitutionibus hodie onerentur Christiani, quam olim Iudæi, quodque magis dolendum est, cum ipsæ per se, nec bonæ sint nec malæ, plus illis fidat populus, arctiusque obseruet, quam tradita a Deo præcepta, dissimulatis illa nostris Episcopis, & Sacerdotibus, & Abbatibus, & Monachis, ac suo ventri interim egregie consulentibus. Ceremoniæ autem, etsi nullas contra fidem hæreses dederint, in Ecclesiam tamen in Ecclesiam sectas introduxerunt, maximarumque schismatum semina fuerunt. Hinc primum Græca Ecclesia a nostra abscissa est, quod illa non in azyfero consecraret, sed in fermento, cum tamen illa vere consecrare fateamur. Deinde etiam Bohemorum Ecclesia separata est, quia antiquo ritu contra recentiorum Pontificum interdicta sub utraque specie communicaret Eucharistiæ, Gallis quoque si (ut ait Apostolus) circumcisio nihil est, & preputium nihil est, sed observatio mandatorum Dei. Sic & ceremoniæ nihili sunt, sed observatio præceptorum Ecclesiæ. Nefas ergo est utrobique propter modicas, & quaslibet

DE VANITATE

causas, quæ Christianæ fidei nihil officit, vnitatem Ecclesiæ scindere, & corpus Christi diuidere, & quod pharisæis Saluator impropert, excolere culicem, & camelum glutire, atque turbata pace Ecclesiæ, in illis pugnare, vnde plus obsit schismatis pernities, quam profit correctio. Põtuissent Romani pontifices multa mala sustulisse, pacatanq; & integrâ seruare Ecclesiã si tolerassent Græcorum fermētum & Bohemorum calicem, neq; vero maiora hæc sunt: quam quod Innocētius octau^o, Vo laterano teste, concessit Noruegifs, vt liceret illis sine vino sacrificare calicem. ¶ Jam vero & magistratus, & varię hominū sectæ sunt in ecclesia, cum ad ornāmentum religionis, tum pro conseruando sacrorum ordine, ne fiat cōfusio: quicquid autem agitur in ecclesia, siue ad ornamentum, siue ad edificationem religionis, tam in diligendi magistratibus, quam instituēdis ministris ecclesię, nisi id fiat diuini spirit^{us} instinctu, qui quasi anima est Ecclesiæ, vanum est & impium: quicq; enim ad magnum Dei officium, & Apostolatus dignitatem a spiritu Dei vocatus non fuerit, sicut Aaron, & qui nō ingressus fuerit per ostium, quod est Christus, sed aliūde in Ecclesiam ascēderit per fenestram, per fauores hominū, per empticias voces, per imperium Principum, certe hic nō est vicarius Christi, & Apostolorum, sed fur & latro, & vicarius Iudę Iscariotis, & Simonis Samaritani: Hic ab antiquis patribus de electione Prælatorum (quod sacer Dionisius vocat nominationis sacramētum) tam arcta statutum est, quod Põtiffes, & Apostoli qui præessent ministerijs in Ecclesia, nominarentur, viri, vita, & moribus integerrimi, potentes in doctrina sana, de omnibus rationem reddere, sed antiquis patrum cōstitutionibus paulatim a sua maiestate cadentibus, ac recentiore Põtificio iure, cum damnabili consuetudine inualecente, tales pleriq; super sedem Christi conscendunt Pontiffes, & Apostoli, quales olim super sedem Mosi sedebāt Scribæ & Pharisei, qui dicunt & non faciunt, alligātes onera graua in humeris populi: ipsi autem nolunt digito

mouere, hypocritæ sunt, omnia opera sua faciunt, vt videantur ab hominibus, ostentâtes religionem suam, in scenis cupiunt primas stationes, i choro, in gymnasijs, in Synagoga, & vbiq; in foro, i plateis, rabi, & magistri, & doctores vocari volunt, claudunt viam cœlorû, & ipsi nō introeuntes, etiam alios excludunt, nec sinunt intrare, comedunt domos viduarû, orationes longas, factitantes, circumeuntes mare & aridam, seducunt & furantur pueros, vt nacto vno profelyto, exaugeant perditum eorum numerum, vt ipsi perdit, & addicti gehēne ignis, alios simul secū multo magis disperderant, suis commētis, & traditionib⁹, piissimas Christi leges labefactāt: verum dei templū, ac viuas Christi lmagines, & aras animarum populi negligentes, aurum & oblationes auaro oculo curant, leuiora, & quasi sinistra legis facientes, de decimis collectis oblatiōibus, & eleemosynis accurate noua cudunt, & leges ceremoniarum arte sanctiūt, decimantes fruges pecora, pecunias, & etiā quæuis minimā, mētā, anetū, cuminum, & de his, canū more, colatrantes, a suggesto, configunt cum populo: quæ vero grauiora, & dexteriora sunt opera Euāgelij & legis, & iustitię Christianę, iudicium, misericordiam, & fidem omnino negligunt, excolant culicem, deglutiunt camelum, cespitant ad lapidem, ingens saxum trasiliunt, duces cæci, falsi & dolosi, geniminaviperanū, ter si calices, sepulchra dealbata foris, in mitris, in pileis, in habitu, in vestitus: in cuculla ostentantes sanctimoniā, intus pleni spurcitia, hypocrisi, iniquitate, scortatores, saltatores, histrianes, lenones, aleatores, helluones, temulēti, venefici, qui iā antea (quod notat Ioānes Camotēsis Episcopus) nō ex virtutum meritis, sed aut per turpe obsequiū, aut intuitu munerum, aut fauore principum, aut vī armorum, ad sacerdotia, ad beneficia, ad episcopat⁹ cōscēderunt, aut sub hypocrisis fūco, hæc ad se traxerunt ex bonis Ecclesiæ: quæ pauperum sūt, sibi priuatas diuitias cumulantee, Monopolia & mundinas cōstituentes in eleemosynis parentum nostrorum, abuntētes illis in

DE VANITATE

scortis, in alea: in venatione, in omni luxu & spurcitia:
 Gaudent equis canibusq; & aprici gramine campi.
 Concutiunt populos, vexant regna, sollicitant bella, di-
 runt Ecclesias, quas religiosorum patrum cōstruxit de
 uotio, ipsi extruentes palatia, incedentes in vestibis pur-
 puratis, & deauratis, magno plebis detrimento, & reli-
 gionis infamia, ac Reipub. in supportabili onere: Quos
 non mercenarios pro pastoribus, non lupos pro merce-
 nariis, sed pro lupis Diabolos, beatus ille Clareuallēsis
 Bernardus in sermone ad generalem Remensem Syno-
 dum, præsente Romano pontifice, definiuit. Iamq; eti-
 am ipse Romanus summ⁹ pontifex (quod idem sanct⁹
 Episcopus Camotensis conqueritur) omnibus grauissi-
 mus & intolerabilis est, cuius pompam & fastum null⁹
 vnquam Tyrānorum equauit, atq; ij interim in se solis,
 iactant religionis & Ecclesię statum consistere, cum reli-
 gionis onera, & verbum Euāgelii, quod verum Pontifi-
 cium munus est, in alios reiicientes, ipsi in cōdendis p-
 priis legibus occupati, Ecclesię accipiunt emolumenta,
 ociosi simul & flagitiosi: & quia (vt aiunt) sedes ipsa pō-
 tificia, aut sanctos recipit, aut sanctos facit, hic sibi nihil
 nō licere putant, adeo vt etiam sacris Ecclesię ceremo-
 niis, quas sancti patres ad instruādos mortaliū animos
 & pro conferenda nobis Dei gratia magna obseruātia
 instituerunt, nefaria voluptate pro sua libidine impudē-
 ter flagitiosissimeq; abutūtur, cuiusmodi exemplum de
 Bonifacio octauo Pontifice in Prochetum Cardinalem
 legimus apud Crinitum: Hic est ille magnus Bonifacius
 quia tria magna & grandia fecit: Primum, falso oraculo
 deluso Clemente, persuasit sibi cederet Apostolatū: Se-
 cūdum, cōdidit sextum decretalium, & Papam asseruit
 omnium dominum: Tertiū, instituit Iubilæum indulgē-
 tiarum nundinas, illasq; prim⁹ in purgatorium extēdit
 Transeo cetera illa Romanorū Pōtificum mōstra, qua-
 les Formosus Papa & nouē sequentes olim Ecclesię tu-
 piter pręfuerūt. Taceo etiam posteriores illos, Paulum
 Sixtum, Alexādrum, Iulium, famosos Christiani orbis

Tria Bo-
 nifacij
 facta.

perturbatores. Prætereo Eugenium qui ob violatū Tur
cæ iusiurandum, Christianam Rempub. in tot funestissi
ma bella coniecit, ac si nō etiam hosti fides seruāda sit.
Alexander sextus quanto Christianæ Reipub. damno
zizimum Pazaithæ Turcæ fratrem veneno sustulerit,
omnibus notum est. Ianq̃ ipsi etiam Romanorum pōti
ficem Legati quod ait Camotēsis & quotidiana experiē
tia notissimū est, sic interdum in Prouincijs debacchan
tur, ac si ad flagellandum Ecclesiā egressus sit Sathana
facie Domini, commouent & cōturbant terram, vt vide
antur habere quod oporteat sanare, lætantur cum mala
fiunt, exultantes in rebus pessimis.

Iob. 1.
& 2.
Pro. 2.

Vixq̃ tenent lachrymas cum nil lachrymabile cernūt.
Siquidem peccata populi comedūt, & vestiuntur, & nu
triantur, & luxuriātur in eis. Sed habent vitiorum suo
rum efficacissimos titulos, nec quicq̃ illis obijci potest
quod non alicuius sanctorū exemplo constantissime ex
cusent, aut tueantur. Nam si impropereetur illis, quia in
docti & illiterati, dicent, tales Christum delegisse Apo
stolos, qui nec magistri Legis, nec Scribe fuerint, nec
synagogas, nec scholas vnq̃ frequentauerint. si linguæ
barbaries obijcitur, dabunt Moſen impeditæ linguæ, &
Hieremiam nescientem loqui, quin & zachariam q̃ mu
tus esset a sacerdotio nō exclusum: Quod si etiam sacra
rum leterarum ignorantia, aut infidelitas, aut error, aut
hæresis obijciatur, dicent Ambrosium nōdū christianū,
sed catechumenum, adhuc, in Episcopum electū, & pau
lum nō ex ifideli modo, sed ex persecutore ad Aposto
latum vocatum, Augustinum quoq̃ aliquādo manichæ
um fuisse, & Marcellinum martyre ī papatu idolis/thu
ra adoleuisse: Quod si obijciatur illis ambitio: exemplo
illis erunt filij zebedæi: si timiditas, timidi erant Ionas
& Thomas: ille ad Niniuitas, hic ad Indos accedere
metuēs: Si perfidia, Petr⁹ perfidię addidit periurium:
Si fonicatio, Ozeas meretricem. & Sanson scorta com
plexi sunt: Si percussio, si homicidium, si militia, Pe
trus Malcho auriculam amputauit, Martinus Iuliano

Mar. 20.

DE VANITATE

militauit, & Moses Aegyptium interfecit, & abscondit in fabulo: adeo nihil penes eos refert qualis quisque sit qui accedat ad sacerdotia, atque tunc horum magistrorum gladio oportet ut quisque ceruices suas supponat, gladio inquam, non verbi Dei, cuius illi custodes, & ministri esse debent sed gladio ambitionis, gladio auaritie, gladio multae & extortionis, gladio mali exempli, gladio sanguinis & occisionis, quo armantur contra omnem veritatem, & iusticiam, & honestatem:

Sceptrorum vis tota perit, si pendere iusta

Incipit, euertetque aras respectus honesti

Libertas scelerum est, quae regna inuisa tuetur,

Sublatusque modus gladii, facere omnia seue,

¶ Non impune licet illorum placitis contradicere, nec libidini eorum resistere, nisi quis paratus sit martyrium subire pro Christo, hoc est, exeremari per Heretico, quem admodum Hieronymus Sauonarola Praedicatorii ordinis Theologus, simul ac Propheticus vir olim apud Florentiam exultus est. Verum quoniam omnis potestas bona est, quia a Deo est, a quo sunt omnia & omnia bona, & licet utentibus aut patientibus aliquando mala sint vniuersitati tamen semper bona sunt, prouidente sic illo qui bene utitur, malis nostris. propter multitudinem enim delinquentium superinducit Deus Tyrannos, & peccata populi faciunt regere hypocritam. Quicumque igitur a domino constitutus est Episcopus in Ecclesia, dignum & iustum est obedire illi, & in nullo contradicere: qui enim Episcopo & Sacerdoti obedire contemnit, non illum, sed

1. Re. 8. Deum contemni, quemadmodum de contempторibus Samuelem ipse loquutus est, inquiens. Non te spreuerunt, sed

Exo. 16. me: Et Moses aduersus murmurantem populum ait, non aduersus nos murmurastis, sed aduersus dominum Deum

Nnm. 15. Non igitur inultus permanebit a domino, qui se contra Episcopum & Praelatum suum opposuerit, Dathan &

3. Re. 21. & 22. Abiron restiterunt Mosi, & terraviuos absorbit: Multi cum Chore conspirauerunt aduersus Aaron, & igne consumpti sunt: Achab & Iesabel persequuti sunt Prophe-

as, & canes comederunt eos: Egressi pueri, vt illuderent
 Heliseo, & vsu dilaniarunt illos: Ozias Rex contra Sa-
 uerdoes sacerdotum errogare ausus, leprosus factus est:
 Saul quia preter Samuelem Sacerdotum, principem sacrificii
 are presumpsit, regia unctione simul & prophetico spi-
 ritu priuatus a Deo, datus est spiritui malo. Infidele est
 scripturis sacris non credere: Impium est sacerdotes sper-
 nere, boni sunt Sacerdotes, melior Episcopus, super omnes
 sanctissimus summus Pontifex & princeps Sacerdotum,
 cui credite sunt clauces regni Caelorum, & commissa sunt
 secreta Dei, princeps qui dem secundum Deum, Pontifex
 secundum Christum, quem qui honorat, honorabitur a Deo,
 qui inhonorauerit, inhonorabit illum Deus, & unctionem
 euadere non poterit. ¶ Sunt adhuc in Ecclesia diuersa-
 rum sectarum populi, Monachi & Fratres & Anachorites,
 quibus vetus lex omnino caruit: Caruit etiam Ecclesia
 eo tempore quo fuit optima, nec tot ceremoniarum riti-
 bus implicata, qui hodie religiosorum nomen sibi soli ve-
 dicat, arduas profecto viuendi regulas, & officia sanctis-
 sima professi, laudabiliumque virorum sanctissimorumque pa-
 rum nomina, puta, Basilii, Benedicti, Bernardi, Augusti-
 ni, Francisci, & similia pre se ferentes: sed hodie pau-
 ci inter eos boni, ingens autem malorum turba. Siquidem
 hic tamquam in malorum omnium asylum confluit quos-
 cunque scelerum conscientia terret, qui ob legum vindi-
 ctam nusquam alibi tuti sunt, qui crimina commiserunt
 supplicio expianda, quos vite turpitudine abstraxit ad infa-
 miam, quos rebus suis, scortis, alea, ingluuia profusis, ac
 alienum ac turpis egestas mendicare compellunt: & quos
 laborem subterfugientes, spes ocii, ac fraudata cupidi-
 nis impatiens desperatio, aut circumueta iuuentus, aut
 iniusta nouerca, aut iniqui tutores huc impegerunt, quo-
 rum omnium agmen iungit simulata sanctimonia, cucul-
 latus habitus, & valida mendicitas, atque illud mare ma-
 gnum in quo cum ceteris piscibus habitant Leviathan
 & Behemoth, Cete grandia, bellue, & reptilia quorum
 non est numerus, de quo exiliunt tot Stoica simia, tot

3. Re. 8.

4. Re. 2

2. pa. 26

1. Reg.

13.

Sectæ
Manasti-
cæ.Qui ad
Monachorum
confluunt.Psalmi,
103.
Esa. 37.

insolentissima poscinumia, tot palliata medicabula, tor-
 cucullata monstra, barbigeri, funigeri, restiferi, saccoge-
 ruli, toripedes, lignipedes, nudipedes, atrati, nigrite, gri-
 sones, abichlamydes, versicolores, multipelles, lino-
 liti, retiarii, palliati, chlamydati, pulati, paludati, precin-
 cti, braccati, ac id genus aliorum turba histrionum. Qui cum
 de rebus humanis nullam fidem habeant reliquam, ob mo-
 strose vestis habitum creduntur illis diuina, hodieque sa-
 crum religionis nomen sibi soli usurpant, ac se Christi so-
 dales Apostolorumque contubernales iactant, quorum vita
 saepe scelestissima est, avaricia, libidine, gula, ambitione
 temeritate, petulantia, & omni scelere referta, sed religio-
 nis prae-textu semper inulta: Romanae enim Ecclesiae pri-
 vilegiis muniti sunt, & a iurisdictione omnium Ecclesia-
 rum exempti, quo plura illis impune liceant, cumque ipsi
 pro foro rei alios quosque ubique conueniant, ipsi tamen
 conueniri non possunt, nisi aut Romae, aut Hierosolymis.
 Horum vanitates & errores si mihi calamo explicandi fo-
 rent, non caperent omnes pelles Madian, eorum inquam:
 qui non pietatis causa professi sunt religionem, sed ven-
 tris gratia cucullam induerunt. Neque vero bonos offen-
 det hic sermo, quem de solis improbis dictum volo, qui
 sub pellibus agnitis sunt lupi rapacissimi, & in vestibus
 ouium astricta gerunt sub pectore vulpem, adeo dissimu-
 lantes artes fallaciae suae, ut nihil aliud professi videantur
 quam scenicam quandam hypocrisim, & merum quae-
 stum pietatis imagine personatum, dum pallido, vultu
 mentiantur ieiunia & obsequiis lachrymis profun-
 da a pectore trahunt suspiria, & mobilibus labris frequen-
 tes orationes simulantes, & gressu incessuque composito,
 gestibus tranquillis
 Obstupo capite figentes lumina terrae,
 Modestia sibi vendicantes, fucato habitu humilitatem, & su-
 spensa a collo cuculla, sanctimoniā foris professi, intus au-
 tem detestandos mores secum ferentes, atque cum inter haec
 sceleratissima quaeque nonnunquam committant, seruantur
 vincuntque religionis titulis, cuculla veluti clypeo cuncta

Fortunæ specula reperiuntur, & ab omnibus munda-
 nis periculis ciuilibusq; molestiis securi, panem ociosū
 & emēdicatū pro eo qui laboribus acquiritur vescētes,
 securi & sine sollicitudine dormiētes: hancq; tum Euā-
 gelicā paupertatē putāt in ocio & mēdicitate vesci alie-
 nis laborib⁹, cūq; summā humilitatē profiteantur, ince-
 dētes vili vestitu, vt rustici nudipedes, vt histriones, re-
 tiarij, cincti funib⁹ vt capti latrones, raso toto capite vt
 fatui, cuculla auriculis ac tintinnabulis tenus morioni-
 bus ac laruis carnis priuialibus quam simillimi, cate-
 raq; quæcūq; cōtumeliæ & abiectionis signa ppter chri-
 stū & religionē suscipere fateant: vincūtur ambitione,
 & omnem instituti sue rationē in arrogātissimos titulos
 referunt, ac Paranymp̄i, Rectores, Gardiani, Presi-
 des, priores, Vicarij, Prouinciales, Archimandritæ, ge-
 n̄rales vocari gloriātur, vt nullū homin gen⁹ tam vi-
 deatur primi loci appetens quā istud: nō desunt quē de
 istis p plura mala male dici possēt, Sed iā præcesserunt
 qui de ijs amplissimis maledictis cōcionati sunt, adeo
 vt nō solū multos p̄bos & integre vitæ vere religiosos
 patres, sed ipsas etiā s̄ctorū patrū bene viuēdi instituta,
 & regulas cōtēptui exposuerūt: quo circa nihil ego
 hic i suggillationes eorū dixisse volo, qui recte in p̄fes-
 sionib⁹ suis ambulātes, S̄ctorū illorū patrū vestigia se-
 quētes ad cumulū aspirāt perfectionis: fateor regulas
 & professiones illorū sanctas, fateor esse in hunc diem
 S̄ctos Monachos, sanctos Fratres mēdicantes, s̄ctos
 anachoritas, sanctos Canonicos regulares, tamē inter
 hoc plurimos infideles & reprobos, & apostatas, qui-
 b⁹ religionis professio deformatur, atq; hoc est propo-
 sitū nostrū, voluisse ostendere nullā vnquā cuiusuis re-
 ligionis p̄fessionē tam castā extitisse, in quam non ir-
 repserit erroris & malitię macula: siquidē & Angelos
 apostatas legimus, & primos fratres parricidas, pro-
 phetas reprobos, apostolos p̄ditores, & discipulos chri-
 sti p̄fidos, atq; inter romanos pontifices supra multos
 schismaticos, & reprobos, & etiā hereticos, aliquando

DE VANITATE

Ioānes
oſtau⁹.

etiam mulierem ad tanti apicis culmē cōſcendiſſe. quę
vocata eſt Ioannes oſtauus, rexitq; ſedem Apoſtolicā,
laudata ab omnibus, annos duos cum aliquot mēſibus
atq; diebus, & quod mulieribus in Eccleſia negatū eſt,
cōtulit ſacros ordines, promouit Episcopos, miniſtra-
uit ſacramenta, cæteraq; Romanorū pontificum axer-
cuit munera, & facta eius in Eccleſia nō fuerunt irita,
cōmuni videlicet errore faciente. ius, quo præualente
puto Eccleſiā tūc coactā multa diſſimulare quæ religio-
nis rigor alias non tulisset, adeo ne in religionib⁹ quic-
quam integrum, ſtabile, & perpetuum reperiri poteſt.
Quicunq; autē in Eccleſiam Dei ſectas introducunt, &
tanquā ſibi placentes quæſtus cauſa aut fictæ ſanctita-
tis gloria ſecedūt a Principe Romana Eccleſiā, ij tan-
quā Nadab & abiu alienum ignem offerentes ad alta-

Leui, x: re Dei, ab eo cōburētur. Qui vero elati & peruerſę ſen-
tētię excogitatis hēreſibus exurgere audent aduerſus
Eccleſiam Dei, cū dathan & Abiron voragine terrę ab-

Nume. 16. ſorpti, viui ſcendunt in infernū. Qui autē ſcindūt vn-
tatē religionis & chriſti mēbra diuidentes affligunt ec-
cleſiam Dei, eadem pœna qua hieroboam extermina-
buntur. Reliquum nunc quia apud Aegyptios primos

Amos 7 religionum auctores neminem olim ſacerdotē fieri ſoli-
cebat, qui priuſ ſacris non prius initiatus fuiſſet, atq;
Ars me- 16. in noſtra eccleſia receptum ſit, q̄ carens teſtibus papa
retricia eſſe non poſſit, prohibeanturq; ſpadones, eunuchi, &
caſtrati i Sacerdotes ordinari, palāq; videm⁹ vbicunq;
ſunt magnifica iſta tēpla, & Sacerdotū Monachorūq;
collegia, vt plurimū in proximo eſſe lupanaria. quin &
plurimę monialium & veſtaliū acbeguinarū domus
priuatę, quedam meretricularum fornices ſunt, quas e-
tiā monachos & religioſos (ne diffametur eorum caſti-
tas) nonūquā ſub monachali cuculla ac virili veſte in
monaſterijs aluiſſe ſcim⁹. Viſum eſt nō præter ordinē
de arte meretricia ſermonē hic ſubnectere, quam equi-
dē ad bene inſtitute Reipub. rationē, non ſolum vtilē
ſed & neceſſariā eſſe pleriq; ſapientiſſimi arbitrati ſūt

SCIENTIARVM.

83

Solon :

Corin
thie me
retrices
Meretri
cū tēpla

Venus
meretri
cie artis
iūētrix .

Aspasia
mere
trix .

Helio
gabal
metri
cie ar
tis fau
tor .

Uiam solon ille magnus atheniēsiū legislator atq; vn⁹ le septem sapientib⁹ Apollinis oraculo iudicatus (vt te
tes sunt philemon & meander) emptas iuuentuti me
etriculas comparauit, & prim⁹ Veneris pandemi tē
olū ex prostitutarum capturis dedicauit, lupanariaq;
nstituit, legem sanciuit, immunitate etiam meretricib⁹
cessa roborauit, tantē quoq; reuerentiæ habitæ sunt
neretrices in grēcia, vt cum porfes in Grēciam expe
litionem faceret, Corinthiē meretrices pro salute grē
cie in Templo Veneris supplicarēt: Mos quoq; is erat
apud Corinthios, vt de re magna supplicaturi Veneri,
meretricibus id committeretur: Meretricum Templo
constructa plurima apud Ephesū & aliud celebre ædi
ficarunt abydeni, p libertatem sibi ademptā meretri
cis opera recuperarunt. Ipse prēterea sapiens Aristo
teles nō dubitauit etiam meretrices diuinis honoribus
dignas, quādo hermiæ pellici sicut Eleusine Ceteri sa
tra fecit: Inuentum autem hui⁹ artis veneri tribuitur,
quæ iccirco etiā inter Deas relata est: hæc enim impudi
ca omnib⁹q; prostituta libidinibus, auctor mulierib⁹
in Cypro fuit, vt vulgato corpore quæstum facerēt: vn
de apud Cyprios, narrante Iustino, mos inoleuit, vt vir
gines eorū ante statutas nuptias in quæstū ad litus ma
ris pstituerēt dotem lucraturas: & pro reliqua pudici
tia veneri libamenta soluturas, apud babyloniose
tiā (teste Herodoto, cōsuetudo fuit vt qui rem domesti
cā cōsumpssissent, filias suas adigerēt ad quæstū corpo
re faciendū: verū aspasia Socratica meretrix vniuer
sam grēciam, vt scribit atheneus, meretricibus imple
uit, ob cuius amorem eiusq; ministras a Megarensib⁹
raptas ait aristophanes bellum Pelopōnesiacum a pe
ricle susceptū: Extulit autem hanc meretricandi artem
per multū imperator ille Heliogabalus, qui, vt testis est
Lāpridius, Iupanaria domi amicis, cliētibus, & seruis
exibuit, conuiuia dedit ad viginti duo fercula ingen
tium epularum, sed vt per singula conuiue coirent &
lauarēt, iuramētoq; adigebantur, quod voluptatem hāc

DE VANITATE

Helio-
gabalus
cōciona-
tus ad
meretri-
ces.

Senatus
cōsulta
futuato-
ria.

gudas.
Sanfon
solomō.

Cæsar
dictator

Sarda-
napalus
procul⁹.

perficere: Sæpe etiam meretrices a Lenonib⁹ cūctis redemit, & manumisit: e quibus meretricē quādā notissimā & pulcherrimā triginta argenti libris redemisse legitur: fertur & vna die ad omnes Circi & Theatri, & amphitheatri, & omnium Urbis locorū meretrices ingressus, & singulis aureum donasse. Aliquādo etiam oēs de Circo, de Theatro, de studio & omnibus locis & balneis meretrices collegit in edes publicas, & apud eas cōcionē habuit, quasi militarē, vocās cōmilitones, disputauitq; de generib⁹ schematū voluptatū: post cōcionē pronunciauit ijs quasi militib⁹ ternos aureos de nuntium: etiam matronis Romanis meretricari volētib⁹ non solum impunitatē, verū etiā immunitatem cōcessit, salariaq; ex publico erario meretricibus statuit: Etiam Senatusconsulta quædam amatoria & meretricia siue futuatoria inuulgauit, eaq; de nomine matris siue coniugis suę Semiramida iussit appellari: insuper & genera quædā libidinū adinuenit, quibus etiā Cyrenæ meretriculę (quæ Dodecamechana, quoniā in venereo vsu dodecim excogitasset modos, quibus incensori iucundius redderetur libidinis proluuium, cognominata est) numeros superaret, ac veteres omnes tribades, Hostias, aphias, Spinētrias, casaluadas, Casaritas, prostibulas, cæteraq; scortilla vineeret. Transeo Iudā Israhelitā, patriarcham scortatorem, & sanfonem populi Dei Iudicē, qui nō nisi scorta duxit vxores, ac Solomōnē Iudæorū Regē sapientissimum, qui greges meretricum pene innumerabilium habuisse proditur. Quin & cum Cæsarem dictatorem virum strēnuissimum hanc ob causam omnium mulierum virum nuncupatū: Tū & Sardanapalū Babyloniorū Monarcham, cæterosq; innumeros meretricū potentissimos patronos, ipse etiam Proculus Imperator in hac arte non postremam gloriam reportauit, quæ, vt testatur eius ad Metianum Epistola, ex captis centum Sarmaticis virginibus decem prima nocte iniuit: omnes autem intra quindecim dies constuprauit: Sed mai⁹ illo est quod poetæ narrāt

de Hercule, illū quinquaginta virgines vna nocte omnes Hercu-
mulieres reddidisse: Narrat etiam Theophrastus gra- les.
uis auctor herbulam quandam Indicam tante virtutis,
vt quidam ea comesta, ad septuagesimum coitum pro-
cesserit. Reliquum vero non parum hanc artem orna-
runt Sappho Poetria Phaonis adamatrix, & Leontium Sappo
Metrodori scortum, in Philosophia eruditissima, adeo Leontiu-
vt aduersus Theophrastum contra coniugium pro tuē-
do meretricatu libros ediderit: Accedit istis Sempro- Sempro-
nia Græce & Latine elegantissima: Nec prætereūda hic nia:
est Leæna Aristogitonis Atheniensis probatissime fi- Leæna,
dei scortum, quæ tota a Tyrannis vt amicum prode-
ret, tormenta omnia cum constanti silentio perpeſſa
est: Nobilitarunt præterea hanc artem Rhodope mere Rhode
trix Aesopi fabulatoris conserua quondam & contu- pe.
bernalis, quæ tantas opes meretricio quæstu conse-
quuta est, vt inter Mundi spectacula tertiam ordine
condiderit Pyramydem: sequitur hanc Laïs Corin- Laïs.
thia, quæ prærogatiua pulchritudinis insignis, Re-
gum duntaxat & Principum dignabatur amplex: ma-
xime vero hanc artem extulit messalina Claudij Cæ- Messali-
særis vxor, quæ lupanaria circumiens, etiam ancil- na.
lam nobilissimam e prostitutis die ac nocte, quinto &
vigesimo cōcubitu superauit: Et lassata viris, sed non
satiata recessit, quibus adiungere poterimus ex recēti-
re memoria Ioannam Ne pollitanorum illustrem Regi
nā, & plerasq; alius principes meretrices, & Palatia scor-
ta, si nuncupare ea tutum foret, quāuis vulgata fama no-
tissima sint, hoc ipso tamē a cæteris meretricibus discre-
ta, quod cōtra Heliogabali legē, nō in publicis lupanari-
bus vt Messalina illa Imperatrix, sed intra limina clācu-
lum futuunt, & quasi per insidias meretricātur. Adscri-
bamus liceat etiam Octauiani Augusti vtrāq; Iuliā, fi-
liam & neptē, tum & Populeam & Cleopatram Aegy-
pti Reginā, & alias nobilissimas meretrices: quin etiā
Semiramidis monarchiæ & Pasiphaes vetustissimas li-
bidinis exēpla: quarū hæc tanta libidine ardeat, vt non

DE VANITATE

**Heroes
ex mere
tricio &
adulteri
no cōcu
bitu.**

modo filium proprium in complexum sollicitaret, sed etiam equum usque ad coitum adamarit, illa vero Minois Regis vxor, se tauro supposuerit. Nolumus autem hoc loco illustrium meretricum cacialogum addere, sed illud præter, effidum non est, meretricos & adulterinos concubitus germinasse nobis splendidissimos heroas, puta Hercule, Alexandrum, Ismaele, Abimelech, Solomonem, Constantinum, Clodouesum Francorum Regem, & Theodoricum Gothum, Guilhelmu Normanum, Raymirum Aragonensem, Sed & qui hodie regnant & imperant Reges, pauci admodum ex legitimis matribus nati sunt, iam lenia habentur penes eos matrimonii iura, ut pro libito desponsatas, fustas, verasque vxores repudiet, mutent atque permutent, similiter & filios filiasque tot nuptiis & sponsalitiis copulant & recopulant, ut nescire cogamur, ubi verum cohereat illorum matrimonium: Exempla huius plura suppetunt, sed pauca quæ a proximis annis sese offerunt pro omnibus satisfaciunt: Nonne Ladislaus Polonus, accepta in vxorem Beatrice, cuius mutu Hungarie regnum obtinuit, tandem repudiata illa, superinduxit aliam ex Gallici pellicem? Nonne Carolus octauus Rex Francorum, repudiata Margareta Maximiliani Cesaris filia, illius sponsam rapuit & vorè sibi copulauit: quæ eandem postea Ludouicus duodecimus, repudiata sua, sibi consimili thoro coniunxit, consentientibus istis & adiutantibus regni Episcopis & pontificibus: quibus visum est pluris faciendæ iura acquirendæ Britannia, quàm iura obseruandi legitimi matrimonii: Et hodie adhuc nescio cui Regi persuasum audio, ut liceat sibi iam pl⁹ viginti annorum vxorem dimittere & nubere pellici: Sed ad meretrices reuertendum est, harum artes qui nosse velit, videlicet, quo ritu suam prostituunt pudicitiam, qua oculorum lasciuia, quo nutu faciei, quo corporis gestu, queis sermonum blanditiis, queis impudicis contrectationibus, quo exteriore habitu ac fuce sollicitent corruptores, ceterasque meretricæ artis varietates, illices, laqueos, stratagemata, apud Comœdiarum Poetas hæc requirat. Qui autem scire cupit, quo ritu, quo

delinimento, quo contuitu, quo affatu, quibus basiss, quibus suavis, quibus cōtractibus, quibus oppressuiculis, quibus affriktionibus, quib⁹ luctis, quo accubitu, quo cōstrictu, quibus motibus, quo impulsu, quo exceptu, quo recussu, qua Veneris protelatione, qua reciprocatione, qua instauratione, meretricius ludus sit explend⁹, in medicorum voluminibus traditum inueniet. Scripserūt præterea, libros de meretricibus, Antiphanes, Aristophanes, Apollodorus, Callistrat⁹: particulatim vero Laidæ meretris laudes scripsit Cephalus rhetor, atque Naidis meretricis laudes conscripsit Alcydamus. scripserunt præterea de fornicarijs amoribus, tam Græci quam Latini, Callimachus, Philotes, Anacreontes, Orpheus, Alceon, Pindarus, sappho, Tibullus, Catullus, Propertius, Vergilius, Iuuenalis, Martialis, Cornelius Gall⁹, & multi alij non tam Poetarum quam lenonum officio functi, sed hos omnes vincit Ouidius in Epistolis heroicis, & ad Corynnam dictatis, maxime vero de arte amandi, quæ verius de arte meretricandi, aut ienocinandi intitulasset, ob quorum æditionem, quod iuuentutem impudicis documentis corrupisset, ab Octauiano Augusto in meritū exilium ad Getas vsq; relegatus est: ipse etiam Archilochus Lacedemonius olim omnes amorum libros iussit excremari, & tamē hæc ars hodie adhuc a nobis legit, & ludimagistri hanc suis prælegunt discipulis, & æditis in eam scelestissimis commentarijs exponunt: quin & vidi ego nuper atq; legi sub titulo Cortosane Italica lingua editum, ac Venetis typis excusum, de arte meretricia dialogū vtriusque Veneris omnium flagitiosissimū, dignissimū qui ipse cū auctore suo ardeat. Prætereo hic & cōsulto quidē Cinædum & Pædiconū detestandā libidinem referre, & si illā magnus probet Aristoteles, ac Nero Imperator publico rhoro honestauit, quo tēpore paulus Apostol⁹ scribēs ad Rhomanos indignationē omnipotentis Dei illis indicit: Pluet enim super eos Domin⁹ laqueos, vt non effugiant, ignis & sulphur & spirit⁹ procellarum pars calicis eorum. In hos iubet Imperator in

Scriptor
ree artis
meretri
cie.

Rho. 1.

& 2.

Psal. 10.

DE VANITATE

furgere leges & armari iura, & exquisitis poenis, ultor
gladio, poenā irrogari capitalem: sed hodie igne extre
mantur, quam Moses in legibus suis crudelibus suppli
cijs extirpandā censit, & Plato a sua Repub. expellit, &
in legibus damnat. Antiqui etiam Romani hanc (testi
Valerio, & alijs) seuerissime punierunt. Exempla huius
fuerunt Q. Flaminius atq; Tribun⁹ ille a Caelio occisus
sed nos, honestis auribus parcentes, ab hac mōstrosa li
bidine & brutali spurcitia ad meretrices redeamus. Si
quidem omnib⁹ hęc libido infesta est, & nō est qui igni
alius aliquando non senserit, sed aliter vruntur scemi
næ, aliter viri, aliter adolescentes, aliter senes, aliter ple
bei, aliter procures, aliter pauperes, aliter diuites, qđq;
mirabilibus est, pro nationum & terrarum varietate, al
ter Itali, aliter Hispani, aliter Galli, aliter Germani. Ita
libidinis incēdio pro cuiusq; sexus, ætatis, dignitatis for
tunæ atq; nationis differentia sibi varios insaniendi rit⁹
diligente, virorum amor ardentior, sed scēminarū per
tinacior, amor iuuenum lasciuus est, & senum ridicul⁹
placere studet pauper obsequio, diues munerib⁹, plebe
cōuiujs, procures pompa & ludis, adoritur Pathicā in
geniosus Italus, dissimulato ardore, quadā adornata la
sciuia, illanq; æditis laudat carminibus, omnibusq; pfe
rens extollit. Si potiatur, zelotypus illam perpetuo recli
dit, ac veluti captinam obseruat. Si amore frustratus, de
recuperāda Pathica desperauerit, ad maledicta conuen
sus, illam infinitis conuicijs detestatur: p̄ceps Hispa
nus, ardoris impatiens, furibūdus irrequieta lasciuia in
ruit miserabilibusq; lamentis incendiū suū deplorās, Pa
thicam inuocat & adorat: si potit⁹ fuerit tandem, aut ze
lotypus perimit, aut satiatus ad mercedem prostituit: si
frui desperare cogatur, seipsum excruciat & mori desti
nat: lascius Gallus obsequio nititur, cantib⁹ & iocis
Pathicā oblectat: si captus zelotypia: mœst⁹ luget, si fru
strat⁹, lacessit contumelijs, vindictam minatur vinq; in
tantat. Si potitus fuerit tandē, negligit & aliam vrit: fri
gidus Germanus lente inardescit, accēsus arte instat &

donis prouocat, zelotypus liberalitatem cōtinet, frustra
tus contemnit, potitus refrigescit: fingit sese amare Gal
lus: ardorem dissimulat German⁹: amatum sese sibi per
suadet Hispanus: amare nescit absq; zelotipia Italus: a
mat iucundam, licet de formem Gallus: petit pulchram,
licet inertem Hispanus: mauult timidulam Italus: cupit
audentio rem Germanus: fit e sapiente stultus pertinaci
ter amando Gallus: rebus omnibus amando profusus, e
stulto tandē, sed sero fit sapiens Germanus: ob placēdā
amatā desyderiū, magna adgreditur Hispanus: vt ama
ta fruatur, maxima quāq; cōtemnit Italus. Quin huius
modi amorum libidinūq; passionibus irretiti, etiam ma
ximi viri multa prēclara facinora sēpissime negligunt,
& post terga relinquunt, cuiusmodi quondam in Ponto
Mitridates in Capua Hannibal, in Alexādia Cēsar, in
Grēcja Demetrius, in Aegypto Antoni⁹: cessat olim ab
opere Hercules propter Iolen: Achilles pugnam detre
ctat propter Pryseiden: moratur Circe Vlisse: moria
tur in carcere Claudius propter Virginiam: retinetur
Cēsar per Cleopatram, eadēq; exitio fuit Antonio: p
dūt sacrę literę propter fornicationē filiorū Seth cum
filiabus Cavn, prope vniuersum humanū genus diluui
extinctum: propter fornicationis impetum deletę sunt
sichem & domus Emor, & pene tota tribus Benjamin:
populus Israel propter fornicationem externarum fœ
minarum, quoties percussus est: & in seruitutem datus ē
ianq; propter vnius David regis adulterium, quāta stra
ges, peste, fame, & gladio facta est: propter fornicarios
amores, fœminarunq; raptus Thebani, Phocēses, Cir
cei, expugnati atq; deleti sunt: ipsunq; vt diximus, Pelo
pōnesiacum bellum a Pericle susceptū est, ac decennali
bello expugnatum Iliū, maximo toti⁹ Grēcja atq; Asię
detrimēto similes ob causas Tarquinius, Claudius, Dio
nysius, Hānibal, Ptolemeus, M. Antonius, Theodoric⁹,
Gotthus, Rodoaldus Lōgobardus, Childericus Frācus,
Aduincelaus Bohemus, atque Manfredus Neapolita
nus: mortem & patrię ruinam passi sunt, propter

DE VANITATE

Canam Iuliam Tangitanæ prouinciæ præfecti filiâ per Rhodericum regem stupratam, pulsâ Gotthis: sarraceni omnem Hispaniam occuparunt: Henricus secundus Anglorum Rex obstupratâ nurum suam Philippi Francorum Regis sororem a filio suo regno pulsus est: Propter virorum fornicationes indignatæ vxores Clytemnestra, Olimpia, Laodice Beronica, Frigiobunda & Blâcha ambæ Francorum Regina, & Ioâna Neapolitana, & plæræq; aliæ maritos occiderunt, eadem causa Medea, Progen, Ariadnê, Altheam, Heristillam, materno amore in odium verso, in crudelem filiorum cædem adigit: & posteris temporibus multæ adhuc mulieres maritorum supra in natos filios vindicarunt: Atq; ex mitissimis matribus, crudelissimæ Medæ & furibundæ Althææ, & impiæ Heristillæ factæ sunt. ¶ Verum quia Lenonû & Lenarum suâsu, consilio, & opera cõmittunt meretrices & scortatores, vt plurimû scelera sua, ipsam lenociniorum artem prosequamur: Nam sicut Meretricatio ars est prostituendæ propriæ pudicitie, sic Lenocinium ars est oppugnandæ & prostituendæ pudicitie alienæ, quæ tanto quidem maior est meretricia, quanto sceleratior: tanto potentior, quanto ipsa est plurium artium fætelitio constipata: tanto autem perniciosior, quanto ipsa plures ceterarum artium, ac sciëntiarum disciplinas amplectitur, quas aranearum instar irrepens quicquid in singulis artibus, & disciplinis vsquam est veneni, id totum e singulis haurit: Inde sua telâ contextens, nō quidem quales aranearum telæ quæ, dimissis auib⁹ nō nisi muscas capiunt, nec etiam cuiusmodi illa venatorum ingentia retia, quæ grandiores beluas retinent, pusillas astutioresq; bestiolas elabi sinunt, sed vincula necit tã fortia, tanq; solida vt nulla puella, nulla mulier, tam sit simplex siue prudens, tam constans siue pertinax, tã verecunda seu timidula, tam potens siue pusilla, si semel aures præbeat Lenæ, non illico capiatur & hereat: Astutia vero ea est, quam nulla vicit muliebris prudētia, a quarum tēdiculis nulla puella, nulla matrona, nulla vidua,

Ars lenonica.

nulla vestalis euadat in demnis: cui⁹ inermis militia plu-
 rimum mulierum pudicitiam prostermit: quam vllus vnq̃
 quātficunq; maximus exercitus: Illius technę, fraudes,
 doli, versutię, astus, eiusmodi, quę tradere nullus sty-
 lus sufficiat, nullum equare possit ingenium, cunq; hæc
 ars plurimos vtriusq; sexus habeat professores, tamen
 paucos admodū consummatos dedit magistros, nec mi-
 rum: nam licet tos sint lenociniorum genera, quot artifi-
 & disciplinarum, iccirco absq; omnium cognitione per-
 fici non potest: Oportet ergo perfectum & consumma-
 tum lenonem lenamue omnisciū esse, nec ad vnam solē
 disciplinam velut ad Arctīcam stellam tantum respice-
 re, sed omnes amplecti, eam artem professus, cui ceterę
 omnes disciplinę seruiunt & famulantur. Est enim cer-
 ta quædam omnium scientiarum seruitus lenocinio fa-
 mulantium: Nam huic imprimis Grammatica scriben-
 di & loquēdi disciplina amatorias largitur epistolas, il-
 lasq; effiētis amatoris salutatiunculis, præcatifculis, la-
 mentatiunculis, aliectatiunculis dictare docet, quarū ex-
 empla pleraq; ex recentioribus Aeneas Syluius, & Iaco-
 bus Cauice⁹, & pleriq; alij reliquerūt: Versū est alia quę
 dam Grammaticę ratio de modo occulte scribendi ceterū
 Archimenidæ Syracusano legimus apud Aulum Geliū,
 de quo artificio ante paucos annos scripsit Trithemius
 abbas Spanheimensis duo ingeniosa volumina, quorū
 vnum nuncupauit Polygraphię, alterum Steganogra-
 phię: In quo posteriore tam securos secretosq; ad quan-
 tamcunq; etiā distātiā explicandi anni ritus modosq;
 tradidit, quib⁹ nec Iunonis omnisicia zelotypia, nec Da-
 naes arctissima custodia queat resistere, nec quę oīa per-
 uidens centoculi Argi vigilantia queat explorare. Ars
 profecto nō tam necessaria regibus quam Lenonib⁹ &
 Amantibus omnibus commodissima. Succedit huic pro-
 xime Poësis, quę suis lasciuis rythmis atq; fabulis, ac Poësis
 amatoris Bucolicis, epigrammatib⁹, epistolis, & præce-
 ptifculis, comœdiis, atq; ex penitissimis Veneris arma-
 riis depromptis lasciuis carminibus, lenocinio functa

Scientiæ
 Lenocin-
 io fa-
 mula f.
 Gram-
 matica.

D E V A N I T A T E

Rhetorica.
Historia

pudicitiam omnem subuerit, ac adolescētiā bonam in-
 dolem moresque corrūpit. Vnde Poetæ inter Lenones
 principatum fere obtinuerunt, e quorum numero apud
 Priscos peritiores extitere illi, quos superius in arte me-
 retricia nūcupauimus, Callimachus, Philetēs, Anacreō-
 tes, Orpheus, Pindarus, Alceō, Sappho, Tibullus, Catul-
 lus, Propertius, Vergilius, Ouidi⁹, Iuuenalis, Martialis.
 Et hodie sunt adhuc Poetę q̄ pestilētissima carmina scri-
 bunt: Post istos vero non infimū inter Lenones locū sibi
 vendicāt Rhetores, fraudulētārū blāditiarū, & persua-
 sionum artifices, illaque Lenarum felicissima, cui pro-
 pria est dea Suadela. Superiorem tamen istis locū possi-
 dēt Historici, illi pręcipue qui amatorias illas Historias
 contexuerunt, Lanceloti, Tristamii, Euralis, Pelegri-
 ni, Calisti, & similium, in quibus fornicationi & adulte-
 riis a teneris annis puellæ instituunt & assuescūt, neque
 vero machina quæuis ad oppugnandum cum matrona-
 rum pudicitiam, tum virginum ac viduarū castimoniā
 validior quā lectio lasciuę Historiæ: nulla tā bonæ indo-
 lis scēmina, quę hac ipsa non corrumpatur, mirūque pu-
 tarim si aliqua reperiatur aut mulier, aut puellatam exa-
 ctæ castitatis siue pudicitia, quæ ex eiusmodi lectioib⁹
 & historiis peregrina libidine non sæpe ad furorē vsque
 accendatur. Atque tamen quę in iis libris plurimum edo-
 cta puella est, quæque horū iacere scit dicteria, & ex ho-
 rum disciplina cum procis in multas horas facunde con-
 fabulare, hæc demum est probe aulica. Per multi autem
 Historici, Lenones extitere, quorū nomina obscura sūt:
 multi etiam inter præclaros scriptores istis operam na-
 uarunt, cuiusmodi ex recentioribus Aeneas Syluius,
 Dantes, Petrarca, Bocatius, Pontanus, Baptista de Cā-
 posregoso, & alter Baptista de Albertis Florentinus:
 Item Petrus Hedus, & Petrus Bembus, Iacobus Caui-
 ceus, & Iacobus Calendrus Mātuanus, & multi alii in-
 ter quos tamen Ioannes Bocatius, superatis omnibus,
 Lenonū palmā sibi lucratus est. in iis maxime libris quos
 centum nouellarum intitulauit: Cuius exempla & tra-

itiones nihil aliud sunt, quæ calidissima lenociniorum stragemata. Iam vero, vero quando honestatis ac religionis Dialectica timida et arguta lenociniis adiumenti præstant, ipsa apud Ovidium Myrrhae fabula palam facit: Proinde nunc Mathematica et Mathematicis disciplinis Arithmetici ludi lenociniis commodi sunt: & Musica ipsa non minima lenociniorum clientula est, quæ vocis gratia & pestilentibus cantionibus instrumentorumque voluptariis modulis, libidinis incentiua, in omnem lasciuiam, & corruptionem animum molit, mores subuertit, luxuriæ concupiscentiam affert, & validissime incutit: Cui accedit chorearum & saltationum commoditas. ubi cum Pathicis libere loqui licet, & palpitare, oscula, basia & suauia figere, & impudicis manibus quam velis correctare, & non raro ad latebras confugere: Nec deest a lenociniis Geometricus Architectus, qui scâsili machinula per impluuium, vel fenestram sub noctu congregiatur amatae, quique adulteratis clauibus similibusque, ceu, quale Dædalus fabricauit Pasiphae, ingeniosis adulteris obsequatur, Iamque etiam in picturis legunt quæ literas nesciunt mulieres, plusque ex illis intelligunt quam aliæ ex literis conspiciunt, dum intra cubilia nusquam non videant, quod cum scelere & flagitio æmulentur, nec minus per oculos atque per aures animus corrumpitur: Tam enim hi ad animum penetrant, atque illæ, nec minus lasciuis imaginibus quam rerum præsentia homines ad libidinem inuitantur: cuius rei argumenta sunt Venus Gnidia Praxetelis opera in templo stuprata, eiusdemque artificis Cupido abs Alchida Rhodio adolescēte corrupta & quæ refertur ab Aeliano Fortunæ statua abs Atheniensi iuvene tam ardentem adamatam, ut cum emere prohiberetur, apud eandem expiraret: Terentius etiam in Eunuchō introducitur adolescētem ad libinē incēsum, cū vidisset tabulam, in qua depictū fuerat quomodo Iupiter per aurem impluuii corruerit Danaen: ideoque non immerito Aristoteles poenā publicā statuit Pictoribus qui talia Proponunt oculis multitudinis

DE VANITATE

Sap. 14 quib⁹ libido inflammatur: neq^{ue} vero sine causa dicit Sa-
piens, picturę & statuariae artes inuētas esse in tentatio-
nem animę hominum, & indecupulam insipiētū, & cor-
Diuina ruptionem vitę. Accurrunt nunc Astrologi, Cheiroman-
torię ar- tes, Geomantes, Somniatores, Ominatores, Aruspices,
tes, Augures, reliquisq^{ue} diuinorum populus, qui omnes
Lenonum officio fungentes, suis fallaciis ac versipellis
astutię fraudibus

Spondent illicitos amores consilientq^{ue}.

Non raro scelestissimas conglutinant nuptias, min⁹ ra-
ro bene pactas dirimunt in adulteria. Ab ipsis Lenonib⁹
non modo mulieres, sed, quod pudēdum est, viri etiam
amorum & cōiugiorum suorum auspicia petunt, & spē
potiundę Pathicę puellę capiunt, & pro illorum non tā
stulto quam impio hortatu sese cōnubiis iungūt vel exi-
munt. Ceterum etiam ad tam insanam credulitatē ple-
riq^{ue} inducti sunt, vt putent Astrologicis imaginibus &
horarum obseruationib⁹ amorē cogi posse, sicut de istis
Theocritus, Vergilius, Catullus, Ouidius, Horatius, Lu-
canus, & multi alii nugaces Poetę cecinerunt, atq^{ue} ipsi
Astrologi Poetis non minus mendaces, auctores in suis
Electionum libris, statis canonibus tradiderūt: quo vno
profecto Lenociniorū obsequio, Astrologi omnes & di-
uinatores nō minimum faciunt quæstum, quibus in ad-
iutorium proxime sese offert Magia,

Quę se carminibus promittit soluere mentes

Quas velit: ast aliis duras immittere curas

De qua etiam apud Lucanum:

Carmine Thessalidum dura in præcordia fluxit

Non satis adductus Amor,

Et apud Horatiū Canidia, apud Apuleium Pamphi-
lę maleficę suos amatores astringunt, & in Calisti Tra-
gocomœdia Cœlestina lena Melibœam puellā accēdit.
Amato- Accedūt iis etiam veneficia & philtrea amatoria pocula,
ria pocu- sed amodum periculosa, vt pro amore nonnisiq^{ue} mortē,
la. aut grauem aliquem morbum inducāt. Horum haustu
mortu⁹ est Lucullus & Lucreti⁹, sed dilucidis intervallis

sensum mentemq; amisit. Legimus etiam mulierem quādam quę amatorio poculo hominem occiderat ab Areo pagitis absolutam, quia amoris causa hoc commiserat: Sed nulla lenociniis accommodatior ars quā Medicina, quę cōcupitem Venerem a quavis Pathica puella facile **Medic.** obtinet, dum pollicetur, resarcinato Hymenęo, amissam virginitatem restituere, papillas ne excrescāt, cohibere: vterum prohibere: sterilitatis venena in longā securāq; libidinem ministrans, aut quassata spina cōceptū semen eiicere docens, vt canit Lucretius:

Idq; sui causa consuerunt scorta moueri,
Ne complerentur crebro, grauidęq; iacerent,
Et simul ipsa viris Venus vt concinnior esset.

Quo vno Medicorum beneficio iam multę matronę simul & puellę aulicę, etiam dominę secure futuunt, faciunt ad hanc rem etiam vetularum incrustatiōes, & reliqui mereirantium mulierum fuci, qui apud Medicos in libris de decoratione passim traduntur docenturq;, quibus noxias meretricum merces vēdibiliōres reddāt, quę iccirco sacre literę vocant vnguenta meretricia, & cum istis alia permulta pharmaca libidinis incētiua, cuiusmodi ope gloriatur Ouidius ad nouenarium numerū se inscēdisse, & Theophrastus scriptam reliquit plātam quandam ad septuagesimum coitum vires extendentē. Iam vero nullum lenocinium oportunum tempestiuūq; magis quam quod Medicinę prętextu peragitur: nullę siquidem dom⁹ tam clausę, nulla monasteria tam reclusa, nulli carceres tam custoditi, quę non admittant quęue excludāt lenonem Medicum, e quibus (teste Plinio) etiam in Principum domibus adulteria perpetrata sunt vt Eudēmi in Liuiā Drusi: & Vectii Nalēti in Messalina Claudii. Et ne quis Philosophos lenocinio iūtiles putet, **Philoso.** ipse Cyrenaicorum magister prohibet Aristippus, cui **phi.** quum essent apud Laidem nobile scortum frequens cū aliis riuatibus consuetudo, gloriabatur, quod ipse haberet Laidem, quum alii a Laide haberentur: quūq; illi sua bona perderent, ipse gratis luxuriaretur. Sic mere-

DE VANITATE

trix Philosophū illū habuit pro Lenone, cuius exemplo & auctoritate omnem iuuetutē ad se traheret, nec satis fuit aristippo sese meretrici Lenonē exhibere, sed etiā docere publice libidines cōcepit, illasq; de lupanari ī scholas transtulit. Reliquum nūc & Mechanicę artes perplures lenociniorū vicem obtinent, inter quas Phrigia artificia, nendi, texendi, suendi, cæteraq; muliebria exercitia principatū tenent, quorum prętextu Lenæ dum linū, filiū, vitas, tvaras, corollia, cestes, loculos, cheirothecas circumferunt ex iuueculis olim meretricibus iam vetulæ mercatrices effectę, Pathicas puellas ijs rebus facile allectant, & colloquendi oportunitatem capiūt, quibus tñ adfunt subsidio lotrices, quib⁹ permissum est domos libere ingredi, & filias ancillulasq; absentibus matribus ad linthea abducere; adfunt etiam mendicę quę eleemosynarū pietate obseruant iannas, deferunt referūtq; plena lenociniorum, & nuncia, & literas,

Artes
Mechanica.

Iuuenasatv. 3.
Nobilium exercitia.
Venatio

Nautæ.
Epulæ.

Et ferunt ad nuptam dona quæ mittit adulter. Proinde etiam & virilia nobilium exercitia lenocinifis accommoda sunt, ut equitia, quę torneamēta vulgo vocant, ludiq; militares, quorum astu Romul⁹ olim rapuit Sabinas. Iamq; etiam Venatio o quoties in sylvarū latebris nobilium potentunq; adulteria cōsiliauit. Lufit hoc perpulchre Vergilius ī Aenea & Didone a venādī oportunitate, delapsu comitum occasione capta: Ipse etiam Iupiter vsus est Lenonibus pastorib⁹. Proinde, & Nautę quid conferāt lenociniis, ipsæ Venetię testabunt: Quin etiam lautę coquinarum Epulę, opiparaq; conuiuia lenociniorum vicem tenent, ut eleganter in suis Aeneadibus expressit Vergilius:

Postquam prima quies epulis mensq; remotæ,
Grateras magnos statuunt & vina coronant:
Hic regina grauem gemmis auroq; poposcit
Impleuitq; mero pateram, celebrare fauentes
Dixit & immansum laticum libauit humorem
Primaq; libato summo tenus attigit ore,
Tum Bitæ dedit increpitans, ille impler haurit

Spumantē pateram, & pleno se proluit auro
Post alij procures Tiris, Troesq; sequuntur,
Nec non & vano noctem sermone trahebat
Infelix Dido, longunq; bibebat amorem.

Sunt adhuc quæ prætereo p multa Lenociniorū arti-
ficia, sed hæc omnia vicit aurum, quo si Alchymistæ no-
bis, vt pollicētur, satisfacere possēt, ipsi profecto Leno-
cium futuri sunt omnium inuictissimi: potentissimum
enim lenocinium in auro atq; pecunia est,
Scilicet vxorem cum dote fidenq; & amicos
Et genus & formam Regina pecunia donat.

Auro placatur zelotypus maritus, auro mollitur inexo-
rabilis rivalis, auro accuratissimi vincuntur custodes, au-
ro quæq; ianua pāditur, auro omnis thalamus conscen-
ditur, auro vctes & saxa, & insolubilia matrimonij vin-
cula franguntur. Quid mirū quod auro virgines, puel-
æ, matronæ, viduæ, vestales veneunt, si auro Christus
pse venditur? Deniq; hac lenociniorum duce, plurimi
ib infima sorte ad summum prope nobilitatis gradū
conscenderunt: prostituit hic vxorem, factus est Sena-
tor: prostituit ille filiam, creatus est Comes: hic aliam
quamuis matronā in adulteri Principis sollicitauit am-
plexū, mox amplo stipendio dignus fit regius cubacula-
rius: alij ob desponsata Regia Scorta spectabiles facti
sunt, publicisq; muneribus præfecti, eisdem artib; abs
Cardinalibus & Pontificibus multi multa perpingua
enātur beneficia, nec est via vlla compendiosior. Quā-
m autē lenocinijs ipsis cōducatur religio, ipsa pauline
astissimæ inflexibilisq; matronæ historia ab Aegisippo
descripta testatur, quam Iudæi Sacerdotes cuidā Eque-
stris ordinis adolescenti pro Anube deo prostituerunt.

Quid etiam in istis posset auricularis nostra confes-
sio, ipsa tripartita indicat Historia: Nec desunt mihi, si
referre velim, cognita recentia exempla: Habent enim
acerdotes, monachi, fraterculi, moniales, & quas vo-
cāt sorores, specialē lenociniorū prerogatiuam, quum

Aurum
caput le-
nocinio-
rum.

Orati⁹.

Lenoni-
ca arte
multi
eucti,

Confes-
sio arti-
cularis.

DE VANITATE

Illis religionis prætextu liberū sit quocunq; peruolare,
 & quibuscunq; quantum & quoties libet sub specie vi-
 sitationis & cōsolationis, aut cōfessionis secreto sine te-
 stibus loqui, tam pie personata sunt illorū lenocinia, &
 sunt ex illis quibus pecuniam tetigisse piaculum est, &
 nihil illos mouent verba pauli dicentis: Bonū est mu-
 lierē nō tāgere, quas illi nō raro impudicio cōtrectant
 manib⁹, & clanculū cōfluunt ad lupanaria, stuprant sa-
 cras virgines, viciant viduas, & hospitum suorū adulte-
 rantes vxores, nonnunquam etiam, quod ego scio & vi-
 di, Iliaci prædonis instar, abducunt, & platonica legi-
 cum popularibus suis cōmunes prostituunt, & quarū
 animas lucrari debent Deo, illarum corpora sacrificā
 diabolo; aliaq; his multo scelestiora & quæ nefas est e-
 loqui insana libidine perpetrant: interim castitatis vo-
 to abunde satiffaciētes, si libidinem, si luxuriam, si forni-
 cationē, si adulteria, si incestū verbis acerrime incestē
 detestēturq; & de virtute loquuti, Clunes agitent, Se-
 & flagitiosissimi lenones, scelestissimeq; Lenæ sepe su-
 illis religionū pellicibus delitescunt: Tales habent aulicę
 dominæ plerūq; sacrorū suorū mystas, & aulicarum
 nuptiarum scortationunq; Cōsultores. Iam vero etiam
 lenocinijs militant Leges atq; Canones, cum in potētē
 fauorem pro iniquis nuptijs pugnāt, & iusta matrimo-
 nia dirimūt, sacerdotesq; sublati honestis nuptijs, tu-
 piter scortari compellunt, malueruntq; illi legislatores
 sacerdotes suos cū infamia habere cōcubinas, quā
 honesta fama vxores, forte quia ex cōcubinīs prouer-
 tus illis est amplior: de quo legim⁹ gloriatum in conu-
 uio quēdam Episcopū, habere se vndecim milia face-
 dotum cōcubinariorū, qui in singulos annos illi auri
 pēdant, Extabat olim Romę in tēplo Veneris dnabi-
 tabulis exculptū Senatuscōsultū, & lex futuaria sco-
 tatoribus & Lenonib⁹ admodū fauorabilis, quā ap-
 petrum crinitum in hæc verba latā legimus. In prin-
 tabula cōtinebātur iura Visundi, Cōsectandi, susurra-
 di, Gestuendi, subtrudendi, salutandi, Confabulandi

I. Co. 7.

Iuuenā.
satv. 2.

Leges.

Lex fu-
tuaria.
Cri. de
honestā
discipli-
lib. xi.
cap. x.

Precādi,perpetuo. Interdiu. Futuarijs per missa ex me
 sunt. Ex aede, foramine, horto, postico, impluvio cun-
 sta hec cōmoda nemo homini prohibento: fidem, cōsi-
 lia ferunto: seruāto auxilium operamue danto: In alte-
 ra tabula erat: Sub noctu vota tractanto: percussa, iura-
 menta, lamenta admiscento: sollicitanto verecūdiam,
 timorem amouento, tristitiam supprimūto, tempori lo-
 coue obsecūdāto, occasione ne vnquā cedūto, internu-
 tias Epistolas seccudnnto. ijs spem, voluntatē, expecta-
 tionem, necessitatem, misericordiam adlectanto, inse-
 runto: fraude, vi, dolo, ostētatione attemperate vtūtor:
 prudētiā, tacuitatem habento, tenēto, gestāto: ex pathis-
 ca quicquā sempiternā quasi stipem & pign⁹ capiūto:
 eius permissu aduehunto, nouam querūto, astuue pō-
 paue grādiānimem nobilem insectātor, notas cōiectu-
 ras rectius nouāto. Erat etiā Lycurgo lata Lex: Si quis
 etate prouectior, ac nuptijs intempestiuior puellulam
 primæ pubis duxisse, huic integrum esset ex adolescen-
 tibus aliquem deligere, qui venere potētior pręcurrēs,
 feracem vterum generoso semine impleret, modo ipsū
 quod natum esset mariti assereretur. Erat & solonis lex
 quæ similiter permittebat vxorib⁹, si mariti in rem Ve-
 neream ignauiores essent, ex necessarijs vnū aliquē si-
 bi dispicere, qui cum colluctarētur nec iccirco alienum
 fici quod nasceretur: Nitto quot sunt & cognoscūt mu-
 ieres in hūc diē etiam ex nobilioribus, quæ quotannis
 ex tero semine grauidę natos filios maritis supponūt,
 rursusq; post dactum sedeunt ad alternam adulterorū
 satietatem, nequiores M. Agrippæ Iulia, quę nisi plena
 nauis vectorem nō recipiebat: atq; surrexit his temporib⁹
 ex Theologorum schola inuictus Hereticus, qui
 has Lycurgi & solonis Leges assereret, licere etiā in ec-
 clesia, Martinus Lutherus: quod vos ideo scire volo ne
 putetis nō etiā theologos esse Lenones. Ipsa siquidē sa-
 cra bibliorū eloquia (si fas est dicere) lenociniorū stra-
 tagemata habēt, vt ī focu ruth, & in Ionadab quę vo-
 cat scriptura virum prudentem, atquæ in Architophel

Lycurgi
lex.

Solonis
lex.

Iulia
Agrippæ

Ruth. 1.
2. Re. 13.

DE VANITATE

- Gens. 12.** potenti consiliario manifestum est. Quin & abraam, cū esset illi vxor Sara pulchra & inuenis, & peregrina rētur apud Aegyptios, ait illi: Noui quod pulchra sis mulier, & cum viderint te ægyptij, dicent, vxor illius est, & interficient me, & te reseruabunt: dic ergo obsecro, quod soror mea sis, vt bene sit mihi propter te, & viuet anima mea ob gratiam tui, & ita tandem sublata est Sara in domū Pharaonis, & abraam bene visi sunt.
- Gens. 20** ppter illā: Eodem stratagemate apud Regē Palæstinorum Abimelechusus est vtriusq; Regibus, sed diuersis tēporib; coniugem suam ad cōcubitum vsq; permittens: fecit idem abraæ fili; Isaac: atq; ita etiam sanctorum exemplis ars lenociniorū illustrata est: proinde a
- Gens. 26** Dii lenones & Sapiētissim; viris & theologis, a Principibus, ipsiq; reheroes, ligionis capitibus culta & cohonestata: Lenones fuerunt Pan deus, atq; Mercuri; ipseq; puer Cupido: Lenolatores: fuit heros ille Vlysses: Leno fuit Legislator lycurgus, & sapiens ille Solon, qui primus lupanaria ædificauit, & meretriculas inuentuti pstituit. Sed & recentiorib; temporibus Sixtus pōtufex maximus, Romæ nobile admodum lupanar extraxit: leno fuit imperator ille Heliogabalus, qui domi suę meretricum cohortes aluit, amicisq; & seruis exiuit: Iam vero etiam Reginarum cæterarumque Principū & Dominarum nonnunquā id cure est, atque Regū matres nōnūquam filiorum suorum lenę sūt: neq; præterea optimates magistratusque id officij abhorrēt, quippe lenones olim fuerunt Corinthij, Ephesij, abvdēni, Cyprij, Babilonij: & multi alij magistratus, qui i ciuitatib; suis lupanaria cōstruūt, fouētq; nōnihil ex meretricio quæstu etiā grario suo accumulantes emolumentū, quod quidē in Italia non rarū est, vbi etiam Romana scorta i singulas hebdomadas iuliu na scorpēdēt Pontifici, qui census annus nonnunquā viginti milia ducatos excedit, adeoque ecclesie pcerū id munus est, vt vna cū ecclesiarū prouentib; etiā lenociniorum numerē mercedē. Sic enim ego illos supputantes.

aliquādo audiui, habet, inquires, ille duo bñficia, vnū
 curatū, aureorū. xx. alterum prioratum, ducatorum. xl.
 & tres Putanas in Burdello, quę reddūt singulis hebdo-
 madibus Iulios, xx. Jam verò nihilomin⁹ Lenones sunt **Episco-**
 Episcopi illi & officiales, qui censum pro concubinato a **pi & of-**
 Sacerdotibus quotannis extorquent, idq; tam palam, vt **ficiales**
 apud plebem ipsam in Prouerbiū abierit illa eorū cō- **lenones.**
 cubinaria exactio, siue lenocinium, quo dicunt, habeat
 vel non habeat, auram soluet pro concubina, & habeat
 si velit. ~~Sed in regno auaritię nihil turpitudini ad scri-~~
~~bitur, quod lucrum pariat.~~ Mitto tollerantię commen-
 tum, quo certa pecunia Episcopis soluta, absentis mari-
 ti vxor præter adulteris, vt dicunt, offensam, alteri coha-
 bitare permittit, quæ omnia tam manifesta sunt atq; fre-
 quentia, vt nescire cogamur, Episcoporum ne impudē-
 tia, an plebis patientia hæten⁹ fuerit ineptior, vt tandē
 opus fuerit Germaniæ Principibus inter cætera natio-
 nis illi⁹ grauamina hæc quoq; deferre, ex quib⁹ quæ hic
 filētio premuntur, elicere poteritis. Eiusmodi itaque pa-
 tronos habet ars lenonia, quiq; tueantur artem meretri-
 ciam, cui in hunc vsq; diem, pro dolor in Christiana Re-
 pub. locus est, & in ciuitatib⁹ publica Theatra, immuni-
 tates, & stipēdio cōcessa sunt, vnica illa contra diuinas
 leges atq; ipsum Dei verbum humana ratūcula, siue po-
 tius lenonio commento militante, qua inquiunt, vt iuue-
 tus egesto illic libidinis impetu, pectora conari desistat.
 Tolle autē e Repub. meretrices, cuncta stupris, incestis
 adulteris permiscuntur, nulla matrona integra rema-
 nebit, nulla vidua pudicitia scolumis persistet, vix virgi-
 nes ac vestales inuiolatę seruabuntur. hinc tandem
 impossibile esse concludunt, Reipubli. tranquillitatem
 sine meretricibus posse consistere, sine quibus tamen
 populus Israel olim per tot sēcula continentissime du-
 rauit, sicut præcipit illis Deus: Non erit meretrix, neq;
 scortator in filiis Israel: atque præter ea hæc spurcities
 olim etiam sub religionis specie Ecclesiam insilist, ac Ni **Deu. 23**
 colaitarū heresim propagauit, qui ob vitandā zelotypiā,

DE VANITATE

- vxores** prostituiebant, ac veluti Platonica lege cōmunes habendas docebant. Quicumq; autem Principes, Iudices, & Magistratus lupanaria fouent, siue quouis modo permittunt, etiam licet ipsi non scortentur, dicitur eis a Domino quod ait Psalmista: Si videbas furem, currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas, hæc fecisti & tacui: existimasti inique quod ero tui similis? sed arguam te & statuam contra faciem tuā.
- Medicinas.** ¶ Pertinet ad Rempub. simulatq; ad religionem, etiam pauperum & egrotantium rationem habere, ne quis delinquat propter paupertatem, & furetur, aut mendicando circumiens, contagiosæ pestis calamitate ciues influat, aut fame pereat in opprobrium humunitatis, quæ propter pauperum xenodochia publico ære, insigni pietate pluribus in locis instituta sunt, & priuatis diuitum eleemosynis indies locupletata. Puplice enim mendicare & circumire ciuitates ab initio semper vbiq; gentium omnium legib⁹ prohibitum fuit: Nam in vetere Legge Iudæis a Mose præceptum est, omnino egenus & mendicus non sit inter vos. In lege etiam Romana de validis mendicantibus, arcte statuit Iustinianus Imperator, vt si quis laborare potēs eleemosynis se imisceat, captiuandus sit, & in seruitutem redigēdus. In lege autem Euangelica præcepit Christus, quod superest dandum pauperibus, vt null⁹ mendicus, neq; egenus in plebe remaneat, sed fiat equalitas, sicut scribit Paul⁹ Corinthiis inquiēs: Vestra abundantia illorum inopiam suppleat, & vt illorum abundantia vestræ inopiæ sit supplementum, & fiat equalitas, sicut scriptum est: Qui multū habuit non abūdauit, & qui modicum, non minorauit, & ad Ephesios scribens ait: Qui furabatur, nam non furatur: magis autem laboret operādo manibus quod bonum est, vt habeat vnde tribuat necessitatem patienti. Idē & Thessalonicēsis iubet laborare manib⁹, & operam dare, vt obundent: tanquam decretum illis statuēs, vt qui nolit operari non manducet, secus autē agētib⁹ communionem fidelium præcipiens subtrahendā, atq;
- psal. 46**
- Deu. 15.**
- Mat. 19**
- 2. Cor. 8**
- Ephe. 4**
- 1. Tes. 3.**

in Epistola ad Timotheum cōdemnat eos qui mēdicita-
tis quæstum, arbitrantur pietatem. Ipsa etiam canonica
Pontificum decreta, solis illis pauperibus erogādas elee-
mosynas decernunt, qui laborare nō possunt, quoscūq;
alios illas accipientes, inter prædones, fures, latrones,
& sacrilegos cōmunerant, ijs itaq; auctori-⁹ docemur,
nō tam paupertati cōdolendū, quā mendicitatem ipsam
detestandam. Artes vero quas pro explendo mendicita-
tis quæstu excogitarunt, ab omnibus execrande sunt,
dum malunt ante templorum fores in humane naturæ
iniuriam, & contra diuinam legem lethale frig⁹, dentū
stridores, vrētes æstus, ingentesq; cruciatus, vt vix mor-
tem ipsam excludāt, spontanee perpeti, quā in xenodo-
chijs pauperū stipe contenti degere, & malis suis mede-
ri: Quodq; magis exegrandum, est, inter hæc malorum
tormenta insuper blasphemī, maledici, contumeliosi, te-
mulenti, deierantes, nunquā aut simulate orantes, sacra
omnia, aut negligentes, aut contemnentes, ne Christum
quidem vlla veneratione colentes, vt spectantibus non
Christi martyrum præ se ferant imaginem, sed inferna-
lium manium damnatorumq; repræsentē cruciatus. Est
aliud mendicantium scelestissimum genus minime mise-
randum eorum videlicet, qui visco, farina, cruore, tabe,
super incrustatis vulnerib⁹ & superinductis stigmatib⁹
se se totos vlcerosos concerososq; pingunt. Alij alijs con-
fictis morbis, varijs prestigijs, spectatib⁹ se miserabiles
mentiuntur. Sunt alijs qui votorum & peregrinationum
prætextu prouincias obambulant, laborem ex industria
fugientes, ociosa paupertate hostiatim mendicātes, atq;
ij interim nec cum Regibus quidam vitam suam cōmu-
tare velint, modo illis liberum est quo libet & velint va-
gari, quodcūq; collibitum est facere, bello & pace vbiq;
tuti, ab exactiōibus, a publicis oneribus, a seruitutib⁹, a
cēsuris ciuilibus vndiq; & vbiq; liberi, nec p fraudib⁹ do-
lis, iposturis, furtis, iniurijs, in ius vocati, & velut dis fa-
cri, ab omnibus inoffensi, atq; tamen ex illorum ordine
non minima nascitur perniciēs, ingentiaque prodeunt

Ti. 3. 3

Artes
mendici-
tatis de-
testandæ.Mēdicā-
tū gen⁹
fucatū.

DE VANITATE

facinora: dum prętextu mendicitatis, ciuitatum & prouinciaru explorant secreta, dum fraudibus & dolis exercitati, hostiles deferunt referuntq; tabellas ad omniũ proditionũ genera instructi. Ab ijs nonnũq; incēsa Vrbes, quod p̄ximis annis ipsa Gallia, atq; Vrbs Tiren̄sis experta est, nonnũquam ab ijs corruptę aque, infectę fruges, venenata pabula, & seminata peste, ingens hominũ strages facta est: His adnumerandę sunt gētes ille quas

Cynga. Cynganos vocant.

ni. Quas aliena iuuant, proprijs habitare mollestum: Fastidit patrium non nisi nosse solum.

Vxij. **C**li enim ex regione inter Aegyptũ & Hethiopiã oriũ di, de genere Cus filij Cam, filij Noe adhuc vsq; p̄genitoris maledictionem luunt per vniuersum orbem vagantes extra ciuitates in agris, in triujs tentoria erigentes, latrocinijs, & furtis, deceptionib⁹, & per mutationibus, atq; ex cheiromantica diuinatiõẽ oblectātes homines, ijs fraudibus victũ mendicāt: Volaterranus hos Vxios esse putat Persidis populos. sequutus Scilarem, qui Cōstātinopolitanam scripsit historiam. Hic enim dicit Michaēlem Traulum Imperatorem ex vaticinio Vxiorũ, adeptum fuisse imperiũ, quę secta per Messeniã atq; Europam sparsa, passim omnibus futura p̄dicebat: Polydorus Assyrios atq; Cilices affirmat. Iam vero hæc validda mendicitatis lues, non inter prophanos modo & extreme fecis vilissimos nebulones hospitatur, sed etiã in religionũ, in Monachorum & sacerdotum vsque ordinem conscendit: Hinc ille Fratrum, Monachorum, cæterorũq; quęstuariorum sectę natę sunt, e quorum numero sunt qui malefica religionis specie Diuorũ (vt aiunt) reliquias circũferentes, aut insidiosa sanctitate pietatẽ p̄ se ferentes cum multis confictorum miraculorum appēdicibus, Diuorũ iras comminantes, indulgentias & disputationes pollicentes, eleemosynarum prętextu venantur diuitias, atq; prouicias peragrātes, ab incautis rusticis ac credulis mulierculis superstitione attonitis, ouem, agnum, hœdum, vitulum, porcum, pernas, vinum, oleũ

Mendi-
citas mo-
nachorũ

butyrum, triticum, legumina, lac, caseos, oua, gallinas, lanam, linum, etiam pecunias corradentes, vniuersam regionem deprædantur ac onusti opimis spolijs domum redeunt, vbi a suis magno omnium applausu accipiuntur collaudanturq; quod simplici plebi pissq; mulierculis tam religiose imposuerunt, putantque per huiusmodi mendicitatis artes insignesque fraudum versutias sese Deo, atque sanctis gratissima offerre sacrificia, quoties ad istum modum onusti præda magno populi dispendio, ac Reipub. detrimento, sui famulitij satellites saginent ociosos, ipsa misericordiæ opera, quorum prætextu tanta donaria illis conferuntur, penitus posthabentes, negligentes & contemnentes. Lusi olim istori fabulam Apuleius in suo Asino de Sacerdotibus Deæ Syriæ: Accedunt istis multæ admodum ex fratrum mendicantium atq; Beguardorum (vt vocant) numero, qui, postergata professionum suarum sanctimonia, quæstû cum pietate commutarût, ac si non in aliud religionem professi sint, quam vt sub paupertatis titulo liceat illis impudenti mendicitate quocunque peruolare, & perfricata fronte, importuna hypocrissi, vndique pecunias corradere, nullius quæstus pudere, ac insigni lycophantia in choro, in foro, in templis, in scholis, in aulis, in palacijs, in publicis & priuatis colloquijs, in confessionibus, in disputationibus, in concionibus, e subsellis, e cathedris, e pulpitis, e suggestis impudentiæ suæ arcibus, spargere in vulgus, indulgentiarum merces vendere, sua benefacta emetiri, ceremonias, & a mercatoribus, vsurarijs, & a nobilibus, prædonibus male partorum prædam extorquere, & a crassisciuihus ac indocta plebecula, supstitiosissq; aniculis emungere nummos, ac, serpentis exëplo, stultas mulierculas primum allicere, & per illas sibi aditum parare ad fallēdos viros, qui cum affectata vestium vilitate ostētāt paupertatem, & vociferando prædicāt spernandā pecuniā fugiendam ambitionem, ipsi nil magis curant q̄ vt plurimum pecuniæ possideāt, atq; ob id causæ mare & aridā

DE VANITATE

circumeunt, omnium domus & tabernas penetrāt, nec sacra nisi pro mercede ministrant, eleemosynas q̄ Tyrānice, tanquam tributum postulant, omnium negotijs se miscent, compingunt matrimonia male cohorentia, interuertunt testamenta, componunt lites, reformant sacras virgines. Sed omnia hęc non nisi suo compēdio: hęc sunt artes fratrīcæ, quibus pleriq; illorum in tantam excreuerunt auctoritatem, vt timorī sint ipsis Pontificibus & Monarchis, diuitiasq; plusquam mercatorū opes, ac Principum thesauros cōgesserint, & multis aureorū milibus mitras & capella mercati sunt, summunq; Pōtificatum ingentibus pecunijs ambierint: Tanta pōt religiosa illa mendicitas: Cunque ingētes possideāt pecunias, pleriq; interim se verā paupertatem, & plusquā Euangelicam profectionem pręstare ostentant, si hanc nudis digitis non contrectant, sed habeāt suum Iudam, qui illorum gerat loculos & rationes reddat: Interea dicere ausi, sicut Petrus & Ioannes, argentum & aurū nō est mecum. Quod si hic non mentirētur, & fidelis sit sermo illorum, haberent etiā ius dicendi, surge & ambula, & cum beato patre Francisco a pecunijs pariter & vitijs nudato, imperarent creaturis & obedirent, aquā in vinum conuerterent, flumina siccis pedibus transirent, rabidos lupos mansuetos redderent, hyrundinū garrulum solo iussu compescerēt, falconem veluti gallum excitatorem redderent, igni pręciperent, & multa eius generis, quę sanctus ille vir miracula fecit, perāgerēt: sed non faciunt hęc omnes qui dicunt, domine, domine, & velut: Stoicæ simiæ exterius dūtaxat Christi & Frācisī insignia & vestes gerunt, volūtatem autem & testamētū illorum non obseruant. Scripserunt contra istos quōdam Richardus Episcopus Armachan⁹, & Malleolus prępositus Tigurinus, & Ioannes Episcopus Canotēsis, & pleriq; alij commemorerunt: Quorum scripta tollera biliora forent, si non adeo religiosam hanc mendicitatem, sed illius abusum dūtaxat damnassent, verū de his modo satis sit, vt ad vltiora progrediamur.

Act. 3,

Sub Reipub. administratione continetur etiā OECONOMIA, quę est domestica quędā Reipub. & non nisi Monarchia quędā priuata: Sed eius species plures sunt: Nā quędā regia siue aulica, alia Sacrapica siue castrēsis rursus alia publica seu cōmunitatis, siue cōuētualis, siue focalitia, alia deniq; priuata seu Monastica: Hęc itaq; docet quomodo vxor, filij, affines, familia, serui regendi sūt, quomodo tuēda ampliādaq; domus ac possessio, unde sumptus corradendi: Præterea, quicquid est astutię de prouentibus, moneta, portoriis, vectigalib⁹, decimis, vsuris scēnoribus, monopolis, & quicquid est cōparandi lucri, & vectigalis nouarum artium & inuentionum. Insuper quoq; de sodaliciis, fœderibus, litibus, & bello, quę omnia, cum nec modum habeāt, nec regulam, iccirco Anomala dicuntur. Quocirca Oeconomia nec vere ars, neq; scientia dici potest, sed quędam ex hominum opinione, vsu, consuetudine, prudētia, seu etiam astutia, constans domestica disciplina, ad quā sellularia opificia & artes Mechanicę omnes referūt, quę in lino, lana, ligno, ferro, ære metalisque variis cōsistūt, seruiles quoq; obsecundationes, tonsorum, balneatorum, cauponū, & multiplices victus acquirandi, & ram priuatam amplificandi formę, quę nec ad presidendi pertinet auctoritatem, nec Reipub. regimini vsquequaq; conducunt, nihil diuinum, nihil liberale, nihil heroicū speculantes, quorum tantę sunt vt numerari nequeāt, & hęc omnes quidem seruiles sunt, pleręq; etiam sunt cognatis quibusdā vitiis infames, sicut aurigę, nautę, caupones loquacitatis vitio infames habent, quia fabulis gaudent, & rumores spargūt, similiter & tōsores, & balneatores, & pastores: nam hos Midę fabula, & Svlę Athenas obsidētis historia, illos vero Batti fabella infames fecerūt: Sic etiam cantores & tibicines & cytharædi homīes mercenarij qui in cōuiujs in aliorum oblectamētum musica instrumenta sonāt, infames sunt: sed nautarum vita omnium cum infelicissima, tum pessima, quarum habitatio instar carceris est, victus asperrimus idem & immundissi

Oecono
mia Spe
cies Oe
cono
mię,

DE VANITATE

mus, indumenta spurca, & rerum omnium incommoditas, perpetuum exilium, semper vagi, profugi, nesci quietis, semper ventorum rabie, incertis vendis iactati, æstus, frigus, imbrius, fulgur, famis sitis squaloris semper obnoxii: accedunt ad hæc scyllæ, charybdes, syrtes, symplagades, tot infesta maris pericula: præterea tempestates quibus nihil est tristius & horribilius, & cum his omnibus pluribusque aliis malis continuæ vitæ discrimen, cunctique Nautæ hominum omnium sint infelicissimi, sunt simul omnium mortalium scelestissimi. Sed inter tam multas Mechanicas artes, Mercatura, Agricultura, Militia, Medicina, Causidica, potiores partes tenent, de quibus inferius per ordinem dicemus: Sed prius generalia Oeconomie fundamenta

Privata
oecono-
mia.

discutiamus. ¶ **Privata OECONOMIAE** vis tota in coniugio est, unde Metellus Numidicus Censor cum populum Romanum ad matrimonia capeffenda adhortaretur, Si

Sine v-
xore do-
mus de-
serta est

sine uxore possemus Quirites esse inquit, omnes ea molestia carerem: sed quoniam ita natura tradidit, ut nec cum illis satis comode, nec sine illis ullo modo viui possit, salutari perpetue potius, quam breui voluptati consulendum est: hæc ita narrat Aulus Gellius: neque enim sine uxore vel la domus aut res domestica stare et durare potest: nam sine uxore nec extendi progenies, nec vocari heres, nec appellari hereditas, nec esse propinqui, nec familia, nec pater familias dici potest: Qui uxorem non habet, domum non habet, quia domum non figit, & si habet, moratur in ea ut peregrinus in diuersorio: qui uxorem non habet, etiam si locupletissimus sit, nihil fere habet quod suum sit, quia non habet, cui possit relinquere, nec cui confidere, omnia sua patet insidiis, furantur illum serui, defraudant socii contemnunt vicini, ne negligunt amici, insidiantur propinqui, filii si quos habet extra coniugium, sunt sibi ignominiae, neque nomen familie, neque auctorum imagines, neque opes suas, veteratibus legibus, illis relinquere potest, ipseque simul ab omnibus publicis muneribus & honoribus legistratorum omnium consensu propulsus est: neque enim dignus est regere ciuitatem, qui domum regere non didicit.

nec gubernare Rempub. qui rem priuatam & familia
rem nunquam cognouit, quæ est illius verissimum ex
emplar & imago. Nouerant hoc Græci, qui cum Philip
pus Macedo dissidentes eos pacare studeret, & Leontis
nus Gorgias de Græcorum concordia librum recitasset
in olimpia, vtrunq; respuentes irriserunt: quod alios cō
cordare studerent, qui domi suæ nullam cōcordiam sta
bilire possent. Erant enim Philippo domi dissidentes fi
lius & vxor, Gorgiæ autem vxor & ancilla, quorum er
go præsumpta prudētia & auctoritas domesticas rixas
sedare non poterat, nec illos exteriores discordias sa
piēter posse componere putabant. Qui igitur ciuitati
& Reipub. præficitur, nisi seipsum, & domum suam,
remq; priuatam regere sciat, is plane inauspicato præfi
citur. Deniq; hic vnicus vitæ status est in quo homo in
diligenda vxore, educandis liberis, & regenda familia,
tuēdis rebus, gubernando domicilio, propaganda pro
genie vitam omnium ducere potest felicissimam: in qua
si quid cadat oneris & laboris (cadit autem permulta,
neq; vero vita vlla sua cruce caret) certe hoc vnici illud
onus leue & suaue iugum est, quod i coniugio est, si mo
do tales sint coniuges, quæ non auaritia, non fastus, nō
dolus, non fraus, non insana libido, sed Deus ipse cōiun
xerit, vt relinquat homo patrē & matrē & filios & fra
tres & affines, & adhereat vxori suæ, cui amor omniū
aliorum dilectionem superare debet. Sic Hector vidēs
exindendum Ilium, non parentum, non fratrum, non
suis ipsius solitudine tm̄ angitur, quātū charæ coniugis.
Sic enim ait apud Homerum:

Haud equidem dubito quin concidet Ilium ingens,
Et Priamus, Priamiq; ruet plebs armipotentis,
Sed mihi nec populi, nec charæ cura parentis,
Nec Priami regis tantum præcordia rodit,
Nec Germanorum, quamuis multiq; probiq;
Ense sub hostili vitas in puluere ponent,
Quam me cura tui coniunx charissima vexat.
¶ Fatcor pueras nuptias multas comitari angustias &

DE VANITATE

Nupti-
as puer-
sas comi-
tantur
multa
mala.

Peruer-
sarū nu-
ptiarum
exēpla .

Mala fi-
liorum
educa-
tio.

mala multa: cuiusmodi quondam recēsit Socrates per-
petuam solitudinem, excruciantem zelotypiam conte-
xtū & querelarum, exprobrationē dotis, graue affiniū
superciliū, alieni matrimonii subcensuras, varios sum-
ptus incertos liberorum euentus, nōnunq̄ orbitates, in-
teritum generis, heres alien⁹, & dolores innumeri, ade-
nullam vxoris electionem, sed qualiscūq; euenerit habē-
da, si iucūda, si stulta, si peruersis moribus, si superba, si
sordida, si deformis, si impudica, quodcūq; vitij est, post
nuptias discitur, vix aut nunq̄ emendatur. Sunt peruer-
sarum nuptiarum non modica exempla: Marcus Ca-
to Censorius ætate sua Romanæ Reipub, facile Prin-
ceps, & qui bello & pace parem vix habebat, cū iam se-
nex Salomi cuiusdam viri inopis & obscuri filiam adule-
scentulam duxisset vxorē, illa sese contumaciter geren-
te domi suę omni auctoritate carebat. Tiberius cum Iu-
liam Augusti filiā manifestis adulterijs infamē haberet
vxorem, eāq; nec castigare, nec deferre, nec repudiare,
nec retinere auderet. Rhodum secedere non sine famæ
ignominia vitæq; periculo coact⁹ est. M. Antoninus Phi-
losophus, Antonini Pij filia Faustina in vxorē accepta,
adulteram illam, ne de dote & imperio in certamē veni-
ret, retinere coactus est. Verum omnia hæc in cōmoda
non tam vxorum quam maritorum culpa proueniunt:
nullis enim nisi malis maritis vxor cōtingere solet im-
proba. De ijs ita philosophatus est Varro apud Gellij
inquiens: Vxoris vitium aut tollendum aut ferendū est:
qui enim tollit, hanc sibi commodiorem præstat: q̄ fert
ipse sese meliorem reddit. De ijs in declamatiōe nostra
de sacramento matrimonij lati⁹ loquuti sumus. Iam ve-
ro & filiorum educatio nō omnibus recte cedit: quorum
plurimi male audientes vel rebelles parētibus, alij eisdē
etiam infesti, aliis insani & vecordes cōtingunt. aliis he-
betes & crassi, alij per vitiorum omnium præcipitia vi-
tam agunt, & patrimonia luxu, libidine, & alea euertūt:
alii parricide, quales Alcmeon & Orestes, & P. Malleo-
lus, qui matrem occiderunt. Ipse etiam Attaxerxes

Mnemon, susceptis cētum & quindecim liberis, magnā eorum partem illi insidias parātem de medio substulit. Quocirca nō inscite Euripides ait: & noster Bernard⁹ assumpsit bonum esse incognitum carere liberis. Ipse etiam Augustus felicissimus Imperator propter filiam & neptem sepe Homericum illum versiculum exclamare coactus est:

Coniuge non ducta natis vtinam caruissem.

De seruis etiam ait Euripides: domi nullis maior inimicus: neq; peior, neq; inutilior seruo. Et democritus inquit: Seruus necessaria possessio, non autē dulcis. Et Petrar⁹ alicubi scripsit: Sciebam me cum canibus viuere, verum venatorem esse nisi admonitus nesciebā: Serui vocantur canes. sunt mordaces, sunt gulosi, sunt latratores. Plaut⁹ in Pseudolo naturas eorū ijs verbis exprimit: Plagigera hominū genera: quorū haud quicquā in mentē venit, vt recte facient: at cū est occasio data, tene, clupe, rape, hoc est eorū opus vt mauelis lupos apud oves relinq̄re, quā hos domi custodes. Et Lucian⁹ in Paliuro ait: seruorum in Dominos semper prompta maledicta, furta, impositiones, fuga, arrogantia, negligentia, temulentia, edacitas, somnolētia, tarditas, ignauia. Hinc iactatum illud Prouerbiū: Totidem domi hostes habemus, quot seruōs. Sed nos illos sēpe nō tam habemus hostes quam facimus: cum in illos superbi, auari, contumeliosi, & crudeles sumus, & domi induimus animos Tyrānorum, & non quantum detet, sed quantū lubet, exercere volumus in seruos, de ijs ita loquitur Strophilus seruus apud Plautum in Aulularia:

Inique domini seruis vtuntur suis,
Et seruis inique dominis nunc parent suis,
Sic fit neutrobi, quod fieri iustum foret,
Pœnum, popinas, cellas promptuarias
Occludunt mille clauibus parci senes,
Quæ vix legitimis concedi natis volunt,
Serui furaces, versipelles, calidi,
Occlusa sibi mille clauibus referant,

Serui.

Petrarcha,

Plautus

Prouerbiū,

DE VANITATE

Furtimq; raptant, cosumunt, liguriunt,
Centena nunquam furta dicturi cruce:
Sic seruitutem vlciscuntur serui mali,
Ritu iocisq; sic ergo concludo, quod
Seruos fideles liberalitas facit.

Seditio. Multæ Respub. olim a seruis ingentia mala perpeſſæ
nes a ser sunt, testantur id seruilis bella a multis Historicis descri
uis in pta, sed Volsinensium Vrbs opulenta diuitis, ornata mo
Repub. ribus & legibus olim seruorum insolentiæ miserabile spe
ctaculum præbuit, quæ vbi cum seruis laxis frenis fami
liarius egisset, nonnunquam etiam cõsilis admisisſent,
tandem Senatorum a modum pauci ordinem intrare
ausi, mox vniuersam Rempub. occupauerunt, testamen
ta ad arbitrium suum scribi iusserunt, conuiuia coetusq;
ingenuorum fieri vctabant, ducebant filias Dominorum.
postremo lege sanxerunt, vt stupra sua in viduis pariter
atq; innuptis impunita essent, ac ne qua virgo ingenuo
nuberet, cui⁹ castitatē nō ante aliquis de numero ipso
rum delibasset. Sic opulētissima Vrbs, & quæ caput Ca
riæ habebatur, ob nimiam in seruos indulgentiam, cle
mentianq; in profundum iniuriarum & turpitudinis de
cidit: Sublata enim seruorum disciplina, vt inquit Ari
stoteles in Politicis orationibus, Domini in insidias ve
niūt, sicut Hilotæ in Lacedæmonios, & Prenestē ī Theſ
salos fecerūt. ¶ Superest vt REGIA MOECO

Regia NOMIAM, hoc est, aulicā breuiter explicem⁹: Est
Oecono igitur reuera Aula nil aliud quam collegium Gigantū,
mia, hoc est, nobilium famosorumq; nebulonū cōuētus, thea
trumq; pessimorum satellitum, morumq; corruptissimor
um schola, & execrabilium scelerum asylum, vbi super
bia, fast⁹, tumor, rapacitas, libido, luxus, liuo, ira, crapu
la, violentia, impietas, malitia, perfidia, dolus, maligni
tas, crudelitas, & quæcunq; vīpiam sunt vitia, moresq;
corruptissimi, habitant, imperant, atq; rognant, vbi stu
pra, raptus, adulteria, fornicatiōes Principū & Nobiliū
ludi sunt, ibi etiam Principum, Regūq; matres nonnun
quā filiorum Lenæ sunt, ibi scelerum omnīū procellæ.

virtutunq; omniū inenarrabile naufragiū. Prob⁹ quisq;
 illic opprimitur, pessimus quisq; prouehitur: simplices
 irridentur, iusti persequutionem patiuntur, audaces &
 imprudentes eriguntur: soli illic ~~perantur~~ ^{perantur} adulato-
 res, susurriones, detractores, renunciatores, calūniato-
 res, sycophantæ, pseudoli, famicide, supplantatores, in-
 uentores malorum, cæteriq; tempestatum populi, qui-
 bus peruersissima quæq; facinora in professo sunt: Quo-
 rum vita omnis turpissima, quicquid vspiam est teterri-
 marum beluarū peruersitatis, tota hæc & omnis in au-
 licum gregem, quasi in vnum corpus confluisse vide-
 tur: Illic ferocitas Leonis, sæuitia Tygridis, truculen-
 tia Vrsi, temeritas Apri, superbia Equi, rapacitas Lupi,
 obstinatio Vituli, fraudulentia Vulpis, versutia Came-
 leontis, varietas Pardi, mordacitas Canis, desperatio
 Elephantis, vindicta Cameli, timiditas Leporis, petulā-
 tia Hirco, immunditia Suis, fatuitas pecudis, stoliditas
 Asini, scurrilitas Simi, ibi furētes Cætauri, ibi pni-
 ciose Chimere, ibi infamētes Satvri, ibi fœdē harpyie,
 ibi improbæ Syrenes, Scylleque bifformes: ibi horrēdi stru-
 tiōes, ibi voraces Gryphi, auidiq; dracones, & quicquid
 fataliū monstrorū infelicisq; portēti vspia stupet coacta
 natura, illic habitat atq; visitur, ibi omne virtutum gen⁹
 suos patitur Carnifices atq; tyrānos: In summa, aut ne-
 quitia, malitiæ, impietati insistendum, aut aula cedēdū:
 Nō ipse licet, nisi cū satis exeat aula, qui vult esse pius.
 Nullum ciuitatibus exitius malum contingere potest
 quam potentis Principis aula: hæc vbi mouetur tan-
 quam cometes malorum omnium prænuncia, ac veluti
 contagiofissima pestis, quocunq; applicat, perniciosiss-
 simam cladem secum fert, vndecunq; migrat, insanabi-
 lia, veluti eorum quos rabidus canis momorderit, relin-
 quit, veneni sui vestigia: Comitatur illam perpepetua re-
 rū caritas, dū quisque ex ea lucrū captare nititur, exau-
 cto rerū precio, quod nunquā postea remitti potest ma-
 gno detrimento: comitatur & luxus cibariorum, quo
 introductis peregrinis epulis, popul⁹ ipse patrios cibos

Aula ci-
 uitati b⁹
 exitialis

DE VANITATE

fastidire incipit, passimq; popinæ & gulæ indulgens, res suas turpiter absumit: Comitatur & fastus, quem dum ciues mulieresq; imitari conantur, & singulæ domus dispositionis suæ formulam habitumq; inde mutuuntur: Omnia sua in vestes & pompam profundunt, sequitur corruptio morum, introductis pessimis vitis, perniciosissimam malum. Iam vero recedens e ciuitate aula, heu quam foedam caudam post se relinquit: hi adulteratas cōperiunt uxores: illi stupratas & vel abductas in scorta filias, alij supplantatos filios, alij corruptos seruos & ancillas, quid multa? fit luctus ingens, totaq; ciuitatis facies immutata facta est, sicut facies meretricis. Scio ego famosam gallicarum Urbem ea causa sic peruersam, ut vix aliqua ibi Matrona pudica sit, vix filię nubant virgines: quin & palatinum scortum fuisse summi honoris est, & seniores Matronæ iuniorum Lenæ sunt, eaq; turpitudine sic inualuit, ut nullus verecundię locus sit, vix maritis ipsis vxorum meretricatus curæ est, modo, ut ait abraam ad Sarā, bene sit illis propter illas, viuantq; laute ob gratiam illarum.

Gesi. 12.

Aulicino
biles,

CAVLICVS populus duplex est: Priores partes tenent Satrapæ, nobiles inquam illi Trasones, qui fastu, luxu, & pompa insaniunt, Induti purpura, & bysso, & opere plumario, vestibibus deauratis, & circumdatis varietate, quibus

Scorta placent, fracti curi, & corpore gressus:
Et laxi crines, & tot noua nomina vestis.

Hi vires omnes in Venerem frangunt, tum illorum ingeniosa gula est & gustus, per omnia cultum quaerunt, epulantur splendide, dant & accipiunt conuiua: inter hos laudi plerumq; ducitur, si illustri conuiuium sic sua prodigant semel, ut trimestri toto impudenter mensas circumeant alienas: Ad istos undiq; confluunt Cytharædi, Tibicines, & omne genus Musicorum, Mimi, histriones, parasitæ, Meretrices, Lenones, Saltatores, Venatores, & huiusmodi prodigia hominum, alunturque canes, equi, lupi, cernarij, accipitres, cætereq; armatae aues, simiae & psittaci, & si qua monstrum sunt ac naturæ probra:

Vrsi, Leones, Leopardi, Tygrides. Colloquia eorū me-
 ra nuge, & ociosæ fabulæ: obtreſtant, deferunt, effu-
 riunt, mentiuntur, aut veris falſa commiſcent: hi de ca-
 nibus, de venatibus, de ſylvæ ambitu, de ambage luſtro
 rū, de venationū euētib⁹, multa fabulātur: Illi de equis,
 de militia, & fortiter a ſe factis multa mentiuntur. Si
 adest qui inuideat emulus, aliorum ſermones obſtrepē-
 do diſcutiet, alias inferēdo nugas, & quæ ſibi putet lau-
 dem gignere, ſua insolenter narrabit facinora. hūc ali⁹
 ſepe de mendacio conuincit, & varijs ſcommatibus ex-
 plodit: vnde totum tunc conuiuij colloquium frequēter
 in iram & contumeliā deſinit, & veluti in Centauro-
 rum conuiuijs, Bacchi munera nō ceſſant, donec eliciāt
 ſanguinem: Ita & in iſtorum aulicorum conuiuijs ſepe
 hoſpites redeunt cum cicatricibus, ac ſi hoc edicto in-
 uitati videantur.

Quod ſuper eſt lati bene geſtis corpora rebus,
 Procurate viri, & pugnam ſperate parati.

Proinde vero ſumma iſtorū diſciplina eſt, obſeruare tē-
 pora principum, ne quid intēpeſtiue illis ingerant, eaq⁹
 nō ab aſtris, a Cœlis, ab Ephemeridibus captant, ſed a
 vino, a prādio, a cōuiuij, a venatione, ab accubitu, dum
 exhilaratus eſt Princeps, & voluptatis alicuius cōpos,
 & quos alios molles aditus, & tēpora norūt, tūc nouita-
 tū rumuſculos primū aſpergunt, quib⁹ principis aures
 titullāt, deinde paulatim ad ea quæ cupiūt procedūt, in-
 ſcriptū a Natura ſua habētes ariſtotelis ad Calliſthenē
 diſcipulū cōſiliū hortantis, vt cum Rege, aut nunquam,
 aut incundiſſime loqueret⁹, quo ſcilicet apud regias au-
 res, vel ſilētio tutior, vel ſermone eſſet acceptior: Quod
 ſi tūc cuius illorū princeps aut Rex arriferit, & ad id
 quod loquitur annuat, ſi gratū quid quod dixerit, aut fe-
 cerit, ſi illi quid crediderit, ſi illum cōfabulatorem ſecū
 ſecreto abduxerit: Atq⁹ alijs non ita proſecto magnus
 tūc erit ille ī oculis hominū, iāque omnia audebit, mor-
 debit omnes, ridebit omnes, floccipēdet omnes, detra-
 het clanculū, reprehēdet palam, loquetur grādia, nihil

Aulico-
 rū collo-
 quia.

Aulico-
 rū diſci-
 plina.

Ariſtote-
 lis cōſiliū
 aulicum.

DE VANITATE

non audebit, quo metuant eum omnes, cōculcabit inferiores, cōtemnet pares, superiores dedignabitur. honorem & adorationem exiget etiam per contumeliam, totus tu met, & effertur, & potentiam adfectat.

Libertas scelerum est virtus & summa potestas.

quisq; illi nō arridet, non applaudit etiam cum male fecerit, ilico reus est: nam aut fortunę ei⁹ inuidere, aut officio eius nō deferre iudicabitur: neq; ijs tunc solum parib⁹ inferioribusque infesti sūt, sed & principibus ipsis suis sepe perniciosissimi, quib⁹ seueritatis, prudentiæ, correptionis, & cōsiliorum imagine perditissime adulantur, & in nefanda scelera sæpissime impellūt, quēadmodum apud Lucānum Curio instigat Cæsarem.

Adulatio
honestate
aliqua

Quid tam lenta tuas tenuit potentia vires.

Conquerimur, deerat ne tibi fiducia nostris.

Dum manet hic calidus spirantia corpora sanguis.

Et dum pila valent fortes torquere lacerti.

Degenerem patiere togam regnumque senatus?

Similes Alexander Magnus habuit instigatores, qui illum suapte natura insaniētem magis magnisq; in bella & cædes incenderent. Tales habuit & Roboā Solomonis filius consultores: tales habent & nostri sæculi principes, qui morē gerentes illorum cupiditatibus, illis ad omne scelus parent hortanturq;, aut sic dissuadent, ut fortius impellant, dum rationes suas tam futiles & infirmas opponūt, ut sic se conuictos fassi, credulorū principū cōfirmēt errorē, utrobique sic decipientes, ut nō possint argui, sed de prodicionis perfidia insuper gratiam mereantur, tales hodie habet Gallorum Rex Frānciscus ad mala cōsilia nimium promptos, qui illū contra Cæsarem in omnem perfidiam ac Tyrannidem libenter impellerent, atq; ijs interim optimi habētur atq; fideles.

Hęc de nobilibus aulicis hactenus, quorum qui vnū offenderit, omnium ceterorum reus est. Sunt adhuc quidam PLEBEI AVLICI, homines improbi animi, qui nulli in vita præesse sciunt, sed ipsi subiectione continua gaudent, ijs circumeunt nobiliū domos

fucata.

Aulici plebei,

quidam PLEBEI AVLICI, homines improbi animi, qui nulli in vita præesse sciunt, sed ipsi subiectione continua gaudent, ijs circumeunt nobiliū domos

illisq; parasitantur, mensis viuentes alienis,
 Et summa bona putant aliena viuere quadra,
 omnibus iccirco obsequuntur, omnibus adulantur, omni
 bus parasitantur, & omnibus omnia fieri studēt, plures
 quā Protheus species mentientes, atq; in plures formas
 sese vertentes, quo potentiorum fauorem sibi conciliēt,
 cōuiuarum sermones explorare studēt, vt habeāt quod
 renuncient: dissidentium autem secretis rumusculis vul
 pina astutia inquirūt, eosdenq; nunc ad amicos, nūc ad
 inimicos perferunt, vtrisque se gratos præbentes, dū sunt
 vtrisque perfidi, eoque magis pditionib⁹ idonei, quo ob
 imaginē simplicitatis minus habeātur suspecti, quūque
 nullū facinus sceleratius habeatur quā proditio: nullum
 tamē ad diuitias & dignitates in aula comparādas vtili⁹
 ac compendiosius, ipsiq; aulicis, etiā Regibus acceptū
 gratunq; magis, adherēt itaque nobilium liminib⁹, &
 Scire volunt secreta domus atque inde timeri.

Iuena.
 Saty. 5.

Quod si semel fuerint turpitudinis, aut proditionis ali
 cuius conscis, iam euaserūt, iam caput extulerunt: nam
 Charus erit Verri qui Verrem tempore quo vult
 Accusare potest.

Iuena.
 Saty. 3

Saty. ea
 dem.

Iam familiaritas, immo necessitudo quædam nobilio
 rum contracta est, qua freti, ad ea que desyderant facile
 accedunt, primum itaque querunt, vt in matricula Auli
 corum in scribant, idque illis vel sine stipendio satis est,
 siquidem sola inscriptio etiā absque salario quæstiosa
 est, & suam prædam habēt: deinde potentes quoscūque
 captare non diffidunt, quos tunc sollicitant blanditijs,
 instant obsequijs, & se muneribus ingerunt ratione con
 sortij, aut alia quavis arte, & quicūque ab alijs aut pericu
 lorum metu, aut laborum intollerantia, aut lucri penuria
 relinquuntur: isti audissime quærunt, vigilant dies &
 noctes, peregrinantur, & susceptas ferunt referuntque
 legationes & literas, labores immensos adgrediuntur
 & perferunt, &

Iuena.
 Saty. 1.

Audent quid breuib⁹ Gyaris & carcere dignum:
 donec ijs meritis aut scrinijs præficiatur, aut cōsignādi

DE VANITATE

**Aulici
ad hono
res eue
cti mo
res.**

suscipiant officium, aut æraris custodiam obtineant, aut census varia ratiocinia illis committantur. Iamq; egressi laborum angustias, nullum obsequiū eorū amplius grauitū est, sed omnia deinceps ad precium venalia habet, & cum nouo honore mutatis moribus omniū quæ retro sunt obliti, in anteriora pēdentes, priora sua cōtemnūt, vltiora concupiscunt, auaritiaq; contracti ad prædam strepitunq; lucri omnia vertunt, fide parci, verborū prodigi, blandi pariter & insidiosus, sermone obscuri, & oculorum instar ambigui: quicquid vident, quicquid audiunt, quicquid dicitur, quicquid agitur, coniectāt omnia in peiorem partem, sibi solidi fidunt, se solos amant, sibi solis sapiūt, nullus fidei aut amicitie credūt, sodalitatē nullam nisi lucri causa colūt, commodum propriū omnibus præferunt, amicos, hospites, ppinquos, socios, quicunq; lucrum non adferunt tāquam steriles arbores despicunt, pristinos sodales si quis eorum occurrat, prætereūt, quasi ne norint quidem, si quis illorum implorat opem, hunc verbis & promissis abūde pascūt, plusq; promittunt quam præstant, si nihil attulerit, auxilio destituunt, & vel causa spoliāt, gratiam omnē venalem habent, virtutem omnem contemnunt, aliorunq; laudes diuersis sententijs frangunt, & post terga artificiose cuiuslibet detrahunt, ipsi neminē sine exceptione laudant, quē admodum Orator ille Iulium fortunatū (aiebat) fateor virum fortem & quem constat strēnue egisse quam plurima, quo tamen pacto iudicium repetundarū apud iudices iustos euaserit, miraret quidem, si vis eloquijs eius mihi esset incognita. Et alius:

Felix & nato, felix & coniuge Protheus;
Et cui si demas iugulati crimina Phœci
Omnia contigerant.

Præterea, aulicis muneribus, vulturum instar, semper inhiāt, vndecunq; venant prædā, eāq; quib⁹ possunt, veluti Phryneo obsoniū vel ipsis e faucib⁹, Harpyiarū instar, præripiunt, Aemulorū calamitatibus gaudent, nullius malo compatiūtur, nulli promissa se debere putāt, nisi pro sua

libidine, nulli gratiam referunt, sed omnes pariter aut beneficio indignos iudicant, aut negligentia prætereunt: nonnullos odio compensant, sed in odio gratiam fingunt, & dissimulant iram, præter principem aut Regem nulum alium observant, aut verentur, sed ne hos quidem, nisi aut metu, aut pro compendio. Cuncti iam ad canos usque in proditionibus, in fraudibus, in erumnis & laboribus versati, anxii his sordibus ingentes opes, sublimesque honores corripuerunt, tunc fasque nefasque confundunt, ut filios non tam honoris quam rapine simul & iniquitatis relinquunt hæredes.

Sic serpente Ciconia pullos

Nutrit, inuenta per devia rura lacerta,

Illi eadem sumptis querunt animalia pennis,

Sic Leporem aut Capream famulae Iouis & generosae

In saltu venantur aues, tunc præda cubili

Ponitur, inde autem cum se matura leuabit

Progenies, stimulantem fame, festinat ad illam

Quam primum rupto prædam gustauerit ovo.

Atque hæ sunt plebeiorum aulicorum artes, quibus multi ex infima hominum fece ad amplissima munera, quas turas dignitatesque conscendunt, proximamque apud Principes & reges suos auctoritatem adepti, diuitias Principibus pares conflant, regiaque extruunt palatia, dum interim nobiliores illi Aulici sua omnia in scorta, in aleas, in venationes, in equitiam, in conuiuia, in pompas, in vestes, in fastum profundunt, terras, castra, possessiones, patrimonium decoquunt: Quæ tunc plebei isti emunt, in nobili loco cum his suis scelestissimis artibus succedentes.

Habent & Aulicæ mulieres sua vitia: omnino enim non paucas videmus corporis dotibus & formæ elegantia spectandas, scitulas & nitidas & venustas: Insuper vestimentis purpureis & aureis, & gemmeis monilibus exornatas. Sed non omnibus est cernere, quam turpissima monstra sub formosis illis pellibus sæpe latent: Hinc aptissime Lucianus illas Aegyptijs templis comparat. Illic enim ipsum delubrum forinsecus pulcher

Iu. saty.

14.

Aulicæ
mulie-
res.

DE VANITATE

rimum est, simul atque maximam, sumptuosissimis lapidibus
 extructū atque compositum. Cæterum si intus Deum re-
 quisieris, aut Simiam inuenies, aut Ciconiā, aut Hircū,
 aut Felem: Ita est de illis aulicis puellis atq; dominabus
 quæ a prima ætate, a teneris annis in molli ocio, saltatio-
 nibus & omni luxu enutritæ, pessimisque disciplinis ex
 aulicis illis amorū libris prauissimisque, lux⁹, libidinū,
 adulteriorum, fornicationum, lenociniorum Historijs,
 Comœdijs, nouellis facetijs, cātilenis imbutæ, veluti ex
 nutrice perniciosissimos mores suxerunt, leuitatē, inso-
 lentiam, arrogantiam, morositatem, impudētiā, obscœ-
 nitatem, contentionem, cōtradictionem, pertinaciam,
 ultionem, astum, vafriciem, petulātiā, loquacitatem
 procacitatem, & turpem concupiscentiam: habent lin-
 guas quibus silentium pœna est, habent labia ad omne
 loquacitatem armata, quibus sermones producant oci-
 osissimos ineptissimosq; & nō raro is qui audire cogun-
 tur molestos: quid enim illas in tam multas horas inte-
 se loqui putabimus, nisi stulta & ociosa spūta quomodo
 componenda coma, quomodo pectēda, quomodo tingē-
 di capilli, quomodo fricanda facies, qualiter complica-
 da vestis, qua pompa incedendum, assurgendum, decē-
 bendum, quibus quo vestitu fas sit incedere, quæ quibus
 loco cedere debeant, quot inclinationibus salutare, quæ
 ad quorū oscula venire fas aut nefas sit, quæ a sino, quæ
 equo, quæ sella, quæ curru, quæ lectica vehi debeāt, quæ
 aurum, quæ gemmas, quæ corralia, quæ torques, quæ
 aures, quæ armillas, quæ annulos, quæ monila ferre po-
 sint, ceteraque Semiramidarum legum nugamenta: ne-
 desunt seniores matronæ quæ narrēt a quot procis olim
 adamatæ, quibus muneribus dignatę, quibus blanditijs
 ambitæ: Hæc de eo loquitur quē amat, altera ægre silē-
 de illo quem odit, & quæuis putat secum aliarum adn-
 ratione dicere, nonnūquam intempestiuīs dīcterijs at-
 impudentissimis mendatijs sermonem insulciunt: Ne-
 desunt inter illas intēcissimas odia & acerrima iurgia
 calumniæ, detractiones, lycophantiæ, & quæcūque sui

Matro-
 narū cō-
 trouer-
 siæ.

maſe linguæ vitia : Habent ocellos, habent vultus, ha-
 bent riſus plenos illecebris, habēt nutus, habēt geſt⁹ ple-
 nos laſciuiæ, habent aſtus, habent verba quib⁹ decipiē⁹ extor-
 dos procos ſollicitant, & munuſcula extorquent, ſi illis quēda.
 annul⁹ eſt, ſi gemma, ſi monile, ſi catenula, quicquid id
 eſt, ſubtrahunt blanditijs, aut extorquent præcibus, red-
 dūtq; pro illis baſia, ſuauiæ, oſcula, amplex⁹, cōtract⁹, cō-
 fabulationes quę illis publica merx & Aulici amoris ali-
 menta ſunt. Pudet referre, quæ ſecreta intra cubile pro-
 bra ſepe gerantur, conſecrato Hymenæo naturæ contu-
 melia, quę cum veſtem induerunt, omnia contexiſſe &
 occluſiſſe exiſtimant, tales itaq; , qua fide & integritate
 poſtea erga maritos putabimus futuras vxores? O quā
 to dolore afficiunt bonos coniuges, dum genus, dum do-
 tem, dum formam, dum aliena matrimonia illis conti-
 nuo obijciunt, & iurgijs ac contumelijs obtundunt viros
 conquerūtur ſemper, dum domeſticam & frugalem mē-
 ſam ſpernunt, & aulicum luxum viris exprobrant, ac de-
 litijs & pompa aſſuetę, ornamentorū ambitione exhau-
 riunt illorum opes, labefactant domos, nōnunq̃ ad tur-
 pes & malos quæſtus miſeros maritos impellūt, quibus
 dies nocteſq; inſidiantur mille fraudibus . ſimulatione,
 proditiōe, hypoerſi. Taceo externos amores, occulta
 adulteria, ſuppoſitiſtiſ partus, & alieno ſemine conce-
 ptas ples: Quod ſi ſemel ad odiū vertātur, zelotipiā pa-
 rabunt, aut venena . Familiares enim (vt ait Hierony-
 mus cōtra Iouinianum) malarum ſœminarū artes ſunt,
 doli fraudes, veneficia, mala medicamenta, magicæ va-
 nitates. Sic Liniæ virum ſuum interfecit, quem nimis
 odit: Lucillia ſuum peremit zelotipia: illa ſponte mi-
 ſcuit aconitum: hæc improba furorem pro amoris pocu-
 lo propinauit. Adeo tutius eſt, quod ait Eccleſiaſtic⁹, cō-
 morari Leoni & Draconi, q̃ cum muliere nequā: Quiſ-
 quis morigeram cupit habere vxorem, ne ducat talē au-
 licam. Quęcunq; mulier velit probum habere maritū
 nē nubat Aulico, Sed iam nimium progreſſus eſt cū lin-
 gua ſermo, dixi tamen & iam non dixiſſe non poſſum.

Supbæ
 patrona
 rum ia-
 ctatiōes
 in mari-
 tos ſuos

Fœmi-
 narum
 malarū
 artes.
 Eccl. 25

DE VANITATE

**Merca-
tura.**

**Merca-
torū &
instito-
rū mos
Lex
Merca-
torum.**

Cæterum autem ponam manum meam super os meum
& ipsa alia non addam: quin de Aula modo egredientes reli-
quas Oeconomiæ partes & quas diximus mechanicarum
potiores disciplinas Mercaturam, Agriculturam, Milli-
tiam & reliquias examinamus. **MERCATURA**
ipsa quidem latetium lucrorum astutissima indagatrix,
manifestæ præde avidissima vorago, nunquam habendi fru-
ctu felix, semper autem querendi cupiditate miserrima.
hanc tamen non modico Reipublicæ auxilio esse, & ad exte-
riorum Regum, populorumque amicitias contrahendas ac-
commodam, atque etiam privatae hominum vitæ perutile,
ac quodammodo necessariam plerique arbitrati sunt: quin
& Plinius illam victus causa inuentam putat: quocirca
etiam multi illustres simul ac sapientes viri hæc exerce-
re non sunt ac aspernati, cuiusmodi (teste Plutarcho) fue-
re Thales, Solon, Hippocrates, verum sicuti quasque sci-
entias, & artes alias propter voluptatem admittimus, alias
propter laborem estimamus, alias propter virtutem ho-
nestatemque sectamur, alias propter veritatem iustitiamque
veneramur: non tamen omnes illæ quæ sunt necessariae, lu-
crose, iucundæ, laboriosæ, ideo statim honeste lauda-
bilesque ac iustæ sunt. Sic & Mercatorum, Institorum, Fœ-
neratorum, Trapezitarum, Collibistarum exercitia ne-
cessaria, utilia, & laboriosa sunt, tamen illiberales: sordidi
& improbi quæstus vocantur, quia illorum operosa
fraudes, non artes venduntur emunturque: quod quidem (ut ait
Cicero) non apti, non simplices, non ingenui, non iusti, non bo-
ni viri, sed versuti, obscuri, astuti, fallaces, & callidi offi-
cium est. Mercatores enim omnes & institores hic emunt,
ut alibi carius, & supra sortem vendant, atque ille melior
quæ lucratur magis: quibus passim peculiare est metiri, peie-
rere fraudare, & imponere, nec vlla illis lucrandi ratio
turpis: quin & legibus id sibi licere dicunt, decipere
secum contrahentes ad dimidium iusti pretij, nec dubi-
um esse potest, cum omnis eorum vita ad quæstum, ad
diuitias adornata sit, illos earundem occasione turpia
plurima, & dignas supplicio fraudes committere. Nulli

nim sine fraude ditescunt, & ut ait Augustinus, lucrum
abere non poterit, nisi fraudem fecerit,

Nullum
oīo sine
frande
lucrum

t plenius æquo

audet venales quas vult extrudere merces,

Et alius Poeta canit:

eriurata suo postponit numina lucro

Mercator, stygijs non nisi dignus aquis.

[Hinc emit ille, vendit alter: hic portat, ille asportat:
hic creditor, ille debitor: hic soluit, ille recipit, alter ra-
iones scribit: omnes autem perierant, fraudant, fallūt,
nec animæ, nec corporis, nec fortunæ vllum periculum
excludunt, modo lucrum sperent, nec cognationes, nec
affinitates, nec amicitias vlla fide, nisi solavtilitate colūt,
icq; omnes per omnem ætatem, post lucrum, post diui-
as accurrunt, ac si alibi laborum requies viteq; solatiū
nequeat inueniri.

impiger extremos currit mercator ad Indos

Oratius

per mare pauperiem fugiens per saxa per ignes:

¶ At vero cuiusmodi fraudes committant Mercatores, **Fraudes**
es, in lana, in lino, in serico, in panno, in purpura, in gē **mercato**
nis, in aromatibus, in cera, in oleo, in vino, in frumēto, rum,
in equis, in animalibus, deniq; in omnium mercium ge-
nere, nemo est qui ne sciat, qui non videat, qui nō palpi-
et, nisi qui forte illorum damna non senserit. Atq; hæc
minora mala sunt, lōge his maiora supersunt: Ipsi sunt,
qui, inuectis damnosis mercibus, & quæ ob raritatē, vel
lelicias a mulierib; & pueris appetūtur, & quæ ad nul-
lam vitæ faciūt necessitatem, sed duntaxat ad luxum, ad
pompan, ad fucum, ad ludum, ad molliciē, ad volupta-
tem ab ipsis vsq; terræ finibus, veluti laqueos, importan-
tes. Prouincias ac Regna quotannis immēsa spoliāt pe-
cunia, corrumpūt bonos mores, introductis peregrinis
vitis, ac, sublato patrio ritu, semper nouis & externis re-
bus studentes, eam perditissimis implicant cōsuetudinib;
ous. Ipsi sunt qui initis sodalitiis, contra ius, fas, & leges
Monopolia exercēt, omnia tentantes, excogitantes, ex-
plorantes, quibus multitudinis opes ad se cōtrahāt, dū,

DE VANITATE

collectis pecuniis, alios vincunt, alios preueniunt, alios ex
aucto rerum pretio deterrent, ac soli emunt omnia, quæ
deinceps pro suo libito soli vendunt quæ maximi: Ipsi non
raro ingenti ære alieno consarcinato, constituto alibi do-
micilio, inde vero prostituta fide, verso solo, profugi, &
sero aut nunquam redeunt, creditores fraudant, & ad despe-
rationem ac laqueum adigunt: ipsi sunt qui Cheirogra-
phis & obligationibus implicant & expilant ciues, debi-
torumque radices adeo profundas, laboriosas, funebres, &
ineuitabiles plantantes, ut euelli nequeant, sed in gremium
pullulantes, & ex debitis debita germinantes, ciuitates
suffocant, & euertunt: Ipsi interim scenori & usuris in-
cessanter dediti, totius plebis substantiam deuorant, ipsi
nonnunquam numismata precipiunt, semper autem moneta
valorem utcumque suo lucro conducere visum est, nunc in-
tendunt, nunc remittunt, non absque totius Reipublice de-
trimento, ipsi explorata Principum secreta, ciuitatumque
consilia, & patrios rumores, hostibus renunciant, nonnun-
quam etiam pacta mercede Principum vitæ insidiatur, ac ni-
hil non pecuniæ studio attentantes, facientes, patientes &
venale habentes: omne eorum institutum non nisi men-
datia, fuci, sermonum nebulæ, exploratiões, insidiæ, frau-
des, deceptionesque manifestæ: hinc Carthaginenses mer-
catoribus distincta statuerunt diuersoria, nec ea illis ci-
uiuibus volebant esse communia, Ceterum patebat illi
in forum via, ad naualia autem & secretiora Urbis loca
ne aspectus quidem concedebatur: Greci autem nequaquam
intra Urbes recipiebant: sed, quo ciues a periculi suspi-
tione essent immunes, a pomeriis non longe forum ven-
ilium statuebant: Plerumque alie Gentes, mercatores ad se
accedere prohibuerunt, quod mores deprauarent, Epi-
dauri (teste Plutarcho) cum ciues suos Illyricorum com-
mercii improbos fieri animaduertent, veriti a peregre-
norum contagione, corruptis ciuium suorum moribus
res nouas ciuitati suæ excitari, vnum imprimis grauen
& circumspectum ex omni ciuium multitudine virum, in
singulos annos eligebant, quid ad Illyricos accederet, &

Cartha-
gine mer-
catores
priuata
habebant
loca, Gre-
ci merca-
tores vi-
be exclu-
debant.

re quisque suorum mandasset mercaretur atque contrahe-
 re. Vituperat mercatores Plato, quod optimos inquit, Plato
 et mores, & apud bene constitutam Rempublicam lege cauē contra
 um censet, ne externarum gentium delitiae in Urbem mercato
 importentur ac ne quis a ciuibus minor quadraginta res.
 annis peregre proficiscatur, exteri autem ad suos remit-
 untur, eo quod istiusmodi peregrinorum contagio, ciues
 eterem patrum parcimoniā, Priscosque mores dediscant,
 & odisse incipiant, ex quo vno Urbes plerumque reddun-
 tur deterrime, omni que fornicationum, adulteriorum, lu-
 us, & libidinum genere inquinatissime, cuiusmodi Lug-
 dunum & Antuerpia famatissima hodie mercatorum em-
 poria de se exempla praebent. Ipse etiam Aristoteles, iu-
 et omnino curam habendam, ne quid ciuitates aduen-
 torum admixtione vitientur: Mercatores autem & si sunt
 necessarii, non tamen in ciuium numero recipiendos, quos
 deo etiam detestatur maxime, quod gaudeant menda-
 ciis, & in ciuitatibus fora vexant, tumultus exitant, se-
 untque discordias: Quin apud plerasque Respublicas antiqua
 ex erat, ne quis Mercator Magistratum gereret, nec in-
 enatum, nec in consilium admitteretur: Porro Mercator
 a Theologis sententiis plane damnata est, & a Cano-
 nicis decretis, auctoribus Georgio, Chrysostomo, Augu-
 stino, Cassiodoro, Leone, omnibus vere Christianis in-
 terdicta. Nam, ut ait Chrysostomus, Mercator Deo pla-
 ere non potest. Nullus ergo Christianus sit Mercator,
 aut si esse velit, prouinciat ab Ecclesia: Augustinus quoque
 Mercatores pariter ac milites ait veram poenitentiam age-
 re non posse. ¶ Mercatoribus non multo meliores sunt
 QVAESTORES, furax quoddam hominum ge-
 nus, & ut plurimum seruale ac mercennarium, aut quod
 sub stipe operam locarit, rude ac ignauum, sed au-
 tax & impudens, nec nisi tenuia quaedam artificia, qua
 ia par est tales homines nosse, didicit, scribendi videli-
 cet & supputandi, maxime autem furandi formulas,
 haud inscitas, ingeniosioresque quam quae in vulgares co-
 petant latrones: Ideoque omnium quiviuent hominum

DE VANITATE

furacissimi sunt, & a solis digitis quibus talēta & millo-
 nes supputāt opulenti, quos adeos viscosos habēt, ac in-
 finitis vncis, hamis sic imbutos, vt pecunia omnis quā-
 tumcūq; leuis fugax, labilis, anguillarum & serpentum
 instar lubrica, ab his cōtacta ilico hereat, neq; facile que-
 at auelli, hoc ipso tamen minus mali sunt, cū quod non
 nisi regum Principūq; ac potentum ærarijs insidian-
 tur, tū quē inde suffurātur, in scorta, in aleas, conuiuia,
 ædificia, atq; alendis Parasitis, Histriōibus, equis, cani-
 bus, non illibenter expendunt: aut seniores prudentio-
 resq; facti, nō raro filios nobis tales relinquunt, qui quā-
 isti multis ex periuriis, rapinis, furtis, flagitiis paulatim
 & minutatim corraferunt, conuiuādo, scortando, venā-
 do, aucupādo, vestiēdo, & nihil quicūq; ad explendas vo-
 luptates omittendo, rursus in multa fragmenta dissecā-
 tes, simul omnia infeliciter profundunt. Cæterum vero
 & Quæstōres ipsi scēnus accipiunt, & dona extorquent,
 procrastinando debita compilant, cū Capitaneis collu-
 dunt, falsum supputant, cheirographa adulterāt, & lite-
 ras effectis sigillis resignant: Nomismati nonnihil detra-
 hunt, nōnunq; fuscato metallo vitiāt, ideoq; Alchimis-
 tis plurimum amici sunt, atrisq; illius vt plurimum sectato-
 res, aut si desit ingenium, saltem fautores sunt: Verum
 cum dicat Cicero mercaturam ipsam si magna sit & co-
 piofa, multa vndiq; apportans, & sine vanitate iportās,
 non esse admodum vituperandam: Mercatores autē &
 Quæstōres tunc posse optimo iure laudari, si aliquando
 satieti quæstu, tandem ad colendos agros possessionesq;
 se contulerint: Ideoq; de Agricultura quid sentiendum
 sit, hic subiungemus. C A G R I C V L T V R A
 itaq; cui & pastio annexa est, & piscatio, atq; venatio, tā-
 to apud Priscos in honore fuit, vt ne Romanos quidem
 Imperatores, potentissimosq; Reges, & Duces puduerit
 agros colere, semina tractare, arbores iferere: Ad hanc
 se contulit, depositio imperio, Diocletianus, & dimissa
 Regni administratione Attalus. Cyrus quoq; magnus
 ille Persarū Rex gloriari plurimū solebat, cū veniētib;

Quæ-

storum

artes ad

diuitias

compa-

randas.

Cicero,

nis di-

ctum in

Quæsto

res.

Agricul-

tura

Diocle-

tianus

Atalus

Cyrus.

ad se amicis, hortum ostenderet suis manibus confectū,
& arbores sua manu in ordinē positas. Sed & Seneca
plātauit platanos, sua manu piscinaseffodit, aquas didu-
xit, nec alibi lubētī⁹ errat quā in agris. Hinc illa nobilissi-
marū familiarū cognomēta Fabiorū, Lentulorū, Cicero-
num, Pisonū a multitudine videlicet horū leguminum.

Seneca.

¶ Simili ratione a pecorū pastionib⁹ Iunij, Bubulci, Sta-
tilij, Tauri, Pōponij, Vitali. & Vitellij, Portij Catones,
& Annij Caprę orta sunt: Pastores fuerūt Romulus &
Remus Romanę Urbis conditores: e pastoribus ad Im-
perium assumptus fuit Diocletianus: Pastor fuit ipse Ro-
manę potentię tremēdus Spartacus: Pastores erāt Pa-
ris, & pater Aeneę Anchises, & a Venere dilect⁹ formo-
sus Endymion: Polyphemus etiam, & centū oculorum
Argus: Ex ipsis deniq³ Dijs Apollo Admeti Thessalię
Regis armēta pavit: & Mercurius fistulę inuentor pa-
storum Princeps fuit, atq³ eius fili⁹ Daphnis: Pan quoq³
pasterū Deus, & Protheus pastor atq³ Deus. Atq³, vt He-
breorum Patriarchas, Iudices ac Reges aliquos recen-
seam, maximj inter eos viri & Deo gratissimi pastores
fuerūt, sicut Abel iustus, Abraam pater multarū gentiū,
& Iacob pater populi electi. Itē Mōses legislator & Pro-
pheta Deo familiaris, ac David rex secundum cor Do-
mini electus, Quin etiam apud veteres Gręcos illustrissi-
mus quisq³ pastor erat. Hinc alios Polyarnas, alios poly-
melas, alios polybutas appellarunt, videlicet a multitu-
dine agnorum, ouium, & boum nomina illis imponētes
Sic etiam Italiam a vitulis nuncupatā (quos antiqui Grę-
ci Italos vocabant) nemo ignorat. Atqui vterq³ Bospho-
rus, Cimmerius & Thracius, atq³ Aegeum mare, & Ar-
gos, Hippiō, nonne a bouis trāsitu, a capris, ab equis di-
cta sunt? Et numidia Aphricę prouincia a pascuis hoc
nomen habet. Prima post Adę lapsum hominum in ter-
ris vita, fuit pastorica, Hęc nobis pręter pecudum car-
nes varias, etiam lac, caseum, butyrum in cibum, ac pro
vestitu lanam, pelles, & coria, omnia profecto humanę
vitę, cū necessaria, tū vtilissima largitur: quę omnia, sed

Pastura

Qui viri
illustres
pasto-
res apd
latinos,

Viri fan-
cti inue-
teri testa-
mento
pastores
Qui a
pud grę-
cos pa-
stores,

DE VANITATE

post casum, homini concessa sunt, cū antea ipsi solis quæ
a terra sponte prodibant fructibus, Deus illum in Para
diso vesci iusserat. ¶ Accedunt ad hæc **P I S C A**
T I O atq; venatio. Piscationis studium apud Roma
nos tãto in precio & celebritate habitum est, vt peregrini
nos & italici litoribus ignotos pisces e lōginquis prouin
ciis aduectos nauibus, in mari Italico tãquā in terra fru
ges seminarēt, arbitantes nō modicam in his Reipub.
utilitatē versari: Præterea, piscinas & viuaria præciosissi
simis piscibus referta magnis sumptibus instruxerunt:
E quibus demum pleriq; Romani Principes familiarū
agnomina traxere, vt Licinij, Murenæ, Sergii, Oratæ:
Hinc & Cicero Lucium Philippū atq; Horreñum pisci
narios appellauit, videlicet a piscinis. Legimus & diuū
Augustū Octavianum Augustum hamo piscari solitum, & Nero
nem scribit Suetonius piscatum rete aurato, e purpura
& cocco nexis funibus. Modi autem piscationū nō ad
modū multi: Nā retib⁹, hamo, nassa, iaculis, raistro, vene
no, quotquot sunt pisces capiuntur: Verum Piscatio eo
min⁹ laudis habet, quo pisces duri alimēti, ne stomacho
quidem utiles, nec Deorū oblationib⁹ acceptit sunt: Ne
mo enim vnquam piscem in sacrificiis immolatum esse
audiait, ¶ Similibus quoq; quibus piscatio, ingeniis con
stant **V E N A T I O** & Aucupium, additis insuper vi
ribus corporis & indagine, variisq; laqueorum, pedica
rum, decipularūq; ingeniis: adhibitis etiam visco, aui
lis accipitre, canibus, ac lupo ceruario, & plerisq; aliis
mansuefactis feris, rapinæ venationiq; aptis: Ars profe
cto detestabilis, studium vanū, certamen infelix, tantis
laboribus & vigiliis de nocte ad noctē pugnare & sæui
re in bestias: Ars crudelis & tota Tragica, cuius volu
ptas est in morte & sanguine, quam ipsa refugere debe
ret humanitas. Hęc ab initio sæculi semper pessimorum
hominum peccatorumq; præcipuum exercitium fuit: nā
Cain, Lamech, Nymbrotum, Ismaelē, Esauum robustos
venatores sacrę literę prodiderunt, nec ullos in vetere
lege venaticam exercuisse legimus, nisi Ismaelitas, Idu

Piscatio

Noīa fa
miliarū
a piscib⁹
August⁹
piscator
Modi pi
scationū

Venatio

meos, & gentes quæ nō cognouerunt Deum. Auenatio
ne Tyrannidi initium fuit, quia commodiorem non re
perit auctorem quam eum qui i cæde & carnificio fera
rum & voluptabro sanguinis Deum naturamq; contem
nere didicisset: hanc tamen Persarum reges tanquā ve
rissimam rerum bellicarum meditationem coluerunt,
quia habet in se venatica bellicum quiddam & truculē
tum, dum rapacibus canib⁹, obiecta fera, effuso sangui
ne, laniatis visceribus, voluptatē præstat, acerbissimāq;
mortem tanquam iocum summa cum voluptate spe
ctat interim, ridetq; crudelis venator, prostratāq; canū
exercitu aut laqueorum fraude infelicem prædā, trium
pbātis instar, magna comitatus caterua, domū reducit:
vbi tūc feralis instruitur carnificina, solenni⁹ cheirono
mia, præscriptisq; vocabulis (neq; enim aliter fas est) bel
lua laniatur: insignis profecto venatorum stultitia, in
signe bellum, cui dum nimium insistent, ipsi, abiecta hu
manitate, ferē efficiuntur, morūq; p̄digiosa peruersitate,
tāquā Acteon, mutantur in naturas belluarū: In tantam
quoq; plurimi illorū prupere insaniā, vt hostes Naturæ
fierēt, quēadmodū de Dardano narrant fabulę. Inuēto
res tā infelicitis artificij extitisse narrātur Thebani, gens
fraude, furtis & piurif insignis, parricidijs & incesti
b⁹ detestāda: a quib⁹ ei⁹ exercitijs præcepta ad phrygios
trāsmissa sunt, gētem eque impudicam, sed stultam atq;
leuem, quos iccirco cōtempserunt athenienses, & Lace
demonif populi grauiore, Postea vero quā Athenien
ses interdictæ venationis legem soluissent, atq; cum
exercitio publice admittētes, in Rempub. suam introdu
xissent, tūc primum athe nē captæ sunt. Hinc miror ve
nationē a platone ipso academiæ principis commē
datam, nisi forte quod euentus aut propositu honestas
necessitasne hanc commēdat, nō voluptas: quemadmo
dū aprum calydoniē vastatorem cōfixerit meleager, nō
voluptati suę, sed vtilitati Reipu, patriā a vastatrice bel
lua liberans. Et Romulus venabatur ceruos, non volu
ptatis causa, sed necessitate alendi se & socios.

O ij

Auenatio
tiōe ini
tium Ty
rannidi.
Vena
tio cul
ta apud
Persas.

Inuēto
res venā
tionis.

DE VANITATE

Aucupij Est & aliud venandi exercitiū quod **AVCUPIVM** dicūt, minoris quiddem crudelitatis, sed nō minoris vanitatis: hinc Aucupes dicti, qui videlicet aut aues venantur, aut per aues ludentes (quemadmodū ait Baruch Propheta) in aubus cœli: Auctorem illius ferūt vlyssē, quem primum post captum Ilium armatas edoctasque in venationē aues grēciam intulisse narrant, vt videlicet essent nouæ voluptatis solatia, his qui amissis parētibz troiani belli damna sentirent, tamen filiū thelemachum ab hac viuere iussit expertem. Tandem hæc exercitia, in se reuera seruilia & mechanica, vsq; euecta sūt, vt, positis quibusq; liberalibus studiis, hodie prima nobilitatis elementa sint atq; progressus, illis ducibz ad summum nobilitatis gradum perueniatur, hodieq; ipsa Regum & principum vita, ipsa etiam, pro dolor, Abbatū, Episcopoz, cæterozq; Ecclesie præfectorum religio, tota, inquam, venatio est, in qua se potissimum experitūtur virtutenque suam ostendunt:

Verg. in 4. Spumantenq; dari pecora inter inertia votis
Optant Aprum, aut fuluum descendere monte Leonē
Et quos decet esse exempla patientiæ, quotidie querunt
habere quod vincant & venētur: & quæ natura libera
sunt animantia, & deterrente iure, occupantiū sūt, nobilium Tyrannis sibi temerarij interdictis vsurparit: a noualibus suis arcentur Agricola, subtrahuntur prædia Rusticis, agricolonis præcluduntur syluæ & prata Pastoribus, vt augeantur pascua feris in sanguinē & delicias Nobilium, quos solos has edere licet, de quibus si Colonus quispiam gustarit, aut Agricola, is maiestatis reus factus, simul cum beluis illis fit præda venatori. Scrutemur scripturas, certe in sacris literis etiam in Gēnium Historijs, nullum sanctū, nullū sapientem, nullum Philosophum legimus venatorem, pastores vero plurimos & aliquos piscatores: & Augustinus artem hanc dicit omnium nequissimam sacraq; Elibitanum & Aurelianense concilia hanc in clero prohibuerūt, damnarūq; in sacrisq; Canonibus non modo prohibetur venatori

**Venatio
clero
prohibita.**

bus ascensus ad sacros ordines, sed etiam summi sacerdotij gradus adimitur iam adeptus. In eisdem legitur, Esau venator erat, quoniā peccator erat, neque vero vī piā venationis vocabulum scriptura sacra in bonū assūmit. Quare venationem ipsam reprobā esse, iam nemi ni in ambiguo sit, quē omniū sapiētū atque sanctorum turba explosa est atque dānata, Antiquit⁹ etiā cū in in nocētia viuerent homines, nulla illum animantia fugie bant, nulla infesta erant, nulla noxia, omnia illi sub dita obediētiam pręstabant: cui⁹ exēpla etiā postero ribus temporibus in his qui optimam vitam agerent manifesta sunt, quomodo ferarum insidijs superiores extiterunt, sicut Daniel leonibus, & Paulus Apostol⁹ vi perę, Heliam prophetam, paulum & Antonium here mitas nutriuit coruus, & Egidiū cerua, Helenus Abbas pręcepit Onagro, & paruit belua, & sancti viri onera portauit, pręcepit etiā Crocodylo, & ab eo flumē trāsue ctus est, Anachorite multi habitabant in desertis, & sta bant in speluncis & cauernis ferarū, non timentes, nec leones, nec vrsos, nec serpentes: cum peccato enim ani malium noxa simul & persecutio & fuga subintrauit, & artes venationum excogitatę sunt: Non enim (vt au gustinus ait, tertio super Genesim) animalia fuere a pī cipio producta venenosa, inimica & molesta humano generi, sed post peccatum infesta inimicaque cōstituta sūt quod ex diuina sentētia in pōenam iniustę rebellio nis primorū parentū factū est, cuiusmodi sententia la ta est ad serpentem, dum diceret Deus: Ponam inimi citias inter te & mulierem, & inter semen tuum & semē illius: ex hac sentētia venationum orta est pugna, homi num scilicet cum cæteris animalibus. ¶ Sed modo re uertamur: Scripserunt de his iam dictis A G R I C V L T V R A E pastionis, piscationis, venationis, aucupij artib⁹, Hiero, philometer, attalus & archelaus Reges, Xenophon & Mago duces, & Oppianus poe ta: pręterea, cato, Varro, plinius, columella, Vergi lius, Crescentius, Palladius, & plerique his recētiore.

Gesi. 22.

Antiqui
t⁹ homi
ni cū fe
ris pax.Dasi. 41
act. 28.
3. Re. 17

Gesi. 3.

Residui
de agri
cultura.

DE VANITATE

Cicero his nihil melius, nihil vberius, nihil dulcius, nihil libero homine dignius arbitratur. Non pauci summum bonum summamque beatitudinem isthuc collocarunt: Hinc agricolas fortunatos vergilius, Oratius beatos vocant, hinc Delphicum oraculum aglaum quendam felicissimum pronunciauit, qui in arcadia paruum pradium colens, nunquam id egressus est, sicque minima cupidine minimum in vita mali experiri fuerit. Sed miseri homines

**Agricul-
tura dei
maledic-
tio.
Gen. 3.**

ram altum de agricultura sapientes, ignorant hanc esse effectum peccati, ne summi dei maledictionem: Eiciens enim hominem de paradiso voluptatis, in agros misit. Ad prauaricatorem adam sic dicens: maledicta terra in opere tuo, in laboribus comedes ex ea omnibus diebus, & tibi, spinas & tribulos germinabit tibi, & comedas herbas terre, in sudore vultus tui vesceris pane tuo, donec reuertaris in terram, de qua sumptus es. Sed nulli hoc magis sentiunt, quam agricolae, & Villici, qui dum arant, seminant, occant, putant, pastinant, messant, metunt, vindemiant, pascunt, tondent, venantur, piscantur, post multos labores, hic agris a gradine tempestateque vastatis, amittit panem, huic oves moriuntur aut boues, aut a militibus abiguntur, ille perdit feram, alter piscem, & domi plorat vxor, illachrymantur filii, & tota esurit familia, rursumque spe incerta dubium redeunt in laborem: ante hanc maledictionem nulla fuisset opus artificiosa telluris cultura, non passione, non piscatione, non venatione, non aucupio: Nam sponte omnia productura erat terra hybernis aestiuisque frugibus, odoris suauitate, pratorumque vestitu semper florens: denique nil noxium terra pergerminasset, non herbam ullam veneno pestilentem, nullam arborem sterilitatis vitio inutilem, sequestrataque etiam natricum & viperarum ceterarumque reptibilium virulentia, auctor serpens, nobis Beda. Ipseque homo animantium omnium adeptusque Lucae principatum, ipsis etiam feris, ut iumentis pecudibusque onera imponitur, imperasset piscibus maristaues ad nutum pro aqua aduolassent. Moxque natus homo omnium membrorum appellatus usum, exercitiumque consequutus fuisset, ac sine corporis

egumentis, sine tectis, sine cōditis obsoniis, sine medica
mētis felicissimam vitam egisset cum sponte sua illi sup
peditatura essent (vt ait Poeta ille)

Terra cibum pueris, vestem vapor, herba cubile.

Peccata

Sed peccati noxa, mortisq; necessitas omnia nobis infe
sta fecit: Iam non terra quicquā citra labores sudoresq; oīa fece
nostros producit, quin & lethifera & venenosa, ceu palā runt inie
nobis quod viuim⁹ exprobrās, generat, nec reliqua ele
mica.

menta nobiscum mitius agunt, multos mare sæuētibus
procellis obruit, mōstroseq; belluæ absorbēt, tonitruis,
fulgure, tempestatibus contra nos pugnat Aer & pestilē
tiarum lue: Cœsum quoq; in nostrum interitum conspi
rat: Iamq; etiam animātia ex professo nobis infesta sūt:

Prouer

& ipse etiā homo (vtest in Prouerbio) homini lupus est,

bium.

circumsistunt nos innumeris scelerum illecebris tentā
tes immundi Spiritus, quo nos in suppliciorum tenebro
sa conceptacula protrahant, æternis ignib⁹, ac diris cru
ciatibus, perpetuo cruciandos: Atq; hinc patet, non nisi

optimarum rerum iacturam, malorum inuētionem, ac
vitæ incommoda esse Agriculturam, cum cæteris illi ad
herētib⁹, pascendi, piscādi, venendiq; exercitijs, quo tel
luris infœcūditatem, & victus egestatem, ac ex pellium

amictu algorem, quibus mortis fata admonita humani
tas, saltem pro tempore effugerem⁹, vel potius mitigare
mus: Haberet autē Agricultura hanc necessitatis ceu ca
lamitatis nostræ laudem nō modicam, si intra hos man
sisset terminos, nec prætergressa doceret tot prodigiosas

Licifca

canis

mōstro

si, nimo

rū ex lu

pi & ca

nis col

tu pgn

tus, vn

de & no

mē ha

bet,

plantarum fabricas, tot portentosas arborum insitiōes
ac metamorphoses. Quin & equo asinis iūgere, & cani
bus lupos, sicq; mulas & lyciscas aliaq; præter naturæ le
gem monstrosa, animalia procreare: Sed & quibus natu
ra cœlū, maria, terras, libera assignauit, Auarijs, Pesci
nis, Viuarijs, & carceribus cohercere, etiam exēptis lu
minibus, mutilatisue mēbris in ergastulo saginare: Tū

in lino, lana, pellibus, bombyce, & quæ natura ad hoīm
vestitū largi ē, tot texturarū: infectionū, & similia nō nisi

ad luxū & fastum artificia, sæpiissime etiam ad hominū

DE VANITATE

perniciem excogitata. Quod de vno ligno conqueritur Plinius tā paruo semine nato, quod nūc planta, mox velum, leuissimo ventorum flatu orbem terrarum vltro citroq; portat, hominesq; ipsos, ac si parum sit ī terra etiā perire cogat in aquis, ac a marinis beluis vorari. Præter eo mille Agricolarum, Pastorum, Piscatorum, Venatorum, Aucupum obseruantiarum decreta, nō tā stulta & ridicula, quā superstitiosa & diuinę legi aduersa: quibus tēpestates auertere, sementa fœcūdare, noxia quæq; repellere, lupos & feras abigere, fugacia animalia sistere, pisces auesq; manibus prehendere mōrbos pecudum ī carminare se posse autumāt: de quibus tam magna credulitate & seriose scripserunt sapientes illi viri quos supra nominamus.

Militia.

¶ Sed iam ab Agricolis ad MILITES transeamus, quos ex agris delectos aptiores pugnę ait Vegetius: Ex quibus etiā Cato viros fortissimos

Gen. 4.

& Milites strēnuissimos gigni adserit. Quin, & testibus sacris literis, prim⁹ ille pugnator Cael, Agricola fuit atq; venator: Et Ianus atque Saturn⁹ pugnacissimi Dij & antiquissimi, hanc simul cū Agricultura vitam in terris egerunt: Ars itaque militaris minime contemnenda videt, quę (vt ait Valerius) principatum Italię Romano Imperio peperit, multarum Urbium magnorunq; Regum, validissimarum gentium Regnum largita est, fauces Ponti, Marisq; sinus patefecit: Alpium, Tauriq; montis conuulsa claustra tradidit: Ipse Africanus Scipio apud Ennium gloriatur, quod per sanguinem hostiū atq; cædes viam sibi ad Cœlū aperuerit: cui & Cicero adsentit, in-quiens, & Herculem eadem via Cœlos conscendisse:

Inuētio
artis mi-
litaris.
Militię
alea.

Hanc Lacedæmonis primum tradidisse dicunt: Hinc Hannibal Italiam petiturus, Lacedæmonem quæsiuit armorum ducem. Hęc duce constituta sunt regna & imperia, illaq; neglecta, potentissima quæq; rursus demolita: In manibus enim temerariorum Ducum ceciderunt bellicosa Numantia, ornatissima Corinthus, superba Thebæ, docta Athenę, sancta Hierusalem, ipsaq; Romani Imperij gēmula Carthago; tandem etiam potentissima

Roma: Hęc ars, plurimo, & plusquā Draconis leges, hu Militiæ
 mani generis sâguine scripta, docet pugnae ordinē eleē artes di
 ganter constituere, aciem commodē instituere, adoriri uersq.
 hostem, instare, præmere, circumenire, læua dextraq; fe
 rire, ad Ducum signa dimicare, proferre gradum, susti
 nere impetum, resistere vrgentibus, præmere cedētes,
 icē? incutere, incussos euitare, aut clypeo excipere, ac cō
 temnere, acriusq; in hostem cōsurgere, inuehi equo, vi
 gere stimulis, moderare frenis, & omnem in partē cir
 conflectere, ingerere tela, vibrare lāceas, torq̄re hastas:
 hostium vultus, latera, terga, pro loco & tempore adori
 ri, nec prius quam desperata victoria de fuga cogitare:
 fugiētes autem insequi, mactare, capere, exarmare, diri
 pere, p̄figare, suos reducere, recolligere, exercitum in
 staurare, & desperata victoria, ad spem vindiētę animū
 succēdere, & quæ reliqua sunt Militū Ducunque officia:
 Instruit quoq; de ad parandis classibus, extruendis ar
 cibus, muniendis castris, locādīs prēsidijs, extruendis,
 vallibus, compingendis aggeribus, euacuādīs fossis, suf
 fodiendis cuniculis, fabricandis machinis, diligēdis ar
 mis, oppugnandis mœnibus, comportandis comeatib⁹,
 confingēdis dolis, locādīs insidijs, varijsq; scire vti stra
 tagematib⁹: Præterea, obsidere ciuitates, iacere tela, fre
 mere tormētis, ad mouere machinas, perfodere muros,
 concutere turres, occupare mœnia, parare incendia, di
 ruere arces, spoliare tēpla, diripere Vrbes, subuertere
 oppida, vastare agros, cōculcare leges, adulterari matro
 nas, stuprare videas, rapere virgines, ciues alios vulnera
 re, alios incarcerare, alios deportare, alios trucidare: Militiæ
 Tota denique disciplina hęc non nisi in hominum per
 nitie occupata, hūc finem quærit. vt famo sos orbis euer
 sores, strēnuosq; homicidas faciat, transformetq; homi
 nes ī ritus ferarum, moresq; belluarum: hinc bellum ni
 hil aliud est quam commune multorum homicidium ac
 latrocinij, nec aliud milites quam stipēdiarij, & in Rej. Nilites
 pub. exitium armati latrones: Præterea, cum bellorum quid.
 euentus semper sint incerti, & fortuna, non ars largitur

DE VANITATE

Militiæ encomiastæ. victoriam, quid profunt stratagemata & insidiæ, & reliqua artis militaris præcepta? nunquid omnis ars inanis est, ubi fortuna dominatur? Atque nihilominus laudauit hanc diuinus ille Plato, & pueros hæc discere, adultosque statim armatæ Militiæ tradi iubet, & Cyrus inclytus ille Rex, illam non secus atque Agriculturam summe necessariam aiebat: Ipseque Augustinus atque Bernardus Catholici in Ecclesia Doctores hanc alicubi probauerunt, & Pontificia decreta illam non improbat, licet Christi & Apostoli longe aliter sentiant: Tandem vel repugnante Christo, non infimum in Ecclesia gradum obtinuit, obortis tot sacrorum militum sectis & ordinibus, quorum omnis religio in sanguine, in cædibus, in rapinis, & Piraticis sita est, prætextu defendendæ & ampliandæ fidei, ac si Christus Euangelium suum non prædicatione verbi, sed armis, non confessione cordis & martyrio, sed ostentatione & comminatione armorum, vi bellorum, & hominum cædibus ac strage voluerit innotescere, nec satis est istis Militibus in Turcas, in Sarracenos, in Paganos arma ferre, nisi etiâ contra Christianos pro Christianis classes ducant. Denique bellum & militia multos gignunt Episcopos, & non raro pro summo Pontificatu pugnatum est, & ut ait sanctus ille Camotensis Episcopus, non sine fratrum sanguine sancta sanctorum ingressus est Pontifex atque hoc tunc vocatur constantia martyrii, si pro Cathedra magna Christianorum cæde fortiter fuerit dimicatum. Scripserunt de arte militari Xenophon, Zenocrates, Onoxander, Cato Censorius, Cornelius Celsus, Iginus, Vegetius, Frontinus, Holiarius, Modestus, & antiquiores multi: Ex recetioribus, Volturius, Nicolaus Florentinus, Iacobus Comes Purliliarum, & alij pauci: Hi artis doctores, sed speculatiui non tam periculosi ut sunt practici: Tituli vero ac dignitates discipulorumque gradus non sunt, Baccalaureatus, Magistratus, Doctoratus, nec modo etiam sunt quibus dicuntur Imperatores, Duces, Comites, Marchiones, Equites, Capitanei, centuriones.

Christi & apli Militiâ phibēt. Militiū sacrorū sectæ. Arma Christi

Pugnæ p Pōtifi catu.

Scriptores Militariæ artis.

nes, Decani, signiferi, & consimilia nobilitatis nomina ex ambitioe aut iniuria nata: sed latrones, perfossores, raptores, ficarif, fures, sacrilegi, gladiatores, stupratores, lenones, scortatores, adulteri, proditores, peculatores, abiegei, aleatores, blasphemii, veneficif, parricide, incendiariif, p̄dones, piratae, tyranni, & eiusmodi. Quos omnes q̄ vno nomie velit exprimere, dicat milites, hoc est, reuera barbaricas sceleratorum hominū feces, quos mala mens, malus animus ad omne facinus extimulat, quos penes dignitatis & libertatis nomen habet licētia delinquendi & latrocinandi, vndique quērentes vt noceant, ipsanq̄ innocentia veluti mortis quandam imaginem odientes, omnesq̄ quasi vnum corpus sunt ex patre Diabolo, cuius illi sunt membra, de quo ait Iob. Corpus illius quasi scuta fusilia, & compactum squamis se prēmentibns, vna vni coniungitur, & ne spiraculum incedit per eas. vna alteri coheret, & tenentes se nequaquam superabuntur, assistunt sibi, quia conuenerūt in vnum aduersus Dominum, & aduersus Christum eius: Insignia autem Militiæ sunt non purpura, torques, annuli, tiarę: Sed aduerso pectore vulnera, & deformata cicatricibus corpora: Exercitium nō nisi cum plurimorum exitio doloreq̄ coniunctum, morum, legum, ac pietatis pernities, cum Christo, cum beatitudine, cum pace, cum charitate, cū innocentia, cum patientia, ex diametro pugnans. Prēmia eius sunt, gloria nobilitatis humani sanguinis effusioe parta, & imperij propagatio libidine dominandi & possidendi, cū multarum animarum perpetua damnatione. Nam cum omnis belli finis sit victoria, nemo potest esse victor, nisi homicida, nemo contra victor, nisi male perierit. Mors igitur militum pessima, malum epithaphium sibi inducente peccato. Qui autem occidunt, iniqui sunt, etiam si iustum sit bellum: non enim propter hoc, sed quia lucri & predę gratia militarunt, impij homicidę in eos quos male occidunt: Si qui autem iuste ab illis perimuntur,

Militum
noia ex
re.

Iob. 4.

Militię
insignia

Militiæ
exerci
tium.

Militię
prēmia.

Militum
mors
pessima.

DE VANITATE

Nobilitas.

Ipſi qui occiderunt in carnificum ordinem ſeipſos ſtatu-
entes, nobilitatem hanc commeruerunt, quūq; leges alio-
qui in p̄ſones, incendiarios, raptores, homicidas, ſicca-
rios p̄cenis ſeuiant, tales nomine Militiæ habentur nobi-
les & honeſti. ¶ Ex Militia itaque ortum habet Nobi-
litas, gentilia videlicet claritas, ex cruore hoſtium & cę-
dibus ſtrenua carnificina acquiſta, & publico præmio
comprobata, publicisq; honorum inſignis cohoneſta-
ta. Hinc apud Rhomanos tot coronarū genera, ciuiliū,
muralium, obſidionalium, nantalium, tot militaria dona,
armillę, haſtę, phalerę, torques, anulī, ſtatue, imagines,

**Cartha-
ginēſes.
Iberi.
ſcythę
Macedo-
nes.**

nate ſunt, quibus prima nobilitatis initia auſpicabatur.
Apud Carthaginēſes tot donabatur annulis, quot inter
fuiffent præliis. Iberi tot circa defuncti ſepulchrum eri-
gebant obeliſcos, quot ille intermiſſet ex hoſtibus. Apud
ſcythas in celebri conuiuio iſs tantum circumlatam pa-
teram accipere licitū erat, qui hoſtem occidiſſent. Apud
Macedonas lex erat qui nullum hoſtē intermiſſent, ca-

**Carma-
ni.
Denega-
tus ho-
nor de-
bit⁹, ad-
uerſus
patriam
ppriam
multos
inſtiga-
uit.**

piſtro cingi in opprobrium ignobilitatis. Apud Carma-
nię populū neminē vxorē ducere licebat, qui nō prius
caput hoſtis occiſi ad Regem detuliſſet. Ipſaq; indigna-
tio non dati debiti honoris, iſs qui ſtrenue militauerūt, con-
tra patriam multos induxit, vt ſubuerterent ei⁹ liberta-
tem: Exemplo ſunt Coriolanus, Gracchi, ſylla, Marius.
ſertorius, Catilena, & Cęſar. ſi itaque nunc nobilitatis
primordia requiramus, comperiemus hęc nefaria per-
fidia & crudelitate partam: ſi ingreſſum ſpectem⁹, repe-
riem⁹ hęc mercenaria militia & latrocinis auctā: quod
ſi etiam regnorum & imperij originem quæramus, oc-
current impia fratrum parentumue parricidia, funeſta
coniugia, & pulſi Regno patres a liberis, aut trucidati
Principes, in cuius verba iuratum erat. ſed ipſam nobi-

Nobilitas qd.

litem nunc a primis vnguibus exploremus: Ipſa reue-
ra nihil aliud eſt quā robuſta improbitas, atq; dignitas,
nō niſi ſcelere quæſita benediſſio & hæreditas peſſimo-
rum quorūque filiorū, quod ita eſſe primū nobis ſacrę
literę, deinde etiam antiquę gentium & recentiores

SCIENTIARVM. III

historiæ notum faciūt: Nā cum ab initio creatiōis Mū-
di genuisset transgressor Adam primogenitum suum
Cain agricolam, & alterum Abel pastore ouium, in quib⁹
humana familia biuū fecit, videlicet in Abel plebis, in
Cain nobilium, qui cū secundū carnē crudelis & super-
bus esset, de more persequens eum qui secundū spiritū
humilis erat, interfecit Abel, sed repatata fuit plebea fa-
milia in zeth tertio filio Adæ. Ipse itaque Cain parrici-
dio fratris prim⁹ militiæ & nobilitati initū dedit, ac cō-
temptis dei & naturæ legibus, confidens autem in pro-
prijs viribus, vsurpans sibi dominationem prim⁹ cōdi-
dit Vrbes, constituit imperiū, accreatos a Deo liberos
homines & filios generatiōis sanctę, vi, rapina, seruitu-
te, & iniquitatis legib⁹ opprimere ccepit, donec illi etiā
contēpto Dei iudicio, & corrupta omī carne promiscua
libidine inquinati, genuerunt Gigantes, quos interpretā-
tur scriptura potētes a seculo viros famosos, atque hæc
est vera & cōmodissima nobiliū definitio: Opprimebāt
enim iopes, extollētes se latrocinij, & superbiētes opi-
bus, celebrātes nomina sua, imponētes ea regionib⁹, &
vrbibus, & montibus, & fluminibus, & aquis, & mari,
quorum primus parens Cain natura malignus intesti-
no odio inuidus, a diuina correptiōe incorrigibilis, dis-
simulata ira proditor, in propriū sanguinem parricida,
maledictione vagus & pfugus, etiam maledictioni su-
peraddēs blasphemiam: atq; hæc sunt illa antiquissima
& primæna nobilitatis munia, hæc virtutes, hæc ingenia,
quibus vsque in hūc diē ipsa ornatur nobilitas, cuius ar-
chitectus pater ille Gigantum, quos deleuit Dominus in
diluuiio aquarum, vno solo reseruato Noha viro iusto i
generationibus zeth cum sua familia, cui cum tres essēt
filij, Sam⁹, Iapetus, & Cham⁹, atque illi instaurato post
diluuium sæculo, Priscorum Gigātum exemplo, etiam
Vrbes conderent, & regna cōstituerēt, iccirco scriptura
a Noha vsque ad Abraamū nullam facit mentionem iu-
storum: omnes siquidem ad Abraamū vsque, nobilitatis
artifices extiterunt, robuste videlicet improbitatis, im-

Gen. 4:

Typus

nobiliū

& popu-

lariū in

Cain &

Abel.

Gigātes

& Cain

collatio

Nobiliū

cum Gi-

gātibus

Gen. 4.

Gen. 6.

Gen. 10.

& 11.

DE VANITATĒ

- pletatis, confutionis, potentie, militie, violentie, oppressionis, venationis, luxus, popae, & vanitatis, & similia nobilitatis stigmatum, que Nohe, filii huic impresserunt, e quorum numero Chamus, eo quod ceterorum esset nequissimus, atque in parentem impius, primam & super omnia regna dominatricem monarchiam promeruit. Ipse genuit Nymbrothum, quem scriptura describit potentem in terra, & robustum venatorem aduersus Dominum: hic edificauit Babylonem illam magnam & linguarum confutioni initium fuit, tradiditque regnandi disciplinam, nobilitatunq; gradus, honores, dignitates, officia, imaginesque discreuit: Exinde in plebem leges sancite, introducta seruitus, & exactiones a populo, conscripti exercitus, gestaque crudelia bella. Ab eodem
- Gens. 9.** Chamo procefferunt Chus, a quo Aethiopes & Mizraim, a quo Aegyptii & Chanaan, a quo Chananæi nobilissimæ quidem gentes, sed deterrimæ, reprobatae, & a Deo maledictæ. Exacto tandem multo tempore, rursus elegit Deus hominem iustum patriarcham illum Abrahamum, ex quo suscitaret sibi seminem, ac populum sanctum, quem circumcisionis signaculo ab aliarum gentium multitudine distinxit: hic duos ab initio genuit filios, vnum ex ancilla spurium Ismaelem: Alterum ex vxore legitimum,
- Gens. 16 & 21.** cui nomen Isaac: factus est autem Ismael homo ferus & sagittarius, vir nobilis & potens princeps, Ismaelitarum genti nomen suum perpetuum relinquens, benedixitque illi Deus & confirmauit nobilitatem eius in rapina & militia, inquiens: Manus eius contra omnes, & manus omnium contra eum, & e regione fratrum suorum figet tabernacula. Isaac autem perseuerans in iustitia patris sui, illi gregem pascebat, atque hic ex Rebecca sua duos genuit filios Esau & Iacob: Esau itaque odiosus Deo, homo rufus & hispidus, venator & sagittarius, belluo & ventri deditus
- Gens. 27** adeo ut pro vno pulmento venderet primogenita, factus
- Gens. 28 & 29.** est vir potens atque princeps Idumeorum, benedictionem accipiens nobilitatis in pinguedine terre & rore Cæli, in gladio & excussione iugi: Iacob autem iustus profu-

gus apud auunculū suum Laban oues illius pascebat, cuius vtrasq; filias quatuordecim annorum seruitute cum promeruisset vxores, duodecī ex illis filios suscepit, vocatunq; est nomen illius Israel, quod posteris suis deinceps reliquit, vt vocaretur populus Israel: Erant Iacob (quod diximus) duodecim filii, videlicet Ruben, Symeon, Leui, Iudas, Isachar, Zabulō. Ioseph, Beniamī, Dā, Neptalim, Gad & Aser, ad quorum numerum duodecī tribus Israel numerati sunt: Verum Ioseph a fratribus suis venditus in Aegyptum: omni Aegyptiorum disciplina imbutus est, & factus est somniorum interpretes peritissimus, & augurabat in calice, Oeconomicae disciplinae adeo peritus erat, vt ingenti calliditate nouas artes parandarum diuitiarum, & vectigalis augendi inueniret, quam ob causam Pharoni Regi gratissimus, constitutus est ab eo Princeps super omnem Aegyptum, atq; ex seruili mancipio, solemnī Aegyptiorū ritu, nobilis creatus est: Posuit enim Rex annulum in manu eius, & torquem ī collo eius auream, & induit eū purpura, fecitq; ascendere currum, clamāte pracone, vt omnes deinceps tanquam nobilem & principem reuererentur illum.

Similis per omnia nobilitandi mos erat apud Persas, sicuti de Mardochæo Hebreo nobilitato ab Artaxerxe Rege legimus in libro Hester. Inde in hunc vsque diem hæc nobilium creandorum consuetudo permansit penes Reges & Cæsares, a quibus alii pro pecunia emunt nobilitatem, alii illā lenocinio, alii veneficiis, alii parricidiis hanc cōmeruerunt, multis proditio nobilitatem concitauit, simulatq; diuitias peperit quemadmodum de Euthyrate, Philocrate, Euphorbo, & Philagro historiis peditū est: pleriq; adulatione, detractioe, calumnijs, synecophantia: plures ob prostitutas Regibus vxores & filias nobiles facti sunt, multos venatiōes, rapinæ, cedes, prestigij, & aliæ male artes ad nobilitatē pmouerunt: Sed ad Ioseph reuertamur: Hic cum potēs esset ī domo Regis, & suscepisset filium primogenitum Manasse, elatus

Gen. 38

& 39.

Gen. 40

Gen. 41

Hest. 8.

Nobili

tandi

mos a

quod Pri

cipes.

Gen. 41

DE VANITATE

- Ge. 14. euentitia hac nobilitate, in iniuriam & cōtemptum pat-
 ternę domus, non sine culpa loquutus est, dicens, obliui-
 sci me fecit Deus laborum meorum & dom⁹ patris mei
 quapropter in benedictionib⁹ postposit⁹ fuit Manasse,
 & prelat⁹ illi iunior Ephraim, ipse deniq³ Ioseph, licet
 esset filius Iacob, tamen propter hanc nobilitatis Deo odi-
 bilem conditionem, nō meruit ferre nomē tribus in Is-
 rael, sed datū est filijs suis Ephraim & Manasse: neq³ il-
 li in tribubus suis habuerunt Prophetā & omnium mi-
 nima benedictione benedicuntur, videlicet in fortitudi-
 ne & multitudine familię suę: Habitauit autem popu-
 lus Israel in Aegypto ānis multis, erantq³ pastores peco-
 rum in terra Gessen: cum vero crescerent in gentem ma-
 gnam & potentem, suspecti & odibiles facti sunt nobili-
 bus & Regibus Aegyptijs: quare affligebāt eos operib⁹
 duris luti & laterum, & omni seruitute operum terrę, &
 pueros eorum masculos occiderunt, mergētes in flumi-
 ne, vt non superesset illis semen in terra: Horū itaq³ vn⁹
 eo quod esset puer elegans, saluatus est a filia Regis, quę
 adoptauit illum in filium, & vocauit illum Mo-
 sen, quia de aquis eripuisset eum: Creuit itaq³ Moses in domo Re-
 gis, omnique Aegyptia doctrina imbutus, tanquam Re-
 gis filius habitus, potens factus est & Dux militiæ Pha-
 raonis contra Aethiopes: Desponsauit autem sibi filiam
 Regis Aethiopum in coniugem, vnde contracta Aeg-
 ptiorū inuidia, & odio, exultare coactus, profugit in Ma-
 diam, vbi apud puteum quendam, contra Regionis illi⁹
 pastores, pro puellis quibusdam certamē suscipiens, eo
 beneficio vnā ex illis meruit habere vxorem filiā Sa-
 cerdotis: Tandem puectus ætate & sapientia, agnoscēs
 genus suū de gente Hebręorū, reuersus est in Aegyptū
 & renunciata Aegyptia nobilitate, cōfortatus a Deo, du-
 4. 5. & cē se prebuit populo Israel, & multis miraculis eduxit
 ita de in- illum de Aegypto, cunq³ peccasset popul⁹ aduersus Deū
 ceps. in vitulo aureo, irat⁹ Moses iūxit sibi viros, fortes filios
 Exo. 32. Leui, & precepit illis inquiēs: Ponite gladios sup femur
 vestrū, & euntes & redeūtes, occidat vnusquisq³ fratrē

& amicum & proximum suum, factaq; hac memorabili
 cæde, quasi viginti trium milium hominum, benedixit il
 lis, inquiens, cōsecraſtis manus vestras hodie in sangui
 ne, vnusquisque in filio & fratre suo, cōpletaq; est bñdi
 ctio Iacob ad Simeō & Levi vocantis eos vasa iniquita
 tis bellantia, quorum furor maledict⁹ & pertinax, & in
 dignatio dura: In hoc itaq; insigni parricidio initiū cō
 pit nobilitas in Israel: tunc enim constituit illis Moſes
 Principes, & duces, & capita exercit⁹, Tribunos, & Cē
 turiōes, & quinquagenarios, & decanos viros bellicosos,
 & pugnatōres egregios per tribus & cognationes suas, e
 quibus qui bello & fortitudine alios p̄cellere videbatur,
 huic tribuerunt principatum, iudicandiq; potest atē: Nō
 enim Regem habebant, sed Iudicibus regebātur, e quib⁹
 Iosue vir nobilis robust⁹ & bellicosus, victor Regū,
 & non timens quēquam, post Moſen tenuit principatū,
 post cui⁹ obitum sine principe sub Democratia vixerūt,
 sed seditiosi facti, pugnarunt in seinuicem, & prope dele
 uerunt tribum Benjamin, vt non superessent nisi sexcen
 ti viri, cūq; abiurassent illis filias suas, datę sunt illis qua
 dringentę virgines captiuorum Iahis, Galaad, reliquis
 ducentis permissum est rapere virgines a Sylo, Atq; hoc
 modo impleta est benedictio nobilitatis Benjamin in
 imagine lupi mane rapientis prædam, & vespere diuidē
 tis spolia. Post hæc rursus ad Aristocratiam & principū
 regimen conuersi sunt, e quibus tandem Abimelech spu
 rius Hieroboal de tribu Manasse, interfectis solēnis par
 ricidio super vno lapide septuaginta fratribus suis legiti
 mis, primus Regnum obtinuit in Sichem: Porro vni
 uerso populo Israel petente sibi Regem, in furore Domi
 ni dati sunt illis Reges, paucissimi quidem boni, plures
 autem mali: Iratus enim est Dominus, & edixit illis ius
 Regis, quia rolleret filios & filias eorum, faciens sibi
 aurigas, panificas, & agros, & grēges, & p̄dia, & seruos,
 & ancillas, & optima quęq; illorū pro libito addecima
 ret sibi, & distribuere seruis suis populūq; totum ser
 uitutis premeret iugo, & quoties Rex peccauerit, & ini

Gen. 49

Exo. 18.

Deu. 31.

Ios.

Gen. 49

Iudic. 9

1. Re. 8.

Ius regū

DE VANITATE

1. Re. 9. que egerit, populus plecteretur pro eo: constituit autem illis Regem adolescentem de tribu Benjamin nomine Saul, virum fortem robore, statura procerum adeo, ut ab humero sursum altior esset omni populo; incussitque De⁹ timorem omnibus, ut eum quasi ministrum Domini venerarentur: hic antequam regnare coepisset, tanquam filius vni⁹ anni innocens erat, & optimae indolis. Adeptus autem
1. Reg. 13. 15. Regni nobilitatem, effectus est vir nequam, & filius Belial: Stultit ergo Deus regnum de domo Saul, & dedit illud & 16. David filio Isai de tribu Iuda: Atque hic est pastor ouium constitutus, rex eadem nobilitatis postifera contagione
2. Re. 11 infectus, factus est homo peccati, sacrilegus, adulter, & homicida; tamen non declinavit misericordia Dei ab illo: Regnavit autem ab initio in Hebron, quando Hishbeseeth filius Saul regnaret post Iordanem: tandem confirmatum
2. Re. 6. est illi regnum universi populi in Hierosolymis: Verumtamen pacificam Israelitarum Monarchiam non obtinuit:
2. Re. 13 Nam eo vivente, filius eius Absalon regnum inuasit in 2. Re. 20 Hebron, quo occiso, rursus inuasit regnum Siba filius 3. Re. 2. Bochri: Porro ambiuit regnum filius David Adonias: Ipse autem David moriturus, heredem instituit minorem natum Solomonem filium Bithsabae adulterae, atque hic primus Hebraeorum Monarchiam obtinuit quam Adanig fratris natu maiores parricidio confirmavit, adeptusque rerum summam, etiam ipse a via recta declinavit post mulieres in fornicationes, & idololatriam, derelinquens
3. Re. 11 legem Dei, successitque illi filius malus roboam, etiam ille nequam & peccator adversus Deum: Ideoque scissa est ab eo Monarchia populi, & Defecerunt ab eo decem tribus, & constituerunt sibi regem Hieroboam virum nequamissimum, de tribu Dan, qui venenavit totum Israel, abducens decem tribus ac idololatriam, erectis vitulis in samaria, ut impleretur benedictio, inquiens: Dan coluber super viam, cerastes super semitam mordens calcaneum equi, ut cadat sessor eius retrosum. Tribus autem Iuda quievit sub semine David, quemadmodum benedixit illi Iacob, non auferendum Sceptum a Iuda, donec veniret

Messias: Erat autem ille Iudas filiorum Iacob pessimus,
 & in nulum suam incestuosus, eratq; illi filii nequissimi Gen. 38
 & scelestissimi: Quocirca benedictionem nobilitatis ac
 cepit in Sceptro Regni & fortitudine Leonis: tandem Ge. 49.
 quoq; recesserunt a Regibus Israel populus Edom &
 Lobnæ, & constituerunt sibi Reges pro arbitrio suo, 4. Re. 8
 quemadmodum benedixit Deus Esau de excutiendo iu. Geu. 27
 go: Inter omnes autem Reges Iuda & Israel, vix qua-
 tuor inuenti sunt boni: Exactis itaq; Regibus cum tota
 nobilitate, Iudæi in captiuitatem & seruitutem in Baby 4 Re 17
 loniam traducti sunt: Iterumq; post multa tempora, mi-
 serante Deo, reducti in Hierosolymam, aliquandiu sub
 Sacerdotibus & optimatibus, & populari magistratu
 Rempub. suam feliciter administrarunt, donec Aristobolus
 Hyrcani filius diadema sibi imposuit, Regnumq;
 Iudeorum & matris & fratrum parricidio refecit, quod
 deinceps per plures Reges, postremo sub Archelao in-
 solenti & obsceno, Rege finiuit. Iudæa tota in Romano
 rum prouinciam redacta, ac tandem sub Tito & Vespa-
 siano deleta, vniuerso populo per vniuersum orbem, ad
 hunc vsq; diem in perpetuam seruitutem relegato. Hec
 ita ex sacris litteris prosequi libuit, vt ostenderam ab ini-
 tio Mundi nullam fuisse nobilitatem: quæ non sceleratū
 habuerit initium, etiam in populo Dei, nec aliud esse no- Nobili
 bilitatem quam gloriam & præmium publicæ iniquita- tas qd.
 tis, in qua quo pollutior vita, eo præclarius: quo plus sce-
 lerum, eo plus præmij & gloriæ: sicut non inscite com-
 prehensus Diomedes pirata ille ait ad Alexandrum, in Diome-
 quiens: Ego quia vno nauigio latrocinor, accusor pira- dis pira-
 ta, tu quia ingenti classe in agis, vocaris imperator, si so- ta ad
 lus & captiuus esses, latro eris, si mihi ad nutum popu- Alexan-
 si famulentur, vocarer imperator: nam quo ad causam, drum re-
 non differimus, nisi quia deterior est qui capit impro- sponso
 bius, qui iustitiam abiectius deserit, qui manifestius im- ingenua
 pugnat leges: quos enim ego fugio, tu persequeris, quos
 ego vtcunq; veneror, tu cōtemnis, me fortunæ iniquitas

DE VANITATE

& rei familiaris angustia, te fastus intolerabilis & iex-
plebilis auaritia furē facit, si fortuna mea mansuesceret
fierē forte melior, at tu quo fortunatior, eo nequior eris:

Miratus Alexander hominis constātiā, iussit ascribi
militē, vt posset deinde, saluis legibus, militare hoc est,
latrocinari. Iam vero progredientes ad Ethnicorum

Nobili- Historias, similiter ostendamus ipsā nobilitatē nō aliud
tas nih esse quam improbitatem, furorem, latrocinium, rapinam,
aliud homicidium, luxum, venationem, violētiam, a pessimis
impro- vbiq; principijs ortam, peioribus prosequutam, turpissi-
**tas. mum semper habuisse exitum: quod in illis quatuor fa-
matis monarchiis, deinde in ceteris quoq; nobilium re-
gnis constabit. Prima itaq; post diluuium monarchia**

Prima fuit Assyriorum, cui initium dedit Ninus prim⁹, qui pri-
post di- or omnium non contentus suis limitibus, propagandi
luuium imperij libidine, arma foras extulit, & cruēta bella vici-
monar nis inferens, totius Orientis populos subegit, magnitu-
**chia. dinēq; quæsitū imperij, sequētib; semper nouis victo-
rijs, continua prouinciārum accessione adauxit, subacta**

Asia, perdomito Ponto: Porro zoroastrem Bactriano-
rum Regem parricidiali pugna oppressum interfecit:
Vxor erat Nino nomie semiramis, hæc (vt refert Dinō
Historicus) petijt a viro, vt quinq; dies imperitaret, quo

Secūda concessio impetratoq; stolā ac coronam sibi aptauit, ac
monar in sellam regiam conscendit, imperauitq; satellitibus, vt
**chia. Ninum virum suum regis ornamentis exutum interfice-
rēt, quo sic extincto, ipsa successit in imperio, nec con-**

tenta Regni terminis, Aethiopiam Imperio suo adiecit,
in Indiam bella extulit, Babyloniam muro augustissimo
cinxit, postremo a filio Nino secundo, quē flagitiose cō-

ceperat, impie exposuerat, incestuose cognouerat, occi-
ditur. His itaq; parricidijs Assyriorum monarchia ob-
tinuit principatum, donec sub Sardanapalo Rege viro

omni muliere corruptiore deficeret, quē Arbactus Me-
diæ præfectus inter scortorum greges comprehensum
interfecit, ipseq; se constituens Regem imperium omne
ab Assyrijs trāstulit ad Medos, idq; Cyrus tandē detulit

ad Persas, penes quos filius eius Cambyfes noue Baby-
 lo nis cōditor, adiectis multis Regnis, secundā monarchi-
 am obtinuit, quā & fratris, & filii parricidio cōsecrauit:
 hec tādē in Narso Ochi filio inclinauit, cui interfecto
 eo a Bagæo Eunuchō surrogatus est Dareius Persa Ar-
 sani filius Gademānus antea vocatus, qui ab Alexādro
 Magno deuictus, Persarum monarchiam simul cum vi
 ta finiuit, quam idem Alexander paternæ cædis vna cū
 adultera matre cōscius & cōsultor, hoc ipso famoso par-
 ricidio transtulit in Macedonas, atq; hæc tertia fuit mo-
 narchia, quæ extincto Alexandro, mox & ipsa corruit
 Successit quarta monarchia Romanorum, qua nulla in
 rebus humanis potentior: sed si temporū series ab Vr-
 be condita repetatur, illam inuenimus a pessimis initis
 ortam, & a pessimis frequentius gestam: ideoq; hæc no-
 bis paulo altius & a primis Urbis conditoribus repetē-
 da est, Vrbs Roma a geminis fratribus Remo & Romu-
 lo ex incestuosa vestali genitis, a meretrice educatis, in
 Italia primum condita est, cuius Regnum Romul⁹ par-
 ricidio fratris, instar Cain, vitiauit, cunq; se Deorum fi-
 lium dici pateretur, collecta sceleratorum satellitū ma-
 nu, promissa illis impunitate, rapuit filias Sabinorū: &
 constituens illis vxores ex omnibus quas elegerant, ge-
 nuerunt Gigantes, illos, inquā, Romanę nobilitatis Re-
 ges atq; procures, toto orbi formidabiles. Ianq; Sabin-
 norum fœminis & filiabus fraudulento fœdere prodito-
 rioq; ludo pellectis, nefarie raptis, crudelib⁹ nuptiis sibi
 suisq; sociatis, parentum ac maritorum nece obtētis, no-
 uis insuper parricidijs defendit: Nam soceris sui sangui-
 nis incontinens, etiam Titum Tatium Pium senē, Sabin-
 norum honestissimum ducē, i societate Regni assumptū
 miserabiliter occidit: hæc fuere Romani regni primor-
 dia, quod per ducētos quadragita tres annos sub crude-
 libus Regibus rectū, sub Tarquino superbo, flagitio stu-
 pratæ Lucretiæ desist. Et quemadmodū successio Cain
 in septenaria generatiōe periit sub diluuiō aquarum, sic
 & isti Romuli successores in septenario Regū numero

Tertia
monar-
chia.

Quarta
monar-
chia.

Romæ
origo.

Reges
esse Ro-
mæ sub
tarqno
desierūt.

DE VANITATE

a populari tumultu obruti sunt: & licet Romana Vrbs Regum exuisset Imperium, non tamen euasit Tyrannidem. Exactis namq; Regibus, cum post tumultuatis populi inundationes Regnum ad optimates trāslatum esset, Brutus quidam, vir nobilis, primus Romanorū Consul designatus est, hic quo tantum stabiliter Imperium, primum illius conditorem Regemq; Romulum, non solum exequare parricidio, sed & vīcere studuit, quippe duos filios suos adolescentes, totidemq; vxoris suæ fratres Vtelligios, medio foro virgis cæsos securi percussit: cunq; Imperiū hoc sub optimatibus & plebe per diuersos magistratus, priuataq; Tyrānides per multa sæcula stetit, sub Iulio Cæsare, viro difficile dictu, an bello fortiore, aut libidine corruptione, atque deinceps sub Antonio idētidē libidinis mācipio, terminauit, totaque Romani Imperii summa vni Octauiano Augusto Imperatori collata est: in hoc quarta illa orbis Monarchia initium cepit, neque vero absque parricidio, quāuis Augustus hic Principum omnium mitissimus haberetur, tamen auūculi Cæsaris, a quo adoptatus fuerat in Imperium & hæres institutus, filium atq; puellā ex Cleopatra susceptas ples interemit, neque nomini, neque bñficio, neq; affinitati, neque pueritię parcens: Ianque Romanorū Principes orbis Monarchiam tenuerunt, atque Neronē, Domitianū, Caligulam, Heliogabalum, Galenum aliaque crudelitatis & turpitudinis monstra produxerunt, sub quibus totus orbis concussus est, quousque magnus ille Cōstātin⁹, interfecto Maxētio, qui ob libidinē & crudelitātē Romano populo infensus erat a Senatu Augustus declararetur: Hic cum Bizantium instauraret, Vrbemque Romæ æmulam faceret, atque exinde nouam Romam, & ex nomine suo Constantinopolim vocari iuberet, hanc Imperatorum sedem esse voluit, Romanique Imperium trāstulit ad Græcos, ipsūque Cōstātinopolim, quemadmodum Romę Romulus, duorum Liciniorū sororis suæ viri & filij propriæque prolis & vxoris parricidiis sacrauit, perstititque Imperium apud Græcos

Quare
monar-
chiæ ini-
tium

Cōstā-
tinus,

Cōstāti-
nopolis.

vsq; ad tempora Caroli Magni, in quem nomē duntaxat Carolus
 Imperij translatus est ad Germanos: Sed hæc de Mo. Magn^o.
 narchis hætenus. Cæterorum aliquot Regnorum initia
 finesq; perscrutemur, & comperiemus auspicijs non me
 lioribus incæpta, nec inferioribus flagitijs parta, nec mi
 nori luxu rursus dissoluta. Præteream Dardani parrici
 dia, & quo facinore ille, persuasis in celus Achiuis, Græ
 corum Regni initia dedit. Taceo etiam mulierum impe
 ria virorum parricidijs parta, quemadmodum de Ama
 zonibus narrant Historiæ: Ad recentiora tempora no
 straq; confinia vadamus: In Hispania tempore Theodo Hispan
 sis Imperatoris, primus regnavit Atanaricus Gotthus, notū re
 sed eo tempore etiam Alani & Vuandali Hispaniam pos gnum.
 sidebant: Primus autem ex Gotthorum Regibus, Hispan
 niæ Monarchiam adsequutus est Suvtilia, quam postre
 mo Rodericus Rex, quod filiam Iuliam Tangitanę pro
 uinciæ præfecti stuprasset, amisit finē adferens Gottho
 rum Imperio, Sarracenis Hispaniam occupantibus: dein
 de sub Pelagio Rege, recuperatis aliquot locis, tunc pri
 mum Hispaniæ Reges, & non ultra Gotthorū dici cœpe
 runt, titulo Regni apud Legionem oppidum manente,
 vsq; ad tempora Ferdinandi Sanctij filij, qui primum se
 Castellæ Regem pronūciauit, ac interfecto fratre Gar. Regnū
 sia, eo parricidio etiam Nauarræ Regnum adiecit: illo Nauar
 rum autem frater Raymirus, quem pater illorum ex con
 cubina genuerat, vir bellicosus & ferus, primus Arago. Regnū
 nensium Rex euasit: Lusitanorum autem Rex primus Lusita
 fuit Alphonsus, Henrico Lotaringo & Tiresia Alphonsi norum.
 Castellæ Regis notha filia genitus, vir armis strenuus,
 & qui quinque Sarracenorum Regulos vno prælio supe
 raui, hinc quinque scutorum insigne Lusitanorum Re. rū regū
 ges ferunt in clypeis: fuit tamen Alphonsus hic in ma
 trem parricidalis animi, quam propterea quod secunda
 rio nupsisset, in perpetua vincula coniecit, nec vt dimit
 teret ullis precibus flecti, nec Ecclesiasticis censuris im
 pelli potuit: Deniq; omnia hæc Hispaniarum Regna: ant
 ingētibus scelerib; parta sunt, aut illis artibus cōfirmata
 P.iiii

DE VANITATE

Anglorū
Regni in-
tia,

Burgon-
dorū &
Lōgobar-
dorū re-
gna,
Frācorū
regnū,
Phara-
mūdus,
Childeri-
cus.

Pippin⁹,

Ludoui-
cus sext⁹
Hugo
Capetus

Iam vero & angelorum Regni prima initia fere fabulo-
sa sunt: Deinde hæc insula varijs sub Regibus, & a mul-
tis gentis piētis, Scotis, Danis, Saxonibus passim habi-
tata, & subacta: Postremo sub Guilhielmo Normanno
Monarchiā obtinuit quietā, quā ille Atoldi Regis Vnesto
faxonum cōsanguinei sui parricidio sibi posteriusq; suis
confirmavit, cuius successio manet in hunc vsq; diē sem-
per famosis parricidijs admodū insignis: Transeo Bur-
gundionū & Longobardorum Regna ex penitimis Ger-
manicę populis ī Gallia & Italia, hinc Rege Gondiacho,
Inde vero Alboyno primū incepta, crudelissimisq; par-
ricidijs propagata: Francorum in Gallia potētissimum
Regnum spectemus: Huius prima initia a Pharamūdo
Merouei ducis filio ortū habent, qui primus Germania
in Galliam migrans, primus Rex constitutus est Frāco-
rum, omni crudelitate & truculentia superior: huius se-
ries duravit vsq; ad Childericum tertium, qui ob segnia-
tiem in administranda Kepub, & propter libidinem in
matronas, deiectus Regno, in cōenobium Monachorū
detrusus est, Pippino maiore domus in Regnum surro-
gato, quod ille sibi posterisq; suis proditiōe partum, in-
super Grifonis fratris parricidio stabilitiuit, vsq; ad Ludo-
uicum sextum Lotharij filium, qui ob adulterij crimen a
Blancha coniuge veneno sublatus est, innadēte Franco-
rum Regnū Hugone Capeto viro gladiatore, & sangui-
nolento, strēnuoq; pugnatore, & qui his artib⁹ apud Pa-
risiensem populum magnus habitus est, alias vero igno-
bilis, atq; e lanione progenitus. Hic contra Carolum Lu-
douici patrum, ac verum Regni hæredem rebellis, col-
lecta sceleratissimorum nebulonū manu acieq; pessimo
rum satellitum, dictum Carolum apud Aurelianum sibi
in manus proditum, in carcerē coniecit, ibiq; mori com-
pulsit, quo nefandissimo in Regem & Principem suum
perpetrato parricidio, ipse sibi diadema imposuit, &
carnificina pro Regno commutata, Gallis deinceps
eum posteris suis impetrauit, cuius successio in hunc vsq;
diem durat, donec illa rursus in aliquo meretricum, &

ibidinis mancipio ruitura sit. Nimis longum foret hoc
 oci Regnorum omnium initia recensere, & per omnes
 antiquitatum Historias discurrere: Ego hanc rem quam
 hic summario conceptu tetigi, ampliore volumine de-
 scripsi alibi, ubi ipsam nobilitatem suis coloribus & linea-
 mentis exacte expressi, ostendique non fuisse, nec esse ali-
 quod in orbe Regnum insignemue principatum, quæ non
 inceperint parricidio, præditione, perfidia, crudelitate,
 strage, cædibus, aliisque horrendis sceleribus, artibus, in-
 quam, nobilitatis: cuius cum talia sint capita, facile co-
 gnoscere poterimus, cuiusmodi sint reliqua belluæ illius
 membra, eaque omnia ad violentiam, ad rapinam, ad cædē,
 ad venationem, ad libidinem, & omnis generis luxum pro
 na & exercitata. Si velit quis nobilis fieri, primum vena
 tor fiat, hoc primum elementum est nobilitatis: deinde
 miles mercenarius, & precio locet homicidia: hæc ve-
 ra nobilitatis virtus, in qua si se forte latronem exhibue-
 rit, nulla maior nobilitatis gloria: Qui ad hæc ineptus
 est, hic nobilitatem emat pecunia, siquidē & ipsa etiam
 venalis est: aut si id non poterit, parasitetur Regibus, aut
 alia quamvis aulica fraude se intrudat, & Palatinarum me-
 retricum Leonem agat, aut Principi prostituat uxorem
 vel filias, aut ipse dominarum expleat libidinem, aut re-
 gio scorto nubat, aut eorumdem spurias filias ducat vxo-
 res, hic summus est nobilitatis gradus: vnum siquidem
 corpus efficitur cum illis: hæc sunt itinera, hæc scalæ, hi
 gradus, quibus ad nobilitatis apicem compendioso tra-
 mite conscenditur. Qui vero cæteris generosiores & in ge-
 nere suo nobilissimi omnium videri volunt, progenito-
 res iactant eiusmodi, cuiusmodi nemo non contemne-
 ret, vide licet homines alienos, Troianos, aut Macedones
 iceris fedibus vagabundos, ac transfugos, & mille sce-
 lestissimis facinoribus coopertos, atque adhuc, si diis placet,
 laudare oportet & extollere hanc eorum nobilitatem, quæ
 tam scelestissimos habuit ortus: Alii cum a meretriculis
 & scortis ortum habuerunt, turpitudinem hanc fabulis te-
 gunt, qualem de Melusina legimus. Sunt qui alios sce-

Gradus
 ad nobi-
 litatem.

Qui cæ-
 teris ge-
 nerosio-
 res.

SCIENTIARVM

Baldui^{us} ^{eratos} habuere ortus, incestus, stupra, raptus, adulteri
nus co^{rolo} Caluo, primus Flandriæ Comes creatus est: Si
mes Flā^{Marchiones} Illi Pedemontium, videlicet Montisferrat
driæ, Salutarum Seux & ceteri multi ab Otthone Imperate

Quatuor nobi
liū mu
nera,

Reges & imperatores, quas sine summa verecundia ini
rias yscisci nequeunt, dignitatis aliquo titulo perducer
ad gloriam. Porro quatuor principalia sunt nobiliū iste
rum manera, in quibus omnis eorū sita est felicitas: Pr
mum illorū rapacitas, qua præter fas & æquū, habēt, ca
piunt, & possident: Alterum voluptas, qua omni luxus &
libidinis genere insolescunt: Tertium libertas, qua, con
temptis legibus, violentiæ viribus stipati ouinia pro libi
to agunt. Quartum ambitio, qua intumefacti, supra so
tem & statum suū, nullo nō scelere altiora petūt. Omni
deniq; nobilium sufficientia in eo probatur, si venaticar
nouerint, si in alea fuerint damnabilius instituti, si corp
ris vires ingentibus poculis commōstrent, si naturæ re
bur, numerosiore venere comprobent, si audacter stre
nueq; profundant, si fastu, si luxu, omniq; intemperanti
dediti, virtutūq; Hostes, obliuiscantur q; nati quodq; m
rituri sint: Nobiliores aut si hæc perniciēs a patrib' em
narit in filios, magnisq; subintrarit auctoribus, yt

In, saty.
14.

Fucus
probita
tis No
bilium,
Plal. 45

Si damnosa senem iuuat alea, ludit & hæres
Bullatus, paruoq; eadem mouet Fritillo.
Hæ sunt nobilium isignes virtutes: sed habent præter
ea alias quasdam nobilitatis artes, quibus cum maxim
omnium nocentissimi sunt, id agunt vt viri probi atq; bo
ni esse videantur, & prudentia, liberalitate, pietate, iusti
tia, isignes appareāt, adeo se præbēt faciles, beniloquos
affabiles, & omnium virtutum hypocrisi claros, molliū
sermone suos supra oleum, & ipsi sunt iacula, conqui
tis quotidie conuiuiis, epulantur splēdide, in sermone &
colloquijs liberiores: disputant de Repub, aliorunq; sen
tentias captantes, ex illis sapientiæ prudentiæ q; faman
in Principū concilijs sibi aucupantur, liberalitatis etiam

nam sibi ex avaritia vsurpāt, dum quod auferūt vni, onero dant alteri, munifici prædones, & quod veteres de vlla scribunt, alios per aliorum iniuriā locupletari studeant, ipsi inter quotidianas rapinas semper iopes: Proinde iustitiæ & pietatis nomen sibi veniatur, dum pauperum quæstiones libenter suscipiunt, fouentq; eorundem causas contra ditiores sed eo vsq; duntaxat afflictis illis occurrunt, donec interim exhauriunt loculos pleniorū: neque enim animus est pdesse pauperibus, sed nocere liuitibus, quod cuius illorum facillius est quā pdesse, itq; hac iustitiæ pietatisq; vmbra tantam sæpe licentiam sibi arrogant, vt ciuitatibus & potentioribus vim inferant & publica hostilitate vexent, & vnde legum auctoritate, nullis sperare licet veniam, isti nobilitatis prætextu assurgunt gloriā, & tanq̃ antiqui Gigātes, gloriāntur in peccatis suis, & cū, veluti mali demones, vndiq; querūt vt noceant, tunc maxime prodesse putantur, quādo solū nocere desistunt, agentes vt omnibus sint terrori, amantur a nullo, cum sceleratis & flagitiosis omnib; ponentes portionem, & qui se custodiæ eorum tradunt, depopulantur, & opprimunt, nec vllum hominum genus ciuitatibus pestilentius quam nobiles isti, qui sibi ipsi placentes quasi cæteris generosiores, semper superbo spirituurgent, de quibus iccirco non male consuluit Aristophanes, inquiens: non oportere in Vrbe nutrire Leones, sin autem alti sunt, obsequi illis oportere: horum Tyranni, de oppressi olim Heluetij, nobiles omnes occiderunt, & totam eorum progeniem patria extirpauerunt, hac infirmitate nobilium strage nomen sua virtute celebrare cum libertate adepti sunt, quia plus quadringētis annis in hūc diem feliciter spectant, atq; regnant, semperq; hoc nobilium hominū genus oderūt: Olim nulli erāt populis gratiores nec maioribus præmijs digni cēsebātur, q̃ qui Tyrannos eorūq; stipatores & satellites, etiā vel innoxios liberos interimerunt: quin & Iurisconsulti docent non nunq̃ innoxios recte occidi posse, si id magnopere profit

Psal. 49

Aristo-
phanus
dictum.Tyranni-
cida olim
grati popu-
lo.

DE VANITATE

Reipub. vt extincto Tyrāno, & liberos trucidare, ne re-
 pullulet noua Tyrannis: quemadmodum & Græci, poi-
 euerſum Ilium occiderunt Heſtoris filium Aſtyonacter
 ne noui belli inſtaurandi occaſio ſuper'eſſet: Legamus
 ceat veterum temporum hiſtoricos, Titum Liuium, Io-
 ſephum, Egeſippum, Quintum Curtium, Suetoniū, Ta-
 citum, Serenum. & reliquos ſemper licuit Tyrannis in-
 diari, licuit decipere, honeſtiſſimū autē occidere, etian-
 vel veneno tollere, cuiusmodi Tyberi⁹ a Iulio terti⁹ In-
 perator perēptus eſt, ſed cum veneficiū deteſtabile ſem-
 per fuerit, venenum, quo ille extinctus eſt, orbis cēſuit
 eſſe vitale. Atteſtantur iſtis etiam ſacrę litterę in Eglon
 in Siſara, in Holoferne quos interemerūt Aioth, Iahel
 Iudith. quod etiam coram Deo licuit occiſis quoq; faci-
 nore Tyrannis iugum excutere omneſq; illi quorū faci-
 nore afflictuſ populuſ liberatuſ eſt, ſacris Bibliorum ar-
 nalibus pro miniſtris Dei honorati ſunt. Iam vero nobi-
 litatem nō tam vſu & conſuetudine, quam etiam natura
 Aues
 nobiles, malam eſſe non ambigimus: ſiquidē inter Aues & Qua-
 drupedia nulla alia nobilitatiſ pręrogatiuam habēt, prę-
 ter illa quę cæteris animalibus etiam hominibus non
 tam infeſta, quam exitio ſunt, cuiusmodi Aquilę, Vultu-
 res, Falcones, Accipitres, Corui, Milui, Strutiones, & fa-
 buloſę Harpvix, Grvphi, Svrenes, & huiuſmodi mōſtra.
 Pecudes
 nobiles Simili rōne Tygrides, Leones, Lupi, Pardi, Vrſi, Apri,
 Arbores Dracones, Serpētes, Bufones. Ex arboribus verō nullę,
 nobiles. aut paucę Diſs ſacrę & nobiles habētur, niſi quę aut ſte-
 riles ſunt, aut nullum hominibus edibilem fructum fe-
 Lapides runt, vt Quercuſ, Eſculuſ, Faguſ, Lauruſ, Myrtuſ. Inter
 nobiles. lapides non marmora, non ædileſ, non molaſ, ſed gē-
 mę quę nullum hominibus vtilitatiſ vſum prębent, ha-
 bentur nobiliſſimę, Sic & in metallis, argentuſ admo-
 dum pernitiuſ, & ferro nocentiuſ aurum, nobiliora
 ſunt, & digna habita pro quibus tot cædibus & humani
 HERA ſanguiniſ diſpendio Populi dimicent. ¶ Atq; hinc pro
 DICA. ceſſit heroica illa HERALDORVM ars & philo-
 ophia, in cenſendiſ diſtribuendiſq; iſtis nobiliū clypeis

admodum occupata, quos aut Iumētum, aut Vitulum,
aut ouem, aut, Agnum, aut Caponem, aut Gallinā, aut
Anserem, aut aliquot horum animantiū quæ hominib⁹
eruitute vel vsui necessaria sunt, in armis gestare ne-
as est & infame, sed omēs a crudelib⁹ beluis & rapaci-
ous feris nobilitatis suę insignia auspicari oportebit. Sic
Romani Aquilam auim omnium rapacissimam sibi de-
egerunt: Phrigis, Suem perniciosum animal: Thraces
Martem: antiqui Gotthi Vrsam: Alani Hispaniam inua-
dentes Catum rapax simul & fraudulētum animal: Frā-
ci veteres Leonem, eūdem etiam Saxones, sed deinde
lumpserunt Franci in Gallia commorantes Bufones,
Saxones vero Equum bellicosum animal: Cimbri Tau-
rum ferebant fortitudinis & roboris signaculum: Antio-
cho Regi Aquila Draconem vnguibus deferēs in signa-
culum erat: Pompeio autem ensifer Leo: Attila coros-
natus Astur: quin & Romani ipsi quibus Anseres p Ca-
pitolio vigilantes salutem contra Gallos pręstiterūt, ne-
tāto quidem beneficio induci potuere, aut Anserē inter
insignia referent, forte Gallum & Hircum sunt qui ad-
mittunt clypeis: si quidem hęc animalia constat super-
ba & luxuriosa esse, quæ etiam præcipuæ nobiliū dotes
sunt, eadem ratione & Pauonem recipiunt, propter fa-
stum: & Vpupam, quę ipsa etiam quid Regium habere
videtur, & coronam gerit, Nec obest nobilitati quod ni-
dificat in excrementis: nām ipse quōdam Vespasianus vespas-
Imperator etiam ex lotio vestigal accepit, inquiens: lusi-
cri non esse malum odorem. Iamq; etiam pleraq; minu-
ta animalia, in istis nobilium imaginibus prærogatiuā pophthe-
habent, si modo exitj alicuius documēta sunt, alias non gma.
admittenda. Ex horum numero sunt Cuniculi, Talpe,
Ranæ, Locustæ, Mures, Serpentes, Salpegæ, Scolopen-
dre, a quib⁹, Plinio auctore, aliquādo abactos populo
& deletas ciuitates creditum est, atq; eisdem rationibus
nos illis etiam Culices, Cimices, Muscas, quin, & si vellet
vesficas, Tabes, Vlcera, Pestes, libentissime concedem⁹,
quippe istis olim Aegypt⁹ sub Pharaone & mose flagel. Exod.

DE VANITATE

Diuorū
infamia

Heral-
dorum
stultæ de
colorib⁹
commē-
tationes

Colores
mixti,

ata est, & hodie etiā nobiliores habentur qui præ cæte-
ris ornantur scabie gallica. Sūt etiam qui Enses, Pugio-
nes, Maceras, Bipēnes, Scorpiones, Turres, Arces, Ma-
chinas, Ignes, & quæuis alia homicidiorū & pniciei in-
strumēta clypeis suis igerūt, qn & Scytharū fulmē, Pe-
sarū arc⁹ & pharetrę, Corallorū rotę : insignia fuerun-
t similiter inter Diuos, Iupiter fulmen, Neptun⁹ tridentē
Mars frameam, Bacchus thyrsū, Hercules clauā, Sa-
turnus falcem sibi delegerunt, atq; hæc armorū insignia
quęq; pro suę crudelitatis rapinę, violentiæ, fortitudinis,
temeritatis, cæterarunq; nobilitatis virtutum expres-
sione, Heraldis decernentibus alia alijs censentur nobi-
liora: quę vero clypea ijs carent & mitiora quędā, vt A-
bores, Flores, Stellas, & eiusmodi exprimūt, vt Apolli-
nis cythara, & Mercurij caducæus, Vt sola colorum va-
rietate distincta sunt, hæc prioribus illis multo recentio-
ra minusq; nobilia sunt, quia non censentur hæc vlla mi-
litię fortitudine, aliove sanguinis, aut exitii artificio fu-
isse conquesta: mirū tamē q̄ stulta sapiētia in istis astro-
logicantur, philosophantur, etiam & Thologissant pa-
ludati isti Heraldī, dum fuscū & nigrū Saturno assi-
gnant, scircō perseverantiam, tæciturnitatem & patiē-
tiam illi adscribentes, saphyream autem & azurinū si-
dem, aut iuxta Gallorum opinionem zelum significare
volunt, Iouem illi præponentes : in rubro iram vindi-
ctę exponunt, ob furibundi Martis dominum: Aurū
flauus color Soli dicatus, hūc ob sui metalli precium ac
Solis lucidissimū splendorem, desyderium ac lætitiā
significare dicunt: Venerem præficiūt purpureo ac viri-
di: Purpureū roseo nitore arridētē amorem signifi-
care dicunt: Sed Galli proditiōis astutiā illi adscri-
bunt. Viridis autem omnium consensu spem denotat:
virescentibus enim agris, fructus speratur: Albus color
Lunę adscribitur, qui cū sine mixtione simplex sit, om-
nis tamen mixtionis facile susceptiuus, puritatē, sim-
plicitatem, aptitudinem signare volūt. Ceteros omnes
mixtos colores adiudicant Mercurio, qui vt ipse vagus

est & varius, ita omnes illos varietatē animi exprime-
re: Nā cinericius nigro vicinior, angustia: carne? quasi
emissi sanguinis occultum animi dolorem, vel secretū
absconditūq; cogitatum: palaris vero & clarus & ob-
curus velut decidentium foliorum, & arescentiū, her-
barum, desperationē & suspitionem pro significatis ha-
bent. Longum esset referre cuius modi nēnias ex humo-
ribus, ex cōplexionibus, ex temporibus anni, mensibus
& diebus, Mundi angulis & ventis, signis, planetis, plā-
tis, lapidibus, ipsiq; Ecclesie sacramentis & mysterijs
huc affingūt, & ferre totā Apocalypsim ad has fabulas
suas demigrare cogūt. Atq; hęc est illa Heroicorum He-
raldorum heroica Philosophia. Hic finem facturū erā
huius negocij, nisi occurrisset mihi pręterisse me Heral-
dorum originem, hāc itaq; sermoni huic appendere li-
bet. Heraldos ab Heroibus deducit Aeneas Syluius.
Erāt autem Heroes veterani Milites, quos solos Heral-
dos esse decet, atq; sic Herald Teutonicum vocabulū si-
gnificat videlicet senem in armis, siue veteranum Milite-
m. Sed hodie seruales quidem homines, caduceato-
res, & nuncijs, feciales etiam qui nunquam militaue-
runt, id officij essequuntur: priuilegia autem officiaq;
Heraldorum ex antiquissimis seculis, in hunc vique
diem durant. Primus eorum auctor fuit Liber pater,
qui subacta Idia, illos in hęc verba initiauit: Ego
vos hodie Militiæ laboribusq; absoluo, veteranos Mi-
lites esse volo, Heroasque vocari, Munus vestrum erit
Reipub. consulere, fontes arguere, laudare probos, cæ-
teris Muneribus vocabitis, quocunq; gentium terra-
runq; veneritis, Victum vobis reges, Vestitunq; dabūt,
honoratiores apud omnes eritis, Xenia vobis Principes
offerent, suasq; vestes condonabunt, stabit fides di-
ctis vestris, mendacia horrebitis, prodictores iudicabi-
tis, qui scēminas male habet infames, hos adseuerabi-
tis, in oīs terra libertas vobis esto, securusq; vobis trās-
tus & incolatus, si quis vos vestrunq; verbo factoue an-
gariauerit quempiam, gladio feritur. Adiecit post

Heral-
dos ori-
go.

Heral-
dorum
auctor.
Heral-
dorum
munera

DE VANITATE

Augu-
sti edi-
ctum de
Heral-
dis.

Carol⁹
Magn⁹
de He-
raldis.

multa tempora istis Heroum privilegijs Alexander Magnus, vt auro, pupura, cocciniisq; vestibus, & paludamentis vti possent, quin & arma Regia & insignia deferre quouis gentium terrarumq; loco fuerint. Si quis hos manu pulsasset, aut verbo laessisset, eum proscriptis bonis etiam capitis reum esse: Sic Thucididem, Herodotum, Didymum, Megasthenem, & Xenophontem tradere idem Aeneas refert, Tertio deinde Octavianus Augustus constituta Romana monarchia, illos hac lege decorauit. Quisquis es qui per decennium nobiscum militaueris, si mo quadragenarius fueris, siue eques, siue pedes stipendia merueris, militia posthac vocato, Heros esto, veteranusq; miles, nemo te ciuitate, foro, templo, hospitio, domo prohibeat, nemo tibi crimine adscribat, onus imponat, pecuniam ex te quaerat, si quid peccaueris, solam Caesaris vindictam expectato, quicquid turpitudinis admiserint homines, te iudicem propalatoresq; timeant, seu priuati, seu principes fuerint, quod dixeris affirmauerisq; nemo falsum arguet, libera & aperta tibi omnia itinera locaq; sunt, in aedibus principum mensa tibi cibi potusq; esto, stipendia quibus te tuamq; domum serues, ex publico quotannis habeto, quam legitima face duxeris uxorem, ceteris foeminis preferatur, quem exprobraueris infamemq; dixeris, hic reprobatus homo & infamis esto, arma, insignia, nomina, & ornamenta heros ferto, quae Reges decet, quae dicere aut facere velis, vbivis gentium, locorum, nationumq; facito. Si quis iniurius fuerit, ceruice careto: Postremo Carolus Magnus, translato ad Germanos Imperii nomine, post deuictos Saxones & Longobardos, Caesar & Augustus appellatus, illos hoc honore donauit, inquit: Milites mei vos heroes vocabimini, socii Regum & Iudices criminum, viuite post hac laboris expertes, consulite Regibus publico nomine, turpia corripite, fauete foeminis, iuuate pupillos, concilio circundate Principes, ab his Victum, Vestitum stipendiumq; a petite: si quis negauerit, inglorius infamisque esto, si quis iniuriam vobis intulerit, reum se maiestatis agnoscat,

vos autem caueritis, ne tantum decus tantumque priuilegium iusto bellorum labore partum, aut ebrietatis, aut scurrilitatis, aut alio quouis vicio maculetis, ne quod vobis largimur ad gloriam, reducet ad poenam, quam de vobis sumenda si forsitan excefferitis, nobis & successoribus nostris Romanorum regibus perpetuo reseruamus, atque haec est Heraldorum magnificentia, quibus antiqua consuetudine temporum magnos esse aestimant, quia ipse maxime obstrictare illis permissum est. ¶ Sed iam a Militia & Nobilitate ad **MEDICINAM** properemus, quae Medicina, ipsa etiam quaedam homicidiorum ars est, prorsus Mechanica, licet Philosophiae titulo se traducit posse praesumat, ac supra iuris prudentiam proximas Theologiae sedes ambiat, unde maxima inter Medicos & Iuristas contentio est: Argumentantur enim Medici: Cum triplicia sunt bona ex ordine, animae, corporis, fortunae, priora curat Theologus, Secunda Medicus, Tertia Iurisconsultus: hinc Medicis mediam quoque sedes dederi supra iurisconsultos, quantum corporis robur, & sanitas Fortunae diuitiis praestat: Sed hanc litē nescio quis Praetor, lapida interrogatione diremit: quesiuit enim ex litigantibus illis quis mos & ordo seruaretur in educendis ad supplicia reis, vter praecederet, & sequeretur, Latrone an Carnifex: Cunctae res iuxta sponderent praecedere Latronem, sequi autem Carnifem respondem. Dedit ille sententiam, praecedat ergo Iurista, sequantur Medici: horum insigne latrocinium, istorum temeraria homicida notae: Sed ad Medicinam redeamus, eius plurae & iures haereses sunt: nam est vna quam rationalem, siue Soristicam, siue dogmaticam vocant, eamque Hippocrates, se praerogatiua. Diocles, Chrysippus, Caristinus, Praxagoras, & Erasistratus sequuti sunt: Quam etiam Galenus his longo tempore posterior adprobauit: Qui praeter ceteris insequutus Hippocratem, totam medendi artem ad causarum agnitionem, signorum notitiam, rerum qualitates, & corporum diuersas habitudines gradusque reuocauit. Sed haec haeresis cum circa voces potius quam circa res ipsas versetur, naturalis Philosophiae, fateor non infima pars est: medendi

DE VANITATE

Opera
trix me-
dicina
duplex.

Arabes
meaici.

Cōtro-
uersia.

tamen egrotantib⁹ non admodum necessaria, ne dicam vel pernicioſa, vt quę hominū salutem ſanitatēque ad contorta quędam iophiſmata relegat poti⁹ q̄ ad ſynceſſa, quibus morbis mederi poſſit, medicamina, & ſcholaſticis ſyllogiſmis occupata, ſolitudinum & ſaltuum horrorūq; neſcia ignorat herbas & medicamina: quocirca Serapion hanc rationalem Medicinā nihil ad medendi artē pertinere p̄ſeſſus eſt. Eſt itaq; alia medicinae factio prius quęſtuaria & mechanica, a qua vſq; hūc diem Medici ſuum nomē habent. Hanc iccirco operatricem vocant, in Empiricā & Methodicā diſpartitā, de hac nobis hic ſermo eſt: Empiricā itaq; ab experimētis appellat, cuius Principes Serapion, Heraclides, & ambo Apolloniſ fuere, quos poſtremo ex Latinis M. Cato, C. Valgius, Pomponius, Leneus, Caſſius Felix, Aruntius, Corneli⁹ Celfus, ac Plinius, & pleriq; alij ſequuti ſunt. Ex hac deinde Methodicā cōſtruxit Hierophilus Chalcedoni⁹, & ex longa rerum omnium magiſtra experientia ad certas regulas adegit, quā poſtea validiſſimis argumentis probarūt Aſclepiades, Themifio, ac Archigenes: compleuit autē Theſſalus Italus, qui (vt auctor eſt Varro) cuncta ſuperiorū placita ſuſtulit, ac velut rabie quadam in cunctos prioris æui Medicos perorauit. Poſt iſtos vero complures externarum gētium barbari Philoſophi de ea ſcripſere, inter quos adeo creuit Arabum gloria, vt hui⁹ artis inuētoreſ plurimis viſi ſint, facileq; id ſe poſſe cōtendere videātur, niſi ipſa originalia Græca & Latina nomina ab illis vſurpata, aliam artis originem indicarent. Hinc Auicennę, Raſis, & Auerrois volumina pari cū Hippocratis & Galleni libris auctoritate recepta ſunt, tantanq; fidem adepta, vt ſi quis ſine illorum placitis cuiquam mederi p̄ſumat, iſ publicam ſalutem paſtem decoquere videatur: hæ autem Medicorū factiōes, licet pauce ſint, non tamē minor inter eos cōtentio eſt & opinionū pugna, quam inter Philoſophos: Nam de ſpermate, quod genitale ſemē eſt, audite quę ſaniſſimis ratiunculis certant. Pythagoras illud vtiliſſimi

medico-
rum de
sperma-
te.

An mu-
liebre
semē cō-
ferat ad
gñatio-
nem.

Contro-
uersie
de mor-
borum
causis.

De cibo-
rum conco-
ctione,
dissentio

sanguinis spumam, siue sibi vtilissimum excrementum dixit: Plato autem spinalis medulæ defluxum, quia nimium coeuntes dorsum & renes dolent: Alcmeon autem cerebri partem adseueravit, ex eo quod coeuntibus oculi dolent, qui sunt partes cerebri: Democritus autem ipsum ab omnibus corporis partibus deriuatum ait: & Epicurus a corpore & anima conuulsum: Aristoteles alimēti sanguinei excrementum, quod vltimum in membra digeritur: cæteri putant sanguinem esse testium calore decoctum & dealbatum, ea duntaxat mori ratione, quod ultra vires, coeuntes sanguinis guttas eis ciant: Porro Aristoteles & Democritus nil dicunt mulieris semen ad generationem cōferre, neq; germē illas sed particularem quendam sudorem emittere: Galenus illas & sperma licet imperfectum germen emittere ait, & utrorumq; viri & mulieris semen foetū cōstituere, Ceterum Aristoteles corpora animalium ex sanguine proxime vult generari & immediate nutriri, sperma quoq; ex sanguine generatio nem habere: Hippocrates contra, corpora animalium ex quatuor humorib⁹ priō coagulari: Sed & multi ex Arabibus putarunt animalia perfecta posse absq; maris & oemine permixtione generari, ac sine semine pducī, & propterea dicebant matricēs non esse necessarias nisi p accidens. De causis autem morborum originalib⁹ agens, Hippocrates illas in flatu siue spiritu collocat: Hierophilus in humorib⁹: Erasistratus in arteriarū sanguine: Asclepiades ex atomis per corporis suisibiles poros lapsis illas rimatur: Alcmeon ex corporalium potētia, um exuperantia vel inopia: Diocles ex inequalitate elementorum corporalium aerisq; halitu: Strato ab alimēti exuperantia cruditateq; & eius corruptione, omnes morbos fieri solummodo putat, De ciborum autem conuersione non minus discrepant: nam Hippocrates, Galenus, Auicenna, in stomacho cibos per calorem concoqui affirmant: Erasistratus hæc in ventre fieri contendit: Plistonius & Paraxagoras nō concoqui modo sed interfcere aiūt, quin etiam Auicēna & eius expositores.

DE VANITATE

Gentilis & Iacobus de Forliuio, non sine insigni errore ster-
cus in stomacho generari tradunt: Aselepiades au-
tem & eius æmuli, non cōcoqui cibos, sed crudos in cor-
pus omne diuidi putāt, qui insuper omnium superiorū
dogmata vana & superuacua esse dicunt. Trāseo vrina-
rum iudicia ab illis nedum perfecte cognita, pulsuūq;
dieses incomprehensas. Iam vero & Hippocrates, quē
Hip- cratis er ipsi pro Deo colunt, ab alijs in plerisq; nō tam diuersum
ror, sentit, quā turpiter errauit. Nam ī libro de Natura īfan-

tia ait: Generatur ex luteo oui auis, nutritiū autem
& augmentū habet album quod in ouo est, quod falsum
probat Aristoteles in libro de Animalib⁹, & in libro de
Generatione animalium disputās cōtra Alcmeonē, qui
cū Hipdocrate sentiebat, concludit: origo pulli in albu-
mine est, cibus per vmbilicum ex luteo petitur, qui sen-
tentia adheret etiā Plinius, inquiens: Ipsum animal ex
albo liquore oui corporatū, cibus eius in luteo est: nonne
etiā ille Hippocratis aphorismus mēdax est? Mulier
non podagrisat, nisi mēstrua illi defecerint, cū multę fœ-
minę quibus etiā mēstrua fluunt podagras patiātur.

Medici- **T**ota præterea medendi OPERATRIX ars nū-
na ope- lo alio fundamento quā fallacibus experimētis superex-
ratrix, tructa est, ac tenui ægrotantium credulitate roborata.
nō minus venefica quā benefica, vt sēpissime & fere sem-
per plus periculi sit a medico ac medicina, quā ab ipso
morbo, quod quidē & ipsi huius artis Principes īgenue
fatentur, videlicet Hippocrates, dicēs: Artē hāc esse dif-
ficilē, & experimento fallacē: & Auicenna inquiens, Fi-
dem ac spē ægri erga medicū & medicinā sæpe plus ef-
ficere, quā ipsam cū medico medicinā: & Galenus diffi-
cile posse reperiri medicamen, quod plurimū proficit, ac
nō simul in aliquo obsit: atq; alius quidā ex illis ait, me-
dicinarum notitia delectabilis est, vt reliquorū omnīū
quæ arte & regulis constant, operatio autem secundum
medicinā a casu est. Eant igitur nunc fortunati ægri, ac
periculosi experimētis, & casui fidem habeāt: sed tam
blāda est cuiq; pro se sperandi dulcedo (vt ait Plinius)

vt cuiusq; se Medicum profitēti statim credatur, cum sit periculum in nullo mendacio maius. Hinc est quod sæpissime salus illic queritur, vbi mors est, quippe medicorum hic optimus creditur, quem particeps lucri cōmendat Pharmacopola, qui cum illo colludit, cuius seruulos etiam Medicus sibi sub stipe deuincit, qui lenocinio fungentes, illum apud miseros ægros collaudando præferunt: magnæ quoq; præstantiæ Medicus est, quem vsurpata pōposa vestis, & intermicantes crebris hyacithis digiti commendāt, & cui remota patria, vel longa peregrinatio, aut diuersa religio (ceu Iudeus vel Maranus) & ad fallendum efficacissima frontis impudētia magnorūq; remediorum cōstās, incōcussis mendacijs, iactātia, auctoritatem, famam, fidenq; cōsiliarunt. Et cui peritinax contētio, ac multæ semper in ore cum semigræculæ, tum barbaræ voces, & multa auctorū suorum nomina doctrinæ fecerunt opinionem: atq; sic instructus plūq; plumbea grauitate, sed audacia plane militari, medēdi practicam tunc hac hypocrisi adgreditur: Primum inuulsi ægrum, respicit vrinam, tangit arteriam, inspicit linguam, palpat latera, explorat retrimenta, scire vult victus consuetudinem, & si qua etiam secretiora sunt inquirat, ac si per hæc libret elementa, & veluti in statera expendat humores ægrotantis, fabulaturq; egregie, de idē magna iactantia præscribit medicamina, recipe catapotia, mitte sanguinem, fiant clysteria, fiant pelli, fiant vnctiones, fiant cataplasmata, dentur elinctorio, dentur masticatoria, fiant gargarismata, fiant sacculi, fiant fumi, dentur condita, dentur syropi, dentur aquæ, exhibeantur theriacalia: quod si leuiuscul⁹ sit morbus, & eger delicatulus excogitabit blandimenta, & quęcunq; mulierculis effeminaisq; viris grata atq; iucunda putat, magna auctoritate præcipit, iam suspenso molli grabatulo, aut fontalis aquæ in peluim stillantibus guttis, somnos alliecit, iam frictionibus, stufis, cucurbitulis, morbum extenuat: Iam balneis, thermis, cibisq; delicatoribus, ac Cœli mutatione extenuatum ægrum reficit: vt autem ma

Phar
macopo
læ cum
medicis
colludūt
Vulgo
quis pro
betur me
dicus.

Ordo
quo me
dici
ægros
tractant

DE VANITATE

Medici
diutib⁹
morbos
protrahūt

gnæ auctoritatis habeatur, & simul admirationi sit, ho-
ras observando, physicas alligationes suspēionesq; ad
necti facit, nec nisi ex Ephemeride Mathematica, Phar-
maca potionesq; ministrat: Quin & i Pharmacopolam
sibi imperium arrogat, & se coram omnia dispensari iu-
bet, seseq; meliora aromata deligere simulat, cum sæpe
nesciat Sophisticata a veris discernere, resq; ipsas noi-
ne tenus penitus ignoret: Si vero diues sit æger, aut ma-
gnæ auctoritatis, tunc quo plus sibi compēdis atq; famæ
accessurum sit, morbum quantum potest protrahit, ac nō
nisi paulatim restituit, etiā si posset semel vno pharma-
co morbum depellere: nonnunquam vero medicamen-
tis suis exagitato morbo, priusq; illum tollat, hominem
ad extremum vitæ discrimen adducit, quo illum tunc a
gravissima & periculosa ægritudine liberasse prædica-
tur, Quod si quandoq; in manus suas æger incidat gra-
viori morbo conflictant, cognoueritq; perniciosum esse
malum, & cuius dubius sit euentus, tunc istis Igreditur
stratagematibus, austero vultu viuēdi leges præscribit,
iubet insolita, prohibet consueta, arguit oblata, execra-
tur exhibita, comminatur exitium, & vitam pollicetur,
magnaq; possit præmia. Si dubitat de euentu, suadet cō-
vocari collegium, & postulat socium, quo securius me-
deatur, aut non raro cautius perimat, ne superueniens
alius qui ægrum solus restituat, famam sibi atq; laudem
cum lucro præripiat. Si ægro quid male cesserit, siue illū
præter spem per insignem imperitiam occiderit, hic se
aut per catarrhi præfocatum defluxum, aut aliquod
aliud simile subitaneum accidens, immedicabilemq; ca-
sum apparenter excusat, & ægri inobedientiā, aut custo-
dum negligentiam acriter accusat, aut incusat collegas,
aut in Pharmacopolam culpam protrudit: sic enim effi-
cit, ut nemo ægrotus nisi propria culpa perisse, nemo
nisi Medici beneficio restitutus videatur: Iam vero Me-
dicos plerunq; nequam esse suorummet testimonijs cō-
probabimus: Ait enim eorum conciliator Petrus Ap-
ponus artem Medicinæ Marti esse ad scriptam, qui pla-

Medici
nequam

netarum omnium odiosissimus est, qui ingratitude, iurgiorum, omnisque iniquitatis & militiæ auctor existat: Ideoque etiā Medicos ut plurimum malorum esse morum, cum ob Matris Scorpionis influxum, tum quod ait, quia ex vili stipite & sterili originem contraxerunt, intumescētes demum & contumeliosi facti, cum fuerint increpiti, hæc ille, edoctus forte Aesculapij exemplo, quem primum medicinæ repertorem ex mente Iouis genitum, & per Solis vitam in terras destinatum fabulatur Aesculapianitas. Celsus vero hominem fatetur, sed in Deo plus meriti numerum receptum: complures alij asserunt illum meretricio incestu ex Coronide venusta muliercula genitum, quam Sacerdotes in Apollinis templo adulterinis amplexibus sæpe subegerunt, qui finxerunt illum Dei filium, omnes autem in hoc conveniunt tam scelestum fuisse hunc Deum, ut Iouis fulmine in eo coercendo opus fuerit, de quo Lactantius ad Constantinum Imperatorem sic scripsit, Aesculapius & ipse non sine flagitio Apollinis natus, qui fecit aliud divinis honoribus dignum, nisi quod sanavit Hippolytum: mortem sane habuit clariorem quod a Deo meruit fulminari, hæc ille. At sunt reuera Medici homines omnium scelestissimi, discordantissimi, invidiosissimi, mendacissimi. Sic enim omnes a se invicem dissentiant, ut nullus reperiat Medicum, qui citra exceptionem, additionem, vel permutationem, præscriptum ab alio pharmacum comprobet, quinimo qui non laceret, mordeat, ne videlicet ipse non melior Medicus videatur, si alterius vel optimo consilio nihil detraxerit, vel his quæ etiam sæpe nimis multa sunt, non aliquid addiderit, unde tandem in Proverbio abist, Medicorum invidia & discordia. Nam quicquid probat unus, ridet alter, nec quicquam apud eos certi, sed omnia promissa eorum nugæ volatiles & mera mendacia: hinc vulgus cum vult aliquem insigniter mendacem ostendere, ait illi, mentiris ut Medicus. Summumque ingeniorum suorum opus in hoc versatur, ut in cogitandis nominis, veterum recte facta negligantur, contemnunturque,

DE VANITATE

Prouer-
biū Me-
dicorum
Petri ap-
ponis me-
dici aua-
ritia.

Medici
gloriæ
ābitiosi.

Medici
Dis.

Mene-
crates.
Agésilao
Excusa-
tiones.
Medico-
rū, egro-
to mor-
tuo.

tum quæ pauca sciunt, recondunt, aut monstrare nolūt, qua si neminem docere in auctoritate sciētiae sit, inuidētesq; alijs etiam vitam nostrū fraudāt alienis bonis: Sūt in super plurimum superstitiosi, arrogantes, malę cōsciētię, superbi & auari, quibus illud semper in ore obuersatur, dum dolet accipe, facientes etiam si suum ad compēdium expedire crediderint, vt doleat quod sanum est, si-
cut legimus Petrum illum **Apponium** quem conciliato-rem vocāt, cum Bononiæ artem Medicam profiteretur, tantæ auaritiæ & arrogantiae extitisse, vt exta Urbē ali-
cubi ad ægrotos vocat⁹, nō minoris **quinquaginta aureis** in singulos dies conducī patere, vocatusq; aliquādo ad **Honorium** tunc Pontificem **quadrigētes aureos** in dies singulos sibi **statui** pactus est: **Quin & Aesculapium** Me-
dicine parentem ait **Pindarus** a Ioue fulmine adaētum, auaritiæ merito, eo quod Medicinam nocenter & in dā-
num Reipu, exercuisset: Iam vero si casu quouis fortu-
natus æger e manibus eorum euaserit, sit plausus intole-
rabilis, nemo sufficiet gloriam tanti miraculi decanta-
re, **Lazarum** e mortuis resuscitatum narrabunt, illius vi-
tam suum munus esse, sibi deberi, sese illum ab orco re-
uocasse (vsurpantes sibi quæ solius Dei sunt) continuo
iactant, nec vllō prēmio se compēsari posse aiunt: Non
nulli illorum in id tumoris euecti sunt, v'se pro **Dis** co-
li paterentur, atq; Ioues sese nuncuparent, sicut **Mene-
crates** **Syracusanus** Medicus, qui quandoq; ad **Agésilau**
Spartę Regem, in hæc verba scripsisse legitur. **Mene-
crates** **Iupiter** **Agésilao** Regi salutem: sed illius stultiti-
am subridens **Agésilao** respondit: **Agésilao** **Mene-
crates** sanitatem: Quod si vero ægrotorum quispiam in-
felicior (quod plurimum fit) inter Mendicorum manus
expirauerit, tunc naturæ inopiam, morbi malitiam, aut
ægri inobedientiam inculpant, ac artis suæ remedia ad
hoc naturæ fauientis arcanum non extendi, sese **Medi-
cos** esse, non Deos curare posse sanabiles, non suscitare
moribundos, nec quicquam sed debere ægris præter ex-
perientiā, & huiusmodi verbis etiā in finistris euentibus

superbiunt, & ultro qui periere arguunt intemperatiae, & simul precium poscunt cum occiderint suis pharmacis, qui sine illis vivere potuissent aegros, pariter & fama, & pecunia, & sanitate, & vita spoliantes: secuta interim conscientia, cum quia error eorum (quod ait Socrates) terra tegitur, tum quia irremeabilis est mortuorum regio, quo minus redire possunt, quos illi illusos inanibus verbis, & medicamentis noxis infectos ante diem in tarta praemittunt, ut contra illos spoliatae vitae & pecuniae repetundarum agant. Sunt praeterea Medici plerumque contagiosi, & ab obiectis urinis & stercorebus fetulenti, Lotiolenti, sterculenti, & ipsis obtetricibus sordidiores, ac sensibus omnibus infecti, dum oculis obscena quaeque & foedissima conspiciunt, auribus pariter & naribus egrorum ructus ventrisque crepitus & infecti aeris halitus, flatus, pedoresque excipiunt, labris ac lingua atras lethaeasque potiones prae gustant: manibus stercorea & purgantia explicant, aegrotorumque horridae imagines & umbrae nocte dieque phantasiae eorum obuersantur, innumeraque homicidia conscientiam eorum perturbant, totum denique illorum studium, sermo, ratio, oratio, spiritus, & ingenium non nisi circa tristitia, foeda, tabida, horrida mortis & morborum genera versantur, totumque eorum exercitium est in locis foetidis, squalidis, & vilibus curis, & obsceno artificio constans, semper aegrotorum matulas, cloacas, & latinas infamis lucri causa ambientes, atque tanquam pupae aus sordida ex humanis stercorebus nidificantes. An non videtis illos quotidie quomodo obuinctis digitis, latosis latifundis, vultu turbulento aut pallenti, continuo obambulant ciuitatem? ac praecipiti incessu vilissimi, spelu celli discurrunt ab apotheca in apothecam, querentes & mendicantes? Sicubi quis lotium inspectandum, vel cochlear offerat stercoreariam, atque ut cucullati illi vultures ad cadauera, sic isti ad excrementa homines omnes sunt nasutissimi, quae etiam prae gustare solitum aiunt Hippocratem, ut inde morbi naturam melius persentiret, quod plerique etiam Aesculapio adseribunt, quam Aristophanes

Medici
contagio-
si.

DE VANITATE

Medico
rum co
gnomi
na in ve
tere Co
mœdia.

Medici
mensis
quibus
dam gē
tibus ex
clusi.

Medic⁹
ad nego
cia ciui
lia ine
ptus.

iccirco Scatophagum vocat, quo verbo significantur, qui ciborum vescuntur superfluitatibus, quod nomē deinde ad medicos omnes deriuatum est, vt eos Scatophagos & Scatomptes, hoc est, meridiuoros & merdarū inspectores vocemus: Hinc Scatomantia, Vromantia, Drimymania, dicuntur diuinationes seu prognostica Medicorum ex stercore & vrinis deprompta, Hinc apud multas nationes mechanici isti Medici olim ifantes habebantur, atq; adeo vt (teste Seneca) etiam grauissima infamia haberetur medici opus querere, & hodie adhuc pleriq; populi medicos pariter & Obstetrices & Carnifices a mensis & conuiujs excludunt, aut nō nisi secretis separatissq; patinis calicibusq; excipiunt, quocirca stomachari hic licet in detestabilem illum multorum Principum morem, qui tam pestilētes homines nedum ad matutina cubacula, sed & quotidianis ægrotantium congressibus recentibus semper pestilitatis vaporibus infectos, etiam mensis admittūt: quin adhibeatquis medicū cōuiuio, inter ipsos cibos & pocula, de stercore, vrinis, sudorib⁹, sanie, vomitu, menstrui differet, atq; Epilepsias, Lepras, Vlcera, Scabies, & Pestes tractabit, totunq; alioqui lautissimis obsonijs paratissimū conuiuium, sermonum suorum impuritate in auseam conuertet: adhibete etiam medicū, si vultis, ciuilibus cōsultationib⁹, nihil illo ineptius, insultiusq; idq; fortē cum quia medicorum disciplina (quod eorum ait Cōciliator) non est de virtutibus nec bonis moribus, tum q; (vt idem ait) naturaliter probus medicus malorū morū esse debeat & nos scim⁹ apud multas ciuitates decretis publicis & plebiscitis cautum esse, ne medici in cōcilium admittantur, nec magistratū gerant, forte non tā quia inepti, leues male morigerati, q̄ quia, semper sordidi, & ægrotantium retrimetorumq; assidua attrectatio, ne adeo contagiosi, vt non solum propinquantes sibi homines, sed etiā subsellia inquinent, & marmora inficiant, vt eleganter de quodā Medico cecinit Lucilius Graeco epigrammare ab Aufonio sic latine reddito:
Alcon hesterno signum Iouis attigit, ille

Quamuis marmoreus vim patitur Medici.

Ecce hodie iussus transferri ex æde vetusta

Effertur quamuis sit Deus atque lapis.

¶ Quando vero in suam medicam consolationē coeſit, Medico-
quid ea nocte minxerit & cacauerit æger examinaturi, rō de æ-
ac, tanq̃ Laconum Ephori, de vita sac nece p̃nunciaturi gro con-
sententiam, mirum sed dolendū, q̃ tunc miseris alterca solatio-
tionibus, nullo idem censente, circa ægri lectulum cōcer nes,
tant, quasi non ad curandū, sed ad disputandū conducti menātri
sint, atque ærgo ipso, cui (iuxta Græcum Mendari ver- appothe-
siculum Latine autem inq̃ientis: Medicus garrulus æ gma,
grotātaliter morbus) omnis fere sermo molestus est. il-
lorum oratione, nō opera opus sit: ac productis ad ostēta
tionē suā, scholastico more, aliquot aphorismis, quos ad
omnem vsum semper eosdē paratos habent, inuocatisq̃
Hippocrate, Galleno, Auicenna, Rasi, Auerroe, Concilia
tore, cæterisq̃ suis Dijs, quorum nomina & tituli illis p̃-
doctrina satis sunt, ad conciliandum sibi apud imperitū
vulgus fidē doctrinaq̃ æstimationem, vbi de causis, de
signis, de affectibus, de humoribus, de die critica, aliquā
diu ferioſe, sed indecisa discordia digladiatum est, tandē
de adhibendo remedio, quod caput & cauda toti⁹ nego-
tij esse debuerat, frigidissimo decreto transigunt, atq̃, vt
est eorum inter se mutua inuidia, nullo illorum sua se-
creta (vt vocant) æmulis suis communicare volenti-
tanquam ipsis petiturum sit quod tradiderint alijs, ad
communem methodicam, recurrunt, quæ si illos destitu-
at, ad empiricam, tanq̃ ad sacram ancoram, cōfugiūt, vt
quem ratio non reſtituit, adiuvet temeritas, satius esse in
quientes, anceps experiri auxilium quam nullum, vel æ-
grum ipsum si minus sunt illi propitij, atque illos (vt ait Extre-
Ecclesiasticus) languor prolixior grauet, prognosticis mū reci-
relinquunt, dicentes, quia desperatis Hippocrates vetat pe medi-
adhibet medicamina, aut si paulo religiosiores sunt, corum.
morbum in Diuorum aliquem reſciunt, vel extremum
præscribunt pharmacum, quod erit: Recipe Tabellio-
nem ynum, Testes numero septem, adde Sacerdotem

Re

DE VANITATE

Rasis
scelera
tum con
filium.

Prouer
bium.

2. Pa. 16

cum aqua & oleo benedictis quantū sufficit, & dispone domini tūc, quia morieris. Hinc Rasis conscius profecto cum agrotantium credulæ stultitiæ, tum Medicorum cōtentiosæ inscitie, vtriq; & egro & medico non incaute consulēs, suadet in Aphorismis suis tantum vnum Medicum fore eligendum, quia vnius, inquit, error magnā infamiam non inducit, & vnius vtilitas quam in egro efficit collaudatur: qui autem quam plures Medicorum adhibueris, is in errorem incidit plurimum, hæc Rasis: At testaturq; huic vetusta illa monumenti inscriptio, turba se Medicorum Perisse, atq; illud Græcum Prouerbum: Multorum Medicorum introitus agrum perdidit: Illud etiam moribundi iam Adriani Imperatoris dictum: Medicorum turba Principem perdit. Nullū igitur pro conseruanda vita sanitateq; vtilius consilium quam abstinere a Medicis: Corporis enim sanitas Deo debetur non Medicis, ideoq; Asa rex Iuda corripitur a Propheta Domini, quia in infirmitate sua nō quæsiuit Dominum, sed in arte Medicorum confisus est: quorum quidem confisus qui se tradiderint, sani esse non poterint: nec enim vita vlla misera magis quam quæ sub eorum auxiliis fiducia ducitur: Esto verum, sciant Medici, atq; vtinam scirent, omnes vires & potestates elemētorum, radicum, herbarum, florum, fructuum: seminum, etiā animalium & mineralium, omniunque q̄ parens Natura pducit, tamen non possunt omnibus is virtutibus hominem nedū immortalem facere, sed quod minus est, nec leni quouis morbo agrotantem semper sanare. O quoties medicamen quod prodesse debuerat nō profuit, & quod debuerat excernere non excreuit, quoties, recidente egro, res medicandum est, & tandem post multos labores & sumptus, vel tunc vel paulo post, etiam vel adstantibus Medicis, moriendum est: quæ ergo nūc spes nobis in medicis reposita est? si, quod ipse eorum ait Hippocrates, experientia fallax sit. Quid certi possunt promittere Medicis? si verum est quod Plinius scribit, nullam artem Medicina inconstantiorem esse, etiamnum sæpius immutari,

Multæ gētes olim fuerunt & adhuc sunt absq̃ Medicis
 degētes, quas videmus vltra de crepitam ætatem robu-
 ritas & supra cētenarios annos viuere, cōtrario istos des-
 licationes populos qui medicorum promissis & opera vi-
 uunt, vt plurimum media etate senescere, & occūbere,
 quin & ipsomet Medicos plus ceteris hominib⁹ & quasi
 semper egrotare, ac immaturiore etate decedere: Hinc
 ille Lacon cuidam dicēti nil mali habes, respondit, quia
 nō vtor Medico, illoq̃ iterum dicente, Senex factus est,
 respondit, quia nūquam vsus sum Medico, ostendēs nul-
 lam esse ad sanitatem & senectutem certiorē viā, quā
 medicis caruisse: quod si dicat quis, multos medicorum
 auxilio conualuisse, respondebim⁹ illi cōtra plures etiā
 occubuisse, quibus medicorū opera nihil profuere, obli-
 ciemusque illum Aufonij versiculum inquiringis: Euase
 re Fati ope non Medici: Olim enim Arcades non medi-
 caminib⁹ utebantur, sed quod narrat Plinius, vermo la-
 cte utebantur, quoniam tunc maxime succis herbæ tur-
 gerent mederēturq̃ vberiores pascue: eligebant autem
 Præ ceteris lac vaccinum, quia illę omniuorę Vere sunt
 in herbis: Lacones etiam Babylonis, Aegyptis, Lusitani
 (Herodoto ac Strabone testib⁹) Medicos omnes respue-
 bant, languētes vero in forum & plateas efferebant, vt
 qui simili morbo tētati effugissent, aliūue euasisse nosce-
 rent: illis expertis in se cōsulerent remedijs, arbitantes
 (quod etiam Cornelius Celsus adserit) ad ipsam curan-
 ti rationem, nihil plus conferre quam experiētiā, qua
 cōstat doctissimos Medicorū ab rustica Anu sapiissime
 victos, illāq̃ vnica planta seu herbula illa perfecisse, quę
 famatissimi medici non potuerunt cū omnibus suis pre-
 ciosis elaboratisq̃ pharmacis: nam illi dum inexplicabi-
 libus prodigiosisq̃ mixtionibus (cum tot dederit Natu-
 ra, quę singula sufficiant remedia) cōfundentes percō-
 positam diuersarum rerum complexionē, morbos pel-
 lere nitūtur, coniectura magis quam causa, aut ratione
 incedūt, totanq̃ medendi artem, non nisi casum & con-
 iecturam faciunt. Hæc autem vnus simplicitatis medi-

Multi
 Gētes si-
 ne medi-
 corum
 opera
 diu vi-
 uunt.
 Laconis
 apoph-
 thegma.

Arcades
 medicis
 nō utebā-
 tur.

Experiē-
 tia ad
 curran-
 di ratio-
 nem plu-
 rimum
 vtilis.

DE VANITATE

Medici
a mulier
culis
multa
edocti,

cine vim & qualitatem cognoscens, solidis expertisque Naturę viribus, difficiles soluit egritudines. Rursus illi per preciosa, & ab extremis Indis aut Galibus quęsita, (persuadentes nisi preciosa, nō prodesse) magno impendio venalem sanitatem promittunt: Hęc inuentu facilis, vulgoq; paratis, & quas ī hortis suis quisq; facile habet, domesticis plātis sanitatem, non tam promittat q̄ restituit. Præterea, hi ex fallacibus libris, & pictis codicillis edocti, difficillimam medicandi operam, audaci quadam temeritate cultaq; garritate ad quęstum vsurpāt: Hęc e terris & agris singulas plātas, earumq; colores, figuras, sapes, odores, varietates cōtēplata, & edocta, & quid in morbis reliquisq; casibus possint, experta gratis cuique certissima dat remedia. Ipsi etiam medicorū precipui confitentur se a mulierculis plurima excellentissima remedia didisse, & digna quę ipsis libris suis insererent, & veluti potiora posteris communicarent, quale contra capitis dolorem extollit Auicēna medicamentum a muliere traditum. Quod si medicina, quę sanitatis tēperamētū afferre debet, cōsistit in proportiōe & temperamēto rerum ad inuicem, cum inter se, tum etiam cum qualitibus corporis, cui tribuuntur: Atque antiquorū Medicorum hęc diligentissima cura fuit in proportionandis & contemperandis medicaminib⁹, per iusta & harmonica pondera, relinquentes posterioribus hęc deinceps proportionanda ægrotorū corporibus: quę ista est audacia atque impudentia, hęc non solū immutare, sed illis etiam superadere, penitusue negligere aut ignorare? Vnde fit quod sicut consonans pharmaci temperamentum, sanitatem adferre deberet, ita illius dissonātia dolorem, horrorem, exasperationē morbi, & nonnunq; mortē inducit, ideoque tuti⁹ medetur rustica Anus, vno aut altero hortēsi & naturę opera absoluto medicamine, quam Medicus ille cū suis prodigiosis, sumptuosis, & dubia coniectura conflatis pharmacis. Fuerunt illius sententię multi excellentissimi Philosophi & Medici, videlicet non nisi simplicissimis rebus medendum esse:

hinc simplicium vires perscrutati expertiq; de illis pos-
steris nobis egregia volumina reliquerunt, quale Chry-
sippus de Brassica, Pythagoras de Scylla, Marchion de
Raphano, Diocles de Rapa, Phantias de vrtica, Apulei-
de Betonica, & multi alij antiqui de alijs cōscripserunt:
Sed hos illi officinarum Medici non solum non curant,
sed etiam irrident, simplices appellātes, qui studeāt sim-
plicibus. Hos igitur Medicos dico quidem, qui per sim-
plicia medentur, non tam consulendos quam etiam se-
quendos esse nulli dissuadeo. Verum illos officinarū cul-
tores tanq̃ sortilegos & maleficos consulo fugiendos &
propellendos, qui suis prodigiosis compositionibus de
malis nostris negociantur, & super vitam nostram mit-
tunt sortēs. Nam cum composita medicamina ex mul-
tis disparibus & pugnātibus speciebus conflare necesse
sit, impossibile, aut saltem difficillimum est, in illis ali-
quid certi posse statuere Medicum, nisi sola opinione,
æstimatione, coniectura, cunq; innumeræ sepe res sint,
quæ singulæ prodesse posse videntur, ea sola congerit
Medicus, quæ sors vel casus memoriæ suæ tunc obtu-
lerit, aut in quæ alio quouis intrinseco siue occulto in-
stinctu fuerit propensior: Vnde fit vt compositum illud
pharmacum non tam ab ingredientium simplicium po-
tentia, quā a Medici fausta vel infauista affectatione for-
tiatur virtutem & effectum, quatenus ille occulto quo-
dam influxu siue naturali, siue cœlesti, siue demoniaco,
siue fortuito plus ad hæc quam ad alia eligenda induci-
tur. Atq; hoc est quod communiter dicitur, atq; ipsi fa-
tentur, Medicum vnum esse alio fortunatiore, ac sæpius
siue indoctum docto feliciore. Quin & vidi ego & no-
ui medicum virum literatissimum tam infelicem, vt e ali-
multis ægris vix paucissimie manibus eius salui eua-
derent. Noui & alium semisciolum qui omnes ferme
ægros suos, plerosq; etiam ab alijs prodeploratis de-
relieto feliciter sanaret: Quin & memini me le-
dis egro-
& magnates insidissent, euaderent, plebei omnes &

Medic-
fortuna-
ciot in
curran-
dis egro-
tis,

DE VANITATE

rustici perirent aut grauitè periclitarentur: Videre igitur nunc facile est, hanc officinariam Medicinā, in qua plaris potest Medici fortuna, quam doctrina, totam aut pro maxima parte sortilegam esse, ideoque pcul pellen-
dam atq; tanq̃ veneficam & sicariam esse damnandam:

Romani
olim me-
dicos vr-
be pepu-
lerunt,

Proinde Romani quōdam sub Catone Censorio Medi-
cos oēs & Vrbe Roma, & tota Italia pepulerūt, eorum
funesta mēdacia, crudelitatenq; auersati, quod videlicet
multo plures occiderent quam sanarēt, tum quod vene-
norū peritissimi, odio, ambitione, aut lucro facile addu-
ci possent, vt venenum ministrēt pro remedio, & pacta
mercede, hominum vitē insidientur: Sicut Pyrrhi Medi-
cus, siue is Timocharis fuerit, vt vult Gelli⁹, siue Nicias,
vt alii, qui Fabritio promiserat se Dominum interfectu-
rum Medicina, quod facin⁹ auersatus Fabriti⁹, Pyrrhū
quāuis inimicum monuit per epistolā, caueret a Medico
de quo Claudianus ita inquit:

Romani selerum semper spreuere ministros,
Noxia pollicitum Domino miscere venena,
Fabritius Regi nudata fraude remisit:
Infecto quem Marte petit bellunq; negauit
Per famuli patrare nefas.

Plinius.

¶ Similia de Græcorum Medicis apud Plinium Cato
scribit ad filium, inquiēs: Iurarunt inter hæc Barbaros
omnes necare medicina, sed hoc ipsum mercede faciūt,
vt fides eis sit, & facile disperdāt. Et paulo post subiun-
git: Vnde testamētorum plures insidiæ, iam vero & ad-
ulteria in principum domibus, etiam vt euidēs Eudemi
in Liua Druci Cæsaris, hæc Plinius: ipse etiam Socra-
tes apud Platonē vetuit, ne Medici in ciuitate multipli-
centur: Expediret & in hunc diem Reipub. nullos esse,
aut paucissimos medicos, quodque lex extaret, quæ eorū
puniret, cum inscitie tum negligentie malitiam capita-
lem: Capitale enim est, neque refert imperitia an negli-
gentia, stultitia an malitia, perperā an studiose Medicus
pro pharmaco venenum porrexerit, hominenq; in vitæ
discrimē adduxerit: Atq; nō (quod Plinius ait) medico

Socras
tes apud
Platonē

hominem occidisse summa esset impunitas. Qui certe vnus illis atq; cōmunis cum Carnifice honos est, homines scilicet, accepta mercede, occidere atq; ex homicidio, vnde supplicium cūctis lex statuit, nulliq; concessa impunitas, si soli capiūt prēmia, hoc tamē interest quod Carnifex nō nisi ex iudicū sententiā necat noxios: Medicus autem prēter omne iudiciū perimit etiam infantes: nō ergo insalubriter Pontificum constitutiones arcent a medicādo Clericos, cū ars medica res sit adeo cruenta, vt fas sit Sacerdotibus & Clericis Medicū agere, liceat etiā agere Carnificē: neq; imprudenter Portius Cato Medicis quondā Urbē interdixisse putand⁹ est, cū quia scientiē huius famam semper nouitate aliqua aucupantur, tum & dum pudet, noui nihil adferentes, aliorū inherere vestigijs, experimēta per mortes agunt, & artem suam nostris periculis discūt, qua de vita nostra negociātur malaq; hominum, quę breuissimo tempore tolli possent, producunt, non raro etiam adaugent maiori p compēdio, cui fraudi vt obuiaretur, apud Aegyptios Medici ante diem tertium egrotorum corpora eorum periculo curabant, post triduum autē suo. ¶ Iamq; etiā PHARMACOPOLIA habēt, pixides, venena, siue (vt canit Homer⁹) pharmaca mixta, salubria multa, & noxia multa, quibus cū damno esse minime volunt, nos ~~mortem nostrā~~ magna emere pecunia compellunt, dum illi aliud pro alio ppiates, seu putridum inueteratumue & euanidum phar-
macum miscentes, saepe mortiferam potionem dant p salutifera, dum facta iam pridem emplastra, colliria, vnguēta, pastillos, & alia pharmaca non nisi in officinarū compendia ex ipsa specierum fece ac tabe conflata mercantur, atq; hæc omnia nesciētes discernere, credūt barbaris mercatoribus omnia fraudibus & sophisticatione corrupentib⁹. Possem etiā hic ostēdere perniciosas illorū discordias de simpliciū, quibus vtuntur, medicinarū cognitiōe, erroresq; eorū circa medicāliū regē nomina

Medici
cū carni-
fice colla-
tio.

Clericis
medici
nā exer-
cium p
hibitum

PHAR-
MACO-
POLIA

Pharma-
copolæ a
liud pro
alio ppi-
nant.

Mercato-
rib⁹ bar-
baris in
emendis

DE VANITATE

simplici-
bus cre-
dunt. ab illis male intellecta, pessimeq; vsurpata, quę plurima Nicolaus Leonicen⁹ amplo volumine ostendit. Trāseo etiā docere de prodigiosis compofitionibus multarunq; externarū rerū mixturis, quib⁹ dum omnia cōfundētes vnū quod oīb⁹ naturis quadret medicamētum sese effe cturos nobis persuadere volūt, sicuti de cōpositiōe the riace ac Thyri tabula, deq; illo antidoto mithridatico statuerūt nihil aliud efficitur q̄ poeticum illud chaos, rudis indigestaque moles,

Ouidi⁹ Nec quicq; nisi pondus iners, coniectaque eodem
Meta- Non bone iunctarum discordia semina rerum,
morph. vbi corpore in vno

primo. Frigida cum calidis pugnant humentia siccis,
Mollia cum duris sine pondere habentia pondus.

Cōposi-
ta phar-
maca fe-
re a ve-
ra me-
thodo
medēdi
aliena. Esto, sint quędam compositiones ab antiquis Medicis excogitare & vtilis inuentæ, quę tanquam experta li ceat recipere, tamē a vera illa metodo sunt aliena, & ab ipsismet Medicis propria conscientia coactis damnata & oīb⁹ modis explosa, a Plinio, a Theophrasto, a Plu tarcho, ab Hippocrate, Galeno, Dioscoride, Erasistrato, Celso, Scribonio, Auicenna, quorum verba hic subscribere nimis longum esset: nec ab antiquis illis so lum, sed etiam a multis recentioribus, e quibus vnus Arnoldus de Villa noua inter Aphorismos ait, vbi in promptu habentur simplicia, dolum esse, si quis cōpo sitis vtatur. At hodie neglectis, & ne cognitis quidem simplicibus, non nisi ex duobus illis Apothecariorum luminariis ac Aromatariorum thesauro, tum Mesue & Nicolai cæterorunq; Antidotariis, picturatis & inau ratis titulis medicamina promuntur: atq; hinc fit, vt, dum Medici isto suo ocio consulentes, vitas hominum Apothecariorum fiducia gubernant, atq; illi sine lite ris, sine cognitione barbaris Nercatoribus confisi, p of ficinę compendio res permiscant, multo plus periculi sit a medicine q̄ a morbo. Iamq; etiam dicam⁹ de precio sorum medicinalium sophisticatione, quę tātō ingenio sæpe ad simulata sunt, vt industrios etiam homines deci

Nota er
rog ori
gines p
niciofas
in Rep.
p Medi
cos &
pharma
copolas

piant plurimūq; cōduceret salutē hominū, ac Reipub. Consiliū
 peregrinis omnib⁹ exoticisq; pharmacis (quæ tātō prae Agrip
 erea praeio a praeconib⁹ Mercatorib⁹ in Reipub. detri pae.
 mentū adauctae sunt) omnino interdicerē, ac Medicos
 omnes l'ordinē cogere, Pharmacopolasq; abstringere,
 ac legē illis p'scribere, cuiusmodi olim Romae, dū adhuc
 melior esset, Nero tulisse legitur, quā ipsi dūtaxat quae no
 ster gignitorbis pharmacis vti cōpellātur, cū hęc nostrē pharma
 cuiusq; naturae cōueniant magis, tum longe recentiora, copolis
 electiora, minoriq; difficultate ac sumptu haberi possūt, olim ro
 minoriq; periculo, q̄ peregrina, quorum maxima pars mā prae
 suspecta est, vt quae iēpissime sophisticata, adulterata, re scripta.
 iectitia, vel in naui suffocata, vel immēsa lacunae, vel ve
 rustate corrupta, vel non debito tempore & loco (vnde
 saepe plurimum imminet periculi) collecta sunt: nam co
 loquintida no matura sanguinem educit & interficit, & Coloqui
 quae sola vel vnica nascitur, venenū est. Similiter & Aga tida Aga
 ricus masculus mortiferus est. & qui antiquus pernicio ricus.
 sus. Scammonia omnis sophisticata est, similiter & ter Scammo
 ra Lemnia, & fides sigillorum perijt. Iam quae ne ma.
 cessitas est ipsi vt peregrinis, si eadem familiaue consimi Terra
 sisq; efficaciae nostra terra producit? An non egregie stul lemnia,
 tum est, malle ex India petere, quod domi habem⁹? exi
 stimantes propriam neq; terram neq; mare sufficere, pa
 trisq; rebus peregrina, frugalibus sumptuosa, ac facile
 acquisibilibus difficilia, & ab ipsis vsque terrae finib⁹ im
 portata praeferentes. An sine armoniaco spleni nemo
 mederi poterit, nec Hepati absque sandalis? An, si care
 mus bedellio, vlcera interiorum nemo curabit? nec capi
 ti quis medebitur sine musco & ambra? nec stomacho si
 ne mastice & corallijs? Si hęc peregrina nostris corpori
 bus conuenirent medicamina, procul dubio natura fa
 ctum esset, quē omnibus prouidit abundāter, vt hęc apud
 nos quoq; nascerētur. Nonne absq; illis & salubrius vi
 xerunt Patres nostri? Sunt ergo hęc desidiosorum Me
 dicorum, qui nostra non inquirunt, nugamēta, & Phar
 macopolarum commēta, qui non cōmunē salutem, sed
 R ij suae

DE VANITATE

Hier. 4

sux negotiationis compendium querunt, persuadentes nobis non nisi preciosa quæq; plurimum prodesse, quibus iccirco impropere per Hieremiam: Nūquid nō est resina in Galaad, aut Medicus nō est ibi, suis quibusq; terris & regionibus suæ genti, suo climati, suo Cœlo, suo sæculo natura herbas pducit atq; cōtemperat: esto, quædam alijs atq; alijs locis temporibusq; acriores habeant vires, in quolibet tamē tempore & climate p suo hominumq; temperamento, eadem operantur, habeāt liceat preciosa illa & exotica nostris plantis maiores vires, sed has non nisi in sui climatis hominibus, quibus creata & pducta sunt, putabimus salubres. At sunt etiā Empiricorum rapinæ, persuadentium nobis mōstrōsa quædam pharmaca, & a medendi v̄su exotica plurimū posse conferre, & sine ijs salutem nostram non posse cōstare, impendio miserorum sua commētaria experientes. Hinc viperas, & serpentes, & nocentissima quæq; reptilia antidotis admiscunt, & velut deficientibus remedijs, humanā adipem in v̄ctiones subigūt, humanaq; carnes aromatib⁹ adseruatas (quam mummiā nuncupant) nefario Naturæ piaculo hominibus edendas præbent. ¶ Restat CHEIRURGIA altera Medicinæ pars, quæ excutanea corporis vitia curat, cuius opera manifesta & securiora sunt remedia: nam reliquorum Medicorum cæca consilia sunt. Cheirurgi vident & palpant quod agunt, ac pro oportunitate mutāt, applicāt, & auferunt: hæc inter omnes medicandi artes prima in v̄sum venit: Nā cum homines ab antiquo sese bellis exercerent, & vulnera sibi invicem infligerēt, cœperūt illorū querere remedia: Nam quæ homo homini malo inflixisset, ab hominibus quoq; curari posse putabāt: Cæteros autem morbos & interiorū cruciatus tanquam ira Deorum genitos, incurabiles naturalibus virib⁹ æstimabant. Primus itaq; Cheirurgiæ inuentor fuit Apis Aegyptiorum Rex, vel, vt vult Clemens Alexandrinus, antiquior illo Mizrai filius Cain, nepos magni Nohæ. Scripsit autem primus Medicinam vulnerum Aesculapius:

Cheirurgia.

Cheirurgia prima inter medicandi artes usurpata

Cheirurgiæ inuentor.

Deinde excellentes in ea extiterunt Pythagoras, Empedocles, Parmenides, Democritus, Chirō, Peon, Narrat Plinius hanc Romę primū exercuisse Archagatum Peoloponnēsem, illunq; ob secandi vrendiq; seuitiam, fuisse vulnerarium publice, vocatum mox transisse nomē in carnificem, deniq; vniuersam artem tædio habitā & explosam. Est itaq; Cheirurgia non minus reliquorū Medicorū factionib; excellentiū virorum auctoritate clara, sed virulentarum sordium immunditia & sanguinolenta crudelitate infamis. ¶ Hanc tamen crudelitate superat ANATOMIA vtrorunq; pharmaceuticorū & Cheirurgorum Theatrica Carnificina qua dānatos publicæ morti reos, quondam viuos ac remanente spiritu, truculentissimis cruciatibus resecarunt: Sed hodie, ob Christianę religionis reuerētiā, paulo mitiores effecti, interempto prius homine, ipsorum vel lictoris manu in mortui cadauer, deinde his piaculis grassantur, humanunq; corpus dilaniātes, membrorum singulorum situm, ordinem, mēsuram, opera, naturam & abdita quęque perquirūt ac rimātur, vt inde, quomodo, & quib; locis curandū sit, addiscant, crudeli hac diligētia atque spectaculo horrendo, & abominabili, nec minus impio. ¶ Est adhuc & alia Medicinæ praxis, quam VETERINARIAM vocant, quę brutorum morbis medetur, cæteris longe certior & utilior a Chirone Centauro, vt fertur, inuenta, & a Columella, Catone, Varro, Pelagontio, Vegetio, nobilissimis scriptorib; illustrata: Hanc tamen annulati isti Medici nō tam verecundiæ sibi ducūt quam penitus quoque ignorāt, & aspernant, admodum delicatuli, vt tanquam vpupa auis nō nisi humanis stercoreihus oblectentur: Vnde si quis ab illis pro Asino aut Boue suo medicamen requirat, pro remedio mox iniuriam accepturus sic, quasi ad eos nō pertineat scire, non solum hominibus, sed etiam ceteris animalibus, præcipue quę hominibus commoda referūt, mederi, pro qua re Alphonsus Aragonum Rex olim duos experitissimos Medicinæ doctores pro equis & canibus

Anatomia.

Veterinaria.

Medici nostras veterinarias indocti

DE VANITATE

Ioannes Ruellius amplo conduxit stipendio, iussitq; sollicitos scrutari quæ remedia, & quis medendi modus singulis bestiarum morbis conueniret, quod illi facientes, librum de his rebus utilissimum ediderunt: fecit idem his temporibus Ioannes Ruellius Sueffionensis, vir in utraque lingua peritissimus, ac Physicus primarius, qui de morbis equorum eorundemq; remedijs ex vetustissimis auctoribus Apisyrto, Hierocle, Theomnesto, Pelagonio, Anatolio, Tiberio, Eumelo, Archedemo Hippocrate, Hemerio, Africano, ac ex Aemylia Hispano, & Litorio Beneuetano, delectum volumine transtulit, veterinarijs omnibus magna cum Reipublice commoditate profuturum.

DIÆTARIA. Superest adhuc Medicina **DIÆTARIA**, cuius princeps præ ceteris extitit Asclepiades, qui, sublatamagna ex parte pharmacorum usu, totam Medicinam artē ad victus rationem, ad quantitatem & naturam ciborum obsoniorumq; cōdimēta reduxit, a quo ceteri Medici non omnino dissentiunt, sed ita putantes, quod alterum altero indigeat victus quandoque pharmacijs, ac illa pariter victus ratione atque mensura, hinc iubent, inhibent, execrantur, ac cūcitant cibos & potus, quos Deus creauit, inobseruabilesq; victus regulas condunt, & quas alijs escas vel modestē delibare prohibent, ipsimet, tanquam porci glandes deuorant, & quas alijs viuendi leges præscribunt, ipsi omnium primi præuaricantur, non tam negligenter quam cōsulte: Nam si ipsi iuxta hæc sua diætaria decreta viuere deberent, sanitaris non modicam iacturam facerēt: Si vero, ut ipsi viuunt, sic ægros quoque naturæ legibus viuere permitterent, pecuniæ damnum sentirent. Verum de his diætarijs ita ait Ambrosius, Contraria diuinæ conditioni præcepta Medicinæ sunt, quæ a ieiunio reuocant, lucubrare non sinunt, ab intentione meditationis abducunt, ita quæ se Medicis dederit, seipsum sibi abnegat: Et Bernardus scribens super Cantica, ait: Hippocrates & Socrates docent animas saluas facere in hoc Mundo, Christus & Discipuli eius perdere, quem vos e duobus sequi vultis Magistrum? Manifestum se facit, qui disputat, hoc oculis, hoc capiti, hoc

stomacho

Diætarij
que alijs
præscri-
bunt, ipsi
non fer-
uant.

Ambrosius de
Medico-
rum diætā.
Bernardus
cius.

Stomacho nocet, legumina ventosa sunt, caseus stomachum grauat, lac capiti nocet, potum aquæ pectus non sustinet, quare hoc est, vt totis fluuijs, agris, hortis & cellarijs vix inuenire possis, quod comedas. Sed esto, hæc Ambrosij & Bernardi verba ad solos Monachos dicta sint, quorum forte non est, debere tantam rationem habere de valetudine quam de professione. At ciuiles homines non dedecet cum valetudinis ratione etiam victus & obsoniorum varietas atque mensæ lauities: Primum diætaria Medicina pollicetur: alterum præstat coquinaria, præparandorum ciborum & potuum disciplina.

Quot circa Plato hanc Medicinæ addultricem vocat, plerique eam diætariæ Medicinæ partem adnumerant: Quauis Plinius & Seneca, & residua Medicorum schola fateantur: ab exquisitorum ciborum varietate multi iugos morbos generari,

¶ Ars itaq; coquinaria percomoda est, nec inhonesta, si modo discretionis limites non egrediatur. Atq; hæc ratio etiam summos & continentissimos viros induxit, vt de Coquinaria & obsoniorum condimentis scribere non erubescerent. Ex Græcis Pantaleon, Mithecus, Epiricus, Zophon, Egesippus, Pazanius, Epenetus, Heracides Syracusanus, Tindaricus Sycionius, Lymonactides Chius, Claucus Locrensis: Ex Romanis Cato, Varro, Collumella, Apicius, & ex recentioribus Platina: Asiatici autem his rebus tam luxuriosi atque intemperantes semper extitere, vt ipsum nomen eorum in helluonum ac gulonum transferit cognomentum, quos inde Asotas nuncupamus: hinc (quod refert Titus Liuius) post Asiaticam victoriam, peregrinæ luxuriæ in Romanam Urbem defluerunt: tunc enim primum epulæ cura & sumptu maiore apparari coeptæ, tunc Coquus antiquis vilissimum mancipium, & in estimatione, & in vsu, & in precio esse, atq; e Culina adhuc iure madens fuligine tinctus, cum ollis, patinis, tustillo, mortario, veru in scholas receptus, & quod velle ministeriū fuerat, ars haberi coepit, cuius tota sollicitudo est, vndecunq; conquirere

R. iiii.

DE VANITATE

inuitamenta gulę, eduliaq; ciborum ad profundam in-
 gluuiam satiandam, vndecunq; locorum inuestigare, cu-
 iusmodi plura ex varrone enumerat Gellius, videlicet
 pauum e Samo, Phrygiā attagenam, grues Melicas, hæ-
 dum ex Ambracia, Pelanū Chalcedoniā, Murenā, Tar-
 tesium, Afellum, Pessimumtium, Ostreas Tarentinas, pe-
 ctunculū Chium, Helopem Rhodium, Scaros Cilices,
 nuces Tassias, palmas Aegyptias, glandes Ibericas, quę
 omnes edendi institutiones ad improbam satietatis lux-
 xusq; lasciuia repertę sunt. Eius autem artis gloriam
 & famam sibi prę cęteris vendicauit Apicius, vt ex eius
 nomine (teste Septimio Floro) cognomentum in Co-
 quos, quo Apiciani dicerentur, quadam Philosophorum
 imitatione propagatum sit: de hoc Seneca, sic scriptum
 reliquit, Apicius. inquit, nostra memoria vixit, qui in
 ea vrbe (ex qua aliquando Philosophi velut corruptores
 iuuentutis abire iussi sunt) scientiam propinę professus,
 disciplina sua sæculum infecit. Plinius quoq; illum nepo-
 tum omnium altissimum gurgitem seuerissime nuncupa-
 uit: Tot denique gulę instrumenta, tot irritamenta libi-
 dinum, tot obsoniorum varietates Apicianorum illorum
 ingenio excogitata & confecta sunt, vt tandē opus fuerit
 pręscriptis legib; popinę luxus coercere. Hinc veteres
 illę Sumptuarię & Cibarię leges latę, videlicet, Achia,
 Fannia, Didia, Licinia, Cornelia, Lex Lepidi, Lex Antif-
 Restionis, sed & Lucius Flaccus, & Collega eius Censo-
 res, Durionium senatu mouerunt, quod legē de coercen-
 dis cōuiuiorū sumptibus latā, Tribunus plebis abrogare
 vellet, q̄ impudenter enim Durionius rostra conscēdit il-
 la dicturus: freni sunt iniecti vobis Quirites nullo modo
 perpetiendi, alligati & cōstricti estis amaro vinculo ser-
 uitutis: lex enim data est, quę vos frugi esse iubet, abro-
 gemus igitur illud horridę vetustatis rubigine oblitam
 imperiū: etenim quid opus liberrate est, si volētib; luxu
 perire nō licet? Erāt & pleraq; alia edicta, quę nunc oīa
 antiquata sunt, penitusq; sublata, adeo vt nulla etas vnq̄
 maiori gulę cura ac luxu indulserit, q̄ hęc nostra, qui

Apicius
 culina
 rix artis
 caput.

Leges
 aduers
 luxū po-
 pinę.

Aetatis
 nostrę
 gula & lu-
 xus.

eius causa, vt ait Musonius, & post illū noster Hieronimus terram percurramus & maria, & vt mulsum vinū, preciosūq; cibis fauces nostras transeant, totius vitæ opera defudamus, tot modo apud nos popinæ, tot ganæ, tot gnatonum & luparum tabernæ, vbi homines edacitate, ebrietate, & libidine perduntur, vt sepe nō absq; magnos Reipub. detrimēto, tota deuorent obsumantq; patrimonia, tot modo reperta ferculorum genera, tot obsoniorū condimēta, tot mensarum leges, ritus, & ceremoniæ, vt Asiotorum, Milesiorum, Sybaritarum, Tarentinorum, Præterea, Sardanapali, Xerxis, Claudij, Tyberij, Vitellij, Heliogabali, Galeni Imperatorum, aliorumq; illorū veterum helluonum (quos omnes delitijs, luxu, ac voluptate popinæ cæteris nationibus ac hominibus præstitisse narrant Historici) opipara conuiuia penitus sordida, in condita rusticanaq; euasura sint, si cum istis nostris conuiuiorum ad paratibus conferatur: præterea, nihil actum est cibi & potus elegantia, nisi simul etiam adsit abundantia vsq; ad fastidium, & quæ vel Herculem inebriet, qui eadē sæpius nauis, & vehebatur, & potabat, ac cibi satietate Crotoniatam Milonem, & Aureliani phagonem expleat, quorū ille triginta panes vna cœna præter reliquos cibos comedere solitus erat, alter vno die ante Aureliani Cæsaris mensam Aprum integrum, centum panes, Veruecem & Porcellum deuorauit: bibit autem infundibulo appposito plus orca: hæc hodie apud nos receptissima sunt in rusticanis illis publicis cōuiujs, & Templorum dedicationibus, cæterisq; eorū festis: diceretis orgia Bacchi celebrari: tam sunt illic omnia furore, cruore, & multiplicibus gulæ ebrietatisq; flagitijs cōmaculata, tum Cētaurorum conuiuia, a quibus sine cicatrice nemo reuertitur, illic spectaretis, & qualem de Erchthone voracitatē describit Ouidius hoc carmine:

Nec mora, quod pontus, quod terra, quod educat aer
 Poscit, & apposis queritur ieiunia mensis,
 Inq; epulis epulas querit: quodq; vrbibus esse
 Quodq; satis poterat populo, non sufficit vni,

Herculis
 Milonis
 & Aureliani
 phagonis.

Crotoniatæ voracitas.

Metamorph. 8.

DE VANITATE

Plusque cupit, quo plura suam demittit in alium.

Vtq; fretum recipit de tota flumina terra

Nec satiatur aquis peregrinosq; ebibit amnes.

Vtq; rapax ignis non vlla alimenta recusat.

Innumerasq; faces cremat & quo copia maior

Est data, plura petit, turbaq; voratior, ipsa est

Sic epulas omnes Erichthonis ora profani

Accipiunt poscuntq; simul, cibus omnis in illo

Causa cibi est, semperq; locus fit in ananis edendo.

¶ Erant olim apud Græcos, deinde etiam apud Roma-

nos Athletæ homines voracissimi: sed horum infamia tã

dem etiam a viris consularibus & imperatoribus victa

est: nam Albinus qui quõdam rerum potiebatur in Gal-

lia, cõtum persica, denos pepones, quingẽtas ficus passu-

Maximi-rias, trecẽtas ostreas, vna cœna deuorauit, & Maximin⁹

ni gula, Imperator qui Alexandro Mãmeq; filio successit, quadra-

ginta libras carnis vno die comedit, bibitq; vini ampho-

ra continet autẽ Amphora quadraginta octo sextarios.

Getæ lu- Geta etiam Imperator tam perdit luxur traditur, vt da-

xus. pes per alphabetum inferri iusserit, seseq; triduanis epu-

Aegritu- lis ingurgitarit. Iam vero quod scelus impiũ magis, cũ

dines ex gula, Deus & Natura cibũ nobis potunq; salutis ac fortitudi-

nis causa præpararẽt, nos contra varijs obsoniorũ artif-

cijis illis abutimur ad voluptatẽ & supra humanæ naturę

capacitatem ingurgitamus corporibus nostris, immedi-

cabiles morbos inde contrahẽtes, quo palam videm⁹ ve-

rũ esse quod ait Musonius, Dominos seruis, Vrbes rusti-

cis, inopes opulẽtioribus, & quosq; qui viliorib⁹ obuijsq;

vtuntur alimentis, cæteris esse robustiores, valentiores,

fortiores, labores melius tolerantes, minusq; in ijs defati-

gari, ægrotari autem rarissime, neque vllos magis vexat

graues illæ ægritudines, puta, hvdrops, podagra, mor-

phea, collica, & confimilis, q̃ qui simplicem victũ cõtẽnẽ-

tes, ex coquinarum off'cinis viuunt: contra vero qui sim-

plici contenti victu, magis incolumes cernimus: Adisti-

pulatur isti etiam Cornelius Celsus, qui homini inquit,

vtilissimus cibus est simplex, acervatio saporum pestifera

ra & condita omnia duabus de causis inutilia sunt: quoniam & plus propter dulcedinē assumitur, quā modo par est, tum ægrius concoquitur. Multi præterea gravissimi viri auctoresque hæc gulæ irritamētā obsoniorumque artificiosam voluptatem detestati sunt. Sed sunt & alij qui Religionis nomine nedum gulam, nedum luxum, sed & cibos nonnullos quos Deus creavit ad vescendū detestantur, abstinentes carnibus, vino autem in quo (vt ait Apostolus) est luxuria, ipsis Epicureis capatiores, abstinere & ieiunare se dicētes, cum se omni piscium genere & optimo quovis vino oppleuerint, ad quæ labra, & linguas, et dentes, & ventres armata circūferunt, nō autē oculos. Sed de istis satis, quin a cibaria hac ad Gebericā, hoc est, Alchymisticam coquinā, quæ nō minores decoquit opes quā popina modo vadamus.

Religio
forū gula
Ephe .5.

¶ Alchymia itaque siue ars, siue fucus, siue naturæ perfectio dici debeat, perfectio insignis est eadēque in ipso ipso natura, cuius vanitas eo ipso se facile perdit, cū polliceatur quod natura nullo modo pati potest, nec attingere, cū tantū ars omnis non possit naturam superare, sed illam imitatur & longis passibus sequitur: & multo fortior sit vis naturæ quā artis. Alchymia autem.

Alchy
mia.

Ars suspecta probis, ars ipsa inuisa multis.

Iuuisos etiam cultores efficit artis.

Mendaces adeo multi manifeste videntur,

Qui se ipsos aliosque simul frustantur inertes,

¶ Dum rerum vertere species tentant, ac benedictū quēdam Philosophorum (vt vocant) lapidem fabricare præsumunt. quo, Midaæ instar, cōtacta omnia corpora alicui in aurum argētūue permutentur, quin etiā e summis mactæssisque cœlis quintā quandā essentiā deponere nituntur, qua iā nō solū plures quā Cræsi diuitias, sed & depulso senio reiuuenescentiā perpetuāque sanitatē, ac tantū non immortalitatē vna cū ingētibus opibus nobis pollicētū,

At nusquam tantos inter qui talia curant,

Apparet vllus qui re miracula tanta

Comprobet.

DE VANITATE

2. Pa. 16
 ¶ Sed medendi aliquot experimētis tum ex cerussa, pur-
 purissa, stibio, sapone, cōsimilibusq; pigmentis, ac mulie-
 ribus fucis vetularunq; incrustationibus, & cuiusmodi
 sacrae literae vocant, vnguenta meretricia, stipem corro-
 gant, quo Gebericam instruant officinam, vnde in Pro-
 uerbiū demum abiit: Omnis Alchimysta vel Medicus,
 vel Saphonista: credulorum hominū aures verbis diui-
 tant, pecunia inanes vt reddāt loculos: Et quib⁹ ipsi spō-
 dent diuitias, ab his drachmas petūt, hinc se palam pro-
 dit, hāc artem esse nullam, sed ingentes nugas & insane-
 mentis inania commenta: Inueniunt tamen tantae felici-
 tatis percupidos homines, quibus miro ingenio sese ma-
 iores diuitias cōsequuturos in Hydragyrio quā natura
 praestet in auro persuadeāt, & quos iā terq; quaterq; de-
 ceptos semper nouis praestigijs incautos denuo fallant,
 & prodigiosa hac impostura cogant follibus aurā impelle-
 re fornacibus, nulla dulcior insania quā fixum volatile,
 tum volatile fixum fieri posse credere, sic teterrimi car-
 bones sulphur, stercus, ac venena, lotia, & oīs dura pœ-
 na est illis melle dulcior, donec praedijs, mercibus, patri-
 monijs omnibus decoctis, & in cinerem, & infumum cō-
 uersis, dū longi laboris praemia, & nascituros foetus au-
 reos perpetuanq; cum reiuuenescētia sanitatē sibi molli-
 ter pollicentur, deuoratis multo tempore & sumptibus,
 tum primum vetuli, annosi, pannosi, esurientes, semper
 sulphur olentes, & inter carbones atra fulgine sordidi,
 assiduaq; argenti viui contrectatione paralytici, solius
 nasi adfluentia diuites, cæterum adeo miseri, vt pro tri-
 bus assibus etiam animam venalem habeant, quā metal-
 lis inferre conabātur: Metamorphosim in seipsis experi-
 untur, effecti iam ex Alchymicis Cacochemici, ex Medi-
 cis Medici, ex Saphonistis Cauponistę ludibriunq; po-
 puli stultitiae patēs, & fabula vulgi, & qui iuniores in me-
 diocritate viuere contempserunt, per omnem vitam Al-
 chymistarum fraudibus expositi, iam senes facti in sum-
 ma paupertate mēdicare compelluntur, ac in tanta cala-
 mitate constituti pro fauorē & misericordia, in super cō-

temptum risunq; reportant, paupertateq; coacti sepe ad
 malis artes, & monetę adulterationē, aliaq; falsificia de
 generant, ideoq; hęc ars non modo a Repub. Romanis
 legib⁹ pulsa, sed etiam sacrorum Canonum decretis in
 tota Christiana Ecclesia prohibita est, quod si & hodie
 omnibus qui absq; singulari Principis indulto Alchymi
 cam exercent Regno ac prouintijs interdiceretur, addi
 ta etiā bonorū proscriptione corporisq; afflictione, pro
 fecto non tot adulterinos nūmos haberemus, quib⁹ ho
 die fraudātur ferme omnes magno Reipub. detrimēto,
 Hanc ob causam puto Amasim Regē Aegyptijs olim le
 gē tulisse, qua cogeatur vnusquisq; destinato magistra
 tui rationē reddere, quo se foueret artificio, quod qui nō
 faceret, pœna illi erat extremū supplicium. Per multa
 adhuc de hac arte (mihi tamen nō admodum inimica)
 dicere possem, nisi iuratum esset (quod facere solent qui
 mysterijs initiantur) de silentio, eoq; præterea a veteri
 bus Philosophis atque scriptorib⁹ tā constantissime re
 ligiosq; obseruato, vt nullus vspiā probatę auctorita
 tis Philosophus, ac fidus scriptor cōperiatur, qui huius
 artis alicubi, vel solo verbo meminisset, quę res plerosq;
 indxit vt crederent, omnes eius artis libros recentiori
 æuo iampridem confictos, cui non modicum adstipula
 tur ipsa auctorū Geberis, Morieni, Gilgidis, ac reliquę
 eorū turbę obscura, & a nullis alijs celebrata nomina,
 cum rerum quibus vtuntur absōna vocabula, tum sentē
 tiarum ineptitudo, philosophādiq; ratio peruersa. Sunt
 tamen qui auri velleris pellem interpretentur, fuisse li
 brum chymicum, veterum more in pelle conscriptū, in
 quo auri conficiēdi scientia contineretur, cuiusmodi li
 bros apud Aegyptios (qui huius artis peritissimi fuisse
 dicebantur) cum Diocletianus magna diligentia cōqui
 sisset, omnes exussisse legitur, ne comparātis diuitiis au
 riq; copia fidentes Aegyptii, Romanis aliquādo bellum
 inferre auderēt, atque exinde hanc artē publico Cæsa
 ris edito semper habitam flagitiosam: verum nimis lō
 gum foret narrare omnia huius atris stulta mysteria, ac

Alchy
 mistica
 ars veti
 ta.

Amasis
 lex.

Nullus
 phōrum
 Alchy
 miæ no
 mina
 tim me
 minit.

Aureum
 vellus
 quid.

Diocle
 tian⁹ Al
 chymi
 os li
 bros ex
 ussit,

DE VANITATE

Myſte-
ria Al-
chymie.

Philoso-
phicus
lapis.

Gen. 3.
psal. 127

Alchy-
mia mul-
torū ar-
tificioꝝ
inuētrix

Inania enigmata de Leone viridi, de Ceruo fugituo, de Aquila volente, de Stulto saltante, de Dracone cauā suā vorante, de Buffone inflato, de capite Corui, deque illo nigro nigri⁹ nigro, de sigillo Heremetis, de ludo Stultitię (Sapiētię dicere debui) ac similibus nugis innumeris: Deniq; de illo vnico solo præter quod non est aliud, vbiq; tamē reperibil bñdicto sacratissimi Philosopho, rū lapidis subiecto, videlicet (pene nomē rei effuctiui cū periurio sacrilegus futurus) dicam tamē circūloquutione, sed obscuriore, vt nō nisi fili artis, & qui huius myſterijs initiati sunt intelligāt: Res est quę substantiam habet nec igneā nimis, nec prors⁹ terreā, nec simpliciter aqueam, nec acutissimā, nec obtusissimā qualitātē, sed mediocrē & tactu lenē, & quodāmodo mollē, vel saltem nō duram, nō asperā, quin & gustu quodāmodo dulcē, olfactu suauem, visu gratam, auditu blandam atq; iucundā, cogitatu lætam: plura dicere non conceditur, atq; sunt tamen ijs maiora, sed ego hanc artem (ob eam quę secū mihi familiaritas est) illo honore potissime dignam censeo, quo probam mulierē definit Thucydides, illam in-quiens optimam esse, de cuius laude vel vituperio minim⁹ esset sermo, illud dūtaxat addā, Alchymistas omnium hominum esse peruersissimos: siquidem cum præcipiat Deus in sudore vultus vecendum esse pane suo: & alibi dicat per Prophetam: Labores manū tuarum quia māducabis, ideo beatus es & bene tibi erit: hi diuini præcepti promissaq; beatitudinis contēptores, procul labore, & (vt aiunt) in opere mulierum & ludo puerorū aureos montes moliuntur. Non inficior ex hac arte multa admodum egregia artificia, ortū habere, traxisseq; originem. Hinc Azuri, Cínabrij, Minij, pūrpuræ, & quod aurum Musicum vocant, aliorumque colorum temperaturæ prodierunt: huic aurichalcum & metallorum omnium mixtiōes, glutimina, & examina, & sequestrationes debemus, bombardę formidabilis tormenti inuentum illius est, ex ipsa prodijt vitrificatoria nobilissimum artificium, de qua Theophilus quidem pulcherri-

num librum conscripfit. Narrat autem Plinius Tiberii Cæsaris tempore excogitatum vitri temperamētū, quo flexibile & ductibile fieret, sed eius officinam a Tiberio abolitam, quin ipsum quoque tante industriæ artificem (si Isidoro creditur) nec datum, idq; factum, ne aurum pro vitro vilesceret, & argento atq; æri sua precia detraherentur. Sed de his satis.

¶ Restat nunc de **I V R I S S C I E N T I A** dicere, quæ solant se iactat inter verum & falsum, æquum & iniquum, fas & nefas scire discernere, cuius facultatis hodie principes sunt Papa & Imperator, qui gloriantur se habere iura omnia in scrinio pectoris sui recondita, quibus pro ratione sufficit sola voluntas, cuius arbitrior omnes scientias, & artes, & scripturas, & opiniones, & quæcunq; hominum opera iudicare & regere præsumūt. Hinc firmiter præcipit Leo Papa omnibus Christi fidelibus, vt nemo in Ecclesia Dei quicq; vel quæquid iudicare, iustificare, aut aliquid discutere præsumat, nisi sanctorum conciliorū, canonum & decretalium (quorum caput est Papa) autoritate, atq; ne nobis vti liceat nec doctissimorum, nec quoruncūq; etiam sanctissimorum Theologorum determinatione, nisi in quantum Papa permittit, & suis Canonib⁹ auctorifauerit. Sed & alibi adhuc præcipit Canō ne aliud volumē vel quicūq; liber per Theologos (immo per vniuersum mūdū ait, recipiatur, nisi ille qui per Ecclesiam Romanam Papæ Canonibus comprobetur: Simile ius præten dit Imperator in Philosophiam ac medicinam cæterasq; scientias, nulli disciplinæ permittens aliquid auctoritatis, nisi quantum illis conceditur per sui Iuris Peritiam, ad quam (vt ait) quotquot sunt scientiæ & artes si comparentur, sunt tãquam viles & parum viles hinc vlpianus ait: Lex est rex omnium humanarum & diuinarum rerum, cuius virt⁹ est (vt ait modestin⁹) imperare, permittere, punire, vetare, quibus dignitatibus nullum minus maius inuenitur. & Pomponius in legibus definit eam esse iuuentum & donū Dei, i & do

Iura & leges.

Leonis pceptū.

Lex.

DE VANITATE

Leges a gma sapientum omnium, quia Prisci illi Legislatores, quo
Dis or decretis suis apud rude vulgus auctoritatem conciliarēt,
te finger finxerunt se a Dis edoctos illis prescribere. Sic Aegy-
bantur. ptis Osiris a Mercurio, zoroastes Bractianis & Persis
 ab oromaso, Charinūdas Chartaginēlib⁹ a Saturno, So-
 lon Atheniēlib⁹ a Minerua, zātrastes apud Arimaspos
 a bono numine, zamolxis Scythis a Vesta, Minos Cre-
 tēlib⁹ a Ioue, Lycurg⁹ Lacedæmonis ab Apolline, Nu-
 ma Pompilius Romanis a Nympha Egeria. En videtis
 mō cuiusmodi hęc Iuris sciētia i omnes alias sibi impe-
 rium arrogat, exerceatq; Tyranni dem, ac quomodo se
 omnibus reliquis disciplinis tanq̃ Deorum primoge-
 nitam preferens, illas tanq̃ viles ac inanes aspernatur,
 cum tamen ipsa tota atq; omnis nō nisi ex caducis infir-
 missimisq; hominum commentis & placitis constituta,
 omnium quę sunt tenuissima, & ad omnē temporis, sta-
 tus, principis mutationem cōuertibilis existat: Quę pri-
Legis mam suam ab ipso primi parentis (omnium malorū no-
origo a strorum causa) peccato traxit originem: A quo Lex cor-
peccato. rupte naturę (quod Ius naturale dicūt) prima prodijt:
 cuius egregia illa decreta: Vim vi repellere licet: Frāgē-
 ti fidem fides frangatur eidem: Fallere fallentē non est
Leges a fraus: Dolosus doloso i nullo tenetur: Culpa cum culpa
 liquota, compēsari potest: Male meriti nulla debent iustitia nec
 lienæ a fide gaudere: Volenti nō sit iniuria: Licitum est contra
 sacra hentibus se decipere: Tantum valet res, quantum vēdī
 scriptu potest: Item vt liceat sibi consulere cum damno alteri⁹:
 ra. Ad impossibile neminem obligari: Item si te vel me cō-
 fundi oporteat, potius eligam te confundi q̃ me: Et eius-
 modi plura quę postea scripto inter leges relata sunt:
Lex Na Deniq; Lex naturę est nō esurire, nō sitire, non algere,
turæ. non vigilijs, nō laboribus marcerari: Quę omnem reli-
 gionis pœnitentiam pœnitentięq; opera depellens, Epi-
Ius Gen curęam voluptatem pro summa statuit felicitate. Exina-
tium, de vero Ius Gētium emerfit, ex quo primum bella, cæ-
Ius Ci des, seruitutes, orta distictaq; rerū dominia sunt. Porro
uile. Ius Civile prodijt seu populare, quod popul⁹ aliquis sibi

propriū constituit: Ex quo tot emanarunt in hoīes litigia, vt testibus ipsismet legibus, plura facta sint negocia, q̄ rerum habētur vocabula. Nam cum homines p̄ni essent ad dissentiendū, necessarium, vt dicūt, erat Iustitię obseruādę per leges promulgatio, vt malorum sic coerceret audacia, & inter improbos innocētia tuta redderetur, & boni quiete viuerent inter malos: Atq; hæc sunt illa tam insignis Iuris principia: in quo Legislator res fuere pene innumeri: Quorū primus Moses qui leges scripsit Iudeis, quo tempore etiam Aegyptiis leges tulit Cecrops: Post Pheroneus primus omniū leges dedit Græcis: Rursus Aegyptiis leges dedit Mercurius Trismegistus: Deinde Draco & solō Atheniensibus, & Lycurgus Lacedæmonijs: Et Palamedes primus Leges tulit bellorum ad iudicandum exercitum: Romanis vero primus leges tulit Romulus, quæ curiatæ appellatæ sunt: Post quē Numa Pompilius Leges tulit religionū, & ceteri per succēsum Romāni Reges suas Leges dederunt, quę omnes Papyris libris postea descriptæ fuerūt: vnde Ius Ciuile Papyrianum nomen sumpsit: Post hos Ius duodecim tabellarum prodijt: Item Ius Flauianū, Ius Helianum, Lex hortētia, Honorariū Ius Prætoris. Item Plebiscita, Senatusconsulta: Ius magistratuum & consuetudinis: deniq; vis Iuris constituēdi Principi data: prętereo Iuriscōsultos illos innumeros, quorum bonam partem recēset lex secūda de origine Iuris: Quidā vero Ius Ciuile in volumē redigere conati sunt, ex his primus hoc attentauit Cneius pompeius: Deinde Cai⁹ Cęsar, sed pręuentus uterq; bellis ciuilibus immaturaq; morte, non potuerunt perficere. Tandē veteres illas leges innouauit Constantin⁹, sed & Theodosius minor in codicem ab eo nuncupatum redegit, tandem Iustinian⁹ hunc qui hodie in vsu habetur codicem ædidi: Iuris autem ciuilis tota auctoritas penes populum ac principes est, neq; aliud est ius Ciuile q̄ quod homines cōmuni cōsensu volunt: Hinc iulianus ait, Leges non alia de causa nos ligare, q̄ quod iudicio populi receptæ sunt. Qui cō-

Legisla-
tores di-
uersarū
gentiū.

Ius ciui-
le papy-
rianum

Ius ciui-
le quid.

DE VANITATE

muni consensu omne imperiū ac potestatem in Principem contulit, unde si quid Populo ac principi placuerit, hoc tum per cōsuetudinem, tum per constitutiones Iuris habet vigorē, etiam si error videatur vel falsitas: nā cōmunis error facit ius, & res iudicata veritatē: Quod Ulpianus nos docuit his verbis, videlicet ingenuū accipi debere etiam eum, de quo sentētia lata est, quāuis res uera fuerit libertinus, quia res iudicata pro veritate accipitur. Apud eundem legimus Barbarium quendam Philippum, cum seruus fugitiuus esset, Romę præturam petiisse, qua functus ac tandem agnitus, receptū fuit, nihil eorum immutari quæ seruus in tantæ dignitatis velamento gesserit. Et alibi senex rusticus Imperatoris auctoritate in tantum veneratur, quod Iurisperit⁹ ex verbis illius argumētari iubetur: Paulus quoq; Romanorum Iuriscōsul⁹issimus, hodie (inquit) propter vsum Imperatorū, si in argēto relatum sit cādelabrum argenteum, argēti quoq; esse, non autem supellestilis, quoniā error Ius facit: Idē de Legibus & Senatusconsultis palā fateor, nō omniū quę a maiorib⁹ cōstituta sunt rationem reddi posse: Hinc ergo scimus iam omnem Iuris Ciuilis prudentiā ex sola hominū opinione volūtateq; depēdere, nulla alia ratiōe vrgēte, q̄ vel honestate morū, vel cōmoditate viuēdi, vel auctoritate Principis, vel vi armorū, quæ si conseruatricis bonorū & malorū videx existat, bona disciplina est, sin aliter, pessima res, ppter iniqua quę magistratu ac principe negligente vel tollerēte vel probante fiūt. Quinimo Demonactis sententia erat, leges omnes inutiles & supernacuas esse, vt quę nec bonis, nec malis rogent, cū illi nō egeāt legib⁹, hi vero per easdem nihilo fiant meliores. Preterea, cū apud Liuium fateatur Gato, vix vllam legem ferri posse, quæ omnib⁹ commoda sit, & ex qua nō sepiissime contingat æquitatem cum rigore Iuris pugnare: Ipse etiam Aristoteles in Ethicis suis desinēs æquitatem, vocat illam correctionē iustæ legis, qua parte deficit, quod generatim lata est. Nonne ergo iam hoc ipso satis ostēditur totā Iuris iusti-

Demo-
nactis
sentētia.

Aeq̃tas
quid.

tiæq; vim nō tam a Legibus q̃ a Iudicis probitate equita
 teq; dependere? **¶** A Iure Ciuili demanauit I V S C A Ius ca
 NON I C V M siue Pontificium, quod p̃ærisq; sacro nonicū.
 sanctissimum videri posset, tam ingeniosæ auaritiæ suæ
 præcepta ac rapiendi formulas specie pietatis adūbrat:
 cum tamen paucissima in eo statuatur ad pietatem, re
 ligionem, ac Dei cultum, sacramentorumq; ritus spectā
 tia: Taceo quod nōnulla Dei verbo contraria aut repu
 gnantia: Cætera omnia nō nisi iurgia, lites, fastus, pom
 pæ, tum quæstus, ac lucri negocia Pontificūq; Romano
 rū placita, quib⁹ neq; satis sunt qui olim a sanctis Patri
 bus conditi sunt Canones, nisi his continuo accumulēt
 non Decreta, Paleas extrauagantes, declaratorias Can
 cellariæ regulas, vt nullus sit condendorū Canonū finis,
 neq; mensura, quæ vna omnium Romanorū Pontificū
 ambitio atq; libido est, condendorū scilicet nouorū Ca
 nonū, quorū eousq; excreuit arrogātia: vt Angelis Cælo
 rū præciperēt, & ex inferno sublata præda rapinā face
 re præsumerēt, & i mortuorū manes manū mitterēt, etiā
 in diuinam legē, interpretando, declarando, disputādo,
 nonnunq̃ Tyrānidē exercerent, ne quid plenitudini po
 testatis suæ posset deesset aut derogari: Nonne Clemens
 Papa in bulla quæ hodie adhuc Viēnæ, Limonis, Piēta
 uis, in priuilegiarū scrinijs plūbata seruatur, præcipit An
 gelis de Cælo, quod animā peregrinātis Romā p̃ indul
 gentijs & decedentis a purgatorio absolutam ad gaudia
 perpetua introducāt, insuper inquit: Nolumus quod
 poena inferni sibi aliquatenus infligatur: cōcedēs insu
 per cruce signatis ad eorum vota tres aut quatuor aīas
 quas vellent e purgatorio posse eripere, quā erroneā ito
 lerabilēq; temeritatē, ne dicā prope hæresim, tunc Pari
 siensis schola palam detestata est, atq; corripuit. Sed for
 tass̃ pœnitens hodie quod nō hyperbolicū illū Clemē
 tis zelum pio aliquo commento interpretati sunt, vt res
 valeret potius q̃ periret, cū propter eorum affirmare vel
 negare nichil mutatur in re & auctoritate summi Pōtifi
 cis, cuius Canones & Decreta ipsam Theologiā totā sic

Angelis
 præcipit
 Papa.

Clemens
 bulla

Parisien
 sis scho
 la Papæ
 temerita
 tem cor
 ripuit.

DE VANITATE

astrinxerūt, vt nullus quantūcūq; cōtentiosissim⁹. Theologus quicūq; audeat statuere, nedū opinari aut disputare a Pontificum Canonibus diuersum, absq; protestatione & Venia, ceu de Ruffo canit Martialis:

Quicquid agit Ruffus, nihil est nisi Venia Ruffo,

Si gaudet, si flet, si tacet, aut loquitur,

Cœnat, propinat, poscit, negat, innuit, vna est

Venia, si non sit Venia, mutus erit,

Ex horum præterea Canonibus & Decrētis didicimus Christi patrimonium esse regna, castra, donatiōes, fundatiōes, allodia, opes, ac possessiōes, ac Sacerdotū Christi Ecclesiæq; primatum esse Imperium & Regnū, & gladium Christi esse iurisdictionem ac potestatem temporalem, & petram ecclesiæ fundamentum esse personam Pontificis, Episcopos esse Ecclesiæ nō ministros modo, sed capita: & bona Ecclesiæ esse non modo doctrinam Euangelicam, ardorem fidei, cōtemptum Mundi, sed vectigalia, decimas, oblatiōes, collectas, purpurā, mitras, aurum, argentum, gemmas, prædia, pecunias, potestatem summi Pōtificis esse gerere bella, dissoluere fœdera, soluere iuramenta, absoluere ab obedientia, & domū orationis facere speluncā latronum, ita quod Papa potest deponere Episcopū sine causa, quod potest dare rē alienam, quod nō potest committere symoniā, quod potest dispensare contra votum, contra iuramentū, contra ius naturale, & nemo habet illi dicere cur ita facis: posse insuper graui (vt dicunt) aliqua de causa dispēsare cōtra totum nouum Testamētum, etiam vel tertiam partem & vltra fidelium animas in infernū protrahere: Episcoporum vero officium esse iam non prædicare verbū Dei, sed datis alapis confirmare pueros, cōferre ordines, dedicare Tempia, baptizare campanas, cōsecrare aras & calices, benedicere vestes & imagines: quib⁹ vero supra hæc altius ingenium est, si relinquentes illa nescio quistitularib⁹ Episcopis, ipsi Regū funguntur legationibus, illorum præsumunt oratoris, aut comitantur Reginas, magnam satis & grandem ob causam excusati, ne seruiant

Mar. II.
& Luc.
19.

Episco-
porum
hac tem-
pestate
officia.

Deo in Templis, si magnifice Regem veneretur in Aus-
 lis. Ex eisdem fontibus prodierunt cautele istæ quibus Veditio
 hodie citra symoniam Episcopatus & beneficia emuntur benefici-
 veniunturq; & quicquid præterea est nundinationum & orum,
 monopoliorum in gratiis, in condonationibus, in indul-
 gentiis, in dispensationibus, & similibus rapinarum for-
 mulis, a quibus etiam in gratuitis ab ipso Deo factis pec-
 catorum remissionibus precium statutum est, & in infe-
 riorum poenis inuentum est lucrum. Insuper huic iuri debe Constati
 tur ementita illa Constantini donatio, cum reuera atq; con- ni dona-
 testante verbo Dei, nec Cæsar sua relinquere, nec Cle- tio,
 rus quæ Cæsaris sunt sibi debeat usurpare. Sed ex mul-
 tis admodum ambitionis, superbiam, ac Tyrannidis Legi-
 bus, duntaxat aliquas vobis hic referam, quæ ipsæ quæ nunc Capita
 diximus faciunt fidem. Scrutamini igitur, si Lubet, in anti aliquot
 quis Decretalibus capitulum, Significasti, & c. venera- decreta-
 bile de elect. c. solite de ma. & obed. c. cum olim de priui- lium tyran-
 leg. c. Si summus Pontifex de senten. excom. c. Inter ce nica.
 tera de off. Iud. ord. Deinde in sexto Decretalium, quem
 compilauit Tyrannus ille Pontificum Bonifacii octauus,
 vide te quid loquatur in illius prologo, & in c. i. de imu-
 nitate Ecclesiarum, neque cedit istis illa arrogatissima Cle-
 mentina pastoralis, de sen. & re iudi, Cum extrauagante
 Io. xxix. quæ incipit Ecclesie Romanæ, & alia eiusdem
 super gentes: Et extrauagans Bonifacii octauus, vnâ san-
 ctam. Ex compilatione denique Gratiani occurrunt nobis
 c. Si cuius, dist. xiiii. c. Si omnis, dist. xviii. c. Sic omnes,
 & c. Enimuero, c. In memoriam, c. Si Romanorum, dist.
 xix. c. Omnes, dist. xxii. c. Tibi domino, dist. lx. c. Constans-
 tinus, d. xcvi. & c. Quando, d. lxxxvi. & Glossa ibidem,
 & c. Si Papa, d. lx. Porro etiam accedunt istis, ix q. iii. c.
 Cuncta, & c. Cōquestus. xv. q. vi. c. Auctoritatem. xvii.
 q. iiii. Nemini. xxi. q. v. Sunt qui, vxiii. q. v. Omnium, & q.
 viii. c. Omni. xxx. q. i. c. Omnia. Hos & horum similes Ca-
 nones qui diligenter examinarit, cōperiet cuiusmodi sunt
 illo magna & admirabilia & abscondita mysteria, quæ ali-
 qui Romani Pontifices in suis Canonibus fructificant, etiā

DE VANITATE

Tituli
rapina
rum,

Ius cano
nicū
incōstās
Vtrūq;
ius circa
quæ ver
fetur.

Ars ad
uocato
ria,

ea quæ alicubi dicuntur in scripturis sacris conuertētes & nonnunq̃ adulterātes, atq; illis suis figmentis adsimulantes & adaptantes: hinc illę (quas vocant) concordantię Biblię & Canonum natę sunt. Accedunt istis tot rapinarum tituli, de Palliis, de indulgētiis, de Bullis, de Cōfessionibus, de Indultis & Rescriptis, de Testamentis, de Dispensationibus, de Privilegiis, de Electionib⁹, de Dignitatibus, de Præbēdis, de Religiosis domib⁹, de Sacris ædibus, de Immunitatibus, de Foro, de Iudiciis, & eiusmodi reliquis: deniq; totū ipsū Ius Canonicū omniū est inconstantissimū, ac ipso Protheo atq; Cameleonte mutabili, ac Gordio nodo magis implicitū, ipsaq; Christiana religio, a cuius origine Christus finem imposuit ceremonijs, has nūc hoc Canonum iure plures habeat q̃ vnquā olim habuerunt Iudæi, quorū pondere addito, ipsum leue ac suaue Christi iugū nunc redditū sit omniū grauissimum, cogunturq; Christiani plus ex Canonum præscripto q̃ ex ipso viuere Euangelio. ¶ Tota autem vtriusq; Iuris peritia non nisi circa caduca, fragilia, fluxa, inania ac prophana negocia, vulgiq; cōmercia atq; contumelias, tum circa hominum cædes, furta, cōpilationes, grassationes, factiones, conspirationes, iniurias, pditiones versatur. Accedunt adhuc periurationes Testium, falsificia Scribarum, præuarcationes Causidicorum, corruptiones Iudicium, ambitiones Cōsiliariorū, rapinæ Præsidium, quibus opprimuntur Viduæ, prostratus Pupilli, extolant Probi, proculcātur Pauperes dānātur Innocentes, atq; vt est apud Luue nalem
Dat veniam Coruis, vexat censura Columbos.

Et cæci homines quæ putauerunt se per Leges & Canones posse euitare, sibi protinus parauerūt & incurserunt, quia non sunt hę Leges & Canones a Deo, nec ad Deum, sed a corrupta hominum natura ingenioq; pfecta & ad quæstum & auaritiam excogitata.
¶ Iuris autem adhuc aliud est exercitiū, quā artē vocāt PLACITORIAM siue ADVOCATORIAM, vt aiunt, maxime necessariam, ars vetustissima

ma & fraudulentissima suasorio cooperimento subdole adornata. Quę non est alia q̄ scire Iudicem persuasione demulcere, & ad omne arbitrium vti, scire iurib⁹ vel inuentis glossis ac commentis Leges quascunq; pro libidine fingere & refingere, vel iniquis quibuscq; diuerticulis illas subterfugere: aut fraudulentam litem prorogare:

Sic citare Leges, vt peruertatur æquitas, sic glossatorum astruere auctoritatē, vt subuertatur sensus Legis, mēsq; Legislatoris: In hac arte plurimū momenti habet altum vociferari, audacemq; & in litigādo clamosum & improbum esse: Isq; habetur Aduocatorum optimus qui plures allicit ad litigādum, & pmissa spe vincēde litis in iudicium impellit stimulatq; impijs consilijs, qui venat apellaciones, quiq; est egregi⁹ rabula ac iurgiorū auctor, qui garrulitate ac linguę viribus nihil nō possit clamare. Sed & quāuis causam altera iudiciorum pręstigijs pręferre, ac vera & iusta isto modo dubia & iniqua facere: Iustitiamq; ipsam suis met armis prostigare, peruertere, prosternere, apud quos

Iustitia nihil est nisi publica merces.

At Iudex in causa qui sedet emptā probat.

¶ Sed & ea etiam quę non sunt rerum scilicet priuationes & silentia precio exponunt, nam vt nullus eorum loquitur nisi ad mercedem, ita nec tacet, nisi ad prēmīū, exemplo puto Demosthenis, qui cum Aristodemum fabularum auctorem interrogasset, quantum mercedis vt ageret accepisset, & responderet ei talentum. Atego, inquit Demosthenes, plus accepi vt tacerem: Causidicorū siquidem lingua tam damnifica est, vt nisi vinciatur, muneribus, fieri non potest vt non noceat.

¶ Quibus tum ad hoc ipsum, adsunt procuratores & notarij, quos vocant Tabelliones, quorum iniurias & damna, & nequitias, & falsificia omnes patienter ferre oportet, cū omnium fidem & licentiā, ac potestatē Apostolica & Imperiali auctoritate sibi obtinuisse videtur. Atq; inter hos illi sunt pręcipui: qui norint forum egregie pturbare, miscere lites, cōfundere causas, supponere

Quis opum⁹ aduocatus.

Ars procuratoria.

DE VANITATE

testamenta, instrumenta, rescripta, diplomata, tum egregie fallere, decipere, & ubi opus est, perierare, & falsum scribere, omnia audere, & construendis dolis, fraudibus, technis: calumniis, laqueis, captiuculis, insidiis, tricis, ambagibus, circumuentionibus, Scyllis & Charydibus se a nullo vinci patiantur. Nullus præterea Notariorum tam integrum (quod vocant) instrumentum præscribere potest, quin rursus litem contestari necesse sit, si quis velit contradicere aduersariis. Nam aut aliquid omissum dicet, aut falsum, aut fraudem subesse, aut aliam exceptionem opponet, qua instrumenti, aut Notarij fidem impugnet: Atque hæc sunt illa iuris remedia, ad quæ litigantibus confugiendum esse docent: hæc illæ vigillæ quibus iura subuenire dicunt, ni sit qui malit pugnare quàm litigare: Is enim tantum iuris habebit, quantum potentia sua poterit defendere, dicente lege, quoniā potentioribus pares esse non possumus.

¶ Huc spectant etiam vastissimi illi Gigantes qui nobis contra Iustiniani edictum tot glossarum, commentariorum, expositionum ingentia innumeraque volumina, vnoquoque illorum aliter & aliter interpretate genuerunt: Præterea, tot opinionum procellas, tot vaferrimorum conciliorum ac cautelarum sylvas infelicissima fecunditate parturierunt, quibus Aduocatorum instruuntur nutrium turque nequitia, qui tam celebri illorum Iurisperitorum per singulos periodos, & (ut vocant) paragraphos nomenclatura, pudorem suum obstringunt, ac si non potius rationibus constet veritas quàm confusis testimoniis tam nugatum opinatorum colluue adductis: penes quos tanta laus est, contentio, atque discordia, ut qui non dissenserit ab alijs, qui nescierit nouis opinionibus aliorum dictis contradicere, ac iudicata omnia in dubium reuocare, & bene inuentas leges per ambiguas expositiones ad sua signemta adoptare: is parum vel nihil doctus habeatur. Hinc tota, illa Iuris prudentia facta est consilium peruersum, & subdolum, recte iniquitatis: hæc sunt ingenia, hæc artes quibus hodie regitur orbis Christianus, quibus constituntur Imperia & Regna, & Principatus populorum,

Turis
prudentia,

Iurisprudentia
riti contentio
tionum a
matores

atque ex his nebulonibus diliguntur Principum Pontifi-
cūq; officiales, atq; Parlamentarij isti Senatores & Pre-
sides, ac si qui inquit haften⁹ fuerint Aduocari, æquiores
futuri sint Iudices, atque tādē capita Regnorum sunt:
Hi etiam Regibus suis, vt Ioui quondā Titani, formida-
biles: Porro ex his prodeunt tandem Cæsarum Regūq;
Ventricosi isti Archiscribe ac circumpurpurati Cancellarij,
quibus rerum summa commissa est, qui Principū
placita, dona, beneficia, officia, dignitatis, rescripta, di-
plomata, præterea Ius fas, leges, æquum, & honestū, oīa
venialia habent, & a semercari compellunt: Ex quorū
arbitrio Regum numerantur amici & inimici, quos pro
libidine sua, nūc fœderibus ingunt, nunc rursus funestis
bellis committunt. Atq; cum ipsi ex infima plebis fece sor-
didissima vocis prostitutione ad tantum dignitatis cul-
men conscenderint, ad tantum simul audaciæ scelus eue-
huntur, vt audeant nōnunq; p̄scribere Principes, & vel
absq; Senatusconsulto, ac vel inducta causa dānare capi-
tis, mutandisq; Regnorum statibus auctores sunt: Ipsi in-
terim tumentes furtis & latrocinij suis.

Cācella-
rij.Audacia
iuris pru-
dentū.Ars in-
quisito-
ria.

¶ Spectant ad hūc cœtum etiam ordinis Prædicarorum
Hæreticorum inquisitores, quorum Iurisdictio cum tota
in Theologicis traditionibus & sacris scripturis funda-
ta esse deberet, ipsi tamen hanc omnem ex Iure Canoni-
co & Pontificis decretis, ac si Papam errare impossibile
sit, crudelissime exercent, ipsam scripturam sacram ve-
lut mortuam litteram, & non nisi ymbra veritatis a ter-
go relinquentes, quin & veluti Hæreticorum (vt aiunt)
scutum & propugnaculum procul reijciunt. Neq; etiam
antiquorum doctorum patrūq; tradiciones recipiūt, di-
cētes: quia falli possunt & fallere, sed vnā Romanam
Ecclesiam, quæ, vt dicunt, errare non potest, cuius caput
Papa est, eiusq; curiæ stylum sibi scopum fidei præfigunt:
Non aliud cum inquirendo expostulantes q̄ si credat in Ordo in
Romanam Ecclesiam? quod si affirmarit, ilico dicūt Ecce
quis rēdi-
clesia Romanam hanc propositionem, aut hæreticā, aut
scandalosam, aut piarum aurium offensiuam, aut Eccle-

DE VANITATE 32

iusticiæ potestatis derogatiuā damnat, moxq; ad palinodiam & reuocationem compellunt. Quot si tunc inquisitus opinionem suam scripturæ testimonijs alijsue rationibus tueri conetur, interruptentes strepitu, iratis buccis, dicunt nō esse illi negotium cū Baccalaureis & scholaribus ad cathedram, sed cum Iudicib⁹ ad tribunal, nō esse ibi litigandum & disputandū, sed simpliciter respondendum, si velit stare decreto Romanę Ecclesię, & opinionem suam reuocare, sin minus fasciculos & ignem ostendunt, inquires: cum Hæreticis non argumētis, & scripturis, sed fasciculis & igne decertandū, hominemq; neq; pertinaciæ alicuius conuictum, nec meliora doctum cōtra conscientia suam sua abiuuare compellunt, quod si nolit, veluti Ecclesię desertorem, seculari foro tradunt, vt comburatur, dicentes cum Apostolo: Auferte malum de medio vestri: Tanta olim fuit Ecclesię mansuetudo Pontificumq; clemētia, sicut in quarta distinctione de cōsecratione compilauit Gratianus, vt ne relapsos quidē in Iudaismum capite punirēt, nec blasphemos supplicio afficerent, ipseq; Berengarius in abhominabilem hæresim lapsus, non solum non, occisus, sed nec Archidiaconi dignitate priuatus est: Ad hodie in minimum errorē prolapsus, plusq; capitis reus agitur, & ab istis Inquisitoribus nōnunq; p minimo crimine traditur incendio: forte expedit hodie Ecclesię tam sæuera animaduersio, modo interea nō occidat germana pietas: sunt hereticę prauitatis Inquisitores, nōnunq; ipsimet prauī, possuntq; etiā esse Hæretici, quę res nouę constitutionis Clemēti occasionem prębuit: Debent ergo inquisitores contra Hæreticos non per tenebrosa argumenta & rixosos syllogismos, sed per verbum Dei de fide Catholica disputare, et Hæreticū p sacras literas cōvincere, deinde iuxta Canonum documenta & sacrorum Conciliorum constitutiones negotiū terminare, & inquisitum ad fidem orthodoxam reducere, aut Hæreticū declarare: neq; enim Hæreticus est, qui temerarius nō est, nec fautor Hæreticorum censendus est, qnī innocētē criminis & indemnātū Hæ-

I. Co, 5,
 Ecclesię
 & pōtifi
 cum pri
 stina in
 errātes.
 mansue
 tudo.

Hæretic⁹
 quis.

releos defendit, quo min⁹ ad inuorū aliquot Inquisito-
 rum, immo rapacium luporum tribunal, & in locum nō
 tutum trahatur dilacerandus. Iam vero etiam cum iure
 expresse cautum sit, Inquisitores nec cognoscendi pote-
 statem, nec iurisdictionem vllā habere super quauis Hæ-
 resis suspitione, defensione, receptatione, vel fauore, vbi,
 & quādo nō cōstat manifeste, quod ibi sit hæresis expres-
 sa, & explicitè condemnata: tamē isti sanguisugib⁹ diuul-
 tures, vltra priuilegia officij inquisitionis sibi cōcessa, cō-
 tra Iura & Canones sese iurisdictioni ordinariorum in-
 gerunt, arrogantes sibi iurisdictionem Pontificum in ea
 quæ non sunt heretica, sed dūtaxat piarum aurium of-
 fensiuā, aut scandalosā, aut alio quouis modo gitra hære-
 sim erronea. Et in rusticas mulierculas crudelissime sæ Inquisi-
 uiūt, quas sortilegij aut maleficij accusatas denunciata torum in
 sue sæpe nullis iuridicis incidis p̄cognitis: atrocib⁹ enor rusticas
 mibusq; tormentis exponunt, donec extortis nunq̄ cogi mulieres
 tatis cōfessionibus, habeant quod cōdemnent, & tūc ve crudelita-
 re Inquisitores sese agere putant, quando nō desistūt ab Inquisi-
 officio, donec misera sit combusta, aut Inquisitori manū tores cor
 inaurarit, quo misereatur, & tanq̄ tormentis sufficien rupti.
 ter purgatam absoluat: potest enim Inquisitor non raro
 p̄enas mutare de corporali in pecuniariā, & suo inqui Inquisi-
 sitionis officio applicare, vnde illis non modicū lucrum toribus
 est, habent ex miseris illis non paucas quæ annum cē annum
 sum illis pendere coguntur, ne denuo rapiātur ad inqui censum
 rendum: præterea cum bona Hereticorum Fisco pro pendunt
 scribuntur, etiam inde non parua præda est Inquisitori: Mulieres
 sola deniq; accusatio aut denunciatio vel leuissima etiā rustica
 suspicio Hæresis, aut sortilegij ipsaq; Inquisitoris citatio nā,
 infamiam annexam habent, cuius integritati nō nisi da-
 ta Inquisitori pecunia, consulitur, atq; illud nonnihil est.
 Hac cautela dum essem ego ī Italia pleriq; Inquisitores
 in Ducatu Nediolanensi multas honestissimas matro-
 nas, etiam ex nobilioribus vexarunt, ingentemque pe-
 cuniam a timidulis territisque clam emunxerunt. Tan-
 dem cognita fraude a nobilibus, male mulcti sunt, vixq;

DE VANITATE

Hoich-
stratus i
quisitor.

Disputa-
tio Agrip-
pæ cū In-
quisitore
quodam

1 Baptis-
mivis &
gratia.

gladium & ignem euasere. Possem hoc loco referre fa-
mosi illius Hoichstrati cæterorūq; Colonienſium meorū
subtile admodum & plusquam ſcotiſticum inuentum de
inquirendis Iudæis, oēnq; illā Capnionis tragœdiam, &
decennale bellum, in quo omnis Colonienſium magi-
ſtrorum noſtrorū nomen, & fama, & doctrina irrepara-
bile naufragiū fecerūt, niſi hæc omnib⁹ notiffima eſſent
& Capnionis triumpho omnibus ſæculis clara hiſtoria.
Fuit mihi olim cum apud Madiomatriciſ Reipub. a cō-
ſilijs Aduocatus præeſſem, grauis admodum cum Inqui-
ſitore pugna, qui ruſticam mulierculā ob futiles quaſdā
& iniquiſſimas calumnias in ſuam carnificinam, & in lo-
cum non debitum, homo neq; nequiter traxit, non tā in-
quirēdam q̄ cruciandum: Hanc ego cum tuendam ſuſce-
piſſem oſtendiſſenq; in ipſis actis, nihil eſſe inditiſ, quod
ad quaſtionem faceret, ille in faciem reſiſtēs: Eſt inquit
vnum ſufficiētiſſimum: nam mater huius quōdam pro-
fortilega excremata eſt, hunc articulum ego cum imper-
tinentem & de facto alieno citatis iuribus etiam ex Iudi-
cis officio reiſciendum eſſe oſtenderem, ille mox contra,
ne ſine ratione loquutus videretur, ex Mallei Maleficarū
penetralibus, & Peripateticæ Theologiæ fundamentis,
talem eduxit, inquiens, ideo id eſſe cum quia ſolitæ ſint
malefice mulieres foetus ſuos ilico natus ſacrificare Dæ-
monibus, tum quia ſolent illos ex incuborum Dæmoniſ
concubitu plurimum concipere, quocirca contingit tūc
in hac prole veluti ex hæreditario morbo radicatam re-
manere malitiam. Infero ego, ſiccine peruerſe pater tu
theologiſſas? hiſce figmentis ad torturam protrahis in-
ſources mulierculās, iſtis ſophiſmatibus alios iudicas hæ-
reticos, tu ipſe Fauſto Donatoq; hæreticis ea ſentētia nō
inferior: eſto ita vt dicis, nōne euacuas gratiā baptiſmi?
ac fruſtra direxit ſacerdos, exi immunde ſpiritus, da lo-
cum ſpiritu ſancto, ſi propter ſacrificium impiæ paren-
tis, proles remanſura ſit Diabolo: quod ſit tibi libeat etiā
illorū opiniones tueri, qui incubos Demones generare
poſſe fatentur, certe nullus eorum qui hoc aſſerunt, ado-

desipuit vnq̄, vt sentiret Dēmones illos vna cum suffura
to semine aliquid de natura sua extramittere in genitū,
quin ego tibi dico (inquam) ex fide, quod ex propria na
tura humanitatis nostrę sum⁹ omēs nati vna massa pec
cati & maledictioni eterne, filii perditionis, filii diabo
li, filii irę Dei, & heredes inferni, sed per gratiā bap
tismi eiectus est de nobis Sathanas, & effecti sum⁹ noua
creatura in Iesu Christo, a quo nemo potest nisi per pec
catū p̄priū separari, tantū abest vt obsit illi factum alie
num. Vides nunc q̄ sit hoc tuum quod ais sufficientissi
mum inditium, & iure irritum, & ratiōe vacuum, & ad
sertione etiam hereticum. Incanduit super iis crudelis
hypocrita, & cōminabatur sese aduersum me, vt contra
fautorem hęreticorum, causam acturum, verū ego mi
sellam illam defendere non dediti, ac tandē iuris potē
tia ab ore Leonis illi⁹ saluam eripui, restititq̄ sanguino
lentus ille monachus corā omnibus confusus, & crude
litatis nomine perpetuo infamis, etiam calumniatorib⁹
illis qui mulierē traduxerant, ipsi Metensis Ecclesię ca
pitulo, cuius subditi erant, insigni multa condemna
tis. ¶ Postremo nunc restat de THEOLOGIA Teolo
dicere. Præteribo autem Gentilium Theologiam a Mu
seo, Orpheo, Hesiodo quondam descriptam, quā omni
no poeticam & fabulosam esse in confesso est: quam Eu
sebius & Lactantius & aliorum Christianorū doctores
iandudum validissimis rationibus profligarūt: neq̄ etiā
de Platonis ceterorūq̄ philosophorum, quos omnes er
rorum magistros ostendimus superius: sed de Christia
norum Theologia nobis dūtaxat sermo hic esto: Hanc
certum est non nisi a doctorum suorum fide depēdere,
cum nullam sub artem cadere queat: Primum autem di
camus de Theologia scholastica, quæ a Parisiensiu Sor
bona mixtione quadā ex diuinis eloquiis & philosophi
cis rationibus, tanq̄ ex Centaurorū genere biformis di
sciplina conflata est, insuper & nouo quondā ac ab anti
quorum vsu alieno tradendi genere per quęstiūculas &
argutos syllogismos, absq̄ omni sermonis elegantia cō

Teolo
gia.Theolo
gia scho
lastica.

DE VANITATE

Auctores Theologiae scholasticae. Theologia scholastica.

scripta, alioquin tamē iudicio & intellectu plenissima, & quę ad reuincendos Hereticos non modicum attulerit Ecclesię emolumentū. Eius auctores, & qui in ea excelsuerūt fuerūt Magister sententiarū, Thomas Aquinas, Albertus cognomēto Magn⁹, & multi alij excellētes viri. Porro Ioānes Scotus doctor intellectu subtili, sed in cōtentione procluiori: Hinc tandē scholastica Theologia in Sophismata paulatim delapsa est, dum recētiore ista Theosophistę, ac verbi Dei cauponatores, q̄ nō nisi empto titulo Theologi sunt, ex tam sublimi facultate quādam Logomachia fecerunt, circūeuntes scholas, mouētes quæstiūculas, fabricātes opiniones, & scripturis vim inferētes, intricatis verbis alienum sensum illis obducētes, paratiores vēulare q̄ examinare, multa admodū iurgiorū seminaria excogitare ausi, quib⁹ litigiosis Sophistis cōtendēdi materiā prębēt, dum formas abstrahūt, dum discutiunt intellectus, dū voces ipsas genera dicūt & species dū alij rebus, alij solis nominibus inhaerent, & quod vni subtrahūt, alteri adscribūt, alii indifferenter hoc accipiūt, & student quisq; quibus suam hāresim possint confirmare: atq; ipsam fidem nostram sacrosanctam apud sapientes hui⁹ seculi (quod etiam Thomas Aquinas cōqueritur) risui ac diffidentię exponunt, dum relictis post terga Canonicis spiritus sancti scripturis, multas admodū aptas iurgijs de diuinis quęstiones sibi delegerūt, in quibus ingenium suum exercentes, & ætatem consumentes, totius Theologię doctrinam ī illis solis collocarūt, quibus si quis sacrarū literarū auctoritate resistere velit, mox auditurus est, litera occidit, perniosa est, inutilis est, sed quod latet in litera inquirendū dicēt, moxq; ad interpretandū, ad exponēdum, ad glossandum, ad syllogisandum cōuersi, quēuis poti⁹ alium q̄ proprium literę sensum illi induūt, si in istis acriter, si vr̄ges, cōtumelias recipies & asinus diceris, qui quid latet, in litera non intelligas, sed tanq̄ serpens sola terra vescaris, adeo nulli penes eos p̄ Theologis habentur, nisi qui norint egregie contendere, & ad omne propositum

Instantiam dare, prompte fingere & novos sensus inuenire, ac mōstrosis vocabulis sic obstrepere, quo non prae rei difficultate, sed prae verborum portentis intelligatur a nemine. Atq; hi tunc Subtiles, Angelici, Seraphici, & Diuini doctores vocantur, cum id effecerint, vt intelligantur q̄ minime. His tunc auditorū circumstrepit multitudo, qui quicquid ex istis hauserint, ex intimis Theologiae abditis de promptum putant, iurātq; in verba Magistri, & inopinabile putant, si quid illi fuerit ignotum, illiusq; opinionibus sic captiuantur, vt nullis aduersis rationibus vincantur, nullis scripturis acquiescant, sed ad sinum matris suę in quo geniti sunt, more Antei, vires reparare contendunt, suosque doctores in subsidiū vocant tunc.

Vultur iumento & canibus crucibusque relictis,
Ad fœtus properat, partemq; cadaueris affert,
Hic est ergo cibus magni quoque vulturis, & se
Pascentis propria cum iam facit arbore nidum:

Iuue. Sat.
ty. 14.

Hinc effectum est vt Scholasticę Theologię sublimis gymnasiorum facultas ab errore malitiaque nō sit emundis, tot sectas, tot Hæreses introduxerūt prauī Hypocrite temerarięque Sophistę (qui vt inquit Paulus) nō propter bonam volūtatē, sed propter contentionē Christum prædicāt, vt facilius inter Philosophos conueniat q̄ inter Theologos, qui omnem illam antiquę Theologię gloriā humanis opinionibus nouisque erroribus extinxerunt, ac variis exponēdi institutis ceu labyrinthis excogitatis, fucatis titulis detestandam doctrinam professi, sacre Theologię nomen sibi furto & rapina usurpant, ac sanctorū Doctorum nominib⁹ & institutis abutentes, sectas introduxerūt, sicut olim in Ecclesia dictū. Ego Apollinis, ego Pauli, ego Cephe, pretendentes studia eorum, quorum opera initiati sunt doctrinis, & iurantes in verba Magistri, ceteros spernūt, & non quid, sed a quo quid dicatur attendentes. Hinc nullus Theologorum nunc vere doctus habetur, qui non sectam

Hæreses
ex Theologica
cōtentione,
Phil. I.

1. Co. I.

DE VANITATE

Sectarū
Theolo
gicarū
nomina

aliquā iurauerit, illanq; mordicus teneat pertinaciterq;
defendat, illiusq; nomen & stigmata nusquam non ostē
tet, & in ore habeat, ac eius titulo se saluari & præferri
gloriet, vt Thomistā, Albertistā, Scotistā, Occanistā. Nā
purum Christianum dici tantis magistris nostris nō est
honestū, cum cognomentū illud quilibet Lanij, Coci, Pi
stores, Sutores, Tōsores, Lixæ, sed & mulierculæ quæq;
indoctaq; plebecula cum illis habere queant commu
ne: Atq; hi sectatores insuper inter se multifariam secti
sunt: Nam aliqui eorum quibus sublime ingenium est,
quiq; peritiores Prophetis & Apostolis videri volūt, ea
quæ sola fide creduntur, etiam suis syllogismis sese inue
nire, & demonstrare posse præsumūt, atq; de diuinis phi
losophantur deploratis quæstionibus, cōtenduntq; pro
digiosa consentia. varijs, nonnunq; etiam absurdis opi
nionibus, vt cum diuinam essentiam a relationibus, alijs
re ipsa, alijs dūtaxat ratione distinguunt, alijs infinitas (vt
loquūtur) realitates tanq; Plathonicas ideas adstruunt:
Illas rursus alii negant atq; rident: tot præterea de Deo
portenta, tam varias diuini numinis formas, tot phāta
smatū cogitationunq; suarum de diuinis idola fabricāt,
Christunq; saluatorem opinionū suarū prauitate discer
punt, atq; tam varijs Sophismatum laruis vestiunt, ac
tanq; cereum idolum in quamuis volunt figuram suis ab
surdis suppositionibus formant atq; reformāt, quod eo
rum doctrina mera videri posset Idololatria: Trāseo cē
teras eorum hereses contentionesq; de Sacramētis, de
Purgatorio, de Primatu, de Pontificum præceptis & eo
rundem obligationib⁹, de indulgentiis, deq; futuro An
tichristo, & multis alijs, in quib⁹ suam ostendūt insanā
sapientiam, cuius præsumptione tumidi & inflati, velut
qui fabulis referuntur Gigantes, quæstiones quæstioni
bus, argumenta argumentis adgenerantes, extollūt sen
tentias aduersus Deum, super quorum impietatem ira
Dei de cœlis reuelatur. Ceteri vero, quibus ad tam alta
ptores, non est ascensus, hi Diuorum construunt Historias, pie
nonnihil admentientes, supponunt reliquas, fabricant

Quæ
stiones
Theolo
gicæ.

Legēd
rū scri
ptores

miracula, confinguntq; (quę exempla vocant) vel plau-
sibiles vel terribiles fabulas, numerant preces, ponde-
rant merita, metiuntur ceremonias, nundinantur indul-
gentias, distribuunt venias vendunt sua benefacta, ac
mendicando Populi deuorant peccata. Atq; de appariti-
onibus, adiurationibus, respōsisq; defunctorum veluti
certa lege pronunciant, atq; ex Tundali Brandarijqli-
bris, aut ex Patritij antro edocti, ludunt Purgatorij tra-
gœdias, & indulgētiarum Comœdias a suggesto veluti
scena, tam militari audacia, tã Thraſonica iactātia, tam
arrogātib⁹ oculis, commutato vultu, protēsis brachijs,
multiformibus gestibus, cuiusmodi Prothesi describūt
Poetę, sese transformātes, ventosa lingua ac Stentorea
voce ad plebē detonant. Qui vero ex his ambitiosiores
Cyclicę doctrinę pariter & eloquētię decorem sibi ar-
rogant, hi in clamando (declamando dicere putau) ca-
nunt Poemata, narrāt Historias, disputant opiniones, ci-
tant Homerum, Vergilium, Iuuenalem, Persium, Titū,
Liuium, Strabonem, Varronem, Senecam, Ciceronē,
Aristotelem & Platonem. Atq; pro Euangelis, pro ver-
bo Dei, meras nugas & humana verba crepāt, predicā-
tes Euangelium nouum, adulterātes verbum Dei, quod
annunciant nō ad gratiā, sed ad quęstum & ad preciū:
Viuentes autē non ad veritatem Verbi, sed ad volupta-
tem carnis. & cum interdū e suggesto de virtute vario
errore loquuti sunt, sero in latibulis clunes agitant labo-
re nocturno. Atq; hęc est via eorum, qua itur ad Chri-
stum. Deniq; vbi vitia reprehendenda occurrunt, mirum
qua linguę maledicētia irascantur, qua gestuum insolē-
tia debacchantur, qua sermonis turpitudine incādescāt,
qua vocis impudentia exclament, ac si Christus sui ver-
bi p̄dones non attrahētes a dextris, molli reticulo p̄sca-
tores, sed persequētes a sinistris, sagittarios ac vulnera-
rios; venatores esse voluerit, aut ipsi etiam nō homines
sint, atq; ijs ipsis vitis, quę insectantur, vel maiorib⁹ ob-
noxij sint aut aliquando fuerint, vel adhuc obnoxij fieri
possint: ita isti p̄scatores hominum quibus lingua pro

Exēpla.

Osee. 4.

Fabulæ

in cōcio-

nibus.

Concio-

natores

doctio-

res atq;

ambitio-

fiores.

Vita a

verbis

discre-

pat.

Matt. 4

DE VANITATE

rete est, vt trahāt malos ad salutē, facti sunt venatores etiā bonorū, in exitiū os habent quasi arcum mendacii, sagitta vulnerā lingua eorū. Sed de istis satis: neque em̄ tutum est eos liberiore loquendi ratione redarguere. Solent siquidem quoties exacerbātur, cōspirare, & redarguentes eos corā Inquisitoribus suis in ius rapere, & ad palinodiā adigere, nōnūquā fasciculis tradere, aut oblato toxico secrete e modio auferre: Vt bēt enim & hoc inter arcana religionis sybola, si quis scandalum moliatur religioni, fas piūque esse illū clā dato veneno tollere, ne diffametur ordo, si quis illorum publice puniretur. Quare dimissis istis, ad veram Theologiam nūc properem⁹, atque hęc etiā bifariā partita est: nā vna prophetica est, altera interpretatiua est. De posteriore pri⁹ dicem⁹.

Theologia interpretatiua.

¶ Putant enim **INTERPRETATIVI THEOLOGII**, quod quēadmodum naturæ libera litate, vnæ, oliuę, frumenta, linum & huiusmodi plura crescūt & maturātur, e quibus tandem hominū ingenio & adumēto formātur vinū, oleum, panes, tela, & sic reliqua naturę opera humanis artibus complētur: ita etiam diuina oracula admodum obscura & abscondita data nostris interpretationibus explicāda, nō quidē ex nostris viribus aut adinuētionib⁹ quasi Dei oracula, sicuti naturę opera opus habeant nostro adumēto, sed ex ipsomet scripturarū illarū Sācto Spiritu, qui distribuit dona sua omnib⁹ secūdum quod vult, & vbi vult faciēs alios quidē Prophetas, alios Prophetarū īterpretes. Hęc itaq; diuinorum īterpretādi Theologia nō Peripateticorum more definiēdo, aut diuidēdo, aut componēdo, quorum modorum nullus ad Deum attingit, cum ille nec defini ri, nec diuidi, nec componi possit progredi: sed alia constat cognoscēdit via, quę inter hāc & prophetica visio nēm media est, quę est adēquatio veritatis cum intellectu nostro purgato, veluti clavis cū sera, qui vt est veritatum omnium cupidissimus, ita intelligibilium omnium susceptiuus est, atq; ideo intellectus possibilis vocatur quo etsi nō pleno lumine percipimus ea quę depromū t

I. Cor.
22,
Interpretatio sacrarum literarū.

Prophetę, & hi qui ipsa diuina cōspexerunt, aperitur ta-
men nobis porta, vt ex cōformitate veritatis perceptę
ad intellectum nostrum, & ex lumine quod ex ipsis pe-
netralibus apertis nos illustrat, multo certiores reddi-
mur q̄ ex Philosophorū apparentibus demonstrationi-
bus, diffinitionib⁹, diuisionib⁹, & cōpositionib⁹, daturq;
nobis vt legamus & intelligamus non oculis & auribus
exteriorib⁹, sed percipiam⁹ melioribus sensib⁹, & abla-
to velamine, & reuelata facie hauriam⁹ veritatē a me-
dulla sacrarū literarū emanantem, quā sub velaminib⁹
tradiderunt hi, qui vero intuitu conspexerunt, quę a sa-
pientibus huius mundi & Philosophicis cognitionibus
abscondita est, eanq; nos tanta certitudinis iudicio ap-
prehendimur, vt omnis amoueatur perplexitas: Atq; cū
hęc veritas in sacris literis multiplex lateat, hinc Sācti
& spirituales viri varias & multiplices sacrarum litera-
rum expositiones adorti sunt: nam alii per corticem li-
terę leni decursu incedentes, scripturas concordantes
& literam per aliam literam exponentes ex verborum
ordine, etymologiis, pprietatibus, atq; ex vocabulorum
viribus & similibus sensum aliquem convenientes, Scri-
pturę veritatem venantur, quā expositionē iccirco lite-
ralem vocant: Alii quęcūque scripta sunt ad animę ne-
gocium & iustitię opera referunt, quorū expositio iccirco Exposi-
co moralis dicitur: Alii hęc per varios tropos siue figu- tio mo-
ras ad Ecclesię arcana reuocant, quorum sensus pro- ralis.
pterea Tropologicus vocatus est: Alii supernę vitę con-
templationi dediti omnia, ad Cœlestis glorię arcana re- Tropo-
ferunt, quā expositionem Anagogicam nuncupant: Atq; logica.
hęc sunt quatuor in Ecclesia exercitatę Theologorum Anago-
expositiones, præter quas sunt adhuc alię duę, quarum gica.
vna ad temporum vicissitudines, Regnorum mutatio-
nes, & sæculorum restitutiones omnia referens, iccir-
co Typica dicta est, in qua excelluerunt Cyrillus, Me- Typica.
thodius, & Ioachim Abbas, atq; ex recentioribus Hie-
ronymus Sauonarola Ferrariensis: Altera in ipsis sa-
cris literis ipsius vniuersi & sensibilis mundi totiusque.

DE VANITATE

Physica

naturæ ac mundanæ fabricæ vires virtutesq; exquisitis, quam expositionem inde Phisicam siue naturalem appellât, in hac excelluit Rabbi Simeō, Ben Ioachim, qui super Leuiticum amplissimum volumen scripsit, in quo pene omnium rerū naturas discutiens, ostendit quomodo Moses secundū triplicis Mundi conuententiā & rerum naturam, arcam, tabernaculum, vasa, vestes, rit⁹, sacrificia, & reliqua mysteria ad Deum & virtutes cœlestes placādas, & ad explicandā horum imaginē, & hominē ordinauit, & hanc expositionē multi Cabaliste sequuntur, illi videlicet qui de Bresith, hoc est, de creatis tractāt: Nā illi qui de Mercana, hoc est, de tribunali Dei differentes per humeros, p figuras, per reuolutiones, per symbolicas rationes, oīa in ipsum referunt Archetypū: Hianagogicum sensum scrutantur: Hi igitur sunt sex famosissimi sacrū literarū sensus, quorū auctores, expositores, & interpretes oēs communi vocabulo Theologi nuncupati sunt. Eiusmodi itaq; ex nostris fuerunt Dionysius, Origenes, Polycarpus, Eusebius, Tertullianus, Irenæus, Nazianzenus, Chrysostom⁹, Athanas⁹, Basil⁹, Damascen⁹, Lactanti⁹, Cyprian⁹, Hieron⁹, Augusti. Ambrosi⁹, Gregori⁹, Ruffinus, Leo, Cassianus, Bernardus, Anselmus, & multi alii sancti Patres, quos illa prisca tempora protulerunt, nonnulli etiam posteriores. vt Thomas, Albertus, Bonauentura, Egidius, Henricus Gandauensis, Gerson, & pleriq; alii, sed prisca illis longe inferiores. Verum omnes hi interpretatiua Theologi, homines cum sint, humana quoq; patiuntur, alicubi errant, alicubi contraria aut pugnantiā scribunt, nonūquam a seipsis dissentiunt, in multis hallucinantur, nec omnes omnia vident. Solus enim Spiritus sanctus plenariam diuinorum scientiā habet, qui distribuit oībus secundum certam mensuram, multa sibi reseruans, vt semper nos habeat sibi discipulos. Omnes enim (vt ait I. cor. 13 Paulus) non nisi ex parte cognoscim⁹ & prophetam⁹. Tota igitur hæc interpretatiua Theologia in libertate Spiritus versatur, & separata quēdā a scriptura sapien-

Theologi errare possunt.

I. cor. 13

tia est, in qua unicuique iuxta suum sensum abundare da-
 tum est per multiplices illas quas recitauimus expositio-
 nes, quas Paulus unico vocabulo mysteria siue myste-
 riorum loquutiones vocat, ubi ait: Spiritus loquitur myste-
 ria: unde Dionysius hanc mysticam & significatiuam Theo-
 logiam vocat, a sanctis illis Doctoribus ingentibus vo-
 luminibus, sed non etiam sine multis erroribus tractata:
 Neque vero vos educat illorum sanctitas auctoritasque,
 ut illis per omnia credatis: nam multi illorum perseue-
 rauerunt in multis erroneis opinionibus, de fide, quae per
 Ecclesiam pro Haereticis reprobatae sunt: sicut manife-
 stum est de Papia Hieropolitano Episcopo, de Victori-
 no Pictauiensi, de Ireneo Lugdunensi, de beato Cypria-
 no, de Origene, de Tertulliano, & multis aliis, quos con-
 stat in fide errasse, & opiniones illorum pro Haereticis
 damnatas, cum tamen ipsi habeantur in Canone San-
 ctorum. Hic ergo altiore opus est Spiritu, qui diiudicet
 atque discernat, qui videlicet non ex hominibus, nec ex car-
 ne & sanguine, sed desuper datus sit a patre luminum:
 de Deo enim sine eius lumine nemo rite quicquam effari
 potest, lumen autem illud est verbum Dei, per quod omnia
 facta sunt, illuminans omnem hominem venientem in
 hunc Mundum, dans illis potestatem filios Dei fieri, quot
 quot receperunt & crediderunt ei: neque vero alius est qui
 possit enarrare quae sunt dei, nisi proprium ipsius Ver-
 bum: quis enim alius cognouit sensum domini? aut quis
 alius eius consiliarius factus est, nisi filius dei verbum pa-
 tris? De hoc nunc mox dicturi sumus, si prophetica Theo-
 logiam prius absoluerimus. ¶ Quoadmodum prophe-
 tia est sermo prophetarum, sic THEOLOGIA non
 est aliud quam traditio Theologorum, hoc est, cum deo lo-
 quentium: neque enim qui prophetiam aliquam memo-
 rauerit siue interpretari nouerit, is protinus propheta
 est, sed ille qui in diuinis cum scientia, pietatis virtute ac
 sanctitate est praeditus, qui cum deo loquitur, & in lege
 eius meditatur die ac nocte, sic namque Ioannes auctor
 Apocalypsis in literis Dionysii nominatus est Theolo-

I. Cor.
 41.

Mat. 16

Iohan. 1

Ro. 11

THEO
 LO-
 GIA
 PRO-
 PHETI-
 CA.

Psal. 1.

DE VANITATE

- gus a diuina scilicet loquutione, quibus dixit ipsa veritas: Qui vos audit me audit, & qui vos spernit me spernit: quod verbum non ad magistros nostros, non ad contentiosos Theosophistas, non ad indulgentiarum cauponatores dictum est, sed ad veros Theologos, ad Apostolos, ad Euangelistas, ad nuncios verbi dei, qui dicunt: non audeo aliquid loqui, quod per me non efficit Christus. Horum itaque Theologorum de fide ac pietate sanctę traditiones Theologia sunt. Horum dictis atque scriptis creditur tanquam funditatis non incontentionibus syllogismorum aut opinionibus hominum, sed in doctrina sana (ut ait Paulus) diuinitus inspirata, non Philosophorum more diuidendo, definiendo, componendo, speculando, acquirita, sed essentiali quodam diuinitatis contactu per claram in ipso diuino lumine visionem comprehensa, cuius visionis plures admodum species in sacra scriptura deprehendimus iuxta prophetarum diuersas recipiendi dispositiones: nam quosdam legimus Deum siue angelos ad formam hominis vidisse, alios in forma ignis, alios in forma aeris ac venti, alios in forma fluminis & aque, alios in forma volucrum, alios in forma lapidum preciosorum & metallorum, alios in forma literarum ac characterum, aut manus scribentis, alios in somnitu vocis, alios in somniis, alios in spiritu quodam habitante intra se, alios in energia intellectus, quocirca scriptura sacra prophetas omnes videntes vocat. Sic legimus, visio Esaie, visio Hieremie, visio Ezechielis, & reliquorum. Et in noua Lege Ioannes ait: Fui in spiritu, in illa Dominica die, in qua subuectus vidi thronum dei. Et Paulus testatur se vidisse quę non licet homini loqui, atque hic intuitus a plerisque raptus vocatur, siue extasis, siue mors spiritualis: fit enim tunc separatio quedam anime a corpore, sed non corporis ab anima. De hac morte dictum est: Deum non videbit homo & uiuet. Et alibi. Preciosa in conspectu domini mors sanctorum eius. Et clarius adhuc per Apostolum expressa est, ubi ait: Mortui estis, & vita uestra abscondita est cum Christo: hac igitur morte mori oportet qui cumque
- Luce. 10**
- 2. Ti. 33**
- Diuerse prophetarum visiones**
- Apoca. 1**
- 2. Co. 2.**
- Exo. 33**
- psal. 115**
- Col. 3**

ingredi cupit ad propheticae Theologiae penetralia: huius autem tam deficiat visionis duplex est intuitus: Vnus quo videtur Deus facie ad faciem: atque tunc vident Prophetæ quod ait Paulus, quæ non licet homini loqui, atque quæ nulla, nec hominum, nec angelorum lingua potens est exprimere, nec calamus referare. Est siquidē quidā diuinæ essentia contactus, & unio, & sine omni imagine & similitudine puri & separati intellectus illustratio, ideoque interpretatur hanc Theologi visionem meridionalem, sicuti de ijs late differunt Augustinus super Genesim, & Origenes contra Celsum. Alter intuitus est quo videtur posteriora Dei, quādo videlicet claro intuitu intelligunt creaturæ, quæ sunt creatoris posteriora & effectus, per quarum cognitionē cognoscit creator opifex, & prima causa agēs omnia, sicut ait Sapiens: A magnitudine speciei & creaturæ poterit cognosci eorū creator. Et Paulus de eodem inquit: Inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt, intellecta cognoscuntur, quin & apud Peripateticos visus tatus dicendi modus est, ut arguentes ab effectibus ad causas, dicantur arguere a posteriori, utraque hac visione fruebatnr Moses testatibus id sacris literis: nam de prior legimus, quia vidit Moses Dominum facie ad faciem: de altera legimus illi dictum a Domino: Videbis posteriora mea, & iuxta hanc posteriorum visionem condidit Moses legem & instituit sacrificia, & ceremonias, & ædificauit arcam, cæteraque mysteria ad ipsius vniuersi exploratissimum exemplar, omniaque Dei & naturæ operum secreta in illis complexus est, atque hæc visio rursus bifariam incedit: nam aut creaturas in ipso Deo intuetur & vocatur a Theologis visio matutina, aut de ipsū cōspicit in creaturis & vocatur visio vespertina. Est præterea alia quædam prophetica visio, videlicet quæ in somniis fit, sicut legimus apud Mattheum, quia apparuit Angelus Dei in somniis Ioseph. Et alibi: quia Magi adorato Christo in somniis admoniti sunt, ut per aliam viam reuerterentur in regionem suam. Sunt & in vetere testamento multa illius exempla: qualis denique sit hæc

Gen. 33.

Sap. 15.
Rom. 1.

Exo. 33.

Visio matutina & vespertina.
Math. 1.
& 2.

DE VANITATE

Iob. 2.

Visio nocturna,

I. Regū.
10. & 11

Act. 2.

Nu. 22.
I. Re. 30.
Ioā. 11.

visio exponit ipse Iob ubi dicit: In horrore visionis nocturnæ, quando cadit sopor super homines & dormiūt in lectulo, tunc aperit aures, & erudiens instituit eos disciplina. Et hæc tanquā quarta visionū species vocatur nocturna. Sunt adhuc alia duo Prophetiæ genera, vnū quod expressa voce recipitur, quo genere illustrati & docti fuerunt Moyses in monte Sinai, Abraam, Iacob, Samuel, & pleriq; alij veteris legis Prophetæ: in noua autē lege, Apostoli, & Christi Discipuli, omnes viua & vera voce a Christo edocti fuerunt: Alterum genus Prophetiæ fit agitatione Spiritus, quando videlicet anima a numine aliquo correpta, illi tūc annexa & animali homine abstracta ab eo sapiētia & cognitione ultra omne humanum ingenium & vires repletur, quæ quidem correctio prouenit non solum ab angelico numine, sed nō nunquam etiam a spiritu Domini, sicut legitur de Saul, quia insiluit in eū Spiritus Domini & pphetauit, & mutatus est in virum alterum, & numeratus inter Prophetas. Et in Actibus Apostolorum Spiritus Sanctus insiluit in baptizatus in flamma ignis, atq; hic Spiritus sæpe etiam corripit homines peccatis obnoxios: quin multi gentilium vates, vt Cassandra, Helenus, Calchas, Amphiaraus, Tiresia, Mopsus, Amphilocheus, Polybius, Corinthius. Item Calanus Indus, Socrates, Diotimus, Anaximander, Epimenides Cretensis. Item Magi, Persarum, & Asiatici, Brachmanni, Aethiopum gymnosophistæ, & Memphisitici vates, Gallorum Druides, & Sibyllæ eo ipso excelluerunt. Ad quam quidem prophetiam Spiritus correptionem nonnunquam præuiæ quædam ceremoniæ, & officij auctoritas, sacrorumq; communio plurimum præstant: Sicuti de Balaam exemplificat scriptura. Et alibi de applicatione Ephot, & Euangelista testatur de Caipha, quia prophetauit cum esset Pontifex Anni illius. Atq; hinc Hebræorum Mecubales etiam prophetandi artificium commentari ausi sunt: Transeo quæ circa ista Hebræorum Theologi de triginta duabus semitis intelligentiæ profunda cōtemplatione

tractant, & quæ Augusti. de gradibus tetigit, Albertus de receptionibus formarum, quarum ille septem modos refert in somniis, & totidem in vigilia apparitiones: De quibus vnum hoc dumtaxat admonemus considerandum, non semper diuina numina Prophetis forinsecus occurrere in conspectum aut colloquium, sed sæpius illa intrinsecus causari: cum videlicet mens Prophetæ diuinum lumen concipit, cuius illustratio effusa radijs suis per singula media usque in hoc crassum corpus etiam sensus ipsos suæ felicitatis reddit participes, & ex intellectu per rationem & imaginationem, ac passim per totam animam usque ad sensuum instrumenta intrinsecus progrediens, in illis euadit obiectum, ut vox vel lumen vel visio vel sermo vnumquodque sensuum propria sua conditione mouens, & id quidem multis Prophetis contigit, alijs quidem in vigilijs, alijs vero in somniis. Sic legimus apud Platonem & Proculum de Socrate, illum non solum intelligibili influxu, sed etiam pervocem & colloquium inspiratum fuisse: multo tamen facilius hæc in somniis proueniunt. Sed de hoc hætenus. Quia ad propositum nostrum reuertimur: Est itaque prophetica Theologia, quæ ex intuitiua inspiratione inconcussum verbum Dei docet: Auctoritas autem & argumenta quibus corroboratur illius veritas, non sunt hominum placita, non longi temporis usus, non sapientum excogitata commenta, non sectarum magnifica decreta, non Syllogismi, non Enthymemata, non inductiones, non obligationes, non insolubiles consensientia, sed diuina oracula sibi inuicem consonantia in vniuersa Ecclesia vnanimi, ac stabili consensu recepta, miraculis prodigijs, portentis, & omnimoda sanctitate vitæque discrimine, ac ipso effusi sanguinis testimonio probata. Doctores autem huius propheticae Theologiæ habemus Mosén: Iob, David, Solomonem, & plerumque alios veteris testamenti Canonicos scriptores & Prophetas: Noui autem testamenti Doctores habemus Apostolos & Euangelistas: atque vero homines, licet Spiritu sancto repleti fuerunt, omnes tamen alicubi a veritate defecerunt, & se

Theologia prophetica quid.

DE VANITATE

cundū quid fuerunt mendaces, non quod scienter, quod
 Canoni- astu aliquid mētiri sint: hoc enim dicere perniciosissim⁹
 ci scripto atq; Arris ac Sabellici Hæresib⁹ maior & periculosior er-
 res alicu- ror est, totius Canonice scripturę subuertēs auctoritatē,
 bi secūdū in quo tamen tā magno errore fuit olim magnus ille ac
 quid er- sanctus Hieronymus de reprehensione Petri disputās ad
 rauerunt uersus Augustinum: dixerat enim Hieronymus Paulū

astu mentitum: quod si concessum fuerit, & in sacra Scri-
 pturale tale mendacium admissum fuerit, mox (vt ait Au-
 gustinus) tota sacrarum literarum certitudo corrueret:
 Cui sic monēti post plures cōtradietiōes, & erroris sue
 defensiones, tandem agnito errore, & cognita veritate

Hierony cessit Hieronym⁹: Quod ergo dico sacros scriptores se
 mi error- cundum quid alicubi fuisse mendaces, intelligi volo nō
 Exod. 6. spōte errātes, sed aut humanitus lapsos, aut mutata Dei
 Nu. 20. sententia deficientes. Sic defecit Moses, qui pollicit⁹ erat

Iona, 3. populo Israel, vt educeret eum de Aegypto, & introduce-
 ret in terram promissam, & eduxit quidem de Aegypto,

3. Re. 21. sed ad terram promissam non perduxit. Defecit Ionas
 Niniuitis cladem in qudragesimū diem prenuntians
 quę tamen dilata est. Defecit Helias prædicens mala vē-

Esa. 38. tura in diebus Achab, quę etiam vsq; in obitum Achab
 dilata sunt. Defecit Esaias prædicens mortem Ezechię
 in crastinū, quę vsq; ad annos quidecim prorogata est.

Defecerunt & alij Prophetę, & ipforū omnia vaticinia
 reperiuntur aliquando sublata, aut suspensa. Defecerunt
 etiam Apostoli & Euangelistę, Defecit Petrus quando
 reprehensus est a Paulo. Defecit Mattheus, quādo scri-

Gal. 1. pfit, Christum nondum mortuū, dum lancea latus eius
 Mat. 27. aperuit: verū iste defectus nō est defectus Spiritus san-

cti, sed aut defectus Prophetę non bene precipientis
 quid suggeras Spirit⁹, vel indicet visio: aut ex aliqua mu-
 tatione facta in ijs, de quibus vaticinabatur, vnde cōtin-

tingit oraculi sententiam, aut mutari, aut differri. Hinc cō-
 tingit omnes Prophetas & Scriptores in aliquib⁹ videri
 mendaces, iuxta scripturam dicētem: Omnis homo mē

dat, Solus autem Christus Deus & homo nunquam re-
 pertus est, nec reperietur mendax, nec verba eius muta-
 buntur aut deficient, qui solus expers mendacij & erro-
 ris, oracula nunquam irritanda protulit, sicut ipse dixit, **Mat. 24.**
 Cœlum & terra transibunt, verba autem mea non præ-
 teribunt: & quia omnis veritas est per Spiritum sanctū
 solus Christus hunc spiritum sanctum firmiter possidet **Nu. 20.**
 & nunquam dimittetur ab eo, sed requiescit in illo. Non **Exo. 32.**
 sic est de alijs: nā venit Spiritus super Moysen, sed in per-
 cussione petreæ ablatu fuit. Venit super Aaron, sed in
 peccato vituli recessit. Venit super Mariam sororem
 illorum, sed in murmuratione contra Moysen reliquit il-
 lam. Venit super Saulum, David, Solomonem, Esaiā, & **Prophe-**
 reliquos, sed nō requieuit in illis. Neque vero Prophe- **tia.**
 tæ semper sunt pphetæ, siue videntes prædicētesq; neq;
 habitus cōtinuus est Prophetia, sed donum, & passio, &
 Spiritus trāsiens, & cum nullus sit qui nō peccet, nullus **Ioan. 1.**
 est a quo non recedat Spiritus, & ad tempus saltē relin-
 quat, nisi a solo filio Dei Iesu Christo, de quo ideo dictū
 fuit ad Ioannem: Super quem videris Spiritum descen-
 dentem & manētem in eo, hic est filius Dei qui baptizat
 in Spiritu sancto, potens illum etiam alijs impartiri. Vn-
 de (quemadmodum ait Simonides) solus Deus habet
 hunc honorem quod sit metaphysicus, ita & nos vere di-
 cere poterimus: solus Christus habet hunc honorem,
 quod sit Theologus, neque tamen propterea quis putet
 veteris Testamēti scripturas post natum ex illis diuino
 partu Christi Euangelium, iccirco tanquam effœtas &
 mortuas: viuunt enim semper summa in auctoritate,
 ex illis Apostoli sua probarunt dogmata, & sine illarū
 testimonio loquuti sunt nihil, ad illas nos remittit ipse **Ioan. 5.**
 Christus scrutandas, cuius Euangelium scripturas illas **Sacra**
 non soluit, sed adimpleuit vsque ad minimum iota & a- **scriptura**
 picem. Sed de hoc latius differemus inferius. **multos li**
 Illud adhuc aduertendū est, etiam ipsam sacram scri- **bro, desy**
 ptam multis voluminib⁹ suis deficere, quod ex ea ipsa **derat.**

DE VANITATE

facile conuincitur: Nam Moyses citat libros bellorū Domini, & Iosue librū iustorum, Hester libros memorabilium, & Macchabeorū liber citat libros sanctos de spartatis, & Paralipomenon commemorat libros lamentationum, libros Samuelis vidētis, libros Nathan, Gad, Seimeia, Haddo, Ahia Silonitis, & Iesu filij Hammonij prophetarum. Citat Iudas in Epistola canonica librum Henoch, Citatur a fide dignis liber Abrae Patriarchae, qui omnes periere, & nusquam sunt. Iam vero & qui habentur in manibus non omnes æqua lance recepti sunt: Nā multa hinc inde capitula, atq; totus Machabeorum liber inter apocrypha sunt. Idem etiam in Euangelijs & Epistolis accidit: Nam Dionysius Euangelium citat Bartholomaei, & Hieronymus meminit Euangelij secundū Nazaræos, & Lucas in præfatione Euangelij sui, plures ait Euāgelium scribere adgressos, quæ omnia perierunt, & amplius nō sunt, & plura illorum, quia ab Hæreticis deprauata, sunt, aut incertis auctorib⁹ inuigilata, nec a patribus recepta sunt, nec ab Ecclesia adprobata. Taceo interim Pseudo prophetas, qui subintroierunt propter vanam gloriam prophetantes, quæ Spiritus sanctus nō suggestit, sed inaudita quædam mēdacia, quæ nō sunt de veritate Scripturæ, nec ad unitatem Spiritus, nec ad pacē Ecclesiæ sectas introducunt, & quasi Dei cōsiliarios sese procaci temeritate constituentes, audent testamentum domini assumere per os suū, & scribere vaticinia & Euāgelica, quæ omnia aut hæretica sunt, aut apocrypha, nec sacro Canoni inserta, quēadmodum de Apostolorū Canonibus manifestū est. Sed & ipsa Solomonia Cātica in sacro Hebræorū Canone inserta nō fuerūt, nisi prius castigata & comprobata ab Esaia ppheta: Iam ex his facile patet, quomodo ipsa etiam vera Theologia sacra videlicet Scriptura multis voluminib⁹ suis priuata, & quodāmodo manca videri posset, ac pauci admodū ex multis veri ac certi super sint, qui tāq; libri vitæ sacrū Canonem constituent. ¶ En audistis modo quam sint omnes disciplinæ abiguae, quam bisulcatae, quam incertae, quam

Psal. 49

Verbum
dei.

plenę periculo, vt quātum ex ipsis est, nescire cogamur
 vbinam quiescat veritas, etiam in Theologia, nisi sit qui
 habeat clauem scientiæ, & discretionis: Clausum enim
 est veritatis armarium varijsq; obductū mysterijs, atq;
 ipsis etiam sapientibus & sanctis præclusum: quā ad tan-
 tum, tam incōprehensum thesaurum nobis paretur in-
 gressus Clavis autem hæc sola est, nec quicq; aliud, q̄ ver-
 bum Dei: hoc solū discernit omnem vim specienq; ver-
 borum, & quis sermo ex arte Sophistica veniat, nō veri-
 tantem, sed eius quādam præferens imaginem, & quis
 sermo veritatem non in specie & fūco, sed in esse &
 ratione possideat, disudicet: In ipso omnis ars mali-
 tiæ & mendaciorum superatur, neq; argumentatio-
 nes, neque Syllogismi, neque vllæ Sophismatum ver-
 sutæ contra ipsum stare possunt: Qui illi non acquiescit,
 vel ab illo dissentit, is (vt inquit Paulus) suis
 perbus est, & nihil sciens: Igitur ad ipsum Verbum Dei
 oportet nos omnes scientiarum disciplinas, & opinio-
 nes, tanq̄ ad Lydium lapidem aurum, examinare, atq; i
 omnibus eo ceu ad solidissimam petram cōfugere. Atq;
 ex eo solo omnium rerum veritatem venari, ac de omni-
 bus disciplinis, de omnium opinionibus & commētis iu-
 dicare, nec vllorum quorumcūq; doctissimorū aut san-
 ctissimorū dogmatibus, glossis, commentis, ceterisq;
 dictis alligari, quicūq; citra vel vltra diuini Verbi aucto-
 ritatem loquūtur: Quodcūq; enim (vt ait Gregorius)
 ab eo auctoritatem non habet, eadem facilitate cōtēni-
 tur qua probatur: Huius autem verbi sciētia nulla scho-
 la Philosophorū, nulla Theologarū Sorbona, nec quo-
 rumcūq; scholasticorū gymnasia nobis tradidere: sed
 solus Deus atq; Iesus Christus per Spiritū sanctum in
 illis scripturis quę Canonice vocantur, quibus iuxta di-
 uinum præceptum nihil addere licet, nihilq; detrahe.
 Quisquis enim (etiā si Angel⁹ de Cœlo) id egerit Ana-
 thema est, & a lege Domini maledictus est: Huius Scri-
 pturæ tanta maiestas est tāta energia, vt nulla externa
 cōmētaria, nullas humanas, nec Angelicas glossas pa-

1. Ti. 6.

Omniū
scripta
ad ver-
bū Dei
exami-
nanda.Grego-
rius.apoc. 2.
Gal. 1.

DE VANITATE

I. Co. 2.
Scriptu-
rae sacrae
sensus
unicus.

Exdo. 8
Iohā. 7.
Matt. 7.

Augusti-
nus de
scriptu-
ra cano-
nica.

Iohan. 5

tiatur. Nec tanq̃ cerea ad humanorum ingeniorū pla-
cita se flecti permittat, nec more humanarum fabularū
in varios sensus se tanq̃ Prothe⁹ aliquis Poeticus transf-
formari aut transfundi patiatur: Sed sibiip̃si sufficiens, se
ipsam exponit & interpretatur, & omnes iudicās, a nul-
lo iudicatur. Maior enim est eius auctoritas (vt ait Au-
gustinus) q̃ omnis humani ingenii perspicatas: vnum
enim constētem, simplicem, & sanctum sensum habet,
quo solo constat veritas, quo solo pugnatur & vincitur:
Ceteri vero extra hūc, sensus Morales, Mystici, Cosmo-
logici, Tipici, Anagogici, Tropologici, & Allegorici, q̃
bus pleriq̃ illam variis ac peregrinis coloribus depin-
gunt, docere quidem nos & persuadere ad plēbis aedifi-
cationē recte & vere aliqua possint: verum ad auctōrita-
tem verbi Dei cōfirmandam, probare aliquid, vel impu-
gnare, siue reprobare non possunt: Nam adducat quis ī
certamē horum aliquem sensuum, citet etiam eius quan-
tumcunq̃ grauem auctōrem, citet interpretē, citet glos-
sam citet expositionem quorūlibet sanctorum patrum,
nō ita nos astringunt, quin liceat eluctari: Ex litera au-
tem Scripturae ex illius ductu & ordine vincula nectun-
tur, quae nemo pręsumptere, nemo euadere potest, quin
omnes argumētationum machinas elidens ac dissipās,
dicere ac fateri compellat, quin digitus Dei est quin nūq̃
sic loquutus est homo, quin non vt Scribē & Pharisei lo-
quitur, sed vt potestatem habens. Eius vero auctōres dī-
uinitus inspirati Canonē nobis saluberrima auctōrita-
te fecerunt, cuius ea magnificētia est, vt cunēta ei creda-
mus oportet, & quicquid pronūciauerit & docuerit, hoc
absque vlla retractione firmum & sanctum teneatur: Si-
cut de hoc loquutus est Augustinus se solū eis libris qui
Canonici appellantur, hūc honorem deferre, vt nullum
scriptorum eorū errasse firmitime credat. Ceteris au-
tem quantalibet doctrina sanctitateq̃ polleant, se nolle
credere, nisi euidenti ratione ex diuinis literis, quod a ve-
ro non abhorreat persuadeāt: ad has nos relegat Chri-
stus docens vt scrutemur scripturas. Ex illis iubet nos

Apostolus omnia probare, vt teneamus quæ bona sunt, atque probare Spiritus vtrū ex Deo sint, ac in illis potest esse de oībus rationē reddere, & cōtradicētes redarguere, vt sic spirituales effecti, oīa diiudicem⁹, & a nullo diiudicemur: Harū autē scripturarū (dico canonicarū) veritas & intelligētia a sola Dei reuelantis auctoritate dependet, quæ non vīlo sensuum iudicio, nulla ratione discurrente, nullo Syllogismo demonstrante, nulla scientia, nulla speculatione, nulla contemplatione, nullis denique humanis viribus comprehendi potest, nisi sola fide in Iesum Christum a Deo patre per Spiritum sanctum in animam nostram transfusa: quæ tanto quidam superior est atque stabili⁹ omni humanarum scientiarum credulitate, quanto Deus ipse hominibus est sublimior & veratior: Sed quid veratior? immo solus Deus verax, omnis homo mendax, omne igitur quod ex hac veritate non est, error est, sicut quod ex fide non est, peccatum est. Deus enim solus fontem veritatis continet, a quo haurire necesse est, qui vera dogmata cupit, cum nulla sit nec haberi possit de secretis naturæ, de substantiis separatis, deq; ipsorum auctore Deo scientia, nisi diuinitus reuelata: Diuina enim humani viribus non tanguntur, & naturalia quouis momento sensum effugiunt, quo fit, vt quam nos de his sciētiā putam⁹, is error sit & falsitas, quod ita Esaias impropere Chaldaeorum Philosophis & Sapientib⁹ ad eos dicens: Sapientia tua & scientia tua ea ipsa decipit te, defecisti in multitudine adinventionum tuarum. Cauet summa vigilantia Grammaticus ne quid peccet in sermone, incultūque, aut barbarum verbū proferat, vitæ autē sordes atque peccata interim contemnit: Similiter & Poeta mauult vita claudicare quam carmine: Et Historicus Regum & populorum gesta temporūque series, literis & memoriæ mandat, propriæ vitæ nullam tenet rationem, & si teneat, nolit, pudetur confiteri: Rhetor plus horret orationis inelegantiam, quam

1. The. 5

1. Ioā. 4

1. Cor. 2

Psa. 115

Rho. 5.

Esa. 47

DE VANITATE

vitę deformitatem: Dialecticus mauult manifestam veritatem abnegare, quam ab aduersaria vna Syllogistica conclusiuncula discedere: Arithmetici & Geometrę omnia numerant & metiuntur, animę autem & vitę numeros męsurasq; negligunt: Musici quoq; sonos atq; cętus tractant contemptis morib; animiq; dissonantiis, cuiusmodi Diogenes Sinopeus citabat, qui Lytę chordas ad harmoniā cōgrue aptitarēt, animi autē mores incōcinnos & incompósitos habuissent: Lustrant Cęlos & Sydera Astrologi, & quid vēturum sit in Mundo prędiuinant aliis, quę autem sub ipsīs quotidie pręsentia imminēt nō attendunt: Cosmimetę notitiā dant terrarum, formas mōtium, cursus fluminum, limites prouinciarum: cęterum, neq; meliorem hominem faciunt, neq; saniozem: Philosophi rerū causas, & pręcipia magna iactantia inuestigāt, ipsum autem Deum omnium creatorē negligūt & ignorant: Inter Principes & Magistratus nulla est pax, & alter in alterius exitium ducitur leui compendio: Curant ægrotorum corpora Medici, & proprias negligūt animas: Iuristę humanarum legum obseruatissimi, diuina pręcepta transgrediuntur, quocirca prouerbio cessit: nec Medicum bene viuere, nec Iuristam bene mori: quod Medici genus hominum sit intemperatissimum, Iuristę autem omnium qui viuūt nequissimi, atq; quod cōtinuo videmus, & vnus illorum nō infimę famę Baldus iuris interpret testatur, subitanea morte frequenter extinguuntur: Theologi autem Dei mādata sacraq; dogmata nobis clamādo prędicāt, viuēdo autem longe destituunt, maluntq; Dei cognitores videri, quā esse amatores, atq; vtinam non etiā multi illorum sub prętextu Theologię defenderēt doctrinam Sathanę, veritatem verbi Dei cōculcantes atq; damnantes. Nunc igitur qui cętera nouit omnia recte loqui & scribere, carminisq; vires, seculorum vices, argumentandi rationes, oratiōisq; ornatus, Rhetoricosq; colores & multarū rerum memoriā teneat, numerorum proportionēs atq; sortes, vocum omnium harmoniam

Prouer-
bium.

saltationumq; modos, quātitatem, omnium mēsuras, ra-
 diorum omnium inflexus atq; reflexus, terræ marisq; si-
 tus, ac magnitudines ædificiorū omniū, machinarumq;
 varias structuras, bellorum certamina, aruorum cult⁹,
 animalū capturas, pastiones & sagimina, & omnē spe-
 ciem rusticationis, omnem mechanicarū artium & opi-
 ficum industriam, picturam, statuariam, fusoriā, fabri-
 lem, institoriam, & nauigatoriam, astrorum cursus, atq;
 in hæc inferiora influxus, fatorumq; ingeniosas prædi-
 ctiones, & quæcunq; futurorū occultorumq; diuinacula
 & inexpugnabilia magicarum artium portēta & plusq;
 magica, cabalistica arcana, rerumq; omnium naturalū
 causas, transcēdetiunq; altissimas sedes & naturas, mo-
 rū censuras, Reipub. varias administrationes, domesti-
 casq; disciplinas, remedia morborum, medicaminum vi-
 res illorumq; agnitionem & misiones, obsoniorūq; lau-
 tissimos ad peratus, vertere rerū species, & ex omnib⁹
 elicere Mūdi spiritum. Sciat etiam vtraq; iura, aduoca-
 tionumq; Forenses tragœdias, Sorbonicas cōtentiones,
 Cucullionum hypocrises, & Sāctorum Patrum pias de
 diuinis traditiones: is, inquam, qui hæc & si qua reliqua
 sint omnia, norit, tamen nihil scit, nisi sciat voluntatem
 verbi Dei, & fecerit illam, qui omnia didicit & hoc non
 didicit, frustra didicit, frustra scit omnia. In diuino ver-
 bo via est, in illo norma est, in illo meta est quo tendere
 oportet, qui nolit errare, & veritatem attingere, omnes
 reliquæ sciētię temporis & obliuioni subiectę sunt: quin
 non solum hæ sciētię & artes, sed & hę literæ, & chara-
 cteres, & linguæ quibus vtimur peribunt & resurgent
 aliæ, & fortasse iam sæpius extinctæ fuerunt, & sæpius
 iterū resurrexerūt. Neq; ipsa Orthographiæ ratio sem-
 per eadem fuit, nec similis apud omnes, vel eodem sæcu-
 lo: & Latinæ linguæ genuina pronuntiatio hodie nulq;
 est: & prisci Hebræorum characteres perierunt, & non
 est eorum memoria, sed quos nouos adiuuenit Esdras, &
 linguā eorum a Chaldeis corrupta est, quod omnib⁹ fe-
 re linguis contigit, vt nulla hodie sit, quę suam antiqui-

Sine ver-
 bo Dei
 oīa sci-
 re, est ni-
 hil scire.

Ligna
 oēs cor-
 ruptæ.

DE VANITATE

tatem agnoscat aut intelligat, subnaſcētib⁹ viciffim no-
uis vocabulis deiectisq; veterib⁹, illisq; porro rurſum re-
ſtitutis, adeo nihil ſtabile, nihil diuturnum: Deniq; Terē-
tiana ſentētia eſt, nihil eſſe iam dictum quod non ſit di-
ctum prius: Ita forte nec factum quod nō ſit factū pri⁹:
quin & bombardam, cuius recens Germanorū inuentū
putāt fere omnes, nōnulli (inter quos eſt Volaterran⁹)
priſco æuo vſitatem fuiſſe, vel ex vergilij verſiculis con-
vincere volunt.

Vidi & crudeles dantem Salmoneæ pœnas,
Dum flammæ Iouis ſonitus imitatur olympi,
Quatuor hic inuectus equis & lampada quaſſans,
Per Graium populos medięq; per Elidis Urbem
Ibat ouans, Di uunq; ſibi polcebat honores
Demens qui nimbos, & non imitabile fulmen
Aere & cornupedum curſu ſimularet equorum.

Nonne de hoc loquit⁹ eſt Eccleſiaſtes, inquiēs? Quid

Eccleſ. 1. eſt quod fuit? ipſum quod factum eſt. Quid eſt quod fa-
ctum eſt ipſum quod faciendum eſt. Nihil ſub Sole no-
uum, nec valet quiſquam dicere: Ecce hoc recens eſt, iā

Nihil no- uum eſt. enim preceſſit in ſæculis quæ fuerunt ante nos, non eſt
priorum memoria, ſed nec eorum quidē quę poſtea fu-
tura ſunt erit recordatio apud eos, qui futuri ſunt in no-
uiſſimo. Et paulo inferius ait: Moritur doctus ſimul &

Eccleſ. 2. indoctus: Quid ergo hic dicemus? niſi quia omnes ſciē-
tiæ & artes obliuioni & morti ſubiſcūtur, nec perpetuo
manebunt in anima, ſed vna cū morte tranſibūt in mor-
tem, dicente Chriſto, quia omnis plantatio quam nō plā-
tauerit pater Coeleſtis, eradicabitur, & in ignem æternū

Mar. 15. & Mar. 7. mittetur, tantum abeſt vt ſcientia conducat immortalis-
tati: ſolum autem verbum Dei manet in æternum. Cuius
quidem cognitio nobis tam neceſſaria eſt, vt qui cō-
tempſerit, qui neglexerit, qui non audierit (teſte ipſo)

Eſa. 40. I. Pe. 1. met verbo in Scripturis ſacris) inducet ſuper illum De⁹

Deu. 11. & Hier. maledictionem, & perditionem, & iudicium æternum.

II. Nō eſt ergo vt putetis ipſum ad ſolos Theologos perti-

nere, sed ad omnē hominem, siue vir, siue mulier, siue senex, siue iuuenis, siue puer, siue indigena, siue aduen-
na, siue p̄selvt^r, omnes ad ei⁹ cognitionē p̄ data sibi cas-
pacitatis gratia obligari, & ab illo ne ad festucā quidē
discedendū. Hinc inuertere Lege p̄cipitur: Erunt verba
hæc in corde tuo: cunctis diebus vitæ tuę, & narrabis, &
mandabis ea filiis tuis & nepotibus custodire & facere
ea, meditaberis ea sedens in domo tua, & ambulans in
itinere, dormiens accōsurgens, & ligabis ea tanquam
signū in manu tua, eruntq; & mouebuntur inter oculos
tuos, scribesq; ea in limine & ostiis dom⁹ tuę. S. c. Iosue
legit omnia verba & cuncta quę scripta fuerant i Legis
volumine coram omni multitudine, mulieribus, & par-
uulis, & aduenis. Et Esdras attulit librum Legis coram
omni multitudine virorū & mulierum, cunctisq; qui po-
terant intelligere, & legit in eo aperte in platea: & Chri-
stus iubet Euangelium suum prædicari omni creaturæ
per vniuersum orbem terrarū. idq; nō in tenebris, nō
in aurem, nō clancularie, nō in cubiculis, nō ad aliquos
segregatos Magistros & Scribas, sed palam in lumine
super tecta ad Populum, ad turbas. Sic enim ait ad apo-
stolos: Quod vobis dico, omnibus dico, quod dico vo-
bis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure audi-
tis, prædicate super tecta. Et Petrus in actibus ait: Præ-
cepit nobis prædicare Populo. Et Paulus iubet educa-
ri pueros in institutione & admonitione Christi, quin
ipse Christus increpauit discipulos phibētes paruulos
ad illum accedere, quorū simplicitatem & humilitatē,
vt nullis paruis opinionibus præuentum, nec vllis huma-
nis sciētis inflatū habentes animū, diuinorum verborū
auditori adeo necessariā esse docet, vt nisi quis sicut par-
uulus effect^r, omnino inept^r sit Regno Dei: Hinc Chry-
sostomus in quadā Homelia vlt pueros præcipue diui-
nis literis occupari debere: quin etiā domi atq; priuatum
viros cum vxoribus & liberis inuicem de sacris literis
disputare, ac vltro citroq; & ferre & inquirere senētiā m:

Theolo-
gia eque

ad oēs
homies
p̄tinet.

Deu. 6

& 11

Iosue. 1.

& 8.

Esdr. 3.

Mar. 16

Mat. 10.

Act. 10

Ephe. 6

Mat. 19

Mat. 8

DE VANITATE

Decret Et Nicena synod^o decretis suis cauit, ne quis e numero
Nicenæ Christianorum sacris Bibliorum libris careret: Scitote
synodi. ergo nunc nihil esse in sacris literis tam arduum, tam
 profundum, tam difficile, tam absconditum, tam sanctū
 quod ad omnes Christi fideles non pertineat. Quodue
 sic cōcreditū sit istis sesquipedalibus Magistris nostris,
 ut id Christianum populum debeant possintue celare.
Tota Quin tota ipsa Theologia omnibus fidelibus cōmunis
Theolo esse debet, vnicuiq; autem secundū capacitātē & mēsu-
gia oīb⁹ ram donationis Spiritus Sancti. Boni itaq; Doctoris est
fidelibus vnicuiq; secundū id quod cōfert quātū capere potest di-
commu- struere, illi quidem in lacte, alteri autem in solido ci-
nis. bo, & neminem necessariæ veritatis pasta defraudare.

¶ Tandem ut me aliquādo recolligam, audistis ex his
 quę ab initio hucusq; dicta sunt, nihil aliud esse sciētias
 & artes q̄ hominū traditiones, a nobis bona ī illos cre-
 dulitate receptas, easq; omnes cōstare, non nisi ex reb⁹
 dubiis & opinionibus per appa rētes demōstrationes,
 e seq; omnes non tam incertas atq; fallaces, q̄ simul etiā
 impias: Quocirca credere omnino impium est, illas pos-
 se nobis aliquā diuinitatis adferre beatitudinē. Gentium
Genteis hęc olim superstitio erat, qui rerum inuentores, & quos
rerū no- scientia vel arte aliqua præstare reliquis intuebantur,
narū in- eos diuinis honoribus venerabantur, atq; in deorū suo-
uētores rum referebant numerum, templa, aras, & simulachra
prodiis illis dedicātes, & sub variis imaginibus illos colentes.
colebāt. Quēadmodum Vulcanus apud Agyptios cū esse prim⁹
 Philosophus, & naturæ principia in ignē referret, ipse
 deinceps p igne cultus est: & Aesculapius, ut ait Celsus,
 quia rudem adhuc Medicinam paulo subtilius exercu-
 isset, in Deorum numerum ob id recept⁹ est: Atq; hæc est
 illa, nec vlla alia sciētiarum deificatio, quā antiquus ille
 serpens huiusmodi deorum artifex primis parentibus
Gen. 3 pollicebatur, inquiens: Eritis sicut dii sciētes bonum &
 malum. In hoc ergo serpente gloriatur, qui gloriatur in
 scientia. Nemo siquidem possidere poterit scientiam,
 nisi fauore serpentis, cuius dogmata non nisi præstigiæ

sunt, & finis semper malus est, vt etiam apud vulgus
 in Prouerbis cesserit: Omnes scientes insanire, cui ad Prouer.
 stipulatur etiam Aristoteles, dicens: Nullā magnā esse bium.
 scientiam absq; mixtura demētiae, ipseq; Augustinus
 statur multos sciēdi desyderio amisisse sēsū: nulla res
 Christianę religioni atq; fidei, tam repugnat q̄ scientia Alię sciē
 minusq; seinuicem compatiuntur: Scimus enim ex Ec- tię, crea
 clestasticis Historiis etiam experientia ipsa edocti, quo scētever
 modo inualecente fide Christi ceciderint scientiæ, ita bo diui
 q; maxima & potior earum pars pœnitens perierit: nam no cecid
 Magicæ illæ potentissimæ artes sic abierūt, vt ne vesti, derunt.
 gia quidē super sint: e tot Philosophorū sectis vix vna re
 stitit Peripatetica, nec ea quidē integra. Neq; vero vnq̄
 melius habuit securiusq; quieuit Ecclesia, q̄ dum scien
 tiæ illæ omnes in arctū deductæ erant, cum Grāmatica
 non esse nisi apud vnū Alexandrum Gallum, Dialecti
 cæ præisset Petrus Hispanus, Rhetoricæ sufficeret Lau
 rentius Aquilegius, Historiis fasciculus tēporum satis
 faceret: Pro Mathematicis disciplinis computus Eccle
 siasticus: reliquis omnib; vnus satis esset Isidorus. Nunc
 vero vbi linguarum peritia, dicendi ornatus & auctorū
 numerus reuiuiscunt, inualescunq; sciētiae, turbatur Ec
 clesiæ tranquillitas, & nouæ insurgunt hæreſes: Neque
 vero est vllum hominū genus suscipiēdæ Christiane do
 cetrinæ minus idoneum q̄ qui scientiarum opinionibus
 mentem iam imbibitam habent: Hi enim tam pertina
 ces & obstinati in suis opinionibus sunt, vt Spiritui sã
 cto n ullum locum relinquāt, ac pprijs viribus, pprioq;
 ingenio sic innituntur atq; cōfidunt, vt nulli veritati ce
 dant, nec admittant, ni si quā Syllogisticis rationib; pos
 sunt ostendere: quæ autem Proprijs virib; & industria
 inuestigare aut intelligere nequeūt, ridēt atq; aspernan
 tur: Ideoque Christus abscondit hanc a sapientibus & Mat. II
 prudentibus, & reuelat eam paruulis, qui videlicet sunt
 pauperes Spiritu, nullos sciētiarum thesauros possiden
 tes, qui sunt mundi corde, nullis scientiarum opinionib;
 bus inquinati, & in quorū corde tanquā in tabula rasa

DE VANITATE

Sap. 5

nihil adhuc depictum est humanarum traditionū, qui sunt pacifici, nō sectatores, non contentiosi, nec rixosis Syllogismis veritatem expugnantes, & qui persecutio- nem patiuntur ppter veritatem & iustitiā ab illis cōten- tuosis, Sophisticis, ac pro Beasis & Asinis ridentur, & traducuntur in Scholis, phibentur a pulpitis, eiiciūtur gymnasiis, nōnunq̄ calūniātur Hæretici, etiam pericu- lum capitale in eos statuitur, & diris suppliciis vita pri- uantur, sic Athenis olim Socrates veneno sublat⁹, Ana- xagoras vltimo supplicio adiudicatus, Diagoras capi- tis libello accusatus, sed ille instantem necem celeri su- gas euasit: Inter Hebræorū etiam Prophetas Esaias in

Dan. 6

2 pa. 24

3. Re. 19

heb. 11.

partes dissectus, Hieremias lapidibus obrutus. Ezechi- as cæsus. Daniel ad bestias dānatus, Amos fuisse occis⁹, Micheas in præcipitium datus, zacharias apud arā tru- cidatus, Helias a Iezabele persequunt⁹, quæ & ipsa pluri- mos occidit prophetas: Quin & sanctus ille patriarcha Abraam in Chaldaicam fornacē plectus: Sic & Christi apostoli & discipuli infinitiq̄ martyres diuinitatis Chri- sti testes multiplicibus tormentis occisi sunt. Oēs autē isti non alia ex causa q̄ q̄ isti sanctius, de deo sentirent quam isti mundi sapientes: Ecce hi qui sic in pauperta- te Spiritus, puritate cordis, & pace conscientie paruuli & humiles sunt, parati etiam sanguinem pro veritate effundere, hi, inquam, sunt quibus solis datur illa vera

Mat. 5

& deificans sapientia, quæ nos in Deorum beatorum choros refert, ac in similes beatos Deos transformat: sicut hæc nos clare docet Christus, inquit: Beati pau- peres spiritu, quoniam eorum est Regnum Dei. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Beati pa- cifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Beati qui persecu- tionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est Regnum Celorum. Melius est ergo & vtilius Idio- tas & nihil omnino scientes existere, & per fidem & charitatem credete, & proximum fieri Deo, quam per subtilitates scientiarum elatos, & superbientes cadere in possessionē serpentis: sic legim⁹ in Euangelis quos

Mat. 21.

modo Christus ab Idiotis, a rudi plebecula, & simplici Populorum turba susceptus est, qui a Principibus Sacerdotum, a Legisperitis, a Scribis, a Magistris & Rabbinis respuebatur, contemnebatur, & ad mortem vsque persequutus est: hinc & Christus ipse Apostolos suos non Rabbinos, non scribas, nō Magistros, nec sacerdotes elegit, sed e rudi vulgo Idiotas omnis literaturæ pene expertes inscios & asinos. ¶ Sed ne quis me calumnietur quod Apostolos vocarim asinos, ipsius Asini mysteria paululum, quidem, sed non extra propositum digrediētes paucis explicabimus: hūc enim Hebræorum Doctores fortitudinis ac roboris excelsi patiētiaq; & clementia symbolum esse exponunt, eiusq; i fluxuum asephiroth quod hochma, hoc est, sapientia dicitur dependere. Eius nāq; conditiones sapiētia discipulo necessariae maxime sunt: viuit enim exiguo pabulo, eoq; qualicunq; contentus, tolerantissimus penuriae, famis, laboris, plagarum, negligentiae, omnisq; persecutionis patiētissimus, simplicissimi ac pauperrimi spiritus, vt ne inter lactucas quidē & carduos discernere sciat, corde innocenti, ac mundo, ac bili carens, cum omnibus animantibus pacē habens, oībusq; oneribus patienter dorsum supponens, in quorum remunerationem caret pediculis raro morbis afficitur, tardiusq; quam vllum armentum deficit. Plurima, inquit Columella, Asini & necessaria opera supra portionē respōdēt, cum & facilem terram aratro proscindat, & nō minima pondere vehicula trahat. Iam vero molarū & conficiendi frumenti pene solennis est huius pecoris labor, omne rus tam necessarium instrumētum desiderat Assellum, qui pleraq; utensilia & vehere in Urbem, & re portare collo vel dorso commode potest. In augurio etiā quam salutaris nuncius sit Asinis, iestatur Valerius de C. Mario qui olim Austri & Aquilonis domitor, tandem patrię hostis declaratus, & a Sylla persequutus, Consultore ac Duce Asino, Syllae minas euasit: asinū auctore fugę & salutis habuit, Iamq; etiā in vertere Lege

Luc. 19.
& 17.

Christus
Idiotas
pro Apo
stolis ele
git.
Ad enco
mum.
Asini di
gressio.

Columel
la de asin
o.

Asinus i
augurijs
salutaris

DE VANITATE

- Exo. 11.** sic asinum Deus ipse honorauit, ut cum iuberet omne progenitum occidi in sacrificium, solis asinis cum hominibus pepercit, videlicet permittens hominem precio redimi, & pro asino ouem commutari, hunc, quæ constat fama est Christus suæ natiuitatis testem esse voluit, in hoc a manibus Herodis saluari voluit, atque ipse asinus etiam contactu corporis Christi consecratus est crucisque signaculo insignitus: nam Christus ipse pro redemptione humani generis triumphaturus ascendens in Hierusalē, testibus Euangelistis, hunc vectorem conscendit, sicut id magno mysterio per zachariæ oraculum prædictum fuit, & ipse electorum pater Abraam asinis tantum equitasse legitur, ut non inane sit illud apud vulgus vetus Proverbiū quo dicitur Asinus portare mysteria, quo nunc ego vos egregios illos scientiarum professores, quinimo Cumanos asinos admonitos volo, quod nisi humanarum scientiarum depositis sarcinis ac leonina illa (non quidem a Leone illo de tribu Iuda, sed ab illo qui circuit rugiens & querens quem deuoret) mutuata pelle exuta, in nudos & puros Asinos redieritis, esse vos portandis diuinæ sapientiæ mysteriis omnino penitusque inutiles: neque vero Apuleius ille Megarensis ad Isidis sacra mysteria vnquam admissus fuisset, ni prius Philosopho versus fuisset in Asinum.
- Math. 2.**
- Zach. 9.**
- Mat. 21.**
- Ioan. 12.**
- Gen. 22.**
- Prouer. buim.**
- Apo. 5.**
- 1. Pe. 5.**

Legimus diuersorum animantium miracula, Elephantem Græcos pinxisse characteres, eundem etiam Aristophani Grammatico riualem, Stephano polidem puellam adamasse tradit Plutarchus, quin & Draconem adamasse puellam Aetholidem apud eundem auctorem legimus, eundem etiam suum seruasse nutritium & ad agnitā vocē accurrisse a multis creditum est, Et apud Plinium legimus Aspidem ad mensam cuiusdam quotidie venire solitam, cum sensisset ab vno catulorum suorum hospitis filium interemptum, in violati hospitis poenarum, necesse in tulisse catulo, nec postea præ pudore in tectum id reuersam. Recēset idem Pantherā obductos e fovea catulos retulisse homini gratias. & extra solitudines educit in viam publicam restituisse Iam vero & Cyrum a cane, &

Romanæ Urbis conditores a Lupa nutritos, cum essent expositi, celebratum est, Transeo Delphinorum miracula, & Leonum agnita beneficia relatasque gratias, Taceo Vrsam dauniam, ac Bouem Tarëtinum a Pythagorâ mansuefactos, horumque similia per multa: sed quod omnium prodigiorum vincit admirationē, Ammonius Alexandrinus summus suo tempore philosophus, diui Origenis & Porphyrif præceptor, Asinum sapientiæ auditorem illis condiscipulum habuisse legitur, quinetiam ex sacra Bibliorum historia scimus Asinum aliquândo prophetico spiritu donatum: nam cum Balaam vir sciēs & Nu. 22. Propheta exiret vt maledicere populo Israel, angelum Domini nō vidit, vidit autē asinus, & humana, voce ad sessorem Balaam loquutus est: Sic, inquam, sepissime videt simplex & rudis idiota, quæ videre nō potest deprauatus Humanis sciētis scholasticus Doctor. Nonne Sāson in maxilla Asini, in mandibula pulli Asinarum percussit, & deleuit viros Philistiorum? sitiensq; orauit Dominum, qui aperuit molarem dentē in maxilla Asini, & egressæ sunt aquæ viuæ, quibus haustis, refocillati sunt spiritus & vires eius. Nonne Christus in bucca Asinorū suorum simplicium & rudium idiotarum Apostolorum & discipulorum suorum vicit, & percussit omnes Philosophos gentium & legisperitos Iudæorum omnemq; humanam sapientiam prostrauit atq; confecit propinans nobis ex illorum suorum Asinorum maxilla, aquas vitæ & sapientiæ eternæ. Iam vero in Ecclesiasticis historiis & sanctorum gestis varia & multa legimus illorum precibus in diuersa animalia collata diuino munere beneficia: verum nullum vnq; animal a mortuis suscitatum legimus, præter Asinum illum quē beatus Germanus Britonum Episcopus in vitam reuocauit, quo insigni miraculo ostensum videtur, Asinum ipsum etiam post hāc vitā participare immortalitatis. Ex ijs igitur quæ iam dicta sunt, Sole clarius liquet nullum animal tam esse diuinitatis capax q̃ Asinum, in quem nisi versi fueritis diuina mysteria portare nō poteritis, Proprium id olim apud Ro-

Iudi. 15

DE VANITATE

manos Christianorum nomen erat, ut vocarentur Asina-
 ris, ipsanque Christi imaginem Asininis auribus pingere
 solebant, testis horum est tertulianus: quocirca iam non
 indignentur, nec sibi opprobrio reputent nostri Pontifi-
 ces & Abbates, si apud istos scientiarum Gigāteos Ele-
 phantes asini sint atque vocentur, nec miretur Christianū
 vulgus, si apud istos Ecclesiarum præfectos. & sacrorū
 nostrorum mystas quo quisque doctior est, tātō is inter re-
 liquos fiat paucioris: non enim faciunt ad Asinorum au-
 res luciniarum cantus, & moduli, atque nec Asinorum in-
 suauem, & minime musicum rudium ad lyram cōsona-
 re in prouerbio est, atque tamen ex asinorum ossibus exē-
 pta medulla, omnium optimæ sunt tibiæ, quæ spiritu
 inflatæ, sicuti omnium auium eloquentissimam canorita-
 tem, ac cuiusque lyre aut cytharæ elegantissimos sonos lō-
 gissime superant, atque vincunt, ita religiosi isti idiote suo
 asinino clangore, omnes loquacissimos Sophistas supe-
 rant atque præcellunt. Sic legimus nonnullos gentilium
 Philosophos ad antonium visendum venisse disserendi
 gratia, & breui sermone ab eo captos, cum rubore & ve-
 recundia abscessisse. Legimus etiam simplicem & idio-
 tam hominē quendam, in litteris exercitatissimū, ac ver-
 suissimū hæreticū paucis verbis deuicisse, ac reduxisse
 ad fidem, quem doctissimi viri & Episcopi qui ad Nice-
 num cōcilium conuenerant, diuturna & anxia admodū
 disputatione non poterant, superare: Interrogatus autē
 postea ab amicis, quomodo idiotæ cessisset, qui tantis re-
 stituisset doctissimis Episcopis, respondit se Episcopis, fa-
 cile puerbis verba dedisse, huic autē idiote, qui nō ex hu-
 mana sapiētia, sed ex Spiritu loq̄batur, resistere nequisse.
 Vos igitur nunc o Asini, qui iam cum vestris filiis subiū-
 galibus, iussione Christi, per eius apostolos veræ sapien-
 tiæ nuncios prælectoresque in sancto eius Evangelio, solu-
 ti estis a caligine carnis & sanguinis, si diuinā hanc & ve-
 ram non ligni scientiæ boni & mali, sed ligni vitæ sapien-
 tiam assequi cupitis, proiectis humanis scientiis omni-
 que carnis & sanguinis indagine, atque discursu, qualescūque

**Prouer-
bium.**

**Mat. 21.
Luc. 16**

Gen. 2,

illæ sint, siue in sermonū rationibus, siue in causarū per-
 scrutationibus, siue in operum & effectuum meditationi-
 bus vagentur, iā non in scholis Philosophorū & gymna-
 sijs Sophistarum, sed ingressi ī vosmetipsos, cognosce-
 tis omnia: concreatea est enim vobis omnium rerum no-
 tio, quod vt fatentur Academici, ita sacre literæ attestan-
 tur, quia creauit De⁹ omnia valde bona, in optimo vide-
 licet gradu, in quo consistere possent: is igitur sicut crea-
 uit arbores plenas fructibus, sic & animas seu rationa-
 les arbores creauit plenas formis & cognitionibus: sed
 per peccatū primi parētis velata sunt oīa, intrauitq; obli-
 uio mater ignorantie. Amouete ergo nunc qui potestis
 velamen intellectus vestri, qui ignorantie tenebris inuo-
 luti estis, Euomite lethæum poculū, qui vosmetipsos obli-
 uione inebriastis: Euigilate ad verum lumē, qui irratio-
 nabili somno demulcti estis, & mox reuelata facie tran-
 cendetis de claritate in claritatem: vncti enim estis a san-
 cto (vt ait Ioānes) & nostis omnia: & iterum, nō necesse
 habetis vt aliquis vos doceat, quia vnctio ei⁹ docet vos
 de omnibus: Ipse enim solus est qui dat os & sapientiā:
 Dauid, Esaias, Ezechiel, Hieremias, Daniel, Ioānes Ba-
 ptista, multiq; ceteri Prophetæ & Apostoli literas nō di-
 dicere, sed ex pastorib⁹, rusticis & idiotis effecti sunt re-
 rum omnium doctissimi: Solomon in vnus noctis som-
 nio omnium superiorum & inferiorum sapientia reple-
 tus est, simulatq; rerum gerendarum prudentia, adeo vt
 nullus ei par extiterit: Et omnes hi homines fuerūt mor-
 tales, sicut & vos estis, quin & peccatores: Dicetis for-
 san paucissimis admodum hæc contigisse,
 Et pauci quos æquus amauit

Iupiter, aut ardens euexit ad æthera virtus
 Dis geniti potuere.

¶ Sed nolite desperare, non est abbreviata manus Do-
 mini omnibus inuocantibus eum: qui illi fidele præstant
 obsequium, Antonius & Barbarus ille seruus Christia-
 nus triduanis precib⁹ plenariam diuinorum noticiam,
 (quod testatur Augustinus) consequuti sunt, Qui autem

Gen. I.

Gen. 3.

I. Io. I.

3. Re. 3.

Ver. 1.6

Esa. 39.

DE VANITATE

non potestis cum Prophetis, & Apostolis, & sanctis illis viris claro & reuelato intellectu ea intueri, Procuretis intellectu ab his qui vero intuitu ea conspexerunt, hæc via quærenda superest, sicut ait Hieronymus ad Rufinum, ut quod Prophetis & Apostolis Spiritus suggessit, vobis studio literarum quærendum sit, earum, inquam, literarum quæ diuinis oraculis traditæ, & ab Ecclesia vnanimi consensu receptæ sunt, non quæ humanis ingenijs excogitatæ, quia hæ non illustrent intellectum, sed obtenebrescere faciunt: Igitur ad Moysen, ad Prophetas, ad Solomonem, ad Euangelistas, ad Apostolos recurrendum est, qui omnimoda doctrina, sapientia moribus, linguis, vaticinijs, oraculis, prodigijs, & sanctitate coruscantes, de diuinis ex ipso Deo, de inferioribus autem supra homines loquuti sunt, omnia Dei & naturæ secreta nobis clara lucē tradiderunt. Omnia enim Dei & naturæ secreta, omnis morum & legum ratio, omnis præteritorum, præsentium, & futurorum noticia in ipsis sacris Bibliorum eloquijs traduntur. Quo ergo præcipites ruitis vos, qui quæritis scientiam ab illis, qui ipsi in inquirendo omnem ætatem suam cōsumpserunt, & tempus, & industriam perdiderunt, nec ullam veritatem inuenire potuerunt. O stulti & impij, qui post habentes dona Spiritus sancti, laboratis ut a perfidis Philosophis & errorum magistris discatis ea, quæ a Christo & Spiritu sancto suscipere deberetis. An putabitis nos posse ex Socratis ignorantia haurire scientiam? ex Anaxagoræ tenebris lucem? ex Democriti puteo virtutem? ex Empedoclis insania prudentiam? ex Diogenis dolio pietatem? ex Carneadis & Archesilai stupore sensum? ex impio Aristotele & perfido Auerroe sapientiam? ex Platoniorum superstitione fidem? erratis admodum valde, & decipiemini ab his qui fuerunt decepti. Sed renocare vosmetipsos, qui Veritatis cupidi estis, discedite ab humanarum traditionum nebulis, adsciscite verum lumen. Vox ecce de cælo, vos desursum docens, & Sole clarius ostendens, quid vobis inquit estis, & sapientiā suscipere

cunctamini. Audite oraculum Baruch, Deus, inquit, est Bar. 3.

& non estimabitur alius ad illum, hic adinuenit omnē
viam disciplinę, & tradidit eā Iacob pnero suo, & Israe
li dilecto suo, dās legem & pcepta, atq; ordinās sacri
ficia, post hęc ī terris visus est & cum hominibus cōuer
satus est, videlicet factus caro, & aperto ore docens
quæ in lege & Prophetis ænigmatice tradiderat: Et ne
putetis ad diuina dūtaxat, & nō etiam ad naturalia hęc
referri, audite quid de seipso testatur sapiens: Ipse, in
quit, mihi dedit eorum quę sunt scientiā veram, vt sci
am dispositiones orbis terrarum, & virtutes elementorū, Sap. 7.
initium, consummationē, medietatem, & vicissitu
dines temporū, anni cursus, stellarum dispositiones, na
turas animalium, iram bestiarum, vim vĕtorum, cogita
tiones hominum, differētias virgultorum, virtutes radi
cum, & quęcūq; sunt abscondita, & improuisa, didici:
omnium enim artifex docuit me sapiētiam: Indeficiēs
enim est diuina sciētia, cui nihil celabitur, nihil accedit,
sed comprehendit omnia. Scitote ergo nunc, quia non
multo labore isthic opus est, sed fide & oratione, non lō
gi temporis studio, sed humiliare Spiritus, & munditia
cordis, non librorū multorum sumptuosa supellectile,
sed expurgato intellectu, & veritati veluti clauis cum se
ra, coaptato: nam librorum turba onerat discipulum, nō
instruit, & qui multos sequitur auctores, errat cum mul
tis. In vno sacro Bibliorum volumine omnia continen
tur, & traduntur: ea autē lege, vt non nisi ab illustratis
percipiātur, ceteris sint parabolę & ænigmata, multisq;
signaculis p̄clusa: Orate igitur ad Dominum Deum
in fide, nihil hæsitantes, vt veniat Agnus de tribu Iuda, Apoc. 5.
ac librum vobis aperiat signatum, qui Agnus sol⁹ est s̄c̄
tus & verus, qui solus habet clauē scientię & discretio
nis, qui aperit & nemo claudit, qui claudit & nemo po
test aperire: Hic est Iesus Christus Verbum & fili⁹ Dei
patris, & sapientia deificans, verus Magister, factus ho
mo sicut sumus nos, vt nos peficeret filios Dei, sicut est
ipse, qui est benedictus in omnia sēcula. Sed ne diutius

DE VANITATE

sermocinando ultra clepsydram (vt dicitur) declamem.
hic orationis nostræ finis esto.

FINIS.

AD LECTOREM.

SI VERVM est quod Oratius ait, Omne tulit p̄
ctum qui miscuit vtile dulci, multis s̄ane nominibus
hic liber Agrippæ vobis gratissimus esse debet: ni-
mirum in quo dubites, plus ne sit frugis an iucūditatis:
Ita vera dicendo debebat, & delectando, veritatē in De-
mocritus puteo demersam, velut post liminio in Incē re-
uocat, dum omnes omnium scientias ad sacram illā scri-
pturam diuinitus (vt inquit Apostolus) inspiratam, ve-
lut ad Lydium aliquem lapidem examinat: tam apposi-
te sciteq; rem ipsam citra circuitionem aliquam expli-
cans, vt nullus Appelles penicillo melius exprimere po-
tuisset: Verum si quibus forte tam tenellæ sunt aures, vt
mordacem hanc veritatem ferre æquo animo nequeāt,
atq; ob id lingua viperina obliqui cæperint, nimirum q̄
in suam professionem quippiam min⁹ pro dignitate di-
ctum putent: si meminerint se nihil aduersus auctorem
dicere, sed suam ipsorum sceleratam conscientiam pro-
dere: Nihil enim peculiariter in facultatem aliquam
scriptū est, sed generatim in omnes: Qui vicia sua agno-
uerit, cuiq; conscientia secretā in aurem obgannuerit,
vt Persius inquit, illum summa ope adniti decet, vt sese
corrigat: sin minus, nihil in se dictū putet: Cōtra, si quis
meliora candide ac citra inuidiam in medium adferre
poterit, is non solum apud studiosos omnes, verum etiā
apud ipsum auctorem se summam gratiam initurum ni-
hil ambigat. Bene Vale ex officina nostra.

la
14

is
is
s:
de
es
ri
es
fe
le
ro
vt
it,
p
di
m
ro
m
no
it,
ele
nis
re
ua
ni.

